

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Περίοδος Β'
Τεύχος 739
Παρασκευή
1 Ιουνίου 2001
Δρχ. 1000/ευρώ 2,93

αντί

Τα δημαρχόπουλα του ΠΑΣΟΚ...

- Μήτσος Κωστόπουλος: *Να εγκαταλείψουμε τα ιδεολογήματα...*
- Η «αντίθεση» ΑΕΙ - ΤΕΙ
- Κόκκαλης - Βαρδινογιάννης: Σημειώσατε 1
- Κύπρος: Προοπτικές συμμαχιών
- Τα φτερά των... ΕΛΤΑ
- Οικονομικά των Ολυμπιακών: Έτσι, χωρίς πρόγραμμα...
- Η ρώσικη πρωτοπορία
- Ένα αθησαύριστο ποίημα του Δημήτρη Χατζή

ISSN 1108-9822

9 771108 982000

22>

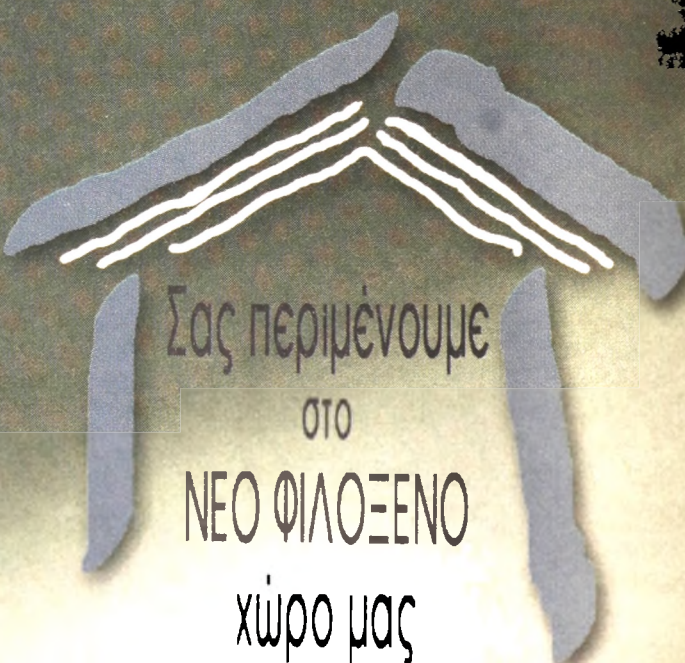

Και ΤΩΡΑ

Θα μπορείτε να ξεφυλλίσετε και να αγοράσετε τις εκδόσεις μας στο καινούργιο μας κατάστημα, στη «ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ» (Πεσμαζόγλου 5)

Οι Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα είναι εδώ και **68 χρόνια** κοντά

- στο νομικό της πράξης
- στον εφαρμοστή του δικαίου
- στον ακαδημαϊκό δάσκαλο
- στον ερευνητή
- στο νέο επιστήμονα
- στο φοιτητή

Σας περιμένουμε
στο
ΝΕΟ ΦΙΛΟΞΕΝΟ
χώρο μας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ

Περίοδος Β' • Έτος 28ο • Τεύχος 739

Παρασκευή 1 Ιουνίου 2001

Τιμή τεύχους: 1.000 δρχ./2,93 ευρώ

**ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 72.32.713-72.32.819, Fax: 72.26.107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chrapou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Κωνσταντίνος Νούλας

ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Νεφέλη Παπουτσάκη

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασιού 5, Περιστερί

Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, **Εξάμηνη:** 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 9.000 δρχ./26,41 ευρώ, Ετήσια

18.000 δρχ./52,82 ευρώ, Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.:

70.000 δρχ. Φοιτητική ετήσια: 15.000 δρχ./44,02 ευρώ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 56 ευρώ, Ετήσια: 112 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 50 δολ. ΗΠΑ, ετήσια 100 δολ. ΗΠΑ

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 2.000 δρχ./5,86 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ANTI,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 237.463

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Τα δημαρχόπουλα του ΠΑΣΟΚ	4
• Κουφογιώργος Κώστας: Γελοιογραφία	5
• ΑΝΤΗΝΩΡ: Ασφαλιστικό και «Σισμίκ»	6
• ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ	8
• ΤΟ ΘΕΜΑ: Homo Spectaclus - Ο άνθρωπος θέαμα	12
• E-mail: Από τον Απόστολο Διαμαντή	14
• Κ Τσαλόγλου: Χωρίς προετοιμασία και χωρίς προϋπολογισμό	15
• Δημήτρης Κωτσάκης: Η «Αντίθεση» ΑΕΙ - ΤΕΙ	16
• Γιάννης Γιαχανατζής: Κόκκαλης - Βαρδινογιάννης: Σημειώσατε (μάλλον) 1	20
• Μ. Κωστόπουλος: «Να μην λέμε μεγάλες κουβέντες και ιδεολογήματα»...	22
• Γιάννης Γιαχανατζής: Θα αποκτήσουν... φτερά τα ΕΛΤΑ;	28
• Αναστασίου Τάσος: Γελοιογραφία	29
• Αλέκος Τζιόλας: «Όπως στρώσανε, πλαγιάζουν»	30
• ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ: Το μέλλον της Ευρώπης και η Ελλάδα	32
• Σωτήρης Ντάλης: Νέες προοπτικές συμμαχιών	33
• Βασίλης Καπετανγιάννης: Ευρωσκεπτικισμός στην Ιρλανδία	34
• Βασίλης Καπετανγιάννης: Η Βρετανία στις κάλπες	36
• -: Ένα Σύνταγμα για την Ευρώπη	38
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	40
• Μάνος Στεφανίδης: Ρωσική Πρωτοπορία	45
• -: Ένα αθησαύριστο ποίημα του Δημήτρη Χατζή	48
• Σπάρτη Μαραγκοῦ-Δρυγιαννάκη: Ό φιλελληνισμός του Πούσκιν	50
• Γιάννης Τσιώλης: Στοιχεία για την δεκαετία του '60	52
• Γιώργος Αριστηνός: Ζούμε μέσα σ' ένα μακελειό	54
• Ένα Βαμβούκου: Ο Μπραμς και η ρομαντική σχολή	56
• Δημήτρης Χαρίτος: Έχουν και οι μέτριες ταινίες τις χάρες τους	59
• Νατάσσα Χασιώτη: Tango	60
• Γρηγόρης Ιωαννίδης: Η αλογόμυγα ανάμεσα στους αρουραίους	61
• ΒΙΒΛΙΟ	62
• ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ	65

Φωτογραφία εξωφύλλου: Έργο της Λ. Ποπόβα:

Ζωγραφικό αρχιτεκτόνημα. Μαύρο, κόκκινο, γκριζο, 1916

ΤΑ ΔΗΜΑΡΧΟΠΟΥΛΑ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ

ΕΝΑΜΙΣΗ ΧΡΟΝΟ πριν τις δημοτικές εκλογές δουλειά δεν είχε ο διάολος στα υψηλά κλιμάκια του ΠΑΣΟΚ και άρχισε η ανοικονόμητη δημαρχολογία. Πράγμα που δείχνει ότι οι άνθρωποι, ούτε αντιλαμβάνονται τα οριακά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο τόπος ούτε και διανοούνται να συμβάλουν στην επίλυσή τους. Μόνος τους στόχος, μόνη τους έγνοια η διατήρηση της εξουσίας και οι μικροστρατηγικές που θα το επιτύχουν.

ΕΝΩ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ επιχειρείται μια αποσαθρωτική «μεταρρύθμιση» και στο ασφαλιστικό σύστημα η διάλυση. Με δόλιους ελιγμούς και πονηρές μεθοδεύσεις η κυβέρνηση προσπαθεί να ξεγλυστρίσει από τους σκοπέλους του ασφαλιστικού και, χωρίς σχέδιο, θυσιάζει κατακτήσεις και δικαιώματα των εργαζομένων προκειμένου να μην θίξει τους μηχανισμούς και τα συμφέροντα της «αγοράς».

ΚΑΝΕΝΑ ενδιαφέρον για τις μικροκοινωνίες και τις ιδιαιτερότητές τους· καμία ανησυχία για την τεράστια ανεπάρκεια της κρατικής μηχανής, για το βάπτισμα της λεγόμενης τοπικής αυτοδιοίκησης. Αντ' αυτών στο ΠΑΣΟΚ παίζουν τα «δημαρχόπουλα» και ανταλλάσσουνε δημαρχίες.

ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΑ ο ένας μεγαλόσχημος προτείνει ως δήμαρχο τον εσωκομματικό του αντίπαλο πιστεύοντας ότι έτσι αδειάζουν θέσεις και περισσεύουνε θώκοι. Τέτοιος πολιτικός αμοραλισμός, τέτοια ωμή περιφρόνηση της λαϊκής εντολής! Συγχρόνως αλληλολοιδρούνται, αλληλοϋβρίζονται, αλληλοϋπονομεύονται. Το ΠΑΣΟΚ είναι εδώ, διαλυμένο από καιρό. «Πειράγματα» και ειρωνείες πηγαίνουν σύννεφο. «*Να πάει ο Πάγκαλος δήμαρχος στη Μάντρα*» λέει ο Σκανδαλίδης. Και γιατί να πάει ο Πάγκαλος; Αμ, ποιος να πάει; Να η κολοκυθιά της ξεφτίλας. «*Σιγά-σιγά θα ζητήσει να κατέβει η Βάσω δημαρχίνα στο Περιστέρι*» αντιτείνει ο Γιαννόπουλος. «*Είναι νωρίς ακόμη*» προσπαθεί να φανεί ήρεμος ο ανεκδιήγητος κυβερνητικός εκπρόσωπος.

ΚΙ ΟΜΩΣ το ΠΑΣΟΚ βράζει από ακυβερνησία, διαγκωνισμούς συμφερόντων, έλλειψη πολιτικής βούλησης, τρόμο μήπως και ανατραπούν οι «ισορροπίες», ίλιγγο μπας και φανεί η εσωτερική γύμνια προς τα έξω. Οι υπουργοί μοιάζουν ν' ακολουθούν απόλυτα δικούς τους δρόμους, ασυντόνιστοι, αυθαίρετοι, χωρίς κεντρική καθοδήγηση, έρμαια των εκάστοτε συγκυριών και των εντολών απ' τα «αόρατα αφεντικά». Απλοί διεκπεραιωτές που όμως αγνοούν τους κανόνες και της πιο στοιχειώδους διεκπεραίωσης.

ΠΑΡ' ΟΛΑ ΑΥΤΑ τα δημαρχόπουλα του ΠΑΣΟΚ φαίνεται ότι περνούν καλά, διασκεδάζουν αυτές τις ύστατες ώρες τους. Θα μου πείτε και στον «Τιτανικό» χορεύανε. Όμως είναι ντροπή για τις τοπικές κοινωνίες τις οποίες αναίσχυντα διασύρουν. Αθήνα, Πειραιάς, Θεσσαλονίκη, Ηράκλειο, Λάρισα είναι απρόσωπα πιόνια στο εσωτερικό παιχνίδι στο οποίο έχουν αποδυθεί τα δημαρχόπουλα.

Και θ' αναρωτηθείτε εύλογα:
Μα δεν υπάρχει πρωθυπουργός;
Α, πάει κι αυτός για δήμαρχος!

Ος ΕΚΟΥΧΥΡΟΝ ΕΣΤΑΙ

ΠΑΣΟΚ 29 ΜΑΪΟΥ 1453.

Κ. ΠΟΥΛΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ

Ασφαλιστικό και «Σισμίκ»

ΜΕ ΚΑΠΟΙΕΣ ενθαρρυντικές εξελίξεις άρχισε το νέο (εκτός ελλαδικού χώρου...) Πολιτικό Δεκαπενθήμερο: Στην Κύπρο, το Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού (ΑΚΕΛ) επιβεβαίωσε, για μια ακόμα φορά, τον πρωταγωνιστικό και ενωτικό του ρόλο, ερχόμενο πρώτο στις προτιμήσεις των Κύπριων εκλογέων, στις βουλευτικές εκλογές της περασμένης Κυριακής. [Συνολικά συγκέντρωσε το 34,71% των ψηφοφόρων, έναντι 34% του Δημοκρατικού Συναγερμού (ΔΗΣΥ), 14,84% του ΔΗΚΟ, 6,51% του ΚΙΣΟΣ (του Κόμματος του Β. Λυσσαρίδη), 3% των Νέων Οριζόντων, 2,59% των Ενωμένων Δημοκρατών (Γ. Βασιλείου), 2,16% του ΑΔΗΚ (του Ντίνου Μιχαηλίδη) και 1,98% των Οικολόγων.]

ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ Ιταλία –ύστερα από την επέλαση Μπερλουσκόνι– οι εκλογείς προτίμησαν πάλι την Ελιά, αφού, στον δεύτερο γύρο των δημοτικών εκλογών, ψήφισαν, για δήμαρχο Ρώμης τον Βάλτερ Βελτρόνι (γραμματέα του κόμματος των Αριστερών Δημοκρατών), για δημαρχίνα Νάπολης την Ρόζα Ρούσσο Ιερβολίνο (πρώην υπουργό Εσωτερικών στην κυβέρνηση Ντ' Αλέμα) και για δήμαρχο Τορίνο τον αριστερό δημοκράτη Σέρτζιο Κιαμπαρίνο. Στην κεντροαριστερά ανήκουν, επίσης, οι νέοι δήμαρχοι του Ρίμινι και του Μπελούνο, όπως και οι νέοι πρόεδροι επαρχιακών συμβουλίων στις δυο επαρχίες της Λούκα και της Μάντοβα. [Οι ηττηθέντες υποψήφιοι

ανήκαν όλοι στη Φόρτσα Ιτάλια, στο κόμμα, δηλαδή, του Μπερλουσκόνι.]

ΤΗΝ ΝΙΚΗ της Ελιάς στις τρεις αυτές μεγάλες πόλεις, ορισμένοι αναλυτές την απέδωσαν στη «μεταστροφή» των ιταλών εκλογέων («ωσεί να μετενόησαν για την ψήφο τους στον Μπερλουσκόνι»...), ενώ, κατά την Εθνική Συμμαχία του «μεταφασίστα» Φίνι, η νίκη αυτή οφείλεται, αποκλειστικά, στην «αντίδραση υπερηφάνειας της αριστεράς». Ωστόσο, δεν χωρεί αμφιβολία ότι στην «ωραία και κοπιαστική αυτή νίκη», συνέβαλε, σημαντικά, και ο Φάουστο Μπερτινότι, ο γραμματέας της Κομμουνιστικής Επανίδρυσης, ο οποίος, παρακούντας τις... συστάσεις κάποιων Ελλήνων πούρων αριστερών («Πρόσεχε, σύντροφε Φάουστο, μην πέσεις στον λάκκο που σου έσκαψε και η Ελιά...»), κάλεσε τους οπαδούς της Κομμουνιστικής Επανίδρυσης να ψηφίσουν, τη φορά αυτή, τους υποψήφιους της κεντροαριστεράς. ΕΠΙΜΥΘΙΟ: Καλό είναι όταν, αναλύει κανείς τα αποτελέσματα των ιταλικών εκλογών, να μην έχει το βλέμμα του στραμμένο στα «καθ' ημάς»... Άλλωστε, η Ελιά δεν είναι ΠΑΣΟΚ!

ΕΝΘΑΡΡΥΝΤΙΚΗ, όμως (έστω, ως ένα βαθμό), θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και η παρέμβαση του γάλλου πρωθυπουργού Λιονέλ Ζοσπέν, στον δημόσιο διάλογο για το μέλλον της διευρυμένης Ευρώπης. Η «μετριοπαθής θέση του» ήταν γνωστή. Και την επανέλαβε, απαντώντας στις ομοσπονδιακές

θέσεις του γερμανού καγκελάριου Σρέντερ: «Ναι στην ευρωπαϊκή οικοδόμηση, αλλά χωρίς διάλυση της Γαλλίας» και –κατ' επέκταση– χωρίς διάλυση των κρατών-εθνών που συγκροτούν (ή θα συγκροτήσουν) τη σημερινή ή αυριανή Ευρώπη. Αυτό δεν σημαίνει –διευκρίνισε– «επανεθνικοποίηση» πολιτικών που αποτελούν, σήμερα, κοινή ευρωπαϊκή πολιτική. «Άλλο τόσο, όμως, ευρωπαϊκή ομοσπονδία δεν μπορεί να σημαίνει το “στάτους” ποι έχουν σήμερα τα ομόσπονδα κρατίδια της Γερμανίας ή οι πολιτείες των ΗΠΑ»... Ο διάλογος, φυσικά, συνεχίζεται. ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ: η Ευρώπη να καταστεί πόλος έλξης και όραμα για όλους τους πολίτες της...

Γραφτείτε συνδρομητές στο Αντί

Το Αντί κυκλοφορεί από τη Μεταπολίτευση, συνεχίζοντας μian ιστορία που άρχισε μέσα στη δικτατορία. Στα τεύχη του καταγράφεται η πολιτική και πολιτιστική ζωή της χώρας.

Γραφτείτε συνδρομητές στο Αντί για να εξασφαλίσετε

τη συνεχή –και αντικειμενική– ενημέρωσή σας.

Με τη συνδρομή σας βοηθάτε και το περιοδικό που εξοικονομεί τεύχη για τη διανομή του στα περίπτερα.

ΣΤΟ ΝΕΟ Δεκαπενθήμερο, όμως, είχαμε και αρνητικές εξελίξεις, με κορωνίδα την «αιφνίδια κρίση» στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Την κρίση πυροδότησε η επικείμενη (την ερχόμενη Δευτέρα) έξοδος του «Πίρι Ρέις» (του άλλοτε «Σισμίκ») για σεισμικές έρευνες στην ελληνική και κυπριακή υφαλοκρηπίδα. Όπως είναι γνωστό, το «Πίρι Ρέις» είχε χρησιμοποιηθεί και παλαιότερα ως «μηχανισμός κρίσης» και, ειδικότερα, το 1987, όταν οι δυο χώρες είχαν φθάσει στα πρόθυρα πολέμου.

ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ, όμως, επέτεινε –επιτείνει– και το μνημόνιο που απέστειλε η Άγκυρα προς όλες τις χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (πλην Ελλάδος), με το οποίο προειδοποιεί ότι, σε περίπτωση ένταξης της «Νότιας Κύπρου» στην Ε.Ε., η Τουρκία θα υποχρεωθεί να ενσωματώσει τα κατεχόμενα στον δικό της εθνικό κορμό. Σε επίρρωση, μάλιστα, του μνημονίου αυτού, συνήλθε, την περασμένη Τρίτη, το Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας (της Τουρκίας), το οποίο, με ανακοίνωσή του, καθιστά σαφές ότι «κανένα τετελεσμένο γεγονός δεν θα γυρίσει την Κύπρο στο καθεστώς που υπήρχε πριν από το 1974». Στην ίδια ανακοίνωση τονίζεται ότι οποιαδήποτε λύση του Κυπριακού «πρέπει να εδράζεται στην αναγνώριση της ισοδύναμης κυριαρχίας των δυο κρατών της νήσου», κ.λπ.

ΣΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ αυτά θα μπορούσε να προσθέσει κανείς και την... «έκκληση» του Τούρκου πρωθυπουργού Μπ. Ετζεβίτ, όπως, στην επίλυση του Κυπριακού, χρησιμοποιηθεί το προηγούμενο της Τσεχοσλοβακίας: «Τσέχοι και Σλοβάκοι –είπε– χώρισαν φιλικά, χωρίς κανένα πρόβλημα. Γιατί να μην γίνει το ίδιο και μεταξύ Τούρκων και Ελλήνων στην Κύπρο;».

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ, ωστόσο, που τίθεται είναι: Εμείς τι κάνουμε; Στέλλουμε τους στρατιώτες μας στα σύνορα, έτοιμοι για τη «μεγάλη αναμέτρηση», καταπώς θα ήθελαν οι λογής Ναξάκηδες; Διπλασιάζουμε τον αριθμό των Eurofighters που παραγγείλαμε ή θα παραγγείλουμε; Ζητούμε, από τους ευρωπαίους εταίρους μας να «αποπέμψουν» την Τουρκία απ' όλα τα ευρωπαϊκά όργανα; Η πείρα διδάσκει πως άλλο πράγμα τα ευχολόγια και άλλο η πραγματικότητα. Και η πραγματικότητα

τα επιτάσσει, πρώτον, αυτοσυγκράτηση. Και, δεύτερο, μια απλή δήλωση που να λέει: «Η Ελλάδα επιθυμεί καλές σχέσεις με την γείτονα Τουρκία, υποστηρίζει την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά θα αντιμετωπίσουμε, με τα μέσα της διπλωματίας και της άμυνας, κάθε προσπάθεια υπονόμευσης της εθνικής μας κυριαρχίας. Άλλο τόσο θα προασπίσουμε την ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, μετά τη λύση ή χωρίς τη λύση του πολιτικού προβλήματος». Και είναι ευάρεστο ότι μια δήλωση, τέτοιου ακριβώς περιεχομένου, έκαμε ο υπουργός Εξωτερικών Γ. Παπανδρέου, στη Βουδαπέστη, στο πλαίσιο των εργασιών του Συμβουλίου των υπουργών Εξωτερικών του ΝΑΤΟ.

* * *

ΣΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ, «προέχον» προβάλλει, ασφαλώς, το ασφαλιστικό. Η κυβέρνηση δηλώνει, φυσικά, ότι εγγυάται «τον κοινωνικό χαρακτήρα της μεταρρύθμισης», έτσι ώστε –μέσα από την διαδικασία του διαλόγου– το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης να καταστεί «ορθολογικό, δίκαιο, βιώσιμο, σύγχρονο και εξυπηρετικό προς τον πολίτη». Πάντως, μέχρι στιγμής, το μόνο που εγγυάται η κυβέρνηση είναι τα σημερινά κατώτατα όρια των συντάξεων, ενώ το κρίσιμο θέμα της κρατικής χρηματοδότησης περιδινίζεται στον αέρα... Προχθές Τετάρτη, πάντως, πραγματοποιήθηκε η πρώτη συνάντηση μεταξύ του υπουργού Εργασίας Τ. Γιαννίτση και της συνδικαλιστικής ηγεσίας και, όπως αναμενόταν, συμφωνήθηκε η αναζήτηση «κοινού παρονομαστή», με τη βοήθεια και της επιστημονικής επιτροπής. Κατά τα άλλα, ο διάλογος –στην πρώτη φάση του– θα είναι «διερευνητικός», για να εισέλθει, μετά τον Σεπτέμβριο, σε ουσιαστικά θέματα.

ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ βέβαιο ότι το ασφαλιστικό θα είναι ένα από τα κύρια θέματα που θ' απασχολήσουν την Κεντρική Επιτροπή του ΠΑΣΟΚ που συνέρχεται σήμερα, σε μια προσπάθεια –μέσω του ασφαλιστικού– ν' αποκαταστήσει και κάποιες εσωκομματικές ισορροπίες... Από την άλλη, αίσθηση προκάλεσε, τόσο στον ελληνικό χρηματοπιστωτικό κλάδο, όσο και στους ίδιους τους εργαζομένους, η συμφωνία πώλησης της Ιντεραμερίκαν, από τον κ. Δημ. Κοντομηνά, στον ολλανδο-πορτογαλικό όμιλο

EUREKO. Ο ευρωπαϊκός αυτός όμιλος προτίθεται ν' αποκτήσει το 75% του μετοχικού κεφαλαίου της Ιντεραμερίκαν, έναντι του ποσού των 465 δισ. δραχμών. Στο μεταξύ, δεν είναι λίγοι αυτοί που πιστεύουν ότι η πώληση της Ιντεραμερίκαν αποτελεί το προοίμιο σειράς ανακατατάξεων στην αγορά των ασφαλειών, με επιδίωξη τη μεγέθυνση της πίτας της ιδιωτικής ασφάλισης στην Ελλάδα.

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ:

–Το κύμα της προσφυγιάς συνεχίζεται στην ΠΓΔ της Μακεδονίας, ενώ την ίδια στιγμή ο Χαβιέ Σολάνα (ο εκπρόσωπος της Ε.Ε. για θέματα άμυνας και εξωτερικής πολιτικής) πιέζει για έναρξη διαλόγου μεταξύ των πολιτικών κομμάτων, με στόχο την «εθνική συμφιλίωση»...

–Στην Γιουγκοσλαβία, οι εταίροι στους κόλπους του κυβερνητικού συνασπισμού αδυνατούν να συμφωνήσουν για την έκδοση ή μη έκδοση του Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς στο ποινικό δικαστήριο της Χάγης...

–Αρχίζει την ερχόμενη Τρίτη η καταγραφή των μεταναστών στους δήμους, με αναπάντητα, μέχρι στιγμής, ερωτήματα που αφορούν την καταβολή του παράβολου, τη θέση των ανηλίκων (που βρίσκονται στην Ελλάδα, χωρίς την παρουσία των γονιών τους) ή το πώς θα εξαγορασθούν ένσημα, ως αποδεικτικά της διαμονής τους, επί ένα χρόνο, στην Ελλάδα. «Ξέρεις τη χώρα που ανθεί φαιδρά η ποσοτοκαλέα»;

ANTHNΩP

Ημανόδιον
ΑΘΗΝΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2001

ΑΙΤ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΛΟΣ: Τρία
καίρια ατ. Γ. ΑΡΑΓΗΣ: Επάρρη-
ση ατ. ΑΥΓ. ΚΙΟΝΗΣ: Έρ. παρρη-
α ατ. Π. ΓΕΡΕΝΗΣ: Από τις Αλ-
σπές της αλγερίας ατ. Δ. ΚΑΝΕΛΛΟ-
ΠΟΥΛΟΣ: Πρώτη παύση ατ.
ΧΡ. ΔΑΛΚΟΣ: Μία παύση ανάλη-
ψη ατ. Δ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΣ: Πέντε παύ-
σεις ατ. Π. ΜΠΟΣΝΑΚΗΣ: Πί-
ληση ατ. μετακέντησε στην αμφο-
τερική παύση ατ. Π. ΜΠΟΣΝΑ-
ΚΗΣ: The Raven's Progress ατ. Τ.
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ: Βράδια στο Πάρις
ατ. ΣΤ. ΠΑΠΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥ-
ΛΟΣ: Σίγμα Νάογια ατ. Σ. ΝΑΟΥΤΙΑ:
Διηγήματα: Τό Άντρε του Χάν * Τό Άντρε * Ο θάνατος της
μηνίας και η αναγέννηση της * Τό Κίτσος: Μην. Σε
Παυλίστα-Κοσμάτος ατ. ΕΝ ΠΑΡΩΝ: Γράφον Γ. ΑΡΑΓΗΣ.
Γ.Σ. ΒΛΑΧΟΣ, ΑΙΤ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΛΟΣ, Φ. ΤΕΡΖΑΚΗΣ,
Α. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ, Ν.Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ, Ν. ΓΡΙΠΙΟ.

ΣΙΓΚΑ ΝΑΟΥΤΙΑ
Τό έγκλημα του Χάν
ΕΑΙ ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ
* ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΣΤΕΛΙΟΣ ΗΜΜΑΚΕΛΑΝΔΙΝΙΟΥ *

ΝΗΣΙΩΤΗΣ Κ. ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ: ατ. ΜΕ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΤΩΝ ΑΛ-
ΛΩΝ: Π.Ν. Ηνωμένων Εθνών, Ελλάδα, Μην.
Γ. Σαγματούρης
* Ερωτικό-κοσμητικό ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΕΡΟΣ *
Σ ΑΥΤΟ ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ ΤΩΝ ΕΙΣΟΔΟΥ ΤΟΜΟΥ

32

ΒΑΦΤΙΣΙΑ

— Να τον πούμε Μένιο.
— Και γιατί Μένιο;
— Πώς να τον πούμε;
— Να τον πούμε Βαγγέλη;
— Και γιατί Βαγγέλη;
— Πώς να τον πούμε;
— Να τον πούμε Ανδρέα.
— Και γιατί Ανδρέα;
— Πώς να τον πούμε;
Μια από τις εκκρεμότητες της Διάσκεψης των Δολιανών. Τη λύση έδωσε ο λαός ή σωστότερα ο δήμαρχος Ομηρούπολης Χίου. Και το όνομα αυτού Βαγγέλης. Όνομα λαϊκό, που θυμίζει τσαμπουκά και με δάφνες στην... Εθνική Αντίσταση. Το lifting του κ. καθηγητή άρχισε. Σειρά έχουν οι επιδόσεις του στο ζείμπέκικο. Ποιος είπε ότι οι πρωθυπουργικοί θώκοι δεν έχουν τα ζόρια τους;
Ν.Μολ.

ΓΟΥΣΤΑΡΩ ΓΑΛΑΚΤΟΜΠΟΥΡΕΚΟ

- Η κ. Ντόρα δήλωσε ανέμελα «Μου κάνει κέφι ο Δήμος της Αθήνας».
 - Τι κορίτσι κι αυτό! Φτυστό ο μπαμπάς του.
 - Πώς λέμε «μας κάνει κέφι ένα γαλακτομπούρεκο».
- Μ.Β.**

ΤΡΟΜΟ-ΟΝΕΙΡΑ

Εκτακτα και θαύμα είναι αυτά τα ειδικά σώματα ασφαλείας που όλο και συχνότερα εμφανίζονται κατά φάλαγγες στο κέντρο της Αθήνας, όμοια με ρωμαίους πραιτωριανούς. Δεν τους λείπει τίποτε: ούτε οι ασπίδες —διάφανες παρακαλώ— ούτε τα κράνη, ούτε τα σπαθιά —γκλομπς δηλαδή— ούτε οι περικνημίδες, ούτε τα λοιπά εξαρτήματα. Τους βλέπω λοιπόν, νέα παιδιά και ευειδή κατά τ' άλλα, να σέρνονται βαριεστημένοι περιμένοντας για να γίνει κάποιο ντου και να επέμβουν. Δηλαδή να δείρουν. Κι αυτό όμως το κάνουνε βαρύθυμα. Εκτός κι αν εμφανιστεί κανένας φοιτητής τσαμπουκάς ή κάνας αδιόριστος απελπισμένος.

Τότε τα «σώματα» λειτουργούν ως αληθινά σώματα. Τουτέστιν του δίνουν και καταλαβαίνει. Χτυπάνε επιστημονικά αλλά και με εκδικητικότητα. Εκδικούνται εκείνη την ώρα το σύστημα που ενώ αυτούς τους έχει στους δρόμους κάποιους άλλους τους τοποθετεί σε θέσεις-χρυσωρυχεία: ηθών, οίκους ανοχής, αλλοδαπών, παράνομα παίγνια, προστασίες κ.λπ. Τι να περιμένουν τώρα κι αυτοί; Μα τον τρομονόμο για να πάρουν αρμοδιότητες, να τους λυθούν τα χέρια και να παίξουν με big business. Με τον γλυκο-τρομονόμο ανοίγονται νέες προοπτικές. Απ' την άλλη, ως πρόγευση του μέλλοντος παραδείσου, αυξάνουν εντυπωσιακά τα φαινόμενα απροκαλύπτως, φασιστικής βίας των παντοίων οργάνων, σεκιουριτάδων κ.ο.κ. εναντίον ανύποπτων ή, έστω, ύποπτων πολιτών και κυρίως οικονομικών μεταναστών. Από την κλωτσοπατινάδα του χαστουκοδότη του Χριστόδουλου ως τους κούρδους λαθρομετανάστες που συνέλαβαν κάτι σαΐνια λιμενικοί πυροβολώντας μέσα σε σχο-

λείο(!) δίπλα στην Ευελπίδων. Κι από τους δύο βορειοηπειρώτες, πατέρα και γιο, ως τους παροικούντες την Ομόνοια τους οποίους ξυλοφορτώνουν κάθε τρεις και λίγο τα παλληκάρια της ΕΛΑΣ, όταν υπάρχει «επιχείρηση». Οι σκηνές των αμερικάνικων αστυνομικών φιλμς είναι το τέλειο μάθημα —και ίσως και το μόνο— των εγχώριων ράμπο μας. Έτσι, σιγά-σιγά κι ανεπαισθήτως, η κοινωνία της αρπαχτής και της πασοκικής μίζας μαθαίνει να εμπιστεύεται και γιατί όχι, να επιζητεί τη βία των οργάνων της εξουσίας αλλά και την κατάχρηση της ίδιας της εξουσίας, εφόσον η τελευταία «εξασφαλίζει» την πρώτη. Ενισχύει τέλος την αυθαιρεσία και το νταηλικό του μπάτσου που καθίσταται πια σύμβολο της κοινωνικής μας συνοχής και της εκσυγχρονιστικής τάξης. Έτσι, οι γονείς ονειρεύονται να γίνουν τα παιδιά τους σεκιουριτάδες και αστυφύλακες ώστε να «εξασφαλίσθούν» εφόρου ζωής, δεδομένης της κρίσης εργασίας. Κι αν θέλει ο Θεός μπορεί να μετεξελιχθούν σε μποντιμπιλντεράδες, σε φουσκωτούς και σε προστάτες πολυτελείας. Εκεί τότε να δεις λεφτά, επιτυχία, φήμη. Κάτι σαν τους πρωταγωνιστές της ταινίας 15 Λεπτά με τον Ντε Νίρο. Τέτοιες δόξες οι ιθαγενείς ντε νίρο μας ούτε στ' όνειρό τους... Ή, καλύτερα, στα τρομονομο-όνειρά τους. Ποιος να τό 'λεγε πάντως ότι θ' αναβίωνε το αστυνομικό κράτος της επάρατης δεξιάς επί πεφωτισμένης κυβερνήσεως Σημίτη. Κι όλα αυτά με άλλοθι την ψύχωση του μικροαστού όσον αφορά στην «ασφάλεια» και την «προστασία» του. Εμάς πάλι όμως ποιος θα μας προστατεύσει απ' τους προστάτες μας;

Στέφανος Προτεστάκις

Η ΧΩΡΑ ΒΑΡΕΩΣ ΑΣΘΕΝΕΙ...

Το ενδιαφέρον ξέσπασμα προ μηνών του συνήθως συγκρατημένου πρωθυπουργού με κατακλείδα το σύνθημα «Αυτή είναι η Ελλάδα», ως εάν ο Κ. Σημίτης μόλις είχε καταφθάσει εκ της Εσπερίας για να πρωθυπουργεύσει, ήρθε να συμπληρώσει η απίστευτη παρομοίωση του ατόμου του ως θεράπωντος ιατρού της χώρας.

Μπορεί το έναυσμα αυτού του παραλληλισμού να δόθηκε από φληνάφημα του Σουμάκη αλλά ο πρωθυπουργός ήξερε ακριβώς τι παραδεχόταν, και το έκανε σε μια εκδήλωση αγνού λαϊκισμού προς κατανάλωση από τους παρευρισκόμενους βουλευτές και κατ' επέκταση από τον ελληνικό λαό. Θα είναι ο γιατρός, ο τεχνοκράτης αλλά και άνθρωπος ο οποίος δεν θα φυγομαχήσει αλλά θα παραμείνει μέχρι τέλους στο πλευρό της ασθενούς. Θα δοκιμάσει πλείστα φάρμακα,

ασφαλιστικά δύο και τριών φάσεων, από μηδενική βάση, θα αποπειραθεί παρέλκυση της θεραπείας δια γιουροφάιτερ, περικοπές διαίτης Ολυμπιακών και θα πάρει και άλλες παραμυθητικές πρωτοβουλίες.

Βεβαίως τα ορμητικά Μέσα αναπαρήγαγαν την ομολογία μέχρι τελικής πτώσεως καθώς η μεταφορά βοηθούσε να καταδειχτεί το φθαρμένο του πράγματος («θεράποντες και κομπογιαννίτες», «στην εντατική το Πασόκ» κ.ά.). Το αξιοπερίεργο είναι ότι παρ' όλη την εχθρότητα που δείχνουν τελευταίως τα Μέσα προς την κυβέρνηση γενικά και τον Κ. Σημίτη ειδικά, δεν έκαναν καμιά παραπομπή στον άλλον, τον παροιμιώδη ιατρικό παραλληλισμό ορθοπεδικού αντικειμένου που κυνηγούσε τον Παπαδόπουλο μέχρι τον θάνατό του. Εντέλει αποδεικνύεται ότι και ο Τύπος έχει όρια ευπρεπείας.

Σ. Καφαντάρης

Μ. ΠΑΠΑΣ 2001

Η ΝΕΑ «ΣΥΣΠΕΙΡΩΤΙΚΗ» ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ

Ο κ. Σημίτης εγκαινίασε τις προάλλες στη βουλή τη νέα μέθοδο πολιτικής αντιπαράθεσης του κόμματός του με την ιστορική Δεξιά, την ανάδειξη δηλαδή της ιστορικής τους διαφοροποίησης με «τσιρίδες». Η μέθοδος των «τσιρίδων» είναι προσφιλέστατη στο σοσιαλιστή Τσοχατζόπουλο, ενώ οι άλλοι σύντροφοί του τη χρησιμοποιούν κύρια σε προεκλογικές περιόδους. Τώρα μετά από τη συνάντηση στα Δολιανά, όπου παρευρίσκονταν οι δύο «διάνοιες» του κόμματος σε θέματα επικοινωνίας, ο κ. Λαλιώτης και ο κ. Ευθυμίου, συναποφασίστηκε, φαίνεται, ν' αποτελέσει την κύρια μέθοδο αντιμετώπισης της παραδοσιακής Δεξιάς εκ μέρους τους.

Πράγματι η νέα μέθοδος από άποψη συλλογιστική είναι άψογη: Γιατί δεν υπάρχει πλέον άλλη. Όλες έχουν χρησιμοποιηθεί. Από την άλλη, αφού δεν υπάρχει

ιδεολογική διαφορά ανάμεσα στα δύο κόμματα, απομένει προς εκμετάλλευση ο ιστορικός τους διαχωρισμός και μόνο. Παρ' όλο όμως που μια τέτοια εκμετάλλευση αποτελεί ένα ακόμη σημείο ιδεολογικής συγγένευσης του ΠΑΣΟΚ με την παραδοσιακή Δεξιά σε προγενέστερες μάλιστα εκφάνσεις της, κι ενώ από τη μέθοδο αυτή λείπει κάθε συσπειρωτική ιδιότητα, από την πρώτη κιόλας στιγμή της εφαρμογής της πολλά στελέχη του ΠΑΣΟΚ επαιρούνται για την αποτελεσματικότητά της, γι' αυτό και ο πρωθυπουργός την επαναλαμβάνει. Αλλά και τι άλλο να κάνει; Ο πνιγμένος από τα μαλλιά του πιάνεται ακόμα κι αν δεν έχει.

Με τέτοιες όμως μεθόδους πώς να μη μας πάρουνε φαλάγγι ακόμα και οι χουντικοί σαν τον Τσιτουρίδη για παράδειγμα;

Αλέκος Τζιόλας

ΜΑΖΕΨΤΕ ΤΟΝ!

Κάποιος να τον μαζέψει. Εννοώ τον δήμαρχο που δεν είναι δήμαρχος αλλά πρόεδρος και που δεν παραιτείται γιατί «γιατί να παραιτηθεί;» και ο οποίος, καλά και σώνει, ξηλώνει τα πεζοδρόμια της επικράτειάς του για να βάλει νέα πλακάκια και κάγκελα. Κατ' αρχήν πρόκειται για ένα ανόητο και άγουστο έξοδο και στη συνέχεια για έναν βαρβαρισμό άνευ προηγουμένου επειδή συχνά καταστρέφονται μαρμάρινα ρείθρα που προέρχονταν από την Πεντέλη και βέβαια δεν αντικαθίστανται πλέον. Τα δε νέα ροζέ πλακάκια σπάνε ευκολότατα προς χαράν των εργολάβων που έχουν καταστήσει όλο το κέντρο εργοτάξιο. Επίσης καταλαβαίνω να βάζεις κάγκελα στην Βασ. Σοφίας ή την Βασ. Αμαλίας όπου τα πεζοδρόμια είναι μεγάλα. Αλλά και στη Μιχαλακοπούλου; Όπου το πλάτος της είναι γύρω στο μέτρο; Αποτέλεσμα τούτου είναι να συνωθούνται οι πεζοί ένας ένας πλάι σε στύλους της ΔΕΗ και πάνω σε καλάθια απορριμάτων. Έλεος κ. δημαρχοπρόεδρε. Ας βρούν άλλο «έργο» προόδου οι παρ' ημίν εργολάβοι κι ας μπαζωθούν επιτέλους τα πεζοδρόμια που χαίνουν σαν τάφοι. Εσείς μπορεί να είστε εποχούμενος αλλά υπάρχουν και περιπατητές σ' αυτή τη ρημάδα πόλη.

[π. Φυσέκης

μαγκιές

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΑΚΑΚΙΑ

Η δημοσιογραφία και οι θεράποντές της ολισθαίνουν όλο και πιο πολύ στην διαπλοκή, την υπαλληλία και την life style διεκπεραίωση. Καθίστανται συνειδητά οι κατασκευαστές αυτού που υποτίθεται ότι πρέπει ν' ανακαλύψουν. Δηλαδή της είδησης. Το νοσηρό αυτό φαινόμενο παρουσιάζει δύο όψεις: από τη μια έχουμε τους μεγαλοδημοσιογράφους υπηρέτες των μεγαλοαφεντικών τους κι απ' την άλλη κάποιους τεχνοκράτες νεοσσούς, βασιλκότερους του βασιλέως. Σχετικά μ' αυτά τα πιτσιρίκια που κάνουν μια δημοσιογραφία της super ανάλυσης μονολογούσε ο Μήτσος Κωστόπουλος στη συνέντευξη που θα βρείτε σε άλλες σελίδες. «Με ρωτάνε κάποιοι νεαροί γεμάτοι σοβαρότητα "Τι γνώμη έχετε για την ντιρεκτίβα 83/451; Τι να τους πω εγώ τώρα; Εγώ δεν ξέρω που να κρεμάσω το σακάκι μου κι αυτοί με ρωτάνε για την τάδε ντιρεκτίβα».

Παιδιά πολλή εξειδίκευση έπρεπε και θα μας φάνε λάχανο οδοστρωτήρες τύπου Ευαγγελάτου...

Σ.Π.

ΤΥΜΒΩΡΥΧΟΜΕΤΡΟ

Είπαμε και ξαναείπαμε για τις σωστές επιλογές του Μετρό και για την αगाστή συνεργασία των καλλιτεχνών με την αρμόδια επιτροπή που εισηγείται τα συγκεκριμένα έργα. Είπαμε και ξαναείπαμε πόσο καλός είναι ο Τσόκλης στην Εθνική Άμυνα ή ο Κεσσανλής στην Ομόνοια ή ο Αντωνάκος κ.ά. Είπαμε και ξαναείπαμε ότι ο Μυταράς ή ο Φασιανός δεν ενδείκνυνται για έργα χώρου ενώ ο Τάκις στου Φιξ παρουσιάζεται άνευρος και τυποποιημένος.

Ξαναείπαμε ότι αυτό το υπόγειο «μουσείο» είναι μια έκπληξη για τον καθημερινό ταξιδιώτη γιατί πηγαίνει το ίδιο να τον συναντήσει αντίθετα με ό,τι συμβαίνει στις τυπικές εκθέσεις. Όμως αυτή τη φορά η επιτροπή του Μετρό κάνει λάθος όταν θέλει να ανασυστήσει από μικρές μακέτες απραγματοποίητα έργα θανόντων καλλιτεχνών όπως είναι ο Γαϊτης ή ο Ακριθάκης. Συνθέσεις που δεν έχουν τύχει της τελικής έγκρισης του δημιουργού, είναι a priori ψευδεπίγραφες όσες φανφάρες ή σκοπιμότητες κι αν τις συνοδεύουν. Εκτός κι αν ο καλύτερος Γαϊτης –που πέθανε το 1984– είναι του 2002!

Μ.Σ.

ΑΝΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΜΩΡΕ!

Το Αντί αναλαμβάνοντας τις ιστορικές του ευθύνες έναντι του τόπου και θέλοντας να βγάλει τον πρωθυπουργό από το πολιτικό αδιέξοδο στο οποίο έχει περιπέσει, δίνει την λύση που περιμένουν οι πανέλληνες προχωρώντας σ' έναν ριζικό-δομικό, ευρύ-σαρωτικό, με ποσοτώσεις και χωρίς εκπτώσεις Ανασχηματισμό. Κυρίες και κύριοι ιδού τα πρόσωπα που επέλεξαν 29 διακεκριμένοι συνεργάτες του Αντί – πολιτειολόγοι, συνταγματολόγοι, καθηγητές Παντείου, διακεκριμένοι δημοσιογράφοι του Antenna, ο μεγάλος Αδελφός, νομικοί σύμβουλοι της εταιρείας μας, οι γνωστοί και αδέκαστοι πολιτικοί αναλυτές κ.ά.:

Πρωθυπουργός (λέμε τώρα): Κώστας Σημίτης· πρωθυπουργός παρά τω πρωθυπουργώ: Σωκράτης Κόκκαλης· πρωθυπουργός παρά τω Χρήστω Λαμπράκη: Χρήστος Λαμπράκης· υπουργός Δημο-

σίων Έργων, γεφυρών, δρόμων, αττικής οδού: Γεώργιος Μπόμπολας· υπουργός παρά τω Μπόμπολα: Κώστας Λαλιώτης· υπουργός Πολιτισμού και Διυλιστηρίων: Βαρθής Βαρδινογιάννης (η έκπληξη!)· υφυπουργός Πολιτισμού, ιδιωτικών θεμάτων και life style: Νίκος Χατζηνικολάου (αναμενόταν)· υφυπουργός δημοσίων διαξιφισμών, ιδιωτικών κρουαζιερώων και γιαλαντζί μαγκιάς: Γιώργος

Κύρτσος· υπουργός Ανάπτυξης, Περιφερειών, Αυτοδιοίκησης, Δημοσίας Διοίκησης, Κακοδιαχείρισης κ.λπ.: Άκης Τσοχατζόπουλος· υπουργός Εθνικής Άμυνας, Χολαργού και Παπάγου: Βάσω Παπανδρέου (μένει κοντά)· υπουργός περιττών υποθέσεων και ασφαλιστικών προβλημάτων: Γιάννος Παπαντωνίου· υφυπουργός: Γιώργος Κουλούρης (του έχουμε μια υποχρέωση)· υπουργός Εξωτερικών: Μάργκαρετ Παπανδρέου· υφυπουργός: δεν θέλει· υπουργός Δικαιοσύνης (με ευθύνη για τον πολιτικό γάμο, τα πολιτικά διαζύγια και τις πολιτικές κηδείες = πώς δηλαδή θα πεθάνουμε τους πολίτες): Ευάγγελος Βενιζέλος· υφυπουργός α': Ευάγγελος Γιαννόπουλος (δειλά επιστρέφει)· υφυπουργός β': Θόδωρος Κατσανέβας (υπάρχει λόγος)· άτυπος υπουργός Τύπου: Νίκος Κακαουνάκης· έντυπος υπουργός Τύπου: Νίκος Κακαουνάκης· υπουργός παρά τω Κακαουνάκη: Δημήτρης Ρέππας (εορτάζει στις 26 Οκτωβρίου και δεν δέχεται επισκέψεις)· υπουργός Παιδείας: Γιώργος Βέλτσος (η κίνηση που όλοι περιμέναμε)· υφυπουργός: Ελένη Αρβελέρ· υπουργός Μεταφορών και Μεταφοράς Μεταφερομένων: Πέτρος Ευθυμίου (για να ευθυμήσουμε και λίγο)· υπουργός Ρεαλισμού, Νηφαλιότητας και ήρεμης δύναμης: Θόδωρος Πάγκαλος (είναι άνθρωπός μας και τον φροντίζουμε)· υπουργός Δημοσίας Τάξεως, Security και antiterrorism: John-William Brown (είναι ένα στέλεχος του

FBI ειδικευμένο σε χώρες της νοτιοδυτικής Βαλκανικής)· υφυπουργός: Σήφης Βαλυράκης (γιατί ο παλιός είναι αλλιώς)· υπουργός ΗΠΑ: είπαμε, Γ.Α. Παπανδρέου· υπουργός Εξωτερικών ΗΠΑ: Κόλιν Πάουελ· υπουργός Δασών, φυσικών πόρων, υδάτων και οικολογίας: Αθανάσιος Γεωργακόπουλος (Σασάκης)· υφυπουργός: Νίκος Μπίστης· πιο υφυπουργός: Σπύρος Βούγιας (να και το άνοιγμα στην Αριστερά που όλοι περιμέναμε)· υπουργός Επιλόγου και τέλους: το χαρτοφυλάκιο αναλαμβάνει προσωπικώς ο πρωθυπουργός.

— Ποιος πρωθυπουργός;

ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟ

Μόλις ανακοινώθηκε ο ριζοσπαστικός Ανασχηματισμός που πραγματοποίησε το Αντί, το περιοδικό μας κατέκλυσε πλήθος δηλώσεων. Να τι μας είπαν οι δηλωσίες:

Κώστας Σημίτης: Μου έφυγε ένα βάρος.

Κώστας Καραμανλής: Δεν περίμενα ποτέ από τους συντρόφους στο Αντί να δώσουν τέτοια χείρα βοήθειας προς μια διαλυμένη κυβέρνηση κι έναν ανύπαρκτο πρωθυπουργό.

Νίκος Κωνσταντόπουλος: Για μια ακόμη φορά το Αντί πρωτοπορεί στους λαϊκούς αγώνες και στη μάχη για την Αριστερά.

Λιάνα Κανέλλη: Είμαι έξω φρενών με την ποταπότητα και το χυδαίο των επιλογών σας. Ντρέπομαι σαν ορθόδοξη Ελληνίδα και σαν ορθόδοξη κομμουνίστρια.

Δημ. Αβραμόπουλος: Πρόκειται για έναν ανασχηματισμό που βρίσκεται στον σωστό δρόμο, έχει προοπτική, κοιτάζει προς το μέλλον αφήνοντας το διχαστικό παρελθόν, αν και θα μπορούσε να είναι διαφορετικός.

Θόδωρος Ρουσόπουλος: Κρίμα γιατί τα διαπλεκόμενα εξαγόρασαν μέχρι και το Αντί.

Δημ. Ρέππας: Η Κυβέρνηση αποδέχεται και δεν σχολιάζει τον ανασχηματισμό.

Άρης Σπηλιοτόπουλος: Οι επιλογές είναι εξαιρετικές και όλα τα βραβεία δίκαια. Εύχομαι στο Ποπ-Κορν και του χρόνου!

Σία Τσακπινόγλου

I. ΤΑ ΟΜΩΝΥΜΑ ΣΕ «ΕΛΞΗ» ΚΑΙ ΠΩΣ ΝΑ ΚΡΥΦΤΟΥΝ

Η περίπτωση της αμοιβαίας έλξης μεταξύ του κ. Βούγια και του ΠΑΣΟΚ, που είχε ως φυσική συνέπεια την αυτόματη βουλευτική παρουσία του πρώτου στο δεύτερο, δεν παρουσιάζει μόνο αισθητικό ενδιαφέρον (Αντί, τχ. 713). Στη συγκεκριμένη «μετάσταση» εμπεριέχονται επίσης πολύτιμα γνωσιολογικά και μεθοδολογικά στοιχεία. Μαθαίνουμε λ.χ. ότι στην πολιτική έλκονται τα ομώνυμα («όμοιος ομοίω αεί πελάζει...», καθώς λέγαν και οι παλιότεροι) και όχι τα ετερόνυμα, όπως συμβαίνει στη φυσική, και ότι, για να καταστεί δυνατή αυτού του είδους η μετάσταση, όπως και στους όγκους, πρέπει να διενεργείται εν κρυπτώ, ώστε να μη γίνεται αντιληπτή κι επιχειρηθεί ενδεχομένως αποτρεπτική επέμβαση. Στην επίτευξη λοιπόν αυτού της μετάστασης το θέμα από άποψη μεθοδολογική ήταν να εντοπιστεί οσφραντικά ο *συναλλάξιμος* *ομοίος* τους του άλλου χώρου, να τεθούν σε λειτουργία τα ανάλογα νεύματα και να φθάσει η αμοιβαία έλξη ως την ολοκληρωμένη της πραγμάτωση τελείως μυστικά. Επειδή όμως πρόκειται για *διαζώντως* απεχθή πράξη –και αυτό το γνωρίζουν οι αμοιβαία ελκόμενοι– την καθιστούν, με τη δυνατότητα που έχουν στα χέρια τους να μην την υποβάλλουν στην κρίση της λαϊκής ετυμηγορίας, συγχρόνως και τελεσίδικη, ώστε να είναι αποκλεισμένη και κάθε περίπτωση ακύρωσής της.

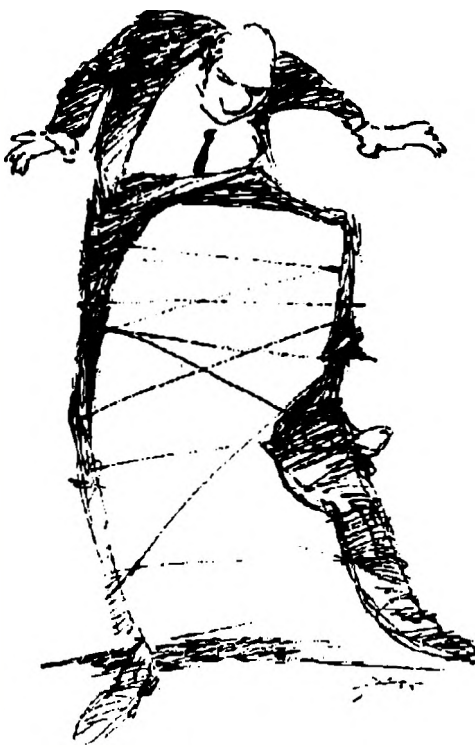
Τα «μαρμαρένια αλώνια» λοιπόν, όπου αναμετρούνταν κάποτε οι άντρες, αποκλείονται στην περίπτωση τούτη προκαταβολικά, για να ομολογείται έτσι, σιωπηρά *μεν* αλλά βροντόφωνα, ότι εδώ δεν πρόκειται για εκφραστές του παραδοσιακού ανδρισμού. Το περιεχόμενο της κοινής τους ομολογίας παρουσιάζει, νομίζω, ιδιαίτερο ανθρωπολογικό και ιστορικό ενδιαφέρον.

II. ΤΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΠΑΘΟΣ ΣΕ ΕΥΘΩΣΗ

Εδώ δεν έχουμε γιασεμιά ή μυστικότητα και ανανδρείες. Διάφανα και παλληκαρίσια πράγματα. Γιατί να κρύβεται άλλωστε. Τα ιδεολογικά παραπετάσματα έχουν πεταχτεί από καιρό για κουρέλια και όλα γίνονται πια στα φανερά. Και οι άλλοι που το κάνανε, κανείς δεν κρύ-

φτηκε. Ο κόσμος τό 'χει τούμπανο κι αυτοί κοινό καμάρι. Γιατί να μην το κάνει και αυτός. Στο κάτω κάτω είναι και κατά γενική ομολογία ικανότερός τους. Αν δεν έχει το δικαίωμα ο ικανός, πώς μπορεί να το έχει ο λιγότερο ή ο μη ικανός; Εξάλλου όπου νά 'ναι έρχονται κι άλλοι «κανταριασμένοι». Δε θα «χωράνε».

Ο κύβος ερρίφθη λοιπόν. Λείπει όμως η αφορμή. Προέκυψε ο Οτσαλάν, προέκυψε κι αυτή. Κύριο άρθρο σ' εφημερίδα αναμεταδιδόμενο πολλαπλασιαστικά και από δημόσιο κανάλι, μαζί και ο ίδιος στο παραθυράκι για διευκρινίσεις –μή-

πως μετά από προσχεδιασμό όλα αυτά;–, που έχει ως κύριο νοηματικό πυρήνα το σύνθημα «Πρώτα η Ελλάδα». Πώς έλεγε δημοτικός συνδυασμός της περιοχής μου «Πάνω απ' όλα τα χωριά μας». Έτσι κι εδώ. Εμείς τριβουμε τα μάτια μας. Το βλέπει και τ' ακούει ο πρωθυπουργός και υιοθετεί όχι πολύ αργότερα και τα δύο, σύνθημα και εμπνευστή, κι ευοδώνεται η μύχια αμοιβαία έλξη με αντάλλαγμα στο γεννήτορα του συνθήματος το αξίωμα του ευρωβουλευτή αρχικά και του υπουργού Παιδείας κατόπιν. Έστω κι αν ήταν χρόνιο –λόγω της πρώτης διάζευξης άραγε;– το πάθος και η χολή που σταθερά αποτυπωνόταν με ευκρίνεια στην τακτική του αρθρογραφία.

Τα μεγάλα όμως πάθη έτσι είναι, ιδίως όταν πρόκειται για κάτι κοινό. Κι εδώ το κοινό ήτανε και για τους δύο ο «σοσιαλισμός». Το κοινό τους πάθος γι' αυτόν τους έφερε στην πρώτη σμίξη. Υποχθόνιες όμως δυνάμεις, όπως γίνεται πάντα με τα μεγάλα πάθη έφεραν την πρώτη «απόσμιξη». Πέρασαν καιροί πολλοί κι επήλθε η σμίξη, αλλά και η «απόσμιξη»

ξανά. Τώρα όμως όπου στη φάση ολοκλήρωσης του «σοσιαλιστικού μετασχηματισμού» της κοινωνίας μας τα «ξαναβρήκανε», η σμίξη τους παίρνει και αυτή ολοκληρωμένη μορφή. Δεν έχει σημασία που «διαφωνούν οι χαρακτήρες» τους. Αρκεί που τα βρήκανε. Εμάς των τρίτων δε μας πέφτει λόγος. Οι συγκρούσεις, οι διαλύσεις και οι επανενώσεις είναι ιδίων των μεγάλων παθών. Το ομολόγησε και ο ίδιος: «Μίσος και πάθος (εννοούσε αγάπης) είναι όψεις του ίδιου νομίσματος», όπως, καθώς λέμε, σοσιαλισμός και καπιταλισμός είναι πάλι όψεις του ίδιου νομίσματος, του ΠΑΣΟΚ. Άλλη κοινή βάση κι αυτή για την εξήγηση του μεγάλου πάθους.

Κι όμως με τέτοια καλαμπούρια νεοελληνικής έμπνευσης «Μίσος και πάθος κ.λπ.» δε γεφυρώνονται πραγματικότητες που χάσκουν. Δεν πάνε στην άκρη ηθικά θέματα ανοιχτά, ίδιες μένουν οι πραγματικότητες που χάσκουν. Την αντίθεση ανάμεσα στις «Σατραπείες» και στις μακροχρόνιες γραπτές καταδίκες τους κανείς δεν μπορεί να εξαλείψει ούτε να συγκαλύψει το αντίστοιχο ηθικό κενό που ανοίγει το «δρασκέλισμά» της. Η αντίθεση αυτή σαν φως προβολέα θα χτυπά επάνω στο χάσμα, για να μας δείχνει το μέγεθός του –μαζί με αυτό και το μέγεθος του αντίστοιχου ηθικού κενού– και να το κάνει ορατό τοις πάσι. Όχι καλαμπούρια υπεκφυγής αλλά και όσα λόγια και ικανότητες κι αν θέσει κανείς σε χρήση, για να το κρύψει, δεν μπορεί. Αυτό θα χάσκει πάντα εκθαμβωτικά.

Αλέκος Τζιόλας

ΤΟ «ΚΑΚΟ ΠΟΥΛΙ»

Πουλί ήταν και... πέταξε. Ο λόγος για το «Γερμανικό Πουλί», το οποίο κατασκευάστηκε το 1941 στο Μακρύ Τοίχο Νέας Κυδωνίας, λίγο έξω από την πόλη των Χανίων, από γερμανούς αλεξιπτωτιστές στη μνήμη των πεσόντων συμπολεμιστών τους, οι οποίοι έχασαν τη ζωή τους στη Μάχη της Κρήτης.

Ένα κομμάτι του «Γερμανικού Πουλίου» είχε αποκολληθεί τα ξημερώματα της 28/11/2000, εξαιτίας των ισχυρών ανέμων και της δυνατής βροχής.

Από τότε παρέμενε στημένο πάνω στη βάση το πίσω μέρος του «Γερμανικού Πουλίου» το οποίο και... εξαφανίστηκε στα μέσα του περασμένου Μαρτίου.

Άγνωστο παραμένει το πώς και το

γιατί... απομακρύνθηκε...

Το δημοτικό συμβούλιο Νέας Κυδωνίας είχε αποφασίσει τον περασμένο Νοέμβριο την μεταφορά του μνημείου από το Μακρύ Τοίχο στο Γερμανικό Νεκροταφείο στου Μάλεμε. Η απόφαση όμως δεν υλοποιήθηκε ποτέ.

Η προϊσταμένη της Εφορίας Νεοτέρων Μνημείων κ. Τούλα Τριμανδύλη-Μαγκάν σε τοπική εφημερίδα δήλωσε άγνοια για το θέμα αν και, όπως διευκρίνισε, το «Γερμανικό Πουλί» δεν είχε ανακηρυχθεί νεότερο μνημείο. Το «Γερμανικό Πουλί» ήταν πηγή διαφόρων θρύλων, πάντα με αρνητικό περιεχόμενο, καθώς ο λαός δεν το είδε με καλό μάτι και συχνά το χαρακτήριζε ως το... «Κακό πουλί».

Ωστόσο, για το «Γερμανικό Πουλί», κατά καιρούς εκφράστηκαν διάφορες απόψεις. Η μία έλεγε ότι πρέπει να... γκρεμιστεί. Η άλλη ότι δεν παύει το «Γερμανικό Πουλί» να αποτελεί ένα μνημείο, και κάθε μνημείο, είτε έχει συνδεθεί με καλές, είτε με κακές στιγμές του τόπου, πρέπει να διατηρείται.

Σε άρθρο του που δημοσιεύτηκε σε τοπική εφημερίδα (*Χανιώτικα Νέα*) την Πέμπτη 8/9/1994 ο κ. Μιχάλης Γρηγοράκης τόνιζε πως η παραμονή του «Γερμανικού Πουλίου» είναι ντροπή για τον τόπο μας, «που γίνεται μεγαλύτερη από την έλλειψη μνημείου αφιερωμένου στους αγώνες του Κρητικού». Από την άλλη μεριά σε άρθρο του στις 16/9/1994 ο κ. Θόδωρος Παγιαυλάς υπογράμμισε ότι «κι αυτό το πουλί είναι μια χαρακιά ιστορικής μνήμης» και πρότεινε «να το δείχνουμε στα παιδιά μας, μιας και τα περισσότερα δεν ανοίγουν ένα ρημάδι βιβλίο να μάθουν νεότερη ιστορία, να τους το δείχνουμε και να εξιστορούμε τα σημεία και τέρατα του Ναζισμού» κ.ά. Στα Χανιά είχε υποστηριχθεί από πολλούς η άποψη ότι όσα δεινά κι αν μας θυμίζει το «Γερμανικό Πουλί» που έστησαν οι κατακτητές στο Μακρύ Τοίχο, αποτελεί ένα ιστορικό μνημείο, γι' αυτό και δεν πρέπει να κατεδαφιστεί, όπως δεν κατεδαφίστηκαν δεκάδες άλλα κατάλοιπα των τεσσάρων αιώνων τουρκικής κατοχής ή της Ενετοκρατίας, αλλά αντίθετα αναστηλώνονται.

Γιάννης Λιβυάκης

Homo Spectaclus - Ο άνθρωπος θέαμα

Η ΣΥΝΤΑΓΗ μοιάζει απλή, η επιτυχία της περίπου δεδομένη, οι απαιτήσεις για την εφαρμογή της σχεδόν μηδαμινές. Μια ομάδα ανθρώπων (συνήθως νέων και καλοφτιαγμένων), άγνωστων μεταξύ τους, με κίνητρο την μεγάλη χρηματική αμοιβή και την απόκτηση φήμης, κλείνονται οικιοθελώς σε ένα σπίτι αποκλεισμένο από τον υπόλοιπο κόσμο για περισσότερους από τρεις μήνες αποδεχόμενοι την καταγραφή κάθε λόγου και κίνησής τους από δεκάδες κάμερες και μικρόφωνα που λειτουργούν αδιάλειπτα. Νεκρές ζώνες δεν υπάρχουν, ο εθελοντής-παίκτης δεν μπορεί να κρυφτεί. Η κρεβατοκάμαρα, το μπάνιο, κάθε χώρος που θα μπορούσε να θεωρηθεί αυστηρά προσωπικός, προστατεύει την αξιοπρέπεια του ατόμου όσο και ένα τηλεοπτικό πλατό. Ο παίκτης δεν μπορεί καν να ανταλλάξει ακόμη και το πιο αθώο μυστικό με κάποιον από τους συμπαίκτες του, αφού ο προσωπικός κοριός που φέρει πάνω του καταγράφει και τον πλέον ανεπαίσθητο ψίθυρο.

Ο ΜΟΝΟΣ κανόνας που οφείλουν να σεβαστούν οι συμμετέχοντες είναι η έλλειψη κάθε ίχνους σεβασμού σε οποιονδήποτε πολιτισμένο κανόνα. Πρωταρχικός στόχος μάλιστα είναι η παρατεταμένη απόκλιση από κάθε πολιτισμένη συμπεριφορά (στόχος που επιτυγχάνεται με την πολύ προσεκτική επιλογή των παικτών η οποία υποτίθεται πως εξασφαλίζει μια ευρεία γκάμα προσωπικοτήτων), αφού αυτό θεωρείται πιο ενδιαφέρον και άρα κατάλληλο για να προσελκύσει μεγαλύτερο αριθμό θεατών. Το αποτέλεσμα της εβδομαδιαίας ψηφοφορίας μεταξύ αυτών των τελευταίων τιμωρεί εκείνον που στο διάστημα που μεσολάβησε από την προηγούμενη ψηφοφορία δεν προσέφερε το επιθυμητό θέαμα και επιβραβεύει τους υπόλοιπους διατηρώντας τους στο παιχνίδι τουλάχιστο για μια εβδομάδα ακόμη. Η διαδικασία ολοκληρώνεται όταν έχει απομείνει μόνο ένας παίκτης ο οποίος θεωρείται ο νικητής και φυσικά εισπράττει την αμοιβή.

ΜΙΛΑΜΕ φυσικά για τον *Μεγάλο Αδερφό*, ό,τι πιο μοντέρνο δηλαδή μπορεί να παρουσιάσει παγκοσμίως ο τηλεοπτικός κόσμος. Ένα φαινόμενο που κάνει θραύση όπου και αν προβάλλεται παρά τις επιφυλάξεις και τις αρνητικές κριτικές των ειδικών επιστημόνων και των διανοουμένων που έχουν ακόμη το μυαλό τους στο κεφάλι και όχι στην τσέπη τους.

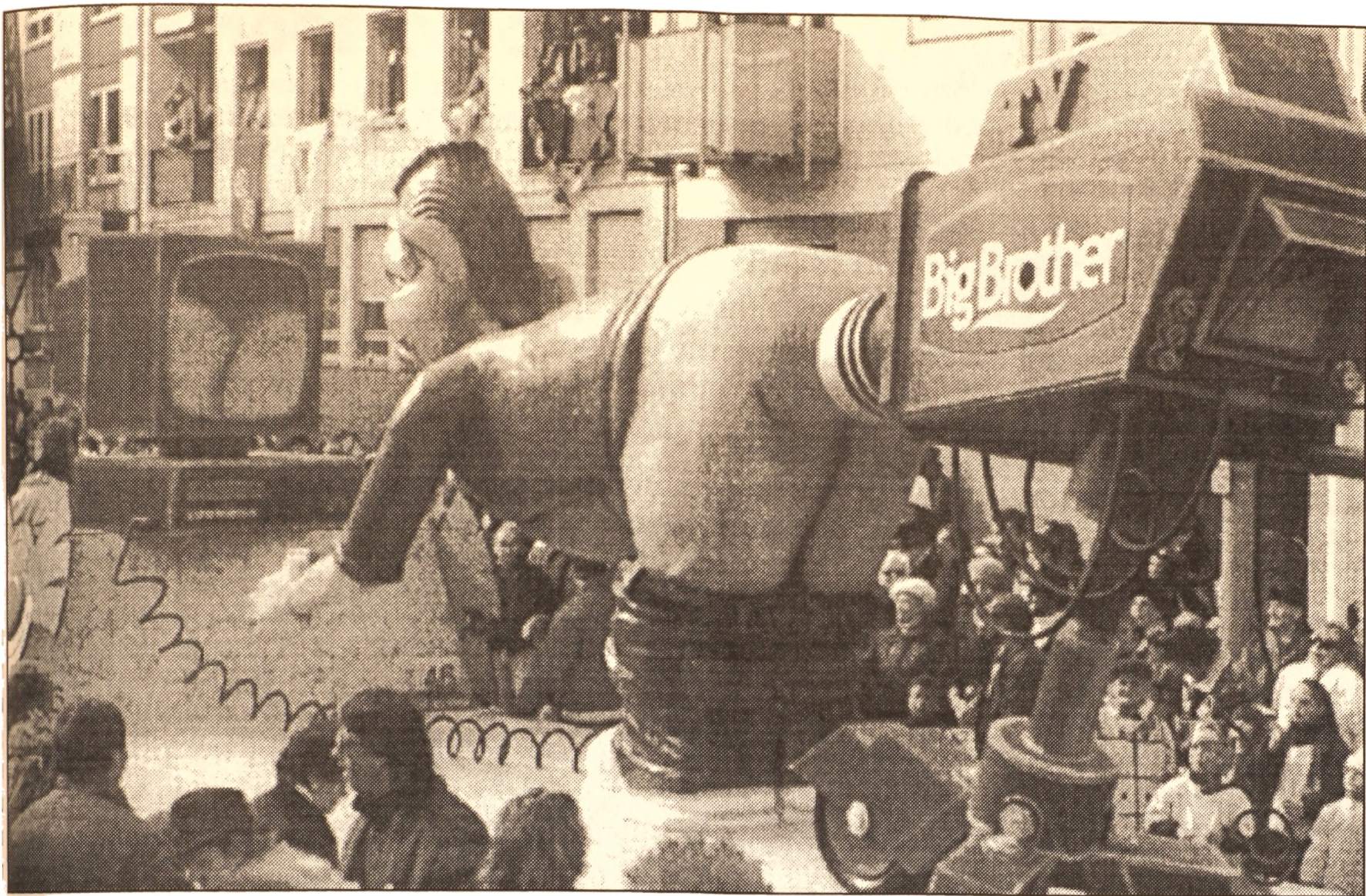
ΟΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ της ελληνικής εκδοχής του προγράμματος προσπαθώντας να αντιμετωπίσουν πιθανές αντιδράσεις επιχειρηματολογούν λέγοντας πως «πρέπει πρώτα να το δούμε και μετά να το κρίνουμε. Εξάλλου με ποιο δικαίωμα προσπαθούν κάποιοι να βάλουν όρια στην κουλτούρα μας; Για το τι θα βλέπουμε και τι όχι;» Όποιος όμως έχει δει έστω και μερικές σκηνές από τα αντίστοιχα ξένα προγράμματα γνωρίζει πως οι εν λόγω κύριοι προσπαθούν απλά να

μας παραπλανήσουν. Εκτός και αν το ζητούμενο είναι η αποθέωση της κυριαρχίας ενστίκτων όπως ο ανταγωνισμός κ.λπ.

ΓΙΑΤΙ ΑΚΟΜΗ και αυτή η «ήπια» για την ώρα χρήση της ανθρώπινης ύπαρξης που εμπορεύονται δεν είναι βέβαιο πως θα διατηρηθεί. Η εμπειρία της αμερικανικής παραλλαγής του *Big Brother*, ο *Survivor*, που θεωρείται πολύ σκληρότερος (η σουηδική εκδοχή του ματαιώθηκε εξαιτίας της αυτοκτονίας ενός εκ των παικτών λίγες μόνο ημέρες πριν την πρεμιέρα), αφού απαιτεί από τους συμμετέχοντες να επιβιώσουν με ελάχιστα μέσα σε ένα αφιλόξενο φυσικό περιβάλλον, μοιάζει αρκετή για να καταλάβει κανείς ποια θα είναι η εξέλιξη. Άλλωστε η λογική που διέπει την εφεύρεση και κυρίως τη νομιμοποίηση της όλης ιδέας γειτνιάζει επικίνδυνα με εκείνη της ρωμαϊκής αρένας. Το θέαμα ανάγεται σε σημαντικότερο όλων, ακόμη και αυτής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ακόμη και της ίδιας της ανθρώπινης ζωής. Παρόμοια οι διαδικασίες ανάδειξης του νικητή ομοιάζουν με εκείνες που προμοτούσε η *vox populi vox dei* των κερκίδων του Κολοσσαίου. Άξιος δεν είναι ο καλύτερος μεταξύ των μονομάχων αλλά ο χειρότερος με όλη την σημασία της λέξης. Θυμηθείτε την τύχη που περίμενε τον μονομάχο που επικρατούσε επί των αντιπάλων του χωρίς να είναι ιδιαίτερα θεαματικός ή όσους αγωνιζόντουσαν χωρίς να βρίσκονται σε κατάσταση απόλυτης αποκτήνωσης. Η δυσαρέσκεια του κοινού σ' αυτές τις περιπτώσεις επέβαλλε την είσοδο στην αρένα μιας ομάδας πάνοπλων στρατιωτών οι οποίοι εξόντωναν όποιον θεωρούνταν ακατάλληλος και έσερναν στα παρασκήνια το σώμα του χρησιμοποιώντας μεγάλους μεταλλικούς γάντζους. Η καθαρή από τα μιάσματα σκηνή μπορούσε τότε να φιλοξενήσει τους επόμενους ήρωες.

ΟΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ του είδους της ζωντανής τηλεόρασης τύπου *Μεγάλος Αδερφός* που πρόκειται να φιλοξενηθεί και στη χώρα μας από το κανάλι του ANT1 δεν μπορούν να υπερηφανεύονται βέβαια πως προσφέρουν τόσο «πλούσιο» θέαμα. Το πελατολόγιό τους, η κοινωνία που πρόκειται να υποδεχθεί το επίτευγμά τους, διατηρεί ακόμη ορισμένα γνωρίσματα που την προστατεύουν από την πλήρη ταύτιση με το ρωμαϊκό πόπολο της αυτοκρατορικής περιόδου και γι' αυτό απέχει ακόμη αρκετά από το να θεωρηθεί έτοιμη να δεχτεί τόσο «πρωτοποριακά» προϊόντα.

ΑΝ ΟΜΩΣ ο βιολογικός θάνατος δεν περιλαμβάνεται στην τιμωρία των κακών παικτών του *Big Brother* και η απομάκρυνσή τους από την τηλεοπτική αρένα δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί το ίδιο θεαματικό με εκείνη των δούλων μονομάχων, η απόρριψη από ένα τόσο μεγάλο αριθμό ανθρώπων ισοδυναμεί με ένα κοινωνικό θάνατο οι επιπτώσεις

Το χιούμορ των γερμανών κατασκευαστών του άρματος της φωτογραφίας που παρήλασε στο καρναβάλι του Μάιντς στις 26 Μαρτίου αποδίδει μια από τις κρισιμότερες πτυχές του φαινομένου όσον αφορά στην θριαμβευτική επέλασή του: Την πίστη πως όλα είναι δυνατόν να συμβούν ακόμη και εκεί που μοιάζει αδύνατο.

του οποίου είναι βέβαιο πως ακολουθούν τον καταδικασμένο για πολύ καιρό αφότου χάσει το προνόμιο της τηλεοπτικής προβολής σημαδεύοντας την ζωή του ανεξίτηλα ίσως.

ΑΛΛΑ ΚΑΙ η ίδια η συμμετοχή τους αρκεί από μόνη της σύμφωνα με έρευνες αμερικανών κοινωνιολόγων για να επιφέρει ανάλογες παρενέργειες. Σύμφωνα με τα συμπεράσματα των ίδιων αυτών ερευνών τα άτομα που εργάζονται ή βρίσκονται πολύ συχνά σε χώρους που καλύπτονται από κλειστό τηλεοπτικό κύκλωμα αν και σταδιακά τείνουν να συνηθίζουν την ιδέα πως παρακολουθούνται συνεχώς από κάποιον ή κάποιους, εμφανίζουν συμπεριφορές που υπερβαίνουν αυτό που ακόμη και οι ίδιοι σε αρκετές περιπτώσεις αναγνωρίζουν ως φυσιολογικό. Για παράδειγμα αποφεύγουν να ψιθυρίζουν από φόβο μήπως θεωρηθούν ύποπτοι για κάτι επιλήψιμο ή και παράνομο ακόμη, να σιγοτραγουδούν (ακόμη και αν πριν αποτελούσε αγαπημένη τους συνήθεια), υιοθετούν πλήθος κινήσεων και εκφράσεων που θεωρούν ότι τους κολακεύουν, αποκτούν δυσκολία στην έκφραση των απόψεών τους, συμπεριφέρονται αρκετά συχνά σαν να βρίσκονται απέναντι από έναν καθρέπτη, αδυνατούν να ελέγξουν πλήρως τα συναισθηματά τους.

ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ που μιλάμε όμως για ένα τηλεοπτικό πρόγραμμα που απευθύνεται στο σύνολο του πληθυσμού, θά λεγε κανείς πως χειρότερο από τον εξοστρακισμό της πραγματικής ζωής στο επίπεδο της τηλεοπτικής προσομοίωσης είναι η ίδια η έκληψη των παραγώγων αυτής της βίαιης διαδικασίας ως βελτιωμένης εκδοχής κάποιου αρχικού προβλη-

ματικού υλικού. Σύμφωνα με την ίδια λογική το αρχετυπικό μοντέλο, η πραγματική ζωή, φαντάζει λιγότερο από κάθε άλλη φορά ως κάτι αυθύπαρκτο, και παρουσιάζεται ως αποτέλεσμα παρόμοιων αλλά ξεπερασμένων πια διαδικασιών που πρέπει να αντικατασταθούν, προκειμένου να καταστεί ελκυστικότερη. Από το σημείο αυτό και μετά κάθε υπέρβαση, κάθε στρέβλωση, κάθε ακρότητα νομιμοποιείται εφόσον το αξιακό σύστημα εντός των ορίων του οποίου πραγματοποιείται, ως κατεξοχήν αήθικο κατασκεύασμα απεχθάνεται διλήμματα που απορρέουν από τον σεβασμό σε οποιοδήποτε άλλο αξιακό σύστημα.

ΚΑΙ Η ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ αποτελεί ένα τέτοιο αήθικο κατασκεύασμα. Η ικανότητά της αφενός να περιβάλλει ο,τιδήποτε ουσιώδες με τον μανδύα της πλήξης και η επιθυμία της αφετέρου να αναδειχτεί ή να διατηρηθεί στις περιπτώσεις που το έχει ήδη επιτύχει, σε μοναδικό μέσο χειραγώγησης της κοινής γνώμης, καθιστούν τους εσωτερικούς μηχανισμούς της εχθρικούς απέναντι σε κάθε τι εκφράζει έστω και σκεπτικισμό για τις επιλογές της.

ΟΣΟ ΓΙΑ την προθυμία των θεατών (οι σχετικές εκτιμήσεις αναφέρουν πως ξεπερνούν τα δύο δισεκατομμύρια άτομα σε ολόκληρο τον κόσμο) γι' αυτό το είδος των θεαμάτων, δεν υπάρχει ακριβέστερη προσέγγιση από την φράση του Ντεμπόρ: «Ο πραγματικός καταναλωτής γίνεται καταναλωτής ψευδαισθήσεων. Το εμπόρευμα είναι αυτή η πραγματικά υπαρκτή ψευδαίσθηση και το θέαμα, η γενική της εκδήλωση».

ΤΟ ΜΑΤΙ ΜΟΥ

Τι είπε ο απίθανος πάλι; Πως είναι ο θεράπων ιατρός; Αντιγράφει τον αείμνηστο, μου φαίνεται, ο οποίος ήταν ο τελευταίος Έλλην πρωθυπουργός που είχε χρησιμοποιήσει ιατρικό όρο, τον περίφημο γύψο. Συγχαρητήρια εκλαμπρότατε.

VISA ΘΑΝΑΤΟΥ

Το τραπεζικό κεφάλαιο έχει αναλάβει ήδη την προεξόφληση κοινοτικών πακέτων, ώστε να καλυφθούν οι άμεσες δημοσιονομικές ανάγκες. Φυσικά με το αζημίωτο, δηλαδή εντόκως. Ξέρετε τι σημαίνει αυτό αγαπητοί μου; Πως η κυβέρνηση δανείζεται από τους τραπεζίτες, οι οποίοι καθίστανται πλέον πανίσχυροι. Κατακλέβουν τον κόσμο με τα πανωτόκια, με τις κάρτες και τα δάνεια και επιπλέον βάζουν στο χέρι και το δημόσιο ταμείο.

ΜΕ ΤΟ ΚΛΕΙΔΙ ΣΤΟ ΧΕΡΙ

Αυτή είναι η περίφημη «πρόοδος». Η μετατροπή του σύγχρονου ασοού -διότι πλέον χω-

ριάτες δεν υφίστανται- σε νευρόσπαστο της «προόδου». Σε κάποιον που δουλεύει χωρίς ωράριο -όσοι δουλεύουν σε εταιρείες ιδιωτικές το γνωρίζουν πολύ καλά- και για να ηρεμήσει τσακίζει τις κάρτες του κάθε Σάββατο. Σε κάποιον δηλαδή χωρίς παρελθόν, χωρίς ρίζα, χωρίς πνεύμα - σε κάποιον που απλώς τρώει και φοράει.

ΑΓΙΑ ΚΑΡΑΜΑΝΟΥ Η ΧΡΥΣΟΒΑΛΑΝΤΟΥ

Πρόοδος όμως με Άβατον

συμβιβάζεται; Δεν συμβιβάζεται. Οπότε καλώς οι κυρίες μας ζητάνε να πάνε στους καλογέρους. Σου λένε: Εσείς πώς και κάθεστε εδώ χαλαροί; Θέλουμε κι εμείς. Όπως μπουκάρουμε στο Μούλτι- Κούλτι, έτσι θέλουμε να μπουκάρουμε και στο Σταυρονικήτα. Άρατε πύλας λοιπόν παλιογούμενοι. Τέρμα ο μοναχισμός. Θα γίνετε όλοι με το ζόρι κοσμικοί, φεμινιστές, δημοκράτες, σοσιαλιστές, διαφωτιστές, προοδευτικοί - δηλαδή ΠΑΣΟΚ. Αυτά λέει η κα

Καραμάνου, αυτή που ενώ η ίδια πήρε πρόωγη σύνταξη, ήθελε προσφάτως να αυξήσει τα όρια ηλικίας των υπολοίπων γυναικών. Και αφού απέτυχε, τώρα θέλει να στείλει τις κοπέλες μας στα μοναστήρια και να τις κάνει και παπάδες. Ε, όχι μαντάμ.

ΕΞΩ ΟΛΟΙ

Φυσικά αυτό δεν πρόκειται να συμβεί, διότι απλώς οι καλόγεροι θα κλείσουν τις πόρτες. Και αν τα πάρουν και στο κρανίο, δεν αποκλείεται να διώξουν και τους άντρες.

NEXT

Ακούσατε τον Κότσιρα στο «Άξιον Εστί»; Όπως πάμε, σε λίγο θ' ακούσετε κι εμένα να τραγουδάω Όρνιθες.

Ο ΜΑΞΙΜΟΥ ΣΗΜΙΤΗΣ ΤΗΣ ΧΡΥΣΟΠΗΓΗΣ

Αίσχος. Ο Σημίτης, προκειμένου να ξανακερδίσει τις εκλογές, έγινε πλέον ενεργούμενο του Χριστόδουλου. Διότι στο αυτονόητο του υποχρεωτικού πολιτικού γάμου -όπως ισχύει εξάλλου σε όλη την Ευρώπη- έκανε αμέσως πίσω. Και έβαλε και αυτόν τον δυστυχή Σταθόπουλο να υπερασπίζεται το ισχύον σύστημα και να εκτίθεται ανεπανόρθωτα. Είναι δυνατόν μια θρησκευτική τελετή να παράγει νομικά αποτελέσματα; Δεν παραβιάζεται το Σύνταγμα και η ουσία του δημοκρατικού πολιτεύματος, όπως τα όρισαν οι αρχές της Γαλλικής Επανάστασης; Αίσχος.

S
E
H
Y
T
b

BRANCH

Ξεκινήσαμε το μεσημέρι με καναδέζικα rapcakes και ομελέτες. Εγώ και η παρέα μου, ένας δημοσιογράφος, ένας ποιητής, ένας συλλέκτης και μερικές κυρίες, απ' αυτές που η κα Καραμάνου θέλει να τις κάνει ηγούμενες. Αλλά όπως τις είδα ντυμένες το αποκλείω εντελώς.

Λέγαμε για την ταβέρνα του Βασίλαινα στον Πειραιά και πίναμε βότκα-μαρτίνι, το ποτό του Τζαίημς Μποντ. Ωραία ζωή. Μετά μια κυρία θυμήθηκε πως οι Γερμανοί σκότωσαν στην κατοχή όλους τους Σπαρτιάτες που είχαν σπουδάσει, εκτός απ' αυτούς που είχαν σπουδάσει στη Γερμανία. Και μετά περάσαμε στα ούισκυ.

Πίναμε μέχρι αργά το βράδυ ακούγοντας κουβανέζικα. Φύγανε όλοι και έμεινε μόνο ο συλλέκτης. Μιλούσαμε για ταινίες, για τον Λέμμου Κώσιον και για τους δορυφόρους. Πως δηλαδή άμα μπορείς να εντοπίζεις κάποιον στου διαόλου τη μάνα και να μιλάς μαζί του, τότε δεν χρειάζεται να τον σκέφτεσαι. Η άμεση επαφή καταργεί το χρόνο που απαιτεί πνεύμα, άλματα πνεύματος.

Και θυμάμαι τώρα πως μ'έστειλε η μάνα μου να ψωνίσω σ' ένα μπακάλικο κοντά στο σιδηροδρομικό σταθμό στο Βόλο. Μέχρι να πάω με τα πόδια εκεί κάτω, μια ώρα δρόμο, έκανα όλα τα σχέδια: γυναίκες, σχολείο, αθλητικά. Νομίζω πως η κόρη μου δεν θα χάσει ποτέ τέτοιο χρόνο, ζώντας στην πρόοδο.

Χωρίς προετοιμασία και χωρίς προϋπολογισμό

Προκαλούν δικαιολογημένη ανησυχία στην ελληνική κοινωνία οι αλληπάλληλες –και ουδέποτε διαψευδόμενες– πληροφορίες για τα ογκώδη ποσά που πρέπει να δαπανηθούν από το Δημόσιο προκειμένου να τελεσθούν οι Ολυμπιακοί Αγώνες το 2004. Και είναι δικαιολογημένη η κοινή ανησυχία γιατί η ελληνική οικονομία, όπως εξελίσσεται, δεν γεννά καμιά αισιοδοξία για την αυριανή ισχύ της. Για το επίπεδο, άρα, της ζωής των «μη προνομιούχων» αυτής της χώρας, υπέρ των οποίων, κατά κομματική αποκλειστικότητα, εναβρύνεται πως μεριμνά η κυβέρνηση του κ. Κ. Σημίτη!

Περισσότερο δικαιολογημένη εντούτοις και από όσα αφορούν στην οικονομική πλευρά του θέματος, έπρεπε να είναι η ανησυχία των πολιτών για την παράταση άσκησης της εξουσίας από την κυβερνώσα μερίδα του ΠΑΣΟΚ. Η επίμονη διεκδίκηση της τέλεσης των αγώνων, μιας διοργάνωσης η οποία έπαυσε να έχει οποιοδήποτε πολιτισμικό, ανθρωπιστικό περιεχόμενο, κυριαρχημένη από τα πανίσχυρα συμφέροντα ορισμένων κλάδων της διεθνούς αγοράς, υπαγορεύθηκε από σκοπιμότητες που δεν έχουν καμία σχέση με τα πραγματικά εθνικά μας συμφέροντα. Υπαγορεύθηκε από την προσπάθεια της σημερινής κυβέρνησης να βρεθεί μια κάποια λύση στην προϊούσα αποδυνάμωση της πλουτοπαραγωγικής επίδοσής μας, στην δραματική απουσία επενδυτικού ενδιαφέροντος από έλληνες και αλλοδαπούς επιχειρηματίες. Μιας οικονομικής πραγματικότητας, δηλαδή, η οποία θα μπορούσε να προκαλέσει εντονότερες κοινωνικές αντιδράσεις, αν δεν λειτουργούσαν πυροσβεστικά τα ογκώδη κεφάλαια που εισρέουν από τα Κοινωνικά Ταμεία, σώζοντας έτσι και τις ψήφους υπέρ του ΠΑΣΟΚ.

ΕΓΚΑΤΕΛΕΙΦΘΗΚΕ Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ

Αν η τέλεση αυτών των αγώνων παρείχε τη δυνατότητα προσφοράς ουσιαστικών και μακροπρόθεσμων υπηρεσιών στα πολύπλευρα συμφέροντα της μεγάλης πόλης ή της μικρής χώρας που τους ανελάμβανε και αν η κυβέρνηση του κ. Κ. Σημίτη αυτήν και μόνο τη σημασία τους εκτιμούσε, δεν θα εγκατέλειπε την προετοιμασία τους για την

«τούρλα του Σαββάτου», κατά πως λέει ο λαός. Πολύ περισσότερο δεν θα εγκατέλειπε την προετοιμασία τους όταν καυχάται πως θα «αναπαλαιώσει» το περιεχόμενό τους, απαλλάσσοντάς το από τις κακοήθειες της «εμπορευματοποίησης» και εμπλουτίζοντάς το με «ιστορικής ανθεκτικότητας» πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Επειδή όμως η διεκδίκησή τους συνέπεσε με την αγωνιώδη προσπάθεια να ικανοποιήσει η ελληνική οικονομία τις δημοσιονομικές και νομισματικές προϋποθέσεις για την ένταξή της στη ζώνη του ευρώ και όταν αυτή η προσπάθεια οδήγησε στην αποθάρρυνση ακόμη και των παραγωγικών επενδύσεων για να μην ενισχυθούν οι πληθωριστικές πιέσεις, ενώ πλήθαιναν τα δημόσια χρέη προς κάθε κατεύθυνση, σχεδιασμός, οργάνωση, χρηματοδότηση ολυμπιακών έργων ήταν αδιανόητες κυβερνητικές προτεραιότητες.

Έχοντας συνειδητοποιήσει η κυβέρνηση τις εκτεταμένες υστερήσεις και δυσκολίες που θα κληροδοτούσε η εξασφάλιση της συμμετοχής στην ΟΝΕ, όχι μόνο στα δημόσια οικονομικά, αλλά σε ολόκληρη την οικονομία, εγκατέλειψε το θέμα των Ολυμπιακών ως νέο «εθνικό στόχο» για την επόμενη τετραετία του «επιτεύγματος» της ένταξης στην ευρωζώνη. Αποψιλώνοντάς τους από τα αρχαιοελληνικά και πολιτισμικής προόδου στοιχεία που διαφήμιζαν πως θα τους προσδώσουν, οι κυβερνητικοί υπεύθυνοι προβάλλουν πλέον αυτούς τους αγώνες ως κίνητρο για την εκδήλωση κερδοσκοπικών επιχειρηματικών συμφερόντων, οι οικονομικές συνέπειες των οποίων θα βοηθήσουν στη μείω-

ση της ανεργίας και στην άνοδο του ποσοστού του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος έως τις επόμενες εκλογές! Αν δεν γίνουν έργα, με βεβήλωση ακόμα και καθαγιασμένων τόπων από τους αγώνες των αρχαίων Ελλήνων για προστασία του ελληνικού πολιτισμού, οι κομματικές, οι προσωπικές εξουσιαστικές φιλοδοξίες δεν ικανοποιούνται.

ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟ

Έπρεπε να έχει καταρτιστεί ένας πολύ προσεγμένος προϋπολογισμός για τις κατασκευές που θα υπηρετούσαν τη διεξαγωγή των αγώνων και τις πολύμορφες άλλες λειτουργίες που τους συνοδεύουν. Έπρεπε αυτός ο προϋπολογισμός, πειθαρχημένος προς τις δημοσιονομικές δυνατότητες, να παίρνει υπ' όψιν του και την κοινωνική χρησιμότητα των έργων, όταν σβήσουν οι προβολείς στα αθλητικά γήπεδα και ψάχνουν για άλλα σπουδαία γεγονότα οι τηλεοπτικές κάμερες. Τίποτε σχετικό δεν ενδιαφέρθηκαν οι υπεύθυνοι να κάνουν. Αυτής της ασυνέπειας προϊόν αναπόφευκτο τώρα είναι το αδιέξοδο στην κάλυψη κρίσιμων υποχρεώσεων του κρατικού προϋπολογισμού, η αδιάκοπη διόγκωση των εθνικών κεφαλαίων που πρέπει να δαπανηθούν, η ασυνεννοησία μεταξύ όσων εμπλέκονται στο πρόβλημα, η εφόρμηση των ποικιλώνυμων «φορέων» να πάρουν μέρος στο «μεγάλο φαγοπότι», ώστε να εξασφαλίσουν και αυτοί την διατήρηση του θώκου που κατέχουν.

Τι απομένει; Τίποτε πέραν της σωφρονος συμπεριφοράς, έστω και της τελευταίας στιγμής. Να δηλωθεί στην Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή των «αθανάτων» με τις... ανθρώπινες αδυναμίες, ότι τα έργα που υπηρετούν «αθλήματα» show-business δεν αναλαμβάνονται. Εκτός εάν η ΔΟΕ καλύψει τα όποια ελλείμματα δημιουργηθούν από την κατασκευή έργων της «μιας χρήσης». Και, όπερ και σπουδαιότερο, να συνειδητοποιήσουν οι πολίτες την αλήθεια για το μέγεθος της επιπολαιότητας και της ανεπάρκειας των ανθρωπων που ασκούν την εξουσία επί δεκαεφτά, τώρα, χρόνια. Τα θέματα που διαχειρίζονται καταλήγουν με βαρύ κόστος για την οικονομία και την κοινωνία.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΑΛΟΓΛΟΥ

Η «Αντίθεση» ΑΕΙ - ΤΕΙ

Αυτό που θέλω να πω συνοψίζεται στα εξής: Πρώτο, δεν υπάρχει σήμερα τίποτε ουσιώδες στην θέση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων που να τίθεται εν κινδύνω με την έλευση των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων στην θέση αυτή: με την διαβόητη «ανωτατοποίηση». Δεύτερο, το «άδειασμα» του πανεπιστημιακού θεσμού από το ιστορικό του περιεχόμενο ήταν έργο συνεργασίας της πανεπιστημιακής ιεραρχίας με την πολιτική ηγεσία και όχι αποτέλεσμα υπαγωγής της πρώτης στην δεύτερη. Τρίτο, η συνταγματικότητα ή μη της «ανωτατοποίησης», το περίφημο «και» της παραγράφου 7 του άρθρου 16 του συντάγματος, είναι ό,τι ακριβώς φαίνεται: ένας τύπος άνευ ουσιαστικού πολιτικού ενδιαφέροντος. Εκτός του μείζονος: ότι το σύνταγμα στο άρθρο αυτό (και όχι μόνο) είναι πλέον κενό περιεχομένου.

Τον Φεβρουάριο του 2000 κυκλοφόρησε ένα σχέδιο νόμου «Για την αναμόρφωση του θεσμικού πλαισίου των μεταπτυχιακών σπουδών και της πανεπιστημιακής έρευνας» υπογεγραμμένο από τους υπουργούς Παιδείας Γ. Αρσένη, Εσωτερικών Β. Παπανδρέου, και Οικονομικών Γ. Παπαντωνίου. Τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους κυκλοφόρησε, με επί μέρους τροποποιήσεις, το σχέδιο αυτό με την υπογραφή του Π. Ευθυμίου στην θέση του Γ. Αρσένη και την προσθήκη του υπουργού Ανάπτυξης Ν. Χριστοδουλάκη.

Το σχέδιο της «αναμόρφωσης των ΑΕΙ» είναι σημαντικό όχι μόνο ως δηλωμένη κυβερνητική πρόθεση, και μάλιστα σταθερή έναντι της αλλαγής υπουργού, αλλά και ως απούσα πανεπιστημιακή αντίδραση, αποκαλυπτική έναντι της ισχυρής (για τα ήθη του χώρου) αντίδρασης στο σχέδιο της «ανωτατοποίησης των ΤΕΙ».

Η σύγκριση της εν ειρήναι εξελισσόμενης «αναμόρφωσης των ΑΕΙ» με την επιχειρούμενη «ανωτατοποίηση των ΤΕΙ», δείχνει ότι η δεύτερη δεν απειλεί ούτε το διαμορφούμενο παρόν της πανεπιστημιακής ούτε το προσδοκώμενο μέλλον της τεχνολογικής εκπαίδευσης. Αλλάζει όμως, πρέπει να πω, τις ισορροπίες δύναμης και εξουσίας εκπαιδευτικών, οικονομικών και πολιτικών αρχών. Και αυτό εξηγεί το πολεμικό κλίμα των ημερών. Ας δούμε την εικόνα από πιο κοντά.

ΟΙ ΒΑΘΜΙΔΕΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η σε μεγάλη έκταση και βάθος κοινωνική διεύρυνση της δευτεροβάθμιας και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, που συντελέστηκε στις δεκαετίες του '30 και του '60 αντίστοιχα, είχε ως συνέπεια την κατάργηση της ταυτότητας τριτοβάθμια = πανεπιστημιακή εκπαίδευση.

Η ανατροπή εκδηλώθηκε θεσμικά με δύο διαδοχικούς τρόπους. Πρώτα ως διάκριση της μη-πανεπιστημιακής από την

πανεπιστημιακή τριτοβάθμια εκπαίδευση και έπειτα ως διάκριση της πτυχιακής από την μεταπτυχιακή τριτοβάθμια εκπαίδευση. Παραδείγματα του πρώτου τρόπου υπήρξαν τα polytechnics στην Βρετανία, οι Fachhochschulen στη Γερμανία, και τα ΤΕΙ εδώ. Η μετάβαση από τον πρώτο στον δεύτερο τρόπο έγινε με την τυπική εξίσωση των τριτοβάθμιων μη-πανεπιστημιακών σπουδών με τις πρωτοβάθμιες πανεπιστημιακές σε έναν πρώτο κύκλο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Η τυπική αυτή εξίσωση είναι ουσιώδης ως τυπική, δηλαδή το ουσιώδες σ' αυτήν έγκειται στον θεσμικό της τύπο και όχι στο εκπαιδευτικό της περιεχόμενο. Γιατί, όπως θα δούμε παρακάτω, ο θεσμικός αυτός τύπος έχει κανονιστική λειτουργία στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ως προς τις δύο κρίσιμες, σήμερα, διαστάσεις της: την ελευθερία του εμπορίου των υπηρεσιών και τον ιστορικό ρόλο του πανεπιστημίου.

Το εκπαιδευτικό πλαίσιο της «αναμόρφωσης των ΑΕΙ» έχει λοιπόν διαμορφωθεί ως ένα σύστημα τεσσάρων κύκλων, με τις ακόλουθες προδιαγραφές: 1ος κύκλος, 9 χρόνια: υποχρεωτική εκπαίδευση· 2ος κύκλος, 3 χρόνια: μέση επαγγελματική εκπαίδευση (έξοδος προς την αγορά εργασίας) και γενική εκπαίδευση (άνοδος στον επόμενο κύκλο)· 3ος κύκλος, 3 χρόνια: ανώτερη επαγγελματική εκπαίδευση (έξοδος) και ειδική εκπαίδευση (άνοδος)· 4ος κύκλος, 3 χρόνια: ανώτατη επαγγελματική εκπαίδευση. Το θεσμικό σχήμα των τριών βαθμίδων τέμνει τον πρώτο από τους κύκλους αυτούς και ενώνει τον τρίτο με τον τέταρτο.

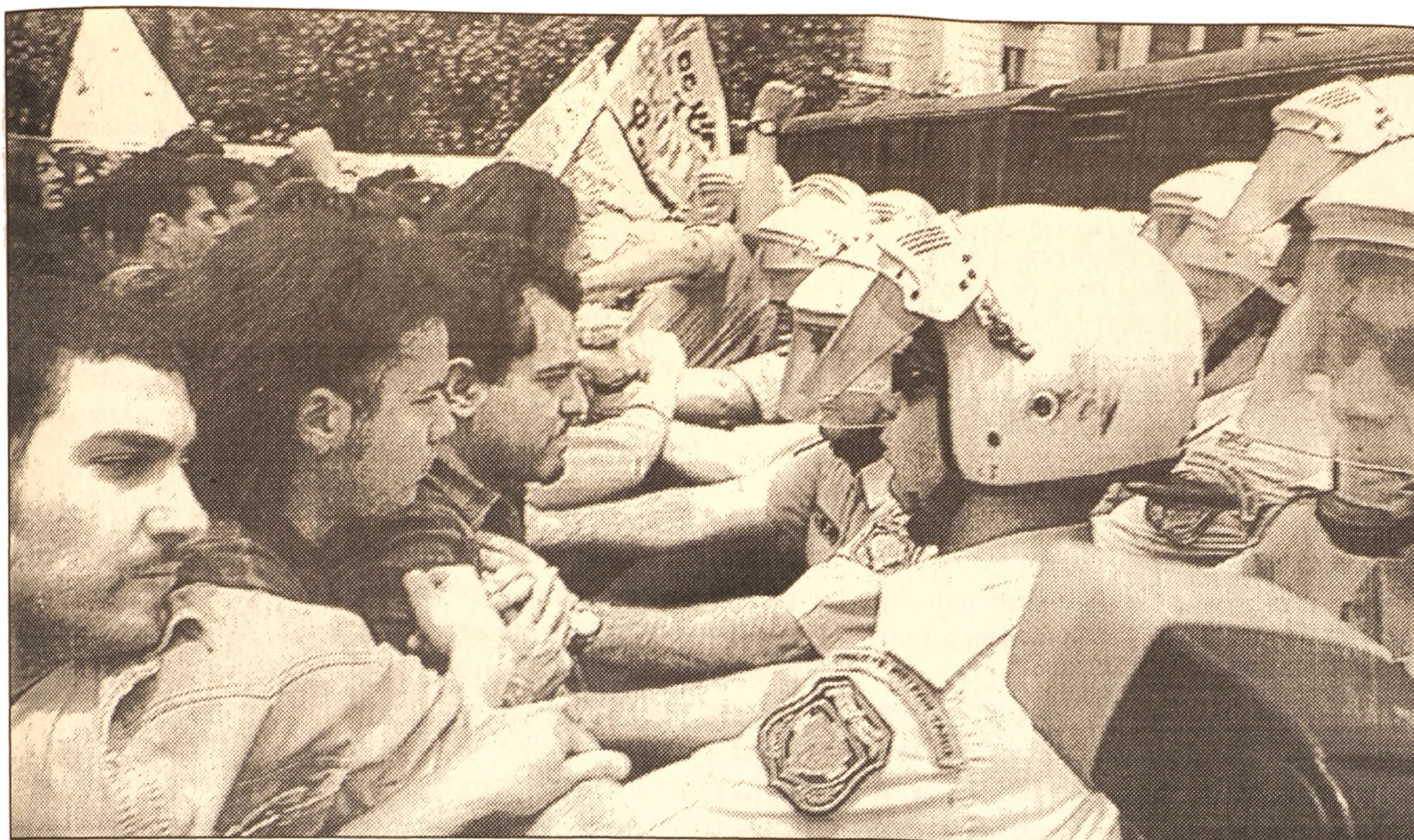
Η «αναμόρφωση των ΑΕΙ» αποβλέπει: (Ι) στην ένταξη του πανεπιστημιακού διδακτικού έργου στο παραπάνω εκπαιδευτικό πλαίσιο, (ΙΙ) στη θεσμοθέτηση του ερευνητικού του έργου και (ΙΙΙ) την κατ' αντιστοιχία προς αυτά ανασύνταξη των πανεπιστημιακών θεσμών και την θεσμοθέτηση του κρατικού ελέγχου της αναμορφωμένης πανεπιστημιακής διδασκαλίας και έρευνας.

ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ-Ι: Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Σύμφωνα με το πρώτο άρθρο του σχεδίου νόμου τα ΑΕΙ «έχουν την ευθύνη της οργάνωσης και λειτουργίας Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Ελλάδα». Τα προγράμματα αυτά οδηγούν είτε σε Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης είτε σε Διδακτορικό Δίπλωμα είτε και στα δύο.

Εντεταγμένα στο διαμορφούμενο εκπαιδευτικό πλαίσιο, όπως εκτέθηκε παραπάνω, τα δύο αυτά διπλώματα των μεταπτυχιακών σπουδών είναι οι τίτλοι της ανώτατης επαγγελματικής εκπαίδευσης· και, δεδομένου ότι κάθε κύκλος της μη-υποχρεωτικής εκπαίδευσης οφείλει να παρέχει και τίτλους εισόδου στην αγορά εργασίας, έπεται ότι τα διπλώματα των πτυχιακών πανεπιστημιακών σπουδών είναι είτε τίτλοι της ανώτερης επαγγελματικής εκπαίδευσης είτε τίτλοι ανόδου στον ανώτατο εκπαιδευτικό κύκλο. Άμεση συνέπεια τούτου είναι ότι τα «επαγγελματικά δικαιώματα», με όποιο θεσμικό νόημα θα δοθεί στον όρο, που συνδέονται με τους έως τώρα πτυχιακούς τίτλους των ΑΕΙ, θα συνδέονται εφεξής με τους μεταπτυχιακούς τίτλους των ιδρυμάτων αυτών.

Ό,τι λοιπόν προδιαγράφεται για τις «Μεταπτυχιακές Σπουδές» θα ισχύει για ό,τι σήμερα λέμε «Ανώτατη Εκπαίδευση». Με αυτήν την έννοια η διδασκαλία στην Ανώτατη Εκπαίδευση αναμορφώνεται ως εξής:

Το πολεμικό κλίμα των ημερών στον χώρο της ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης θα πρέπει να αναζητηθεί κυρίως στην ανατροπή των ισορροπιών δύναμης και εξουσίας εκπαιδευτικών, οικονομικών και πολιτικών αρχών που επιφέρει η «ανωτατοποίηση» των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

• Πρώτο, αποδεσμεύεται από την κατά Τμήμα οργάνωση της εκπαίδευσης στα ΑΕΙ και από την κατά ΑΕΙ οργάνωση της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Τα Προγράμματα Σπουδών μπορεί να οργανώνονται: από ένα ή περισσότερα Τμήματα, ενός ή περισσότερων ΑΕΙ του εσωτερικού ή του εξωτερικού, ή με συνεργασία ερευνητικών ιδρυμάτων, ή κέντρων, ή ινστιτούτων του εσωτερικού ή του εξωτερικού. Αυτό σημαίνει ότι το πρόγραμμα των μαθημάτων και ο κανονισμός λειτουργίας αποσπώνται από τα συλλογικά όργανα της πανεπιστημιακής κοινότητας και μάλιστα από το Τμήμα, που ως συλλογικό πανεπιστημιακό σώμα έχει την επιστημονική ευθύνη ενός ολοκληρωμένου επιστημονικού αντικειμένου. Θα δούμε αμέσως πού μεταφέρεται η ευθύνη του προγράμματος και της λειτουργίας των σπουδών. Αλλά η αποδέσμευση της Ανώτατης Εκπαίδευσης από τα πανεπιστημιακά σώματα δεν αφορά μόνο στα προγράμματα μαθημάτων και τους κανονισμούς λειτουργίας· εκτείνεται και στον ορισμό των διδασκόντων, οι οποίοι δεν περιορίζονται στους πανεπιστημιακούς «της ημεδαπής και αλλοδαπής» (ας θυμηθούμε εδώ την περί προσόντων διαμάχη). Πέραν των πανεπιστημιακών, διδακτικό έργο στην νέα Ανώτατη Εκπαίδευση θα ασκούν και «επιστήμονες που ανήκουν σε μία από τις παρακάτω κατηγορίες»: (I) «Διδάσκοντες βάσει του ΠΔ 407/80», (II) «Ερευνητές αναγνωρισμένων ερευνητικών ιδρυμάτων», εφόσον είναι κάτοχοι διδακτορικού και (III) «Επιστήμονες αναγνωρισμένου κύρους οι οποίοι διαθέτουν εξειδικευμένες γνώσεις ή εμπειρία» εν γένει.

Παρένθεση. Ενώ στις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης η μεταρρύθμιση των πανεπιστημιακών θεσμών άρχισε το '60 και η αντιμεταρρύθμιση το '80, στην Ελλάδα και οι δύο άρχισαν το '80. Εκεί οι γενιές της μεταρρύθμισης και της αντιμεταρρύθμισης διαφέρουν, εδώ συμπίπτουν. Αυτό δεν δημιουργεί μόνο ένα πρόβλημα συνείδησης του ιστορικού χρόνου αλλά, και κυρίως, πραγματικότητας του χρόνου αυτού: αναφέρομαι στον χρόνο της κοινωνικής δημοκρατίας. Δεν μπορείς να χά-

σεις αυτό που δεν είχες. Πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, στην καθ' ημάς πανεπιστημιακή ζωή δεν θα έχει υπάρξει βιωματική γνώση της καταστροφής των δημοκρατικών της θεσμών.

• Το δεύτερο θέμα, λοιπόν, είναι ποιος και πώς αποφασίζει για την κατά τα παραπάνω αποδεσμευμένη διδασκαλία. Στο σχέδιο νόμου προτείνεται ένα σύνθετο σύστημα πανεπιστημιακών οργάνων στο οποίο τα υπάρχοντα συμπληρώνονται με όργανα ειδικής σύνθεσης τόσο σε επίπεδο ΑΕΙ όσο και σε επίπεδο Τμήματος. Όποια αξία μπορούν να έχουν τα όργανα αυτά, εν όψει της αποδέσμευσης της Ανώτατης Εκπαίδευσης από την κατά Τμήμα και ΑΕΙ οργάνωσή της για την οποία έγινε λόγος, οι αποφάσεις τους περιορίζονται από το ότι: (α) «την ευθύνη της διοικητικής, οργανωτικής και λειτουργικής διεύθυνσης» κάθε εκπαιδευτικού προγράμματος την έχει «Ο Διευθυντής Μεταπτυχιακών Σπουδών», ένα πρόσωπο, και (β) «η έγκριση του προγράμματος γίνεται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων».

• Η θέση του Υπουργού στην διεύθυνση της αναμορφωμένης Ανώτατης Εκπαίδευσης είναι το τρίτο θέμα. Μέσω ενός διορισμένου από αυτόν οργάνου, που «λειτουργεί ως αποκεντρωμένη διοικητική υπηρεσία του Υπουργείου» ο Υπουργός: (α) **κατευθύνει** τις σπουδές, εκτελώντας έναν «στρατηγικό σχεδιασμό», στο πλαίσιο του οποίου ορίζει «περιοχές επιστημονικής ή τεχνολογικής αιχμής» (παρόλο που είναι υπουργός) και «περιοχές που αποτελούν στρατηγικές επιλογές και προτεραιότητες» (επειδή είναι υπουργός), (β) **εγκρίνει** τα προγράμματα σπουδών βάσει του στρατηγικού του σχεδιασμού, (γ) **αξιολογεί** την «ποιότητα και την αποτελεσματικότητα» των σπουδών με τον «καθορισμό διαδικασιών, μεθοδολογίας και κριτηρίων», την «εποπτεία και συντονισμό των της υλοποίησης των διαδικασιών» και την «συγκρότηση καταλόγων εξωτερικών κριτών», (δ) **χρηματοδοτεί** «κατά προτεραιότητα» τις σπουδές που εντάσσονται στον στρατηγικό του σχεδιασμό, «λαμβάνοντας υπ' όψη» την ετήσια αξιολόγησή του «προκει-

μένου να αποφασισθεί η συνέχιση της χρηματοδότησης με ίδια μεγαλύτερα ή μικρότερα ποσά» ή και «η διακοπή της χρηματοδότησης». Συνοπτικά, η διεύθυνση της «Ανώτατης Εκπαίδευσης» συγκεντρώνεται στο πρόσωπο του Υπουργού.

ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ-II: Η ΕΡΕΥΝΑ

Σύμφωνα με το σχέδιο νόμου οι «Μεταπτυχιακές Σπουδές» (κεφάλαιο Α του σχεδίου) διαχωρίζονται θεσμικά από την «Πανεπιστημιακή Έρευνα» (κεφάλαιο Β). Προς τούτο δημιουργούνται δύο νέοι θεσμοί: τα «Κέντρα» και τα «Ερευνητικά Πανεπιστημιακά Ινστιτούτα». Η διάκριση γίνεται με βάση την κλίμακα της «έρευνας»: τα κέντρα είναι μονάδες «μεσαίας κλίμακας» ενώ τα ινστιτούτα είναι μονάδες «μεγάλης κλίμακας» και «κατά προτίμηση πανελλαδικής εμβέλειας». Δεν χρειάζονται πολλά για να φανεί ο προδιαγραφόμενος χαρακτήρας της θεραπευόμενης από το σχέδιο «Πανεπιστημιακής Έρευνας». Αρκεί η θεσμική υπόσταση των σχετικών ιδρυμάτων και οι πόροι τους.

Τα Κέντρα (μικρή κλίμακα) «αποτελούν λειτουργικές μονάδες των ΑΕΙ χωρίς νομική προσωπικότητα». Ιδρύονται με ΠΔ, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Οικονομικών και Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης. Διοικούνται από έναν Διευθυντή, εκτός αν έχουν διατμηματική βάση, οπότε προβλέπεται και Διοικητικό Συμβούλιο. Τα Ινστιτούτα (μεγάλη κλίμακα) «είναι νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου» και «τελούν υπό την εποπτεία του Υπουργού». Ιδρύονται με ΠΔ, όπως τα κέντρα. Διοικούνται από ένα Διοικητικό Συμβούλιο, έναν Διευθυντή που προεδρεύει του ΔΣ, και έναν Αναπληρωτή Διευθυντή.

Οι κοινοί πόροι, Κέντρων και Ινστιτούτων, πέραν της ετήσιας επιχορήγησης από τα ΑΕΙ, είναι (α) έσοδα από εκτέλεση προγραμμάτων, παροχή υπηρεσιών, εμπορική εκμετάλλευση ευρεσιτεχνιών, τεχνογνωσίας και προϊόντων που προκύπτουν από τα έργα τους και (β) εισφορές και χρηματοδοτήσεις από δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς. Για τα ινστιτούτα ιδιαίτερα στους πόρους περιέχονται και (γ) πρόσοδοι από περιουσιακά στοιχεία και δάνεια. Αντί άλλου σχολίου θα υπογράμμιζα απλά την αγωνία της ιδιαίτερης αναφοράς και σε έσοδα από το εμπόριο «προϊόντων» προς άρση των περιορισμών της αναφοράς μόνο σε «υπηρεσίες».

Η θέση του Υπουργού προς την «έρευνα» είναι η ίδια με την θέση του προς την διδασκαλία. Δεν υπάρχει λόγος να παρατεθούν τα σχετικά στοιχεία. Εν κατακλείδι, η διεύθυνση όχι μόνο της «Ανώτατης Εκπαίδευσης» αλλά και της «Πανεπιστημιακής έρευνας» συγκεντρώνεται στο πρόσωπο του Υπουργού.

ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ-III: ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ (ΑΔΙΑΙΡΕΤΟ ΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Ένα χρόνο πριν την διακήρυξη των Υπουργών στην Bologna είχε συνταχθεί από τους Πρυτάνεις η δική τους διακήρυξη. η Magna Charta Universitatum, «με την ευκαιρία της ένατης εκατονταετηρίδας του παλαιότερου Πανεπιστημίου της Ευρώπης». Εύστοχη στην διατύπωσή της, η Μεγάλη αυτή Ειρωνική (εξ αντικειμένου) Χάρτα λέει (θα έπρεπε να είναι και το κείμενό της λατινικό) τι ακριβώς δεν είναι το διαμορφούμενο σήμερα Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο. Και εξηγεί, δια του αντιθέτου, σε τι ακριβώς συνίσταται η συζητούμενη

εδώ «Αναμόρφωση των ΑΕΙ».

Αναφέρομαι στις τρεις πρώτες «Θεμελιώδεις Αρχές» της Χάρτας, και συγκεκριμένα: (I) την ηθική και πνευματική ανεξαρτησία της πανεπιστημιακής έρευνας και διδασκαλίας από την πολιτική εξουσία και την οικονομική δύναμη, δηλαδή την ελευθερία της πανεπιστημιακής έρευνας και της διδασκαλίας, (II) το αδιαίρετο της πανεπιστημιακής έρευνας και διδασκαλίας και (III) την υποχρέωση των κυβερνήσεων και των πανεπιστημίων, στο μέτρο των δυνατοτήτων τους, να εξασφαλίζουν τον σεβασμό της θεμελιώδους αξίωσης της ελευθερίας της έρευνας και της διδασκαλίας.

Η ελευθερία και το αδιαίρετο έρευνας-διδασκαλίας αποτελούν το θεμέλιο του πανεπιστημιακού θεσμού κατά την νεότερη ιστορική του έννοια, σύμφωνα με την οποία το πανεπιστήμιο αποτελεί το εσωτερικό όριο της κρατικής εξουσίας. Αυτό σημαίνει ότι η κρατική εξουσία στο σύνολό της –ως νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική εξουσία– δεν είναι απόλυτη, ασκείται με την ηθική και πνευματική επιφύλαξη της γνώσης, εγγυητής της οποίας είναι το πανεπιστήμιο. Η αρχή της διάκρισης γνώσης και εξουσίας ολοκληρώνει την αρχή της διάκρισης των εξουσιών, στην συγκρότηση των εγγυήσεων ελευθερίας του νεότερου Κράτους. Και οι δύο πραγματώνονται με την ανεξαρτησία των λειτουργιών τους. Εξ ου και η ανεξαρτησία του πανεπιστημιακού δασκάλου από την εκτελεστική εξουσία, εξομοιούμενου ως προς αυτή με τον δικαστή. Από εδώ απορρέει και η πληρότητα του πανεπιστημιακού ασύλου, που προστατεύει τους καταφεύγοντες στον χώρο του πανεπιστημίου, όχι μόνο από την εκτελεστική αλλά και την δικαστική εξουσία, δηλαδή από την κρατική εξουσία εν γένει.

Αλλά η ελευθερία που οριοθετεί ηθικά και πνευματικά την κρατική εξουσία, υποκείμενη μόνο στην νομιμότητα, δεν είναι η ελευθερία του εμπορίου! Δεν χρειάζεται βεβαίως επιχειρηματολογία υπέρ αυτού. Εδώ βρίσκεται η ειρωνεία της Bologna, υπογραμμισμένη από την αναφορά της Υπουργικής Διακήρυξης στην Χάρτα.

Η Διακήρυξη των Υπουργών εγγράφεται στην Γενική Συμφωνία Για το Εμπόριο των Υπηρεσιών (GATS), που είχε, μόλις μία πενταετία πριν την διακήρυξη (το 1994), θέσει τις βάσεις για την επέκταση της απελευθέρωσης του διεθνούς εμπορίου από τα «αγαθά» στις «υπηρεσίες». Η Διακήρυξη, ουσιαστικά, εντάσσει την πανεπιστημιακή διδασκαλία στα όρια της συμφωνίας. Βασικές αρχές της Διακήρυξης είναι (α) η αναγνωσιμότητα και η συγκρισιμότητα των περιεχομένων της εκπαίδευσης, (β) η κινητικότητα εκπαιδευομένων, εκπαιδευτών και εκπαιδευτικών κεφαλαίων και (γ) η ανταγωνιστικότητα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Οι αρχές αυτές δεν αναφέρονται μόνο στην Ευρωπαϊκή Αγορά εκπαιδευτικών υπηρεσιών αλλά και στην Διεθνή Αγορά. Η Διακήρυξη δεν χάνει ούτε στιγμή από το βλέμμα της τους πέραν του Ατλαντικού ανταγωνιστές των ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών επιχειρήσεων.

Παρατήρηση. Η αξίωση της απασχολησιμότητας των πτυχιούχων, δηλαδή της ανταπόκρισης των προγραμμάτων στην αγορά εργασίας, δεν εντάσσεται στο πλαίσιο του ελεύθερου εμπορίου της εκπαίδευσης – αντιθέτως, ως περιοριστική αρχή, προσβάλλει το πλαίσιο αυτό. Η «απασχολησιμότητα» εμφανίστηκε ως εντολή της κρατικής διοίκησης προς τα κρατικά εκπαιδευτήρια, νοσηματοδοτημένη από την αρχή της επικουρικότητας της κρατι-

κής εκπαίδευσης: τα κρατικά εκπαιδευτήρια αναλαμβάνουν τις υπηρεσίες που δεν μπορούν να προσφέρουν τα ιδιωτικά.

Η ένταξη της πανεπιστημιακής διδασκαλίας στην παροχή υπηρεσιών κάθε άλλο παρά δεδομένη είναι στους ευρωπαϊκούς πολιτισμικούς κώδικες. Η Διακήρυξη των Υπουργών είναι σημαντική ως προς αυτό κυρίως: η ένταξη στην GATS έπεται. Γιατί η *εμπορευματοποίηση της πανεπιστημιακής διδασκαλίας* είναι ως αρχή ασυμβίβαστη με την ελευθερία της αδιάκριτης διδασκαλίας-έρευνας, που θεμελιώνει την ανεξαρτησία του πανεπιστημίου. Δηλαδή ασυμβίβαστο με την ελευθερία της διδασκαλίας είναι το εμπόριο της ως εμπόριο – δεν είναι η μη-ελευθερία του. Αυτό σημαίνει ότι η ανεξαρτησία του πανεπιστημίου είναι είτε διττή είτε ανυπόστατη: είτε υπάρχει έναντι της πολιτικής εξουσίας και της οικονομικής δύναμης είτε δεν υπάρχει καθόλου.

ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ-IV : ΑΓΟΡΑΙΑ ΔΙΑΧΥΣΗ-ΠΟΛΙΤΕΙΑΚΗ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ

Πέρα από την παθολογία της αρχής του ενός, που διαπερνά το σχέδιο «αναμόρφωσης» των πανεπιστημίων, είναι εύλογη η ύπαρξη κρατικής εξουσίας επί των ιδιωτικών φορέων παροχής εκπαιδευτικών και «ερευνητικών» υπηρεσιών. Η *Αγοραία Διάχυση* των υπηρεσιών έχει ως αναγκαίο συμπλήρωμα την *Πολιτειακή Συγκέντρωση* του ελέγχου τους. Και αυτό προφανώς σημαίνει συγκέντρωση της επιτελικής εκπαιδευτικής και «ερευνητικής» δύναμης σε όργανα της εκτελεστικής εξουσίας. Αλλά η είσοδος ενός κοινωνικού οργανισμού στην αγορά, σε κάθε αγορά: κεφαλαίων, εργασίας και προϊόντων, δεν προϋποθέτει την «ιδιωτικοποίησή» του – κάθε άλλο, όπως οφείλουμε να ξέρουμε. Η «ιδιωτικοποίηση», λοιπόν, δεν είναι το θέμα. Είναι όμως δύο άλλα.

Το πρώτο τέθηκε ήδη: είναι το ανεξάρτητο πανεπιστήμιο, η αμφίπλευρη (πολιτική και αγοραία) επίθεση εναντίον του, η διάβρωση και η αυτο-εγκατάλειψή του. Το δεύτερο ακολουθεί το πρώτο: είναι το «απόλυτο» της αναδυόμενης εκτελεστικής εξουσίας, ο αυξανόμενος περιορισμός του ουσιαστικού της ελέγχου. Ας τονιστεί εδώ έστω και ως παρεμπύπτουσα παρατήρηση: οι αρχές της διάκρισης γνώσης και εξουσίας και της διάκρισης των εξουσιών, ως εγγυήσεις ελευθερίας του σύγχρονου κράτους αίρονται συστηματικά.

Η *απόκτηση γνώσεων ως αγορά (συμβολικών) μέσων παραγωγής*,

συμπληρώνει το «απόλυτο» της εκτελεστικής εξουσίας. Η σύντηξη των μορφών της κρατικής εξουσίας: η ανάδυση μιας κατ' ουσίαν ανεξέλεγκτης εκτελεστικής εξουσίας ολοκληρώνεται με τον εποικισμό της κοινωνικής γνώσης από την αγορά: την συρρίκνωση του πεδίου της μη-εμπορεύσιμης, ελεύθερης, και ελέγχουσας γνώσης. Οι δύο διαδικασίες είναι συμπληρωματικές και οι φορείς τους κατά κανόνα –όχι παραβατικά– «διαπλέκονται».

Η *διάκριση των αγοραίων εκπαιδευτικών λειτουργιών*, με την έννοια της ανεξαρτησίας των φορέων τους, είναι θεμελιώδης όρος του επαγγελματικού και πολιτειακού ελέγχου της εκπαιδευτικής αγοράς. Διακρίνονται τρεις λειτουργίες: (α) η *εκπαίδευση* καθαυτήν, δηλαδή η διαμόρφωση των ικανοτήτων, (β) η *αξιολόγηση* της εκπαίδευσης και (γ) η *πιστοποίηση* των ικανοτήτων. Και διακρίνονται τρεις φορείς των λειτουργιών αυτών: (I) οι *εκπαιδευτικές επιχειρήσεις*, (II) οι *επαγγελματι-*

κές ενώσεις και (III) η *κρατική διοίκηση*.

Οι συναρτήσεις των στοιχείων αυτών συγκροτούν το αναπτυσσόμενο εκπαιδευτικό σύστημα κατά τον ακόλουθο τρόπο: *Μονομερής εκπαίδευση* (επιχειρήσεις)· *διμερής πιστοποίηση* (επιχειρήσεις και επαγγελματικές ενώσεις)· *τριμερής αξιολόγηση* (επιχειρήσεις, επαγγελματικές ενώσεις και κρατική διοίκηση).

Δεδομένων των ισχυρών κρατικών θεσμών του ευρωπαϊκού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος, ιδιαίτερα σημαντική για την κατανόηση του αναπτυσσόμενου εκπαιδευτικού συστήματος είναι η αποδέσμευση του *επιχειρηματικού χαρακτήρα* της εκπαίδευσης από την *νομική προσωπικότητα* (ιδιωτική ή δημόσια) του φορέα της. Με αυτήν την προϋπόθεση, η «μονομερής εκπαίδευση» έχει νόημα μόνο ως τάση και υπό την επιφύλαξη της αρχής της επικουρικότητας, για την οποία έγινε ήδη λόγος. Με την έννοια αυτή, η (κρατική) πανεπιστημιακή εκπαίδευση θα πρέπει να μην είναι επιχειρηματική μόνο αν δεν θα μπορεί να είναι.

Ο *καυγιάς*

των ημερών είναι για τον έλεγχο. Όχι τον άμεσο: τον δια του ανταγωνισμού έλεγχο της εκπαιδευτικής και «ερευνητικής» αγοράς. Αλλά τον έμμεσο: τον δια της πολιτικής έλεγχο των θεσμών ελέγχου. Ας μείνουμε εδώ.

Η *τήρηση των πανεπιστημιακών ελευθεριών επαφίεται στην συνείδηση των φοιτητών και των πανεπιστημιακών δασκάλων*

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΩΤΣΑΚΗΣ
Τμήμα Αρχιτεκτόνων ΑΠΘ

20 ΧΡΟΝΙΑ
1980-2000

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

Εν συνεργασία με
την **ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**,
το **ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ**,
το **ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΨΥΧΟΔΡΑΜΑΤΟΣ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ** και
το **ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ**

Μέλη: της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ίνστιτούτων Ομαδικής Ανάλυσης (E.G.A.T.I.N.),
της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Ψυχαναλυτικής Ψυχοθεραπείας (E.F.P.F.) και
της Εθνικής Έταιρείας Ψυχοθεραπείας Ελλάδος (Ε.Ε.Ψ.Ε.) (Μέλος της Ε.Α.Ρ.)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

- Ομαδική Ψυχοθεραπεία - Ψυχόγραμμα
- Ψυχολογική Αξιολόγηση
- Κοινωνική Ψυχιατρική - Κοινωνικοθεραπεία
- Δυναμική της Οικογένειας

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΙΣ

- ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
- ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ
- ΨΥΧΟΔΡΑΜΑ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑ
- ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ, ΙΩΑΝΝΙΝΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Πληροφορίες-Εγγραφές

Αθήνα: Γραμματεία τοῦ ΑΨΚ, 9.00 π.μ. - 9.00 μ.μ.
Ιωάννινα: κ. Γεωργία Μαρκοπούλου 0651 75487, κ. Τζένη Τόλη 0651 21782.
Θεσσαλονίκη: κ. Φραντζέσκα Μπισούλα 051/450.890, Τρίτη - Τετάρτη 6.00 - 8.00 μ.μ.
κ. Άσπασία Παπαδοπούλου 051 / 435.919, Δευτέρα & Τετάρτη 6.00-8.00 μ.μ.
κ. Λάμπη Σιδερόπουλο 0551/39485, Τρίτη 10.00 - 1.00 π.μ. & Τετάρτη 5.00-8.00 μ.μ.
κ. Στέλλα Ι. Λαμπρούλη 041 / 253.108, κ. Μαρία Άντιστοπούλου 0421/50349

**Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ. 6447.533-6435.980-
FAX 6445.140 e-mail: igaa-opc@otenet.gr**

Κόκκαλης - Βαρδινογιάννης: Σημειώσατε (μάλλον) 1

Εν μέσω αμηχανίας ολόκληρης της ομάδας

Στις 9 Μαΐου δημοσιεύθηκε στα *Νέα* μια “δημοσκόπηση” που έφερνε τον Ν. Χατζηνικολάου του Mega πρώτο μεταξύ των τηλεπαρουσιαστών στις προτιμήσεις των τηλεθεατών. Η δημοσκόπηση ξεσήκωσε θύελλα διαμαρτυριών από διάφορες πλευρές, τόσο γιατί αγνοούσε προκλητικά άλλους παρουσιαστές (όπως π.χ. τον Γ. Παπαδάκη του Antenna, τον Μ. Τριανταφυλλόπουλο του Alpha και τη Λ. Κανέλλη του Extra) όσο –και κυρίως– διότι η όλη υπόθεση μύριζε διαπλοκή με εύκολα ανιχνεύσιμους στόχους.

Η δημοσκόπηση διενεργήθηκε, άγνωστο με ποίου την εντολή, από την εταιρία Taylor Nelson Sofres Metrisis (του γνωστού από το πασοκικό παρελθόν Γ. Τρεπεκλή) και δημιούργησε αναστάτωση στα κόμματα, στις εφημερίδες, στα κανάλια, αλλά και στους διαπλεκομένους. [Ο Γ. Παπαδάκης του Antenna, προς τιμήν του, δεν αντέδρασε. Ο δεύτερος θιγείς Μ. Τριανταφυλλόπουλος το πήρε “στην πλάκα”. Η Λ. Κανέλλη φρύαξε και άφησε να ξεδιπλωθεί το ταλέντο της στην επιθετική ρητορεία από καναλιού εις κανάλιον. Αλλά μέχρι εκεί.]

Αρχικά, πολλοί υπέθεσαν ότι την υπόθεση πατρονάρουν οι εταίροι του Μεγάλου καναλιού. Η εν συνεχεία όμως αποστασιοποίηση του Λαμπράκη και του Τεγόπουλου από το θέμα και η χλιαρή αντιμετώπισή του από πλευράς Μπόμπολα έστρεψαν –διά της εις άτοπον απαγωγής– τα βέλη των επικριτών εναντίον του τέταρτου “καναλικού” εταίρου, του Β. Βαρδινογιάννη, τον οποίον πέρασαν γενεές δεκατέσσερις. Ποιοι; Κυρίως οι κοκκαλικής κατευθύνσεως Ν. Κακαουνάκης (διά του *Καρφίου*) και Γ. Κύρτσος (διά του *Ελ. Τύπου*), οι οποίοι συνέχισαν τις επόμενες ημέρες τις δισέλιδες και τρισέλιδες επιθέσεις κατά του τηλεπαρουσιαστή του Mega και του Β. Βαρδινογιάννη. Κατά τους επικριτές, ο Β. Βαρδινογιάννης –επεκτείνοντας τους επιχειρηματικούς και άλλους στόχους του σε νέα πεδία, όπως π.χ. το πάντρεμά του με τον Χρ. Λαμπράκη στον εκτυπωτικό *Φοίνικα*, η έκδοση του ημερήσιου *Espresso* κ.λπ.– απειλούσε το (οικονομικο)πολιτικό status με το να χρίει εκ των προτέρων (και με το έτσι θέλω) τον δήμαρχο της Αθήνας και, ποιος ξέρει, αύριο ίσως και τον

πρωθυπουργό, ενώ όπως είναι γνωστό αυτό το προνόμιο αναγνωρίζεται σε άλλους βαρώνους.

«ΣΠΕΚΟΥΛΑΔΟΡΟΙ», «ΦΙΡΦΙΡΙΚΟΙ» Κ.ΛΠ.

Η αλήθεια είναι ότι η πλευρά Κύρτσου-Κακαουνάκη άρχισε τον πόλεμο κατά του Βαρδινογιάννη αμέσως μετά τον ορισμό του Θ. Ρουσόπουλου ως εκπροσώπου της ΝΔ, τον οποίο οι εν λόγω... πελταστές θεώρησαν αχυράνθρωπο του Βαρδή. Όταν ο θόρυβος περί τον Ρουσόπουλο κόπασε, ήταν φανερό ότι έπρεπε να περιμένουμε μια άλλη αφορμή πολέμου. Και αυτή ήλθε με τη “δημαρχιακή” δημοσκόπηση.

Για να πούμε το σωστό, οι αιτιάσεις Κακαουνάκη-Κύρτσου είχαν κάποια βάση. Την οποία βάση πρόσφερε η πλευρά των εταίρων του Mega. Τις ίδιες δηλαδή ημέρες, το *Έθνος* είχε δημοσιεύσει μια έρευνα της Metron Analysis, στην οποία ο Ν. Χατζηνικολάου απείχε ελάχιστα από την Γιάννα Αγγελοπούλου σε μια πιθανή εκλογική αναμέτρηση για τη δημαρχία της Αθήνας. Επιπροσθέτως, από καιρό το βαρδινογιαννικό κανάλι Star πλάτευε την κυρία Αθήνα 2004 με διάφορες κακεντρέχειες, ενώ το *Espresso* της επιτίθετο με δημοσιεύματα περί “κακιάς μητριάς” και... κοτερούχου με λεφτά του Θόδωρου...

Αμέσως μετά την “πέψη” τής (ούτως ή άλλως ύποπτης) δημοσκόπησης της TNSM, ο Κύρτσος γυάλισε τη λόγχη του με νεοδημοκρατικό λούστρο και ξιφούλκησε κατά του Βαρδινογιάννη «... ο οποίος θέλει να προωθεί δικούς του ανθρώπους στο κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης και ξεκινά την προσπάθεια διαμόρφωσης κλίματος...». Αυτά, χωρίς να πάψει να μνημονεύει στις επιθέσεις του και τους Λαμπράκη-Μπόμπολα, ως μετέχοντες στο διαπλεκτικό-δημαρχιακό... προνοουντσιαμέντο. Μέχρι που βγήκε λίγες μέρες αργότερα ο Μπόμπολας στο *Έθνος* και έγραψε ότι «... Ορισμένοι “σπεκουλαδόροι” της δημοσιογραφίας ανακάλυψαν σενάρια πολιτικοοικονομικής συνωμοσίας, προσαρμοσμένα στις προσωπικές τους ανάγκες...» και παραπέρα «... Αυτοί που ενοχλήθηκαν είναι οι ίδιοι που συνωστίζονται την περίοδο των εκλογών στον προθάλαμο του γραφείου του προέδρου της ΝΔ...», φωτογραφίζοντας τον ίδιο τον Γ. Κύρτσο.

Ήδη ο τελευταίος είχε καταλάβει ότι ήταν λάθος του να φορτώνει την υπόθεση και στους Λαμπράκη-Μπόμπολα, γι’ αυτό στις 17 Μαΐου ανέκρουσε πρύμναν και έγραψε ότι οι δύο εταίροι του Mega είναι δυσारेστημένοι με τους χειρισμούς του Βαρδινογιάννη. Εδώ φάνηκε ο κακός χειρισμός του στο θέμα. Αυτός, που είχε εργασθεί επί σειρά ετών στο συγκρότημα της Χρ. Λαδά, δεν είχε μάθει ότι ο Λαμπράκης αποφεύγει όπως ο διάβολος το λιβάνι τέτοιου είδους καντρί-

λιες; Γιατί να αναμειχθεί σε μαγειρέματα περί τον Δήμο Αθηναίων, όταν είναι σίγουρος ότι όποιος και να εκλεγεί στο θώκο του δημάρχου θα σπεύσει να του υποβάλει τα διαπιστευτήριά του μαζί με διαβεβαιώσεις περί αφοσίωσης κ.λπ.; Μπορείς να καταλογίσεις στον Λαμπράκη πολλά, αλλά όχι πολιτική ευήθεια. Σ' αυτά τα ζητήματα ο άρχων της Χρ. Λαδά είναι μάστορας.

Στις 14 Μαΐου ο Antenna αποφάσισε να... θυμώσει με τη σθημένη έρευνα και με ανακοίνωσή του κάλεσε τον ΣΕΔΕΑ να παρέμβει για την αποκατάσταση του κύρους των δημοσκοπήσεων, ενώ είχαν ήδη αρχίσει να γίνονται εμφανείς οι παρενέργειες της υπόθεσης μέσα στα κόμματα. Μερικοί πολιτευόμενοι άδραξαν την ευκαιρία και βγήκαν στα τηλεοπτικά παράθυρα εκφράζοντας τη θετική τους άποψη υπέρ του Χατζηνικολάου, για να εισπράξουν από τον *Ελ. Τύπο* τον χαρακτηρισμό "πολιτικές γαλοπούλες" και από τον *Επενδυτή* τον τίτλο "φιρφιρίκοι". Ο Εβερετ, θεωρώντας εαυτόν οιονεί ιδιοκτήτη του Δήμου Αθηναίων, ευλόγησε την υποψηφιότητα του Ν. Χατζηνικολάου, ενώ από πλευράς αμήχανου ΠΑΣΟΚ ο Κ. Κουλούρης έδραμε να πει κι αυτός το "ναι". Ο Ι. Βαρβιτσιώτης αναγκάστηκε να μιλήσει για σημαντική υποψηφιότητα. Το ίδιο έπραξε και ο Δ. Αβραμόπουλος, αλλά αυτός έχει... ελαφρυντικά. Καίγεται για την εύνοια του Mega (διάβαζε την προβολή του μέσα απ' αυτό). Δεν μπορούσε να πάει αντίθετα. Συνετότεροι πάντως οι πρωτοκλασάτοι των κομμάτων προτίμησαν τη σιωπή, και μόνον οι Μ. Νεονάκης και Π. Παυλόπουλος υποτονθορούσαν κάτι περί ακαίρου θέματος. Η Αριστερά τα έχασε. Ο ΣΥΝ προτίμησε να παρακολουθεί κελχνώς τα δρώμενα, ενώ ο *Ριζοσπάστης* χλεύασε την όλη υπόθεση, σε χλιαρούς όμως τόνους.

Ο ΒΑΡΔΗΣ ΜΠΑΙΝΕΙ ΣΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Στις 18 Μαΐου ο Β. Βαρδινογιάννης έκρινε πως έπρεπε ν' αντιδράσει. Επιασε και έστειλε στο ίδρυμα Λίλιαν Βουδούρη (που εκδίδει τον *Ελ. Τύπο*) μιαν επιστολή, στην οποία κατηγορούσε τον Κύρτσο ότι «... εξυπηρετεί, κατά τρόπο που μόνον αυτός γνωρίζει, επιδιώξεις δικές του ή τρίτων...», καλώντας παράλληλα τα μέλη του δ.σ. του ιδρύματος να ασχοληθούν με τις επιλογές του διευθυντή της εφημερίδας. Ο Κύρτσος, μαζί με μια δική του επιστολή διαμαρτυρίας προς την ΕΣΗΕΑ για διαπλεκόμενη επέμβαση στα εσωτερικά του *Ελ. Τύπου*, απάντησε με ένα θριαμβικό δημοσίευμα, στο οποίο πληροφορούσε (τον Βαρδινογιάννη εμφανώς) ότι επανεξελέγη πανηγυρικά στη θέση του διευθυντή της εφημερίδας από το δ.σ. του ιδρύματος. Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι το ίδρυμα που εκδίδει τον *Ελ. Τύπο* μετέχει κατά 12,5% στο ιδιοκτησίας Βαρδινογιάννη κανάλι Star. Είναι επαγγελματικός συγγενείς δηλαδή ο Βαρδινογιάννης και ο Κύρτσος.

Η ατμόσφαιρα μύριζε ήδη μπαρούτι. Περιμέναμε την έκρηξη. Η οποία επισυνέβη την Τρίτη 22 Μαΐου στην πρωινή εκπομπή του Alpha. Με καλεσμένο τον Γ. Κύρτσο, η εκπομπή κυλούσε μάλλον ανιαρά, μέχρι που κάποια στιγμή το κοιντόλ ειδοποίησε τους παρουσιαστές της εκπομπής ότι ο Ν. Χατζηνικολάου ήταν στο τηλέφωνο και επιθυμούσε να βγει στον αέρα.

Ο Κύρτσος διείδε τον κίνδυνο, πήγε να αρνηθεί, αλλά οι οικοδεσπότες –που έκαναν "κρα" για τηλεθέαση– έβγαλαν τον

Χατζηνικολάου αστραπιαία. Άλλο που δεν ήθελε ο "μικρός" του Mega, βγαίνει και εξαπολύει μιαν επίθεση που έκανε τον Κύρτσο να τα χάσει. Βεβαίως, ο μικρός είχε προετοιμαστεί γι' αυτή τη δουλειά. Έχοντας παρμένα στο κρανίο όσα του είχε σούρει μέχρι τότε ο Κύρτσος, χολωμένος ίσως και από την διακριτική ουδετερότητα των άλλων εταίρων του Mega και βλέποντας ότι το χαρτί του καίγεται, είχε ετοιμάσει την επίθεσή του και είχε μάθει τα λόγια του νεράκι. Άλλωστε, η ομιλία αποτελεί και το κύριο εργαλείο της εργασίας του. Ο άλλος –που δουλειά του είναι να γράφει, όχι να μιλάει– βρέθηκε απaráσκευος και κατελήφθη εξαπίνης. Αυτό είναι το ελαφρυντικό της αμηχανίας του. Αλλά και πάλι παραξενεύει το γεγονός ότι μπορούσε να αντιτείνει ορισμένα επιχειρήματα, για τη διαπλοκή του Mega π.χ., με κρουστά παραδείγματα (ξέρει τέτοια μπόλικά) και να υπερασπίσει τη θέση του. Αλλά δεν το έκανε. Γιατί άραγε; Είχε σημάνει γενική οπισθοχώρηση των πελταστών ή είχε κορεσθεί το επιθετικό τους μένος αφού επετεύχθη ο επιδιωκόμενος στόχος;

Όπως και νάχει το πράγμα, τα διαμειφθέντα μας αποζημίωσαν για την ώρα που χάσαμε. Τι διαπλοκές απολαύσαμε, τι συνεννοήσεις κάτω από το τραπέζι, τι διακοπές σε κότερα μεγαλοδιαπλεκομένων, τι μπηχτές για άτυπες σχέσεις με εξωθεσμικά κέντρα λήψης αποφάσεων... Αλλά και αμοιβαία κομπλιμέντα. Για την επαγγελματική επάρκεια και των δύο. Και για την προσωπική εντιμότητα του καθενός εξ αυτών. Μείναμε εμείς οι... ανέντιμοι να κοιτάμε την οθόνη ζαλισμένοι από την ευδία του μπαξέ στον οποίο μας ξενάγησαν οι πρωταγωνιστές του σύγχρονου πολιτικού γίγνεσθαι.

Το ζουμί απ' όλη αυτή την ιστορία είναι ότι –πέραν των όποιων πιθανών παραμέτρων της– η υπόθεση του Χατζηνικολάου δεν περπάτησε, γιατί μαγειρεύτηκε άγαρμπα, με τρόπον ώστε να στριτζώσουν αυτοί που θα μπορούσαν να θεωρηθούν δυνατόν υποστηρικτές της ανέλιξής του. Λίγο οι Λαμπράκης και Μπόμπολας, περισσότερο ο Τεγόπουλος (που έθαβε το θέμα στην 60ή σελίδα της *Ελευθεροτυπίας*) και ακόμη περισσότερο ο Αλαφούζος (που έδειξε από την πρώτη στιγμή τη δυσφορία του μέσω της *Καθημερινής*), βρήκε ωραίο πάτημα η πλευρά Κόκκαλη για να δείξει έργω ότι η διένεξη με το Βαρδινογιανναίκο καλά κρατεί και ότι σε... άλλους ανήκει το προνόμιο να χρίουν τους ιππότες των ταγμάτων.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Βγαίνει τίποτε απ' όλα αυτά; Θα ρωτήσει πιθανώς κάποιος.

Η απάντηση είναι ότι βγαίνουν, προφανώς, μερικά συμπεράσματα. Που έχουν σχέση με τον τρόπο "επιβολής" υποψηφίων ερήμην του λαού, με τον λυσσαλέο πόλεμο που μαίνεται μεταξύ των διαπλεκομένων (πάλι ερήμην του λαού), αλλά και με την απουσία των κομμάτων (ερήμην και αυτά), τα οποία αδυνατούν να παρέμβουν ενεργώς στα πράγματα όταν αυτό επιτάσσει η λογική και η πολιτική ευρυθμία.

Κατά τα άλλα, αναμείνατε στις οθόνες σας. Ο πόλεμος δεν τελείωσε. Αντιθέτως, τώρα δυναμώνει. Και κατά την άποψη του γράφοντος, θα συνεχιστεί στο πεδίο των Μέσων Επικοινωνίας. Εκεί έχουν μείνει κάτι υπόλοιπα προς διευθέτηση. Εδώ θα είμαστε...

ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΙΑΧΑΝΑΤΖΗΣ

Τον Μάρτιο έκανε εμφανή την παρουσία της η «Κίνηση για την Ενότητα Δράσης της Αριστεράς» (ΚΕΔΑ) που συγκρότησαν ο Γ. Θεωνάς, ο Μήτσος Κωστόπουλος και άλλα στελέχη που διαγράφηκαν ή αποχώρησαν πρόσφατα από το ΚΚΕ. Η ΚΕΔΑ συμμετείχε σε ανοικτές συζητήσεις διαλόγου για τη συνεργασία και τη σύμπραξη αριστερών δυνάμεων σε συγκεκριμένα πεδία κοινής δράσης. Αναζητήσαμε τον Μήτσο Κωστόπουλο στα γραφεία της ΚΕΔΑ και συζητήσαμε για πολλή ώρα τους προβληματισμούς του. Η συζήτηση με τον Μήτσο Κωστόπουλο είναι πάντα ζωντανή. Ο λόγος του, αυθόρμητος και χειμαρρώδης, δεν σε αφήνει να σταματήσεις. Στις σελίδες που ακολουθούν δίνουμε τα κύρια σημεία από μια πολύωρη συζήτηση.

«Να μην λέμε μεγάλες κουβέντες και ιδεολογήματα»...

Συνέντευξη του Μήτσου Κωστόπουλου στο Αντί

• *Τί είναι τέλος πάντων η Κίνηση για Ενότητα Δράσης της Αριστεράς; Είναι ένα άλλο, καινούργιο κόμμα;*

— Όχι. Είναι Κίνηση και είναι σχεδόν απαγορευτικό να μετεξελιχθεί σε κόμμα· αυτή είναι η ομόφωνη απόφασή μας. Πρόκειται για μια πολιτική κίνηση η οποία δεν επιχειρεί να παίξει το ρόλο της επίδικαιτησίας στην ιδεολογική αντιπαράθεση που υπάρχει και που θα συνεχίσει να υπάρχει. Η πρότασή μας είναι για κοινή δράση όλων των δυνάμεων της Αριστεράς, όλων χωρίς καμιά εξαίρεση. Στο παρελθόν πληρώσαμε τις εξαιρέσεις.

• *Είπες «όλων των δυνάμεων της Αριστεράς». Μπορείς να τις κατονομάσεις; Ποιες είναι αυτές; Το ΠΑΣΟΚ είναι αριστερά;*

— Ας αρχίσουμε από το ΚΚΕ. Το ΚΚΕ έχει μια ιστορία, έχει μια ταξική κάλυψη. Εκτιμούμε όμως ότι δεν εναρμονίζεται με την σημερινή αντικειμενική πραγματικότητα· αυτό είναι επικίνδυνο. Αναφερόμαστε στον Συνασπισμό που τον εντάσσουμε στις δυνάμεις της Αριστεράς, μιλάμε για την ΑΚΟΑ που έδειξε μιαν ανθεκτικότητα για αρκετά χρόνια και επιβιώνει ως κίνηση· δεν έχει σημασία ποια είναι η επιρροή της. Μιλάμε για το ΔΗΚΚΙ, αυτή τη δύναμη την εντάσσουμε επίσης στο χώρο της Αριστεράς. Πιστεύουμε ότι το ΔΗΚΚΙ εκφράζει συμφέροντα μικρομεσαίων στρωμάτων και εργαζομένων και από την άποψη αυτή το κατατάσσουμε σ' αυτό το χώρο. Μιλάμε τέλος για όλες τις δυνάμεις της εξωκοινοβουλευτικής

αριστεράς – είτε κομμουνιστογενείς είτε σοσιαλιστικογενείς. Είναι πολλές οργανώσεις, φορείς· καμιά φορά σε ξαφνιάζει ο πλούτος των φορέων. Εμείς δεν θέλουμε να γίνουμε κόμμα, για να προσθέσουμε ακόμα ένα τίτλο στους τόσους τίτλους κομματικής ιδιοκτησίας που υπάρχουν.

Επειδή ανέφερες το ΠΑΣΟΚ, ποια είναι η γνώμη μας; Το ΠΑΣΟΚ γεννήθηκε με την ταυτότητα του σοσιαλδημοκρατικού κόμματος, –σοσιαλιστικού όπως το ίδιο ονομάζεται– αλλά είναι σοσιαλδημοκρατικό. Σήμερα η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ εκτιμούμε ότι δεν βρίσκεται στη σοσιαλδημοκρατική γραμμή, ερωτεύθηκε σφόδρα το νεοφιλελευθερισμό. Η πολιτική και τα μέτρα που παίρνει η ηγετική ομάδα του ΠΑΣΟΚ είναι μέτρα που υποτάσσονται στη λογική της διαβόητης οικονομίας της αγοράς στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης και της Νέας Τάξης. Από την άποψη αυτή παρατηρείται το εξής εντυπωσιακό φαινόμενο: οι δυνάμεις που επένδυσαν τα όνειρά τους στη σοσιαλδημοκρατία, στο κοινωνικό κράτος, στην κοινωνική ασφάλιση, αυτό που σήμαινε σοσιαλδημοκρατία για δεκαετίες, βλέπουν αυτά τα όνειρα να θρυμματίζονται και βρίσκονται σε μια σύγχυση. Θα μπορούσαμε με μια χαλαρή ερμηνεία να πούμε ότι αυτές οι δυνάμεις εκφράζονται από τον τίτλο «κοινωνική αριστερά». Το είδαμε στις 26 του Απριλίου στην απεργία που έκανε η ΓΣΕΕ και η ΑΔΕΔΥ όπου μεγάλες μάζες αυτού του χώρου που ονόμασα

«κοινωνική αριστερά» συμμετείχαν στην απεργία.

• *Μήπως ξεκινάς την ανάλυσή σου βασισμένος σε κλασικά πρότυπα για τις ταξικές αναφορές; Μήπως έχουν αλλάξει τα πράγματα; Εγώ παρατήρησα μια τοπική κοινωνία και συνάντησα τους ανθρώπους του ΠΑΣΟΚ. Όλοι διαμαρτύρονταν, αλλά όλοι εκεί μένουν. Γιατί; Μα είναι πρόεδροι σ' έναν συνεταιρισμό, είναι πρόεδροι σε μιαν επιτροπή, είναι τέλος πάντων βολεμένοι μ' αυτήν την κατάσταση. Το ΠΑΣΟΚ είναι σαν το πάλαι ποτέ μεξικάνικο κόμμα...*

— 80 χρόνια το αντίστοιχο κόμμα κυβερνούσε το Μεξικό, είναι γνωστά αυτά...

• *Μήπως είσαι πολύ αισιόδοξος, πολύ κολλημένος σε κάποια ανάμνηση και η πραγματικότητα είναι διαφορετική;*

— Να σου πω. Δεν είναι αβάσιμη αυτή η απορία, αυτή η ανησυχία που έχεις. Μιλούμε όμως για εκατομμύρια ανθρώπους. Το ΠΑΣΟΚ και τη ΝΔ ψήφισαν γύρω στα 87% του ελληνικού λαού στις τελευταίες εκλογές. Μπορεί όλος αυτός ο κόσμος να είναι βολεμένος; Είναι βολεμένος ή οι βολεμένοι που βρίσκονται στην κορυφή της πυραμίδας μπορούν και επηρεάζουν τους μη βολεμένους, με πολλούς τρόπους: με το λόγο, την υπόσχεση και με το ψέμα καμιά φορά. Ή με την αυταπάτη που δημιουργούν στον κόσμο ότι θα κερδίσει το λαχείο του ατομικού βολέματος. Όμως ο κόσμος αντιδρά. Αφού είναι βολεμένος, τι θέλει και κατεβαίνει τώ-

ρα στο δρόμο;

• Ο κόσμος επηρεάζεται από την τηλεόραση. Προχθές ο Βαγγέλης Γιαννόπουλος είπε «άμα ο Χατζηνικολάου βάλει υποψηφιότητα, θα βγει. Το γυαλί είναι μεγάλη υπόθεση»...

—Θέτεις ένα κρίσιμο ζήτημα. Θα μιλήσουμε ανοιχτά και με όρους καθαρούς, δεν μπορούμε να παίξουμε άλλο, γιατί μιλάμε για δικτατορία της πληροφόρησης και έρχεσαι τώρα εσύ να σκαλίσεις τα πράγματα και χάνεσαι. Όλα τ' έχουν πνίξει οι διαπλεκόμενοι. Η είδηση η οποία δεν είναι είδηση αλλά που παράγεται σαν τέτοια για να υπηρετήσει το συγκεκριμένο σκοπό της.

• Θα σου πω κάτι άλλο. Τις προάλλες είχα συναντήσει έναν φίλο από το ΠΑΣΟΚ και μου λέει «θα με διώξει τώρα η ΝΔ και πώς να διαμαρτυρηθώ»;

—Να το πούμε καθαρά: Αυτοί οι άνθρωποι είναι το βρόμικο κομμάτι της κοινωνίας. Πουλάνε αέρα κοπανιστό σαν παράγοντες, σαν σύμβουλοι, οτιδήποτε γαλόνι κι αν φοράνε δεν προσφέρουν τίποτε στην ελληνική κοινωνία, στην παραγωγή ή στα διανοήματα και παίρνουν δεκάδες εκατομμύρια το μήνα. Αυτοί θα υπάρχουν πάντα, είναι ο μηχανισμός που χρησιμοποιούν κάποιοι για να διαφεντεύουν τους πολλούς, να τους εξουσιάζουν. Είναι καθαρά τα πράγματα. Δεν είναι έξω από τη μαρξιστική προσέγγιση ότι υπάρχει ένα λούμπεν στοιχείο με χρυσό γιακά και λευκό κολάρο. Δεν μιλάω για τους εργαζόμενους που παράγουν ή για τους διανοητές που φοράν χρυσά κολάρα, που παίρνουν έναν αρκετά ικανοποιητικό μισθό λόγω των ικανοτήτων τους. Μιλάω γι' αυτούς που πουλάνε αέρα κοπανιστό, και υπάρχουν χιλιάδες τέτοιοι, αυτοί είναι που δεσπόζουν στην κορυφή της πυραμίδας και ελέγχουν έναν κόσμο ολόκληρο και προσπαθείς να παρέμβεις εσύ και να πεις «βρε συ, σε κοροϊδεύει ο μασκαράς, δεν το βλέπεις, περί αυτού πρόκειται, τίνανε λίγο τα φτερά σου να τον διώξεις από το σβέρκο σου».

• Σε διέκοψα, αλλά μιλούσες για την τηλεόραση...

—Το σοβαρό ζήτημα είναι η τηλεόραση, τα μέσα ενημέρωσης. Πώς είναι η κατάσταση σήμερα; Ποιος ελέγχει τα μέσα ενημέρωσης σήμερα; Μιλάμε για το χοντρό πακέτο της αγοράς. Για πες μου, ποιος τα ελέγχει και για ποιο λόγο

τα ελέγχει; Δεν είναι ελληνικό το φαινόμενο. Ο Μπερλουσκόνι είναι ο πατριάρχης της ιστορίας της διαπλοκής και του ελέγχου των μέσων ενημέρωσης. Μιλάω για δικτατορία. Τι σημαίνει αυτό; Βλέπεις ένα κανάλι που έχει παθητικό δισεκατομμύρια το χρόνο και όμως κρατάει, γιατί κρατάει; Γιατί έχει άλλη πηγή από την οποία αντλεί πολλαπλάσια ποσά ως κέρδη, πολλά δισεκατομμύρια, πράγμα που σημαίνει ότι έχει το κανάλι σαν εργαλείο πίεσης προς την εκάστοτε πολιτική ηγεσία ώστε να πάρει κάποιο έργο. Ξέρεις πόσα τρισ. θα μοιραστούν την επόμενη δεκαετία; Δεκάδες τρισ. Ο καυγάς που γίνεται μεταξύ των διαπλεκομένων γίνεται επειδή είναι ωραίος ο Κόκκαλης και άσχημος ο Βαρδινογιάννης και ψηλός ο Λαμπράκης; Ο καυγάς μεταξύ τους γίνεται για το ποιος θα πάρει το μεγαλύτερο μερίδιο. Μα είναι αυτό αποδεδειγμένο; Πώς δεν είναι; Για ποιο λόγο μαλώνουν; Ποιος θα κάνει τα έργα για την Ολυμπιάδα; Ποιος θα πάρει τη μεγαλύτερη φέτα;

• Έχεις τη γνώμη ότι η Αριστερά δεν έχει παίξει στο παιχνίδι αυτό;

—Διοχετεύονται κατά καιρούς πληροφορίες ότι και δυνάμεις από το χώρο της Αριστεράς έπαιξαν στο παιχνίδι αυτό, εγώ δεν θέλω να πιστέψω πως είναι αλήθεια. Τώρα θα μου πεις το τι πιστεύουμε εγώ κι εσύ είναι άλλο πράγμα. Το ερώτημα που έχει σημασία, είναι αν έπαιξαν.

Η στάση που κρατούν ορισμένες δυνάμεις της Αριστεράς γύρω από τις συγκρούσεις των διαπλεκομένων —χρησιμοποιούμε τον όρο επειδή είναι του συρμού, η αστική τάξη και τα κόμματά της είναι που αλληλοτρώγονται για το

ψαχνό— φανερώνει ότι ή κάνουν λάθος πολιτικό και δεν παρεμβαίνουν στον εσωτερικό ανταγωνισμό της αστικής τάξης για να αποδείξουν στο λαό ότι αυτοί μαλώνουν για την πίτα ή υπάρχουν βάσιμες υπόνοιες ότι είχαν κάποια σχέση. Θα μου πεις τι σχέση μπορεί να έχουν; Οικονομική σχέση, έτσι; Τι σχέση όμως μπορεί να έχει ένα μικρό κόμμα της Αριστεράς μ' αυτόν τον τεράστιο χορό των δισεκατομμυρίων; Δηλαδή αν ήθελε ένας μεγαλοπαράγοντας να μοιράσει εκατομμύρια στα κόμματα, υποθέτω θα έκανε μια επιλογή κατά ιεράρχηση: Το μεγάλο κόμμα τόσα, το δεύτερο τόσα και ας πετάξουμε και στους άλλους τους ψιλικατζήδες κάποιο κομμάτι. Αν κόμματα της Αριστεράς αποδέχτηκαν τη λογική να πάρουν σαν το τσακαλάκι ένα ψιχουλο και να παίξουν το ρόλο της σιωπής... Αλλά και η σιωπή που μοιραία έρχεται κάποια στιγμή, ποιον εξυπηρετεί; Δεν έχω στοιχεία. Δεν έχω αποδείξεις στα χέρια μου για να καταγγείλω κάποιον επώνυμα και συγκεκριμένα. Θέλω να πιστεύω ότι είναι πολιτική επιλογή η σιωπή. Όμως κάνουν λάθος. Πολιτικό λάθος.

Αν το λαϊκό κίνημα, η Αριστερά πρωτίστως, αντιδράσει σ' αυτή την κατάσταση, αν παρέμβουν σαν σφήνα στις γραμμές των τμημάτων της αστικής τάξης, μπορεί να υπάρξει μια γενικότερη αλλαγή.

• Πώς θα αφυπνιστεί όμως ο λαός όταν τον κοιμίζουν κάθε μέρα από την τηλεόραση που είναι το μεγαλύτερο όπλο προπαγάνδας και πίεσης.

—Είναι η εικόνα που σχηματίζεις για τη σημερινή πραγματικότητα. Είναι αυτό που λένε ότι κάθονται στον

καναπέ και βομβαρδίζονται ανηλεώς. Είναι ό,τι πιο πρόστυχο. Είμαι πολιτικοποιημένο άτομο, όπως και συ, ένας πολίτης που θέλει να ξέρει τι γίνεται στην κοινωνία, ενδιαφέρομαι, παρακολουθώ τις ειδήσεις, σχεδόν σε όλα τα κανάλια – σχεδόν σε όλα για να μην τα ισοπεδώσω – θέλω να ακούσω τι θα πει ο πρωθυπουργός αυτής της χώρας, όποιος κι αν είναι, άσχετα αν είμαστε ιδεολογικά αντίθετοι, πολιτικά αντίπαλοι, και τον ακούω στη 15η είδηση αφού προηγήθηκαν 5 σφαγές, 3 βιασμοί, 2 πορνό – και βάζουν αυτά τα χαρτάκια για να μη φαίνονται και τρέχει ιλιγγιωδώς η φαντασία για να διαπιστώσει τι κρύβεται πίσω από χαρτάκι που έβαλε αυτός ο ρεμπεσκές ο οποίος κάνει τη σύνθεση. 15η είδηση οι 4 αράδες του πρωθυπουργού για το έργο των Σπάτων όπου παίζονται 3

τρεις., το έργο του Ρίου-Αντιρίου που παίζεται 1 τρις. Τα λεφτά που θα πληρώσει ο λαός, θέλει δεν θέλει, τα παιδιά μας, τα εγγόνια μας δηλαδή. Αυτό το πράγμα πόσο μπορεί να κρατήσει; Ο κόσμος είναι καθισμένος, βλέπει αυτή την κατάσταση. Ξέρεις, είμαι άλλης σχολής. Αυτή η κατάσταση δεν μπορεί να πάει αιώνια. Κάποια στιγμή αυτός ο κόσμος θα αντιδράσει. Έχουμε ψήγματα αντιδράσεων. Μην είμαστε άδικοι.

• Υπάρχουν τα κινήματα στο Σιάτλ, στην Πράγα, στην Γένοβα μεθαύριο. Τί προοπτική εσύ βλέπεις σ' αυτά; Πολλοί λένε ότι είναι λίγο-πολύ παιχνίδι που έχει σχέση με τη δημοσιότητα, είναι χαβαλές, πιτσιρικάδες που άγνωστο πώς βρήκαν τα εισιτηριά τους για να πάνε εκεί... Ποιά προοπτική έχουν αυτά τα κινήματα; Οι νέοι πιστεύουν σε

πράγματα, αυτή είναι η φορά της ζωής, βέβαια μετά συμβιβάζονται, όμως όλοι στην Αριστερά δεν έχουν βρει τρόπους να τους προσεγγίσουν. Όλες αυτές οι κινήσεις που μοιάζουν μερικές φορές λίγο γραφικές και λίγο ουτοπικές μεταφέρουν κάποιες ιδέες. Ίσως αυτές οι ιδέες είναι η ελπίδα ότι κάτι ρηξικέλευθο μπορεί να γίνει, να εκσυγχρονιστεί η Αριστερά.

— Εγώ είμαι αισιόδοξος. Μόνο που δεν είμαστε νεολαίοι για να μας συναρπάξει ο ενθουσιασμός. Πρέπει να δούμε τα πράγματα όπως έχουν. Σιάτλ, Πράγα, Νίκαια, Πόρτο Αλέγκρε, αύριο Γένοβα. Μπορεί να έχει ένα χαβαλέ, όπως είπες, ας μην αντιδικήσουμε σ' αυτό, αν και είναι λίγο παραπλανητικός όρος, γιατί έχουμε και νεκρούς στο Κεμπέκ. Αυτό το κίνημα, προσπαθούν κάποιοι να το εκμεταλλευθούν. Κοι-

ΓΙΑΤΙ ΔΙΑΓΡΑΦΗΚΑ ΑΠΟ ΤΟ ΚΚΕ

• Ρωτήσαμε τον Μήτσο Κωστόπουλο για την διαγραφή του από το ΚΚΕ.

Μας απάντησε:

— Γνωρίζεις πως πριν από κάποιο χρονικό διάστημα διαγράφηκα από το ΚΚΕ. Άλλοι σύντροφοί μου επίσης αποχώρησαν κάτω από συνθήκες πίεσης.

• Και είναι η 25η σειρά που έχει πάθει αυτό το πράγμα.

— Η 25η μόνο; Η διαγραφή συνοδεύτηκε από ορισμένες πληροφορίες, όπως ότι διαγραφήκαμε γι' αυτό και γι' αυτό το λόγο, συχνά ανακριβή. Ένας από τους σημαντικούς λόγους ήταν ότι εκτιμήσαμε ότι το ΚΚΕ δεν βλέπει τη σημερινή πραγματικότητα. Άνοιξες το θέμα αν ο κόσμος σήμερα μοιάζει με το χθεσινό. Ο κόσμος έχει αλλάξει. Είναι εντελώς διαφορετικός ο νέος άνθρωπος σήμερα από έναν νέο άνθρωπο της δεκαετίας του '50 όπου όλα τα σκέπαζε η φοβέρα και τα πλάκωνε η σκλαβιά. Υπήρχε τότε ένας συντονισμός, κάτι το υπέροχο σε μια τόσο σκληρή κατάσταση: δίκες, καταδίκες... είναι γνωστά όλα αυτά. Υποστηρίζουμε ότι άλλαξε ο κόσμος και αλλάζει με ραγδαίο ρυθμό. Αν κάποτε οι αλλαγές συντελλούνταν – για να το προσδιορίσουμε χρονικά – στον έναν μήνα, τώρα αλλάζουν στην εβδομάδα. Από την άποψη αυτή πρέπει να εναρμονιστεί ένα κόμμα μαρξιστικό, νέου τύπου, με την πραγματικότητα, γιατί αλλιώς θα ξεκοπεί απ' αυτήν και μοι-

ραία θα χαθεί. Το ΚΚΕ δεν εναρμονίζεται, αυτό υποστηρίξαμε. Τι σημαίνει αυτό; Σημαίνει ότι πρέπει να γνωρίζει ένα τέτοιο κόμμα, μια τέτοια αριστερά, ότι υπάρχουν 120.000 πτυχιούχοι άνεργοι; Όχι βέβαια, μα να το λάβει υπόψη του. Μόνο που υπάρχει ένα στοιχείο εδώ: ο πτυχιούχος άνεργος του μεσοπολέμου ήταν διαφορετικός από τον σημερινό, εκείνος δεν είχε να φάει κι αυτά τα θυμούνται οι παλιότεροι. Σήμερα έχει να φάει. Για πες μου, γιατί δεν διαπιστώνουμε μεγάλο κίνημα ανέργων αφού υπάρχουν 500.000 άνεργοι και μεταξύ αυτών 120.000 πτυχιούχοι ανωτάτων ιδρυμάτων; Γιατί ο άνεργος, ο γιος μου, έχει ένα πιάτο φαγητό από μένα και τρώει. Αυτό τον καθηλώνει, τον αρρωσταίνει και δημιουργεί και μια άρρωστη κοινωνική πραγματικότητα. Γιατί δεν μπορεί να πάει έτσι η κατάσταση, να μοιράζουμε την αθλιότητά μας, τη φτώχεια μας στην οικογένεια, αυτό γίνεται σήμερα να μοιραζόμαστε τη σύνταξή μας με τα παιδιά μας. Μοιράζουμε τη μιζέρια μας. Πρέπει να παρέμβουμε γιατί διαφορετικά θα συμβεί το εξής: Αυτοί οι νέοι άνθρωποι, μπλεγμένοι σ' αυτή την άρρωστη κοινωνική πραγματικότητα, θ' αναζητήσουν άλλες λύσεις. Γεμίζουν τα διάφορα «μαγαζάκια» που τα νέα παιδιά ζουν εκεί, γεμίζουν διάφορες αίθουσες με πολλούς καπνούς και στη συνέχεια γεμίζουν νοσοκομεία με αρρώστους που ξεκινούν από την

ανεργία, την εξαθλίωση, την ανέχεια εκεί καταλήγουν. Δεν είναι μαχητές όπως παλιά.

Ένα κόμμα πρέπει να κάνει μαχητές αυτούς τους ανθρώπους, γιατί πώς αλλιώς θ' αλλάξει η κοινωνία; Δεν θ' αλλάξει αν αυτός ο κόσμος γίνει μαχητικός; Αυτός ήταν ο βασικός λόγος που διαφωνήσαμε με το κόμμα. Δεν θέλαμε ν' αλλάξει την ταυτότητά του, θέλαμε να εναρμονιστεί με την πραγματικότητα. Δεν θέλαμε να πάψει να είναι μαρξιστικό, λενινιστικό κόμμα νέου τύπου, οπαδός του επιστημονικού σοσιαλισμού κ.λπ. Σ' αυτά συμφωνούμε κι εμείς. Θέλαμε να δει κατάματα την πραγματικότητα, να δει δηλαδή ότι υπάρχει δικτατορία στα μέσα ενημέρωσης, σωστότερα στην πληροφόρηση.

Τι να κάνουμε; Να κάνουμε καταλήψεις στις τηλεοράσεις που μας βομβαρδίζουν με πορνό και βία; Δεν ξέρω τι θα κάνει ένα κίνημα για να αντιμετωπίσει αυτή την κατάσταση. Αλλά όταν εσύ τον βιάζεις καθημερινά, κάποια στιγμή μπορεί κι ο βιασμένος ν' αντιδράσει με τον τρόπο που αυτός νομίζει σωστό. Θέλω πολιτική αναμέτρηση, δεν είμαι αναρχικός, ούτε εξτρεμιστής. Πολιτική αναμέτρηση σημαίνει ότι μπορώ να στέλνω τα μηνύματά μου, δεν μπορεί κάποιοι να είναι συνέχεια αφέντες στα μέσα ενημέρωσης για να υπηρετούν τις εργολαβίες τους ή ο,τιδήποτε άλλο.

τάξτε τι έγινε στο Πόρτο Αλέγκρε όπου μαζεύτηκαν όλοι οι πολιτικοί δεσποτάδες για να το χαλιναγωγήσουν. Άρχισαν και ανησυχούν. Θέλω να το δω με το δικό μας μάτι. Σε τι απαντά αυτό το κίνημα; Είναι αυθόρμητο και το αυθόρμητο, όπως όλοι ξέρουμε, είναι η τιμωρία του μη καλά οργανωμένου, είναι η τιμωρία σε κάποιους που αποφασίζουν, που έτσι γουστάρουν να καθοδηγήσουν το κίνημα και το πάνε εκεί που αυτοί θέλουν. Και απαντά το κίνημα «δεν πας καλά ρε φίλε και πάω εγώ μόνο μου αλλού». Είναι μια ποινή, ένα πέναλτι προς τις οργανωμένες ηγεσίες και τις αριστερές. Τι σημαίνει αυτό; Ότι πρέπει να κλείσουμε τα μάτια, ότι αυτό το κίνημα είναι άχρηστο; Το κίνημα έχει δυναμική, έχει ανεκτικότητα, έχει δημοκρατικά στοιχεία, συναρπάζεται από την ιδέα της ελευθερίας, αυτό το κίνημα είναι οι άνθρωποι, χαβαλές όπως το δίνουν οι τηλεοράσεις – οι διαπλεκόμενοι το δίνουν έτσι· δεν έδειχναν τα καπνογόνα που έτρωγαν τα παιδάκια, έδειχναν τα άλλα, το χαβαλέ, το χορό· καλά έκαναν και χόρευαν. Αυτό το κίνημα άμα συνεχίσει έτσι, να είναι αυθόρμητο, μοιραία ξέρουμε πού θα οδηγήσει. Το αυθόρμητο ποτέ δεν έχει καταθέσει πρόταση αλλαγής, σου δίνει τον σπινθήρα, εγώ όμως τι θα κάνω; Είμαστε αριστεροί, θα παρέμβουμε να δώσουμε σ' αυτό το κίνημα ορισμένα χαρακτηριστικά; Όχι ν' αφαιρέσουμε τη δυναμικότητά του, την ανοχή, τη δημοκρατία, την ελευθερία του. Τότε θα το τσαλακώσουμε, θα το καβαλέψουμε για τις δικές μας σκοπιμότητες. Όχι, να κρατήσει τα χαρακτηριστικά του, αλλά να του δώσουμε προοπτική. Αν δεν το καταφέρουμε, το κίνημα αυτό θα το αναλύουν τα εγγόνια μας και θα λένε «υπήρχε ένα καλό κίνημα, τότε, το οποίο όμως η Αριστερά δεν είχε την ικανότητα και την εντιμότητα να παρέμβει και να του δώσει έναν προσανατολισμό». Όχι προσανατολισμό καπελώματος ούτε ποδηγέτηση. Τι θα γίνει με την καταστροφή του περιβάλλοντος; Αυτά τα παιδιά τό 'πιασαν το νόημα, 150 χρόνια ζωή έχει ο πλανήτης. Εμείς κλέβουμε το μέλλον των παιδιών μας, δεν το κλέβουμε; Με το μυαλό που κουβαλάμε –όχι εμείς– αυτοί οι αδέσποτοι που μπορεί να χτίσουν και στην Ομόνοια προκειμένου

να κερδίσουν. Αυτά τα παιδιά αγωνίζονται να μην έχει 150 χρόνια ζωής ο πλανήτης αλλά να είναι αιώνιος. Και δεν το πιάνουμε αυτό το νόημα, απλώς στεκόμαστε στις ταξικές μας αναλύσεις και δεν μπορούμε να δούμε το απλό: τα προβλήματα της καταστροφής του περιβάλλοντος ξεκινούν από ταξικό κίνητρο. Για να κερδίσει κάποιος ούτε καπνοδόχο βάζει, ούτε φίλτρα· μολύνει τα πάντα. Το περιστερί πνίγεται από το νέφος, το νέφος δεν έχει σύνορα, αλλά πάει και στην Εκάλη και στον Διόνυσο, στο Κολωνάκι παραπάει, μόνο που εκεί η αστική τάξη παραμέρισε, άφησε εκεί τους μικροαστούς, έτσι είναι η κατάσταση.

• *Η Αριστερά, αντί να συζητά για το Δεκέμβρη του '44, γιατί δεν προσπαθεί να δει τι γίνεται εκεί κάτω, στην πλατεία Κάνιγγος;*

– Το ένα δεν αναιρεί το άλλο. Και για τον Δεκέμβρη να κουβεντιάσουμε και να δούμε τι γίνεται και στην πλατεία Κάνιγγος και στην πλατεία Ομονοίας. Αν θέλουμε να τα ιεραρχήσουμε, ένας πολίτης που ενδιαφέρεται για τα κοινά σήμερα, θα αρχίσει να ψηλαφίζει το ιστορικό έδαφος, ας δείξουμε μια ανοχή στην υπόθεση αυτή, δυστυχώς όμως αναδεικνύονται ζητήματα. Οι κάνες είναι ακόμα επί σκοπόν και αλληλοσφάζομαστε στην Αριστερά. Πρέπει να γυρίσουμε σελίδα γιατί δεν μπορεί να πάει άλλο η κατάσταση. Εμείς δεχόμαστε ότι υπάρχουν πολλοί αριστεροί χώροι, αρνούμαστε τη λογική ότι μόνο το ΚΚΕ είναι Αριστερά και ότι δεν υπάρχουν άλλες αριστερές δυνάμεις. Ή πάλι τη λογική ότι το ΚΚΕ δεν είναι αριστερά – γιατί υπάρχουν και τέτοιες προσεγγίσεις. Εμείς πληρώνουμε τζερεμέδες άλλων. Εμείς οι φουκαράδες, οι αριστεροί της Ελλάδας, δεν χρωστάμε σε κανέναν. Μας χρωστούν πολλά και προσπαθούμε να απενοχοποιήσουμε διάφορες ιδέες μας, ψάχνουμε το λύκο ενώ βλέπουμε το ντορό, αφήνουμε τα προβλήματα να περνάνε, σκοτωνόμαστε μεταξύ μας και ύστερα βλέπουμε το Σιάτλ με το κιάλι.

Να κάνουμε αυτοκριτική, γιατί να μην κάνουμε; Αυτοκριτική για μένα είναι σήμερα το εξής: ότι δεν πρέπει να ξεκοβόμαστε από την πραγματικότητα· όχι χαρακίρι-αυτοκριτική. Κριτική να κάνουμε σε κάποιους που μας τραυμάτι-

σαν, σε κάποιους που χρησιμοποίησαν με βάνανσο τρόπο την ιδεολογία της Αριστεράς και του σοσιαλισμού και την έκαναν να μην βλέπεται χωρίς να φταίμε σε τίποτα εμείς. Από την άποψη αυτής έχουμε ένα μέτρο στην αυτοκριτική χωρίς να σημαίνει να κρυφτούμε. Η Αριστερά πρέπει να είναι καθαρή με το λαό, να λέει τις αλήθειες όπως τις εκτιμά και όχι να τις κουκουλώνει.

• *Κουκουλώθηκαν αρκετά πράγματα;*

– Κουκουλώθηκαν. Να τα ξεκουκουλώσουμε χωρίς πρόθεση να ξεμπροστιάσουμε συγκεκριμένα άτομα αλλά καταστάσεις. Γιατί αυτό δεν είναι κριτική, αυτό είναι μάχη ζωής και θανάτου. Ας σταματήσει αυτή η δουλειά.

• *Για το λόγο του πρωθυπουργού στη Βουλή τί έχεις να σχολιάσεις;*

– Να πω κάτι που ακούγεται λίγο μακάβριο. Ακούσαμε όλοι τον πρωθυπουργό στις τελευταίες του ομιλίες στη Βουλή. Η γνώμη που σχημάτισα εγώ, ας είναι μια πολιτική εκτίμηση, είναι πως ο Ανδρέας Παπανδρέου βομβάρδιζε ανηλεώς τον Κώστα Σημίτη. Αυτή ήταν η εικόνα που σχημάτισα, μια εικόνα εξωπραγματική, μια εικόνα μάχης οπισθοφυλακών. Βεβαίως τα αντιδεξιά σύνδρομα τα πληρώσαμε και τα πλήρωσε πολύ η Αριστερά. Μιλάμε για πανάκριβο τίμημα.

• *Όλη η Ελλάδα τα πλήρωσε...*

– Διερωτάται κανείς, μπορείς να χρησιμοποιείς το ίδιο όπλο σε κάθε ιστορική στιγμή και να έχει τα ίδια αποτελέσματα; Εκτιμώ, βάσιμα πιστεύω, ότι δεν θα έχει το ίδιο αποτέλεσμα γιατί άλλο να μιλά ο Ανδρέας Παπανδρέου κι άλλο να μιλάει ένας ιμιτασιόν. Δεν κολλάει το πράγμα και επομένως και σ' αυτή την υπόθεση η Αριστερά έχει τα δικά της κουσούρια και τις ευθύνες. Να παρέμβει, εγώ δεν λέω να παρέμβει και να πει δεν υπάρχει Δεξιά, δεν υπάρχουν αυτά τα σύνδρομα· ο λαός τα κουβαλάει μέσα του. Να παρέμβει και να πει «πού το πας, τι θέλεις να κρύψεις μ' αυτή την επιθετική ρητορική σου, αφού εσύ κοροϊδεύεις τον κόσμο». Θα το κρύψεις αυτό; Θα το αναδείξεις. Το αναδεικνύει βέβαια η Αριστερά κομματιαστά, είναι γύρω στα 15-20 κόμματα, ομάδες και οργανώσεις, το λέει κάθε μια με τη μικρή της φωνή, δεν ακούγεται. Υπάρχει δυνατότητα να το πούμε όλοι μαζί με μια φωνή; Αυτό είναι που

προτείνουμε σαν κοινή δράση πάνω στα προβλήματα. Δεν είναι αυτό πρόβλημα;

Εδώ βγαίνουν ορισμένοι περίεργοι τύποι με τα κουστούμια τους στο δρόμο. Διαπιστώνουμε κάθε μέρα ότι σε διάφορα παρεκκλήσια κλαίνε αράδα οι εικόνες. Βλέπουμε την αναμέτρηση στα παράθυρα των τηλεοράσεων, μια στημένη αναμέτρηση εδώ που τα λέμε, μιαν αναμέτρηση μεταξύ ορθολογιστών –που έπαψαν να είναι ορθολογιστές– και ανορθολογιστών. Και η ορθολογική Αριστερά, το «ένα και ένα κάνουν δύο», λείπει, η δυναμική της παρέμβαση λείπει. Βλέπεις τα παιδάκια πάνε και χειροκροτούν ορισμένους αγύρτες της πολιτικής και της θρησκοληψίας και χάνουν την πραγματικότητα...

Δεν καταλαβαίνετε ότι φτιάχνουν έναν κόσμο που θυμίζει τον κόσμο του Όργουελ, έναν κόσμο αποχαυνωμένο που θα βλέπει έρωτα και δεν θα κάνει έρωτα; Έναν κόσμο που από το πορνό, την αποχαύνωση, θα μετατοπίζεται στη βία και θα περνάει το μήνυμα ότι καλύτερα είμαστε εμείς από αυτούς που βιάζονται· αυτό δεν είναι το μήνυμα; Περνάει κάποιο άλλο μήνυμα μέσα από τα μέσα ενημέρωσης που βλέπουμε σήμερα; Δεν είναι διαδοχή εικόνων;

Είναι ελεύθερα να βάζουν τα Μέσα Ενημέρωσης όλα αυτά; Πολύ ευχαρίστως. Αφού έχουμε δημοκρατία –δεν ξέρουμε τα όριά της– να τα βάζουν, να κοπανούν και πορνό και βία. Εγώ είμαι ελεύθερος να αντιδράσω σ' αυτά; Είμαι ελεύθερος να κάνω κίνημα ενάντια σ' αυτά; Σε μένα γιατί απαγορεύεις αυτή την ελευθερία; Μόλις πάω να πω ότι δεν θέλω να το δω αυτό –δεν μιλάω σα γραφικός, σαν κάποιος που του τη βίδωσε και πάει να κάνει μόνος του ατομικά μια κίνηση, σαν κίνημα μιλώ– «κύριε, έχεις ξεπεράσει τα όρια της ελευθερίας του άλλου» μου λένε. Με ρώτησε αυτός που ξεπέρασε τα όρια της δικής μου ελευθερίας;

• *Ας τα αφήσουμε όμως αυτά. Για την Αριστερά εσύ τι βλέπεις; Η Αριστερά ποια στρατηγική πρέπει να έχει κατά τη γνώμη σου αυτή τη στιγμή; Να συμμετέχει σ' ένα συνασπισμό εξουσίας ή να παραμείνει σαν φωνή διαμαρτυρίας και αντιπολίτευσης; Πρέπει να μείνει απ' έξω και να ασκεί*

ισχυρή αντιπολίτευση; Ίσως έτσι σπάσει ο δικομματισμός. Νομίζω αυτό δεν τό 'χει ξεκαθαρίσει η αριστερά...

– Τρέχουμε λίγο. Καλά κάνετε εσείς γιατί είστε ένα περιοδικό που θέλετε να πείτε ορισμένα πράγματα, κάποιος πρέπει να τα πει, αλλά ας είμαστε λίγο πιο συγκρατημένοι. Ποια είναι η πραγματικότητα σήμερα; Εάν δούμε την πολιτική γεωγραφία της Ελλάδας και συνεχιστεί αυτή η εικόνα, εγώ υποστηρίζω ότι το τοπίο ξεκαθαρίζει, ο δικομματισμός, ο διπολισμός θα ισχυροποιηθεί, προοπτικά η Αριστερά θα αφυδατώνεται και θα βγαίνει από το πολιτικό παιχνίδι. Μπορεί κάποιοι περίεργοι να

**Προσπάθειες ναυάγησαν γιατί
δεν έπαιρναν υπόψη τους
νέους πολιτικούς
αντισεισμικούς κανονισμούς
και χτίστηκε το οικοδόμημα με
τρόπο που μοιραία θα
κατάρρεε. Μερικά πράγματα
έγιναν τότε βιαστικά...**

μείνουμε σε καμιά σάλα, σε κανά δωμάτιο και να κουβαντιάσουμε, να λέμε τα δικά μας, αλλά δεν θα είναι κίνημα, δεν θα είναι Αριστερά που να τη σέβεται και να τη φοβάται κάποιος, να σέβεται το λόγο της και να φοβάται την πολιτική δυναμική της. Αν έτσι αφήσουμε τα πράγματα, εκεί θα πάνε.

Πώς πρέπει να παρέμβει σήμερα; Ανησυχία εκφράζω. Και την ίδια στιγμή να δώσει μιαν ελπίδα, μια προοπτική στον κόσμο, στον αριστερό κόσμο που πάει και πιάνεται από την τάδε κρικέλα για να επιβιώσει, στο μικρότερο κακό οδηγείται συχνά. Δεν υπάρχει άλλος τρόπος σήμερα από το να αρχίσει να λέει «καλημέρα», όλες οι δυνάμεις της αριστεράς να καλημεριστούν. Αυτό ακούγεται γραφικό, αλλά αφού δε λένε καλημέρα, μόλις βλέπει ο ένας τον άλλο, στρίβει την πλάτη του. Ν' αρχίσουν να λένε «πάμε να παλέψουμε μαζί για τον τρομονόμο», τον οποίο όλες οι δυνά-

μεις της Αριστεράς τον αντιπαλεύουν γιατί έχουν μυριστεί το κόλπο που παίζεται, ότι δεν είναι για τους τρομοκράτες· υπάρχουν θεσμοί και πλαίσια για να αντιμετωπίσουν τους τρομοκράτες. Αυτοί πάνε να χαλιναγωγήσουν το μαζικό κίνημα το οποίο ξύπνησε κάπως. Θα αρχίσουμε να πορευόμαστε μαζί; Θα αρχίσουμε. Προκύπτει ανάγκη να εμφανιστούμε και στα γενικότερα πολιτικά ζητήματα; Βεβαίως. Αλλά αν δεν πεις καλημέρα και βιάσεις τα πράγματα να κάνεις συμμαχία στο παραπέντε των εκλογών, την άλλη μέρα ο κόσμος μπορεί να σε πάρει και με τις λεμονόκουπες, θα πει ότι τον κοροϊδεύεις, το κάνεις επί τούτου για να επιβιώσεις και να σωθείς, δεν κάνεις πολιτική, κάνεις μικροπολιτική. Εσύ θες να επιβιώσεις και εμένα δεν με λογαριάζεις. Από την άποψη αυτή πρέπει να δούμε το μέλλον με σοβαρότητα. Στην επόμενη δεκαετία. Γιατί πρέπει να πάει το 90% στις συντηρητικές δυνάμεις –να το πω έτσι– και το 10% να μοιραστεί στα διάφορα κομματάκια της αριστεράς; Ξόφλησε –έτσι νόμιζε– η οικονομική εξουσία και η εξουσία γενικά με το ΔΗΚΚΙ, να εξοφλήσει και με το ΣΥΝ αύριο, να καθαρίσει και με το ΚΚΕ σε μια πορεία και στο τέλος δεν θα μείνει ούτε 10%, απλώς κάποιοι περίεργοι που θα κουβεντιάσουν στα δωμάτια. Γιατί να είναι έτσι το 90% και το 10% και να μην τους χαλάσεις τη σούπα;

• *Πώς όμως;*

– Αν παρουσιαστεί η Αριστερά μ' έναν λόγο στο ασφαλιστικό π.χ. Πόσο δύσκολο είναι να πούμε ότι υποστηρίζουμε την κοινωνική ασφάλιση αφού αυτή είναι η άποψή μας; Αν θέλεις να υποστηρίξεις ότι είναι στραβή, ας το πεις· αλλά σου λέω εγώ τι έχω εκτιμήσει για την Αριστερά: Έχουν την ίδια άποψη, ας λένε διάφορες κουβέντες, και για τον τρομονόμο και για την παγκοσμιοποίηση, για την παιδεία, την υγεία, τον πολιτισμό – αν και με τον πολιτισμό, τον εθνικισμό, τη θρησκοληψία μπερδεύεται λίγο η κατάσταση γιατί κάποιοι προσπαθούν να αξιοποιήσουν τους θρησκόληπτους. Τους χαλάς τη σούπα σε πρώτη φάση και μετά πάμε στο ερώτημα εξουσίας, συμμετοχής ή απ' έξω; Η γνώμη μου είναι πως η Αριστερά πρέπει να είναι κουμπωμένη με την εξουσία, δεν θέλω να προσβάλω κανέ-

ναν με τη γνώμη μου, ξέρω ότι υπάρχουν άνθρωποι που σκέπτονται με διαφορετικό τρόπο. Αν μπεις στο κόλπο της εξουσίας θα μπλέξεις και συ, όχι γιατί δεν είσαι καλός ή γιατί δεν έχεις ιδεολογία, αλλά επειδή την εξουσία την κρατάνε συγκεκριμένα συμφέροντα, η εξουσία είναι συγκεκριμένο κράτος. Αν μπεις σ' αυτήν την εξουσία πρέπει να είσαι αποφασισμένος, όπως έλεγε ο Μίκης Θεοδωράκης, να γκρεμίσεις το κάστρο από τα μέσα. Έχεις τέτοιο κουράγιο; Ας μην είμαστε υπερβολικοί, η Αριστερά θα συγκροτήσει τον άλλο πόλο, την εναλλακτική λύση με προοπτική, τον άλλο λόγο που τον χρειάζεται και ο κόσμος. Θά 'ρθει η ώρα της να μιλήσει για εξουσία.

• *Η ουσία της δημοκρατίας είναι ότι υπάρχει κάποιος που κυβερνάει και κάποιος που αντιπολιτεύεται. Ο δικομματισμός έχει μετατρέψει αυτή τη δημοκρατία σε δυο στρατόπεδα τα οποία τσακώνονται για την πίτα μονάχα. Αυτή τη στιγμή η Αριστερά στην Ελλάδα μπορεί να θέσει θέμα συνδιαχείρισης της εξουσίας;*

— Είπα ότι είμαι αντίθετος με τους προβληματισμούς που και στο χώρο της Αριστεράς αναπτύσσονται, να συμμετάσχουμε στην εξουσία για να μπορέσουμε να αλλάξουμε τα πράγματα από τα μέσα. Φοβάμαι, και όχι αδικώς, ότι θα ενσωματωθεί αυτή η λογική από το ίδιο το σύστημα. Ποια είναι η αλτερνατίβα της Αριστεράς σήμερα για την εξουσία; Να πάμε να κάνουμε κάποιο σχήμα κεντροαριστερό, κεντροδεξιό, για να την αλλάξουμε ή μήπως θα πάμε εκεί για να τοιμπίσουμε κι εμείς κάτι από τα υπολείμματα της εξουσίας; Αν είναι έτσι, δεν είναι Αριστερά, θα χάσει την ταυτότητά της, θα πάθει μεγάλη ζημιά. Πάθαμε τέτοιες ζημιές στο παρελθόν γιατί παραπατήσαμε. Όχι, πρέπει να διαμορφώσει τους όρους για να είναι μια ισχυρή αντιπολίτευση. Θα είναι η μοναδική αντιπολίτευση σήμερα, γιατί δεν πιστεύω να διαφωνείτε ότι παρά το ότι το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης, η ΝΔ, με τον τίτλο της αντιπολίτευσης δεν διαφέρει από το ΠΑΣΟΚ στις στρατηγικές επιλογές στο νεοφιλελευθερισμό, στην παγκοσμιοποίηση, στα μέτρα για την κοινωνική ασφάλιση. Για να είμαστε σοβαροί και δίκαιοι δεν έχουν μεγάλες διαφορές,

έχουν κάποιες διαφορές στην τακτική. Μόνο η Αριστερά μπορεί να αρθρώσει αντιπολιτευτικό λόγο. Έτσι όπως τον αρθρώνει σήμερα είναι κομματιασμένος. Αυτό που προτείνουμε εμείς είναι να γίνει ενσυνείδητη η κοινή δράση, με δική μας θέληση και απόφαση των αριστερών δυνάμεων. Αυτό θα διαμορφώσει τον ενιαίο λόγο της Αριστεράς. Μπορούμε να το κάνουμε; Αν συνεχίσουμε να πορευόμαστε με την κουλτούρα των αντιπαραθέσεων της δεκαετίας του '70 και του '80, τότε που σφαχτήκαμε με την Ενωμένη Αριστερά και με την ΚΕΑ, με τον Θεοδωράκη ή με το ΣΥΝ, που τον κάναμε κομμάτια, δεν πρόκειται να δούμε προκοπή. Άλλαξαν οι συνθήκες. Η Ακαδημία Επιστημών της ΕΣΣΔ δεν υπάρχει πια ώστε να «συγκροτεί» κάποιος «το θεωρητικό λόγο του». Το επαναστατικό κίνημα, το κομμουνιστικό κίνημα δέχτηκε παγκόσμια και σ' όλα τα σημεία του πλήγματος.

• *Τι μπορεί να γίνει με το θέμα της πολυδιασπασμένης Αριστεράς;*

— Η Κίνηση για την Ενότητα Δράσης της Αριστεράς μοιάζει με το εγχείρημα που έγινε με επικεφαλής τον Θεοδωράκη το 1977-78 αλλά το οποίο ναυάγησε και κείνο όπως και η Ενωμένη Αριστερά του '74 ή ο Συνασπισμός στα τέλη της δεκαετίας του '80. Γιατί ναυάγησαν, είναι το ερώτημα. Η ιδέα για την ενότητα της αριστεράς ήταν άσχημη; Ένας καλόπιστος άνθρωπος θα βρει καλή την ιδέα. Αυτές οι προσπάθειες ναυάγησαν γιατί δεν έπαιρναν υπόψη τους νέους πολιτικούς αντισεισμικούς κανονισμούς και χτίστηκε το οικοδόμημα με τρόπο που μοιραία θα κατέρρεε. Μερικά πράγματα έγιναν βιαστικά, υπήρχε και η υπόνοια ότι τα εγχειρήματα έγιναν για να καπελώσει ο ένας τον άλλον. Αυτή είναι βαριά κουβέντα και δεν θέλω ν' αδικήσω ανθρώπους που πρωταγωνίστησαν σ' αυτά τα εγχειρήματα αλλά έτσι το εισέπραξε ο απλός κόσμος ο αριστερός, εσύ κι εγώ. Πάμε σε άλλη διαδικασία, μπαίνουμε σε άλλη λογική και κουλτούρα. Δεν πάω να καπελώσω κανέναν, είναι απαγορευτικό πλέον, παίρνω μαζί μου το μυαλό μου σ' αυτές τις μαζώξεις που γίνονται τώρα στο χώρο διαλόγου και κοινής δράσης της Αριστεράς. Δεν θα φτιάξουμε μεγάλη δύναμη αν είναι να σε καπελώνουν, γι' αυτό κιόλας δηλώνουμε ότι δεν θέλουμε

να είμαστε ούτε κόμμα ούτε οργάνωση, απλώς ένας παράγοντας που βοηθάει στη σύνθεση. Από την άποψη αυτή το μικρό ή μεγαλύτερο πρόβλημα είναι ότι θα πρέπει να συγκεντρώσουμε την προσοχή μας και όχι να λέμε μεγάλες και σπουδαίες κουβέντες του τύπου «θα κάνουμε έναν κοινό κόσμο αριστερών δυνάμεων που θα ανελιχθούμε... κ.λπ.». Ιδεολογήματα δηλαδή που θα ναυαγήσουν πάλι. Σιγά σιγά να οικοδομήσουμε μια άλλη κατάσταση στο χώρο της Αριστεράς, αυτό επιχειρούμε. Θα ναυαγήσει το εγχείρημα; Δεν ξέρω, γιατί να ναυαγήσει; Έτσι κι αλλιώς τι έχουμε να χάσουμε; Προσπάθεια κάνουμε. Είναι παρήγορο που 15 κόμματα, οργάνώσεις και φορείς της Αριστεράς μαζεύτηκαν. Δεν συμμετέχει το ΚΚΕ και ορισμένες δυνάμεις της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς. Κακώς, πρέπει να επιμένουμε να πάρουν μέρος. Όπως το ΔΗΚΚΙ λ.χ. παίρνει σήμερα μέρος σαν παρατηρητής αλλά με ουσιαστική προβληματική και λόγο.

• *Υπάρχουν επιφυλάξεις για το ΔΗΚΚΙ...*

— Αν θέλεις να γυρίσουμε το βιβλίο της ιστορίας προς τα πίσω, θα αρχίσουμε να γκρινιάζουμε αν ήταν καλός ή όχι ο Τσοβόλας. Είναι μια ιστορία που έχει καταγραφεί, πληρώθηκε από τον καθένα. Σήμερα βλέπουμε ένα κόμμα, καινούργιο πια. Ερμηνεύεις εσύ ότι φτιάχτηκε γι' αυτούς τους λόγους. Εγώ έχω την υποχρέωση να το ερμηνεύσω με τα δικά μου κριτήρια και φακούς. Το κόμμα αυτό εκφράζει έναν κόσμο ο οποίος δέχεται την επίθεση της παγκοσμιοποίησης, του νεοφιλελευθερισμού κ.λπ. Αυτό το κόμμα τα κατάφερε και πέτυχε να πει κάτι άλλο. Αυτή είναι η δική μας άποψη. Ο Τσοβόλας όταν ήταν ακόμα στη Βουλή έπαιρνε πρωτοβουλίες για την κοινή δράση της Αριστεράς. Σήμερα επειδή έχουμε κάνει ένα κύκλο επαφών με τα κόμματα της Αριστεράς με θετικά αποτελέσματα, τουλάχιστον όσον αφορά στην επικοινωνία, την «καλημέρα», βλέπω ότι παίζει έναν σημαντικό ρόλο στην υπόθεση αυτή της κοινής δράσης της Αριστεράς που κουβεντιάζουμε. Αυτή είναι η γνώμη μου. Κρατάει ο καθένας τις επιφυλάξεις του, τις απορίες του, τα ερωτήματά του για τον εαυτό του αλλά να μην κρύβουμε την αλήθεια...

Θα αποκτήσουν... φτερά τα ΕΛΤΑ;

Η κυβέρνηση αποφάσισε να διαθέσει το 25% των ΕΛΤΑ και το 50% της θυγατρικής τους "Ταχυμεταφορές ΕΛΤΑ ΑΕ" (μαζί και το μανάτζμεντ) σε στρατηγικό επενδυτή. Μεταξύ των υποψηφίων φιγουράρει η γαλλική εταιρεία La Poste σε κοινοπραξία μαζί με την εταιρεία

"Φτερωτός Ερμής". Ήδη η κοινοπραξία ειδοποιήθηκε από τα συναρμόδια υπουργεία να ετοιμαστεί για την επίσημη παρουσίαση της πρότασής της. Προεπελέγη δηλαδή.

«Ο ΔΟΛ θα ελέγχει το 16,20% τελικά της εταιρείας των ταχυμεταφορών, δηλαδή το 76,3% του 42,49% του 50%».. Αυτά τα μαθηματικά ανώνυμου συντάκτη του Βήματος της 27/5/2001. Ο αναγνώστης του θα καταλάβει πώς συντάσσεται το Σύνταγμα, ποια η έννοια των νόμων και τελικά «δηλαδή» πώς όλα ρυθμίζονται με προβλέψεις των αρχιεροφαντών του ΔΟΛ! Τα λοιπά είναι για τους αφελείς....

Η εταιρεία "Φτερωτός Ερμής" ανήκε μέχρι πρότινος εξ ολοκλήρου στον ΔΟΛ, δηλαδή στον Χρ. Λαμπράκη. Η αναθερμανση των προσωπικών σχέσεων με τον Σ. Κόκκαλη έφερε στο προσκήνιο και την επανασύνδεση των επιχειρηματικών τοιούτων. Έτσι μια ωραία ημέρα ο Κόκκαλης μπήκε στον "Φτερωτό Ερμή", και οι δύο πλέον ιδιοκτήτες "έψησαν" την Εθνική Τράπεζα και κατάφεραν να την κάνουν τρίτο της παρέας. Εδώ και λίγο καιρό λοιπόν τα μερίδια εμφανίζουν την εξής εικόνα: Κόκκαλης 42,49%, Λαμπράκης 42,49%, ΕΤΕ 15,02%.

Ο "Φτερωτός Ερμής" θέλει να χτυπήσει τα ΕΛΤΑ που έβγαλε στο σφυρί η κυβέρνηση. Συμπράττει λοιπόν με τη γαλλική La Poste που διαθέτει το know how, μερικές θυγατρικές, άφθονα μέσα μεταφοράς, τρία αεροσκάφη και ένα άρτιο διεθνές δίκτυο.

Στις 9 Απριλίου, το Καρφί του Κακαουνάκη μας προειδοάζει για τα σκοπούμενα. Δημοσίευμά του (με φωτογραφία Λαμπράκη και όχι Κόκκαλη) μας πληροφορεί ότι αν η προσπάθεια (του διαγωνισμού για τα ΕΛΤΑ) ευοδωθεί, τότε ο "Φτερωτός Ερμής" θα συγχωνευθεί με την "Ταχυμεταφορές ΕΛΤΑ ΑΕ".

Περνάει ένας μήνας. Οι διαδικασίες προχωρούν. Κάποιοι μυρίζονται ότι το κράτος πάει ολοσούμπιτο να δώσει τα ΕΛΤΑ στον "Φτερωτό". Στις 11 Μαΐου, η Αρ. Μπουγάτσου γράφει

στην Καθημερινή ότι υπάρχει «μια βαρύνουσα σημασία νομική γνωμοδότηση, η οποία συνιστά βόμβα στην ιδιωτικοποίηση των ΕΛΤΑ». Σύμφωνα με τη γνωμοδότηση αυτή, αν ο "Φτερωτός Ερμής" κερδίζει τον διαγωνισμό, τότε τα ΕΛΤΑ δεν θα μπορούν εφεξής να συνάπτουν συμβάσεις παροχής υπηρεσιών με το Δημόσιο. Και αυτό διότι οι δύο εταίροι του "Φτερωτού" (Λαμπράκης και Κόκκαλης) έχουν την ιδιότητα του βασικού μετόχου επιχειρήσεων ΜΜΕ. Αναθεωρημένο Σύνταγμα, άρθρο 14, περί ασυμβιβάστου κ.λπ. Και διερωτάται η Καθημερινή: «Θα δεχθούν τα ΕΛΤΑ να υποστούν τέτοια ζημία;».

Μεσολαβούν δύο δημοσιεύματα από το Παρόν. Στο ένα η εβδομαδιαία εφημερίδα αναρωτιέται πόσα χρήματα έδωσε ο Κόκκαλης για να πάρει το 42,49% του "Φτερωτού Ερμή". Στο άλλο (20 Μαΐου) ο Μ. Κουρής επεκτείνει την υπόθεση γράφοντας ότι Λαμπράκης και Κόκκαλης θα μετατρέψουν τα καταστήματα των ΕΛΤΑ σε τραπεζικά, κάνοντας όμως έναν ανορθόδοξο συλλογισμό όσον αφορά τον δεύτερο. Εκείνο που διέφυγε προφανώς της προσοχής του είναι ότι στο site της γαλλικής La Poste στο διαδίκτυο, αναγράφεται πως η γαλλική εταιρία δραστηριοποιείται και στις οικονομικές υπηρεσίες. Έτσι Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο συν Τραπεζικό Τμήμα της La Poste, νάτη η τράπεζα που θα μπορούσε να γεννηθεί μέσα από ένα παντρολόγημα

εταιρειών ταχυμεταφορών (courier). Χωρίς να λογαριάσουμε την παρουσία της "μητρός" Εθνικής, ως προστατευτικού αναχώματος.

Πέρασαν 15 ολόκληρες ημέρες μέχρι να πάρουν χαμπάρι τα κόμματα τι συμβαίνει. Η ερώτηση των 6 βουλευτών της ΝΔ ήλθε μάλλον καθυστερημένα και αφορά μόνο το συνταγματικό μέρος της υπόθεσης. Αν δεν υπήρχαν οι εφημερίδες, οι βουλευτές δεν θα μάθαιναν τίποτε. Άσε που και τώρα δεν πολυκατάλαβαν την υπόθεση...

Ένα ερώτημα που πλανάται είναι γιατί ο Λαμπράκης δέχτηκε να μεταβιβάσει το 42,49% του "Φτερωτού Ερμή" στον Κόκκαλη. Είναι μόνον η επανασύνδεση των σχέσεων με τον Κόκκαλη ή υπάρχει και τίποτε άλλο;

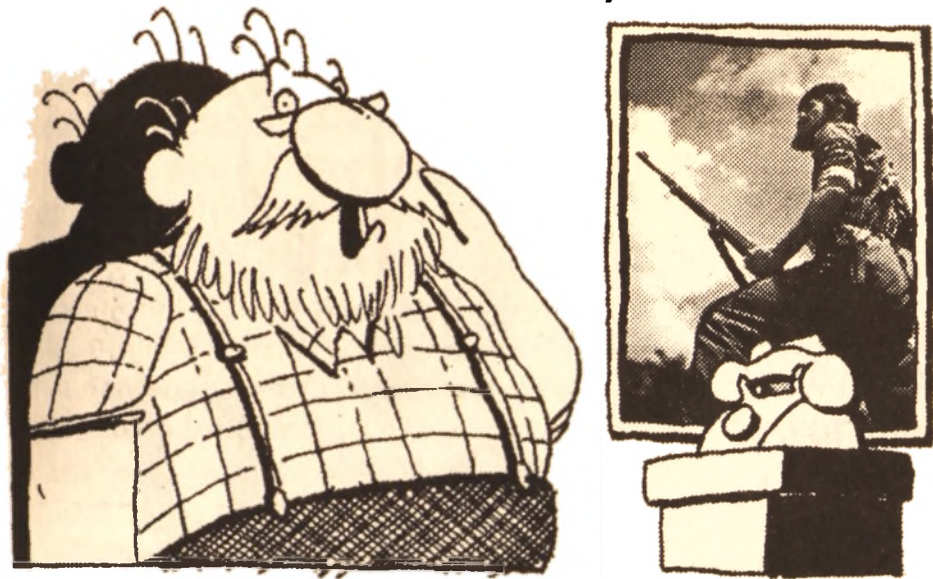
Μια ματιά στους ισολογισμούς των επιχειρήσεων Λαμπράκη νομίζω ότι αρκεί. Αυτή την εποχή ο Λαμπράκης έχει ανάγκη ρευστού. Τα οικονομικά αποτελέσματα του 2000 δεν ήσαν καλά για το συγκρότημα της Χρήστου Λαδά. Και αυτό διότι ο ΔΟΛ την χρονιά που πέρασε αναγκάστηκε να ρίξει χρήματα στην αγορά για να στηρίξει στο Χρηματιστήριο τη μετοχή του, η οποία δεν πήγε καλά, όπως άλλωστε όλες οι μετοχές.

Εν αναμονή εξελίξεων λοιπόν στην υπόθεση των ΕΛΤΑ. Τραπεζοταχυμεταφορές με φτερά ή χωρίς φτερά; Θα ξέρουμε εντός των ημερών.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΙΑΧΑΝΑΤΖΗΣ

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΟΒΙΔΙΟΣ Ο ΑΝΤΙΑΝΤΙΤΡΟΜΟΚΡΑΤΗΣ... ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΑΟΥ

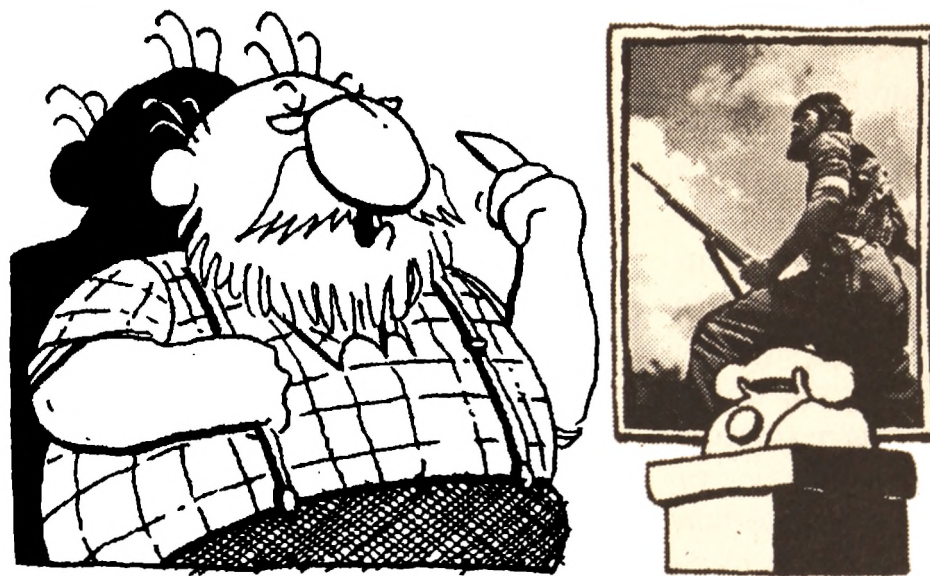
ΕΙΝΑΙ ΝΤΡΟΠΗ! ΨΗΦΙΖΟΥΝ ΤΡΟΜΟΝΟΜΟ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΓΟΥΝ
ΤΙΣ ΛΑΪΚΕΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΤΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ,
ΟΠΩΣ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΤΑΖΟΥΝ ΤΑ ΞΕΝΑ ΑΦΕΝΤΙΚΑ ΤΟΥΣ!
ΓΙ' ΑΥΤΟ ΤΟΥΣ ΨΗΦΙΣΑΜΕ;

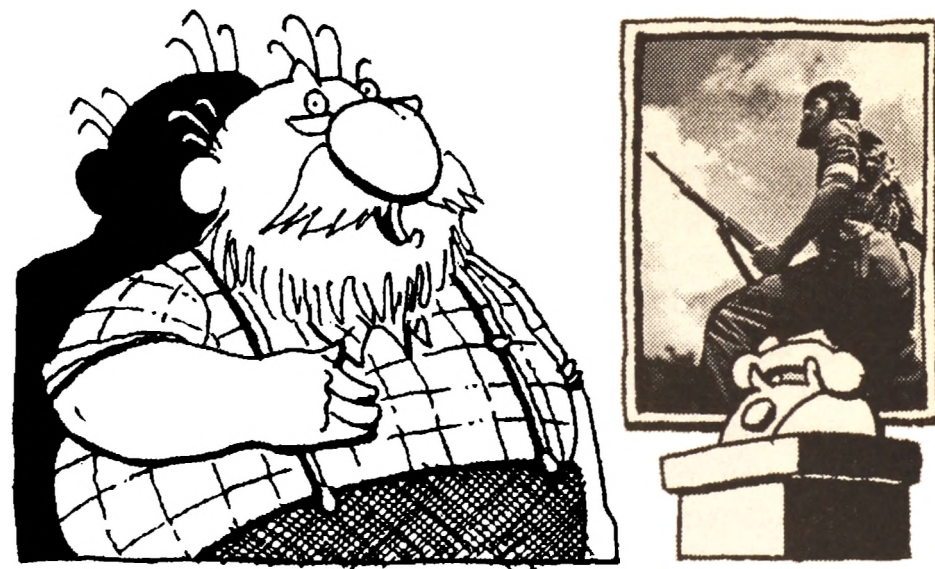
ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΦΑΝΕΣ ΟΤΙ ΠΡΟΣΠΑΘΟΥΝ ΝΑ ΣΥΓΚΑΛΥΨΟΥΝ
ΤΗΝ ΑΝΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΠΟΥ ΤΟΣΟ ΚΑΙΡΟ
ΑΦΗΝΕΙ ΕΚΤΕΘΕΙΜΕΝΟ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΥΡΟΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ,
ΕΝΟΥΕΙ ΜΑΛΙΣΤΑ ΚΑΙ ΤΙΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ!...

ΤΟ ΠΡΕΠΟΝ ΕΙΝΑΙ, ΑΝΤΙ ΝΑ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΟΥΝ ΤΟ ΛΑΟ,
ΝΑ ΕΝΤΕΙΝΟΥΝ ΜΕ ΚΑΘΕ ΜΕΣΟ ΤΙΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΤΟΥΣ ΚΑΙ
ΝΑ ΒΡΟΥΝ ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΕΙΔΕΧΘΕΙΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΕΣ
ΚΑΙ ΝΑ ΤΟΥΣ ΤΙΜΩΡΗΣΟΥΝ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΙΚΑ!...

ΣΕ ΜΙΑ ΤΕΤΟΙΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΘΑ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΑΜΟΥΝ ΟΛΟΙ
ΟΙ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ, ΠΟΥ ΑΝΗΣΥΧΟΥΝ ΤΑ ΜΑΛΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΓΚΟΥΜΕΝΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΥΣΦΟΡΙΑ ΚΑΙ ΙΔΙΩΣ ΑΠΟ
ΤΙΣ ΑΠΑΡΑΔΕΚΤΕΣ ΠΙΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ!...

ΣΤΟ ΚΑΤΩ-ΚΑΤΩ ΕΙΝΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΚΑΘΗΚΟΝ ΗΜΩΝ
ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΕΡΩΝ ΝΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΟΥΜΕ ΜΕ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ, ΠΟΥ
-ΣΤΗ ΣΥΓΓΕΚΡΙΜΕΝΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ- ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ ΩΣ ΑΣΠΙΔΑ
ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑ ΗΓΩΝΙΣΘΗΜΕΝ
ΠΡΟ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑΕΤΙΑΣ!...

ΤΟΝ ΚΥΡΙΟ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΠΑΡΑΚΑΛΩ! ΘΕΛΩ ΝΑ
ΑΝΑΦΕΡΩ ΟΤΙ ΣΤΟ ΔΙΠΛΑΝΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ ΣΥΧΝΑΖΟΥΝ ΚΑΤΙ
ΜΑΛΙΑΔΕΣ ΝΑΡΚΟΜΑΝΕΙΣ, ΠΟΥ ΝΟΜΙΖΩ ΟΤΙ ΤΟΥΣ
ΕΙΧΑ ΔΕΙ ΝΑ ΠΕΤΑΝΕ ΜΟΛΟΤΣΦ ΣΤΗΝ ΠΑΤΗΡΙΔΑ! Ο ΕΝΑΣ
ΕΙΝΑΙ ΜΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΟΣ!...

«Όπως στρώσανε, πλαγιάζουν»

Οι κυβερνητικές πράξεις της τελευταίας περιόδου δείχνουν πως δεν υπάρχει κάποιος προγραμματισμός ή κάποια συνέχεια στις νομοθετήσεις ούτε συντονισμός ή μια στοιχειώδης έστω συνεννόηση μεταξύ των υπουργών. Σου δίνεται η εντύπωση ότι ο καθένας δρα μόνος του και από «ακτιβισμό». Κι όταν αρχίσει ή υπάρχει υποψία ότι θ' αρχίσει να εκδηλώνεται κοινωνική δυσaráσκεια, τότε αρχίζουν οι αλληλοαναιρέσεις τους, ο ένας υπουργός κατηγορεί τον άλλον ακόμα και για θέματα που έχουν μαζί αποφασίσει, για να παρουσιάσει ο καθένας τον εαυτό του απαλλαγμένο από ευθύνες μήπως και τον προστατέψει από τη γενική κατακραυγή. Αλλά τι να έχει άραγε μεσολαβήσει και μέσα σ' ένα χρόνο κατάντησε έτσι το ΠΑΣΟΚ;

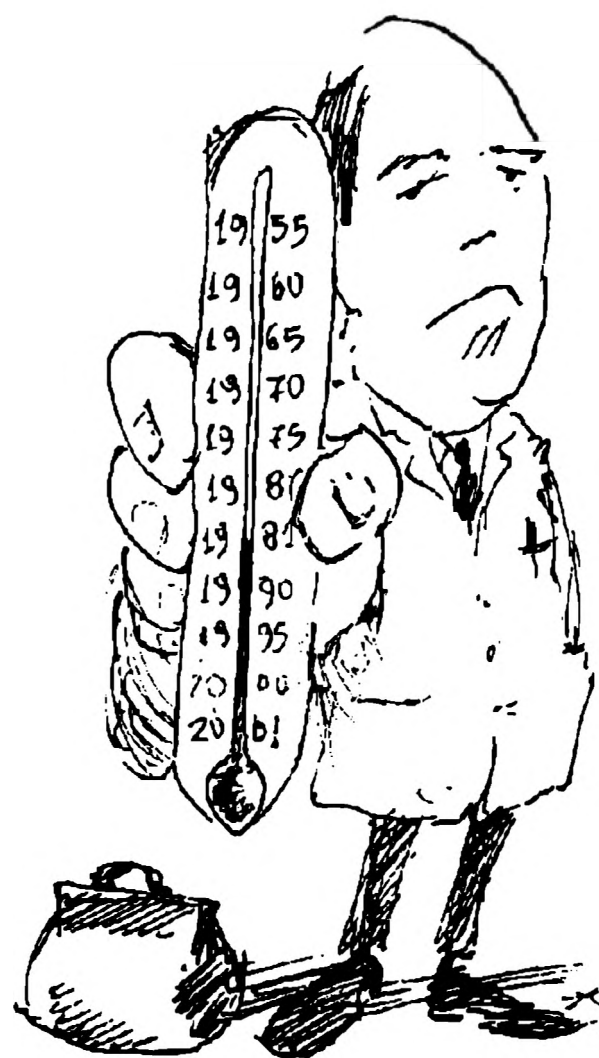
Αν εξαιρέσει κανείς την ενίσχυση του δικαιολογημένου πλέον φόβου απώλειας της εξουσίας, τίποτα άλλο. Απλώς συμβαίνει, όταν πρόκειται για παθήσεις σε κοινωνικό ή πολιτικό οργανισμό, τα συμπτώματα να εκδηλώνονται αργά και γι' αυτό δεν είναι πάντα ευδιάκριτη η σύνδεσή τους με τα αίτια που τα προκαλούν. Στην περίπτωση δε του ΠΑΣΟΚ θα μπορούσε να υποστηριχθεί με αρκετή βεβαιότητα ότι τα συμπτώματα της παθολογικής του άρρωσας πάρα πολύ να εμφανιστούν ή καλύπτεται να γίνουν ευρέως αντιληπτά.

Η απουσία δημοκρατίας στο κόμμα του ΠΑΣΟΚ είναι αυτή που αποτέλεσε την πρωτογενή αιτία των ποικίλων μορφών της παθολογικής του. Ο ιδρυτής του ΠΑΣΟΚ και επί εικοσαετία περίπου ηγέτης του είχε δύο καθοριστικές συγγένειες με τη μοναρχία, μια τυπική, την κληρονομημένη παρουσία του στην πολιτική σκηνή, και μια ουσιαστική, τη γνήσια ενσάρκωση του μοναρχισμού. Ήταν πράγματι ένας απόλυτος μονάρχης. Έκαμνε ό,τι ήθελε, χωρίς να δίνει λογαριασμό σε κανέναν. Σαν «τσουβάλια» πετούσε έξω από το «τρένο» της αλλαγής του όσους δεν συμφωνούσαν μαζί του κι όταν διέβλεπε από τις «αντιδράσεις» τους ότι επρόκειτο πράγματι για τσουβάλια, τους έριχνε ξανά μέσα κατά τον ίδιο τρόπο, όπως τους ταίριαζε.

Και ιδού η διαφορά: «Οδυνηρές απο-

φάσεις φορτισμένης περιόδου με βαράνουν» θα πει μ' όλο το «θεαθήναι» ο αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας για τις διαγραφές του στο κόμμα, για να προσφέρει ο σημερινός ηγέτης της γνήσιας Δεξιάς σαρωτικό μάθημα δημοκρατίας και ήθους προς κάθε πολιτική κατεύθυνση. Και είναι ν' απορεί κανείς πώς ένα δεξιό κόμμα έκανε μια τόσο μεγάλη διαδρομή: από τελείως προσωποπαγές και συνθηματολογικό μεταπλάστηκε σε κόμμα δημοκρατικό, με οργάνωση, συνθετικές διαδικασίες και συλλογικά όργανα εξουσίας· ενώ αντίθετα το ΠΑΣΟΚ, που είχε διακηρυγμένη την αρχή των δημοκρατικών διαδικασιών, όσο το κόμμα της γνήσιας Δεξιάς πορευόταν προς τον εκδημοκρατισμό, εκείνο όδευε προς τις δικές του μορφές αυτοεκφασισμού.

Αλλά κι ο διάδοχος του ιδρυτή του ΠΑΣΟΚ δεν έδειξε καμιά διάθεση να επαναφέρει το διάλογο και τη δημοκρατία στο κόμμα –ούτε ήταν πλέον εύκολο– κι ενώ ο προκάτοχός του επιδιδόταν σε τακτικότατους ανασχηματισμούς για να κρατά τα στελέχη στο χέρι του, ο τωρινός δεν αποτολμά ούτε έναν ανασχηματισμό από φόβο μήπως και διαταράξει τις υφιστάμενες τάχα ισορροπίες, ενώ οι «συνθετικές» του πρωτοβουλίες εξαντλούνται σε προσωπικές του συναντήσεις κατ' άτομο ή κατά ομάδες εδώ κι εκεί όπου λάχει με γεύμα ή καφέ ή και χωρίς αυτά.

Η ανυπαρξία όμως δημοκρατίας, το είπαμε κι άλλη φορά, κατέστησε δυνατή την ιδεολογική μεταστροφή του ΠΑΣΟΚ, η οποία αποτελώντας όχι μόνο απότοκο παθολογικής αλλά και παθολόγο στοιχείο διαδραμάτισε το ρόλο μιας δεύτερης σημαντικής αιτίας πολλών άλλων παθολογικών καταστάσεων. Η ανυπαρξία προγραμματισμού και συντονισμού ή η έλλειψη στόχων, συνέπειας και συνειδητής πολιτικής δράσης και προπάντων η μαζική απουσία «τσιπας» έχουν εδώ κύρια την πηγή τους.

Αλλά και η πολυσυλλεκτικότητα, αποτέλεσμα και αίτιο μαζί της παθολογικότητας, συνέβαλε και αυτή ως τρίτη αιτία στην αλλοίωση της αρχικής φυσιογνωμίας του ΠΑΣΟΚ. Όσο κι αν συνεχίζουν να την επενδύουν με ευφημιστικές εκφράσεις («το ΠΑΣΟΚ έχει διαχρονική συνθετική ικανότητα» ή «την ικανότητα αμφίπλευρων διευρύνσεων» ή «να ανανεώνεται συνεχώς», εννοώντας πάντα τη συλλογή προσώπων), ωστόσο η παθολογική της τώρα δίνει πλούσιους τους χαλασμένους της καρπούς. Γιατί δεν είναι μόνο η φθορά από το στοιχείο της συναλλαγής που εμπεριέχει καθεμιά από αυτές τις αμοιβαία επωφελείς συναλλακτικές πράξεις, αλλά και η «ατελεσφορία» τους, καθώς δε σχετίζονται με κανενός είδους σύνθεση ιδεών. Είναι απλώς μια σύγκλιση προσώπων στη βάση του αμοιβαίου

συμφέροντος. Πολλοί δε από αυτούς, όταν εμείς σπρώχναμε το «τρένο» της αλλαγής για να πάρει μπρος, μας λοι-
δωρούσαν. Καθώς είδαν όμως ότι το
τρένο επιταχύνει, άρχισαν να καραδο-
κούν και μόλις αυτό μπήκε στην ευθεία
για την κατάκτηση της εξουσίας, πήδη-
ξαν μέσα από το παράθυρο. Γι' αυτό
τώρα μας «τα κόβουνε πολλά», τόσα
πολλά μάλιστα όσα είναι και τα «ροκα-
νίσματά» τους. Ο πιο πολύστροφος δε
από αυτούς (σε εκατοστά δευτερολέ-
που μπορεί να σου υποστηρίξει τα πιο
αντιφατικά πράγματα) σου δίνει αμέ-
σως την αίσθηση ότι η τόση πολυστρο-
φία του οφείλεται σε ισχυρές δόσεις
υλικής τροφοδότησης.

«Δε μας χωρίζει τίποτα από τον κ.
Σουφλιά και από την κ. Δαμανάκη» δή-
λωσε πρόσφατα ο Γραμματέας του
ΠΑΣΟΚ, δείχνοντας έτσι όχι μόνο τη
διάθεση τέλεσης νέων συναλλακτικών
πράξεων αλλά και το εύρος της πολυ-
συνλεκτικότητας του κόμματός του,
όπως επίσης και το σταθερό στίγμα της
πολιτικής του, που το κατέστησε μια
πανσπερμία προσώπων και βουλιμιών.

Μόνο στους τελευταίους από δω κι
από κει συλλεγμένους αν περιοριστού-
με, θα δούμε ν' αποτελεί ο καθένας τους
κι ένα σύμβολο. Ο κ. Βούγιας είναι το
σύμβολο της πολιτικής του «γιασεμιού»,
πράγμα το οποίο, αν αναλυθεί, σημαί-
νει: Γίνεται πρώτα η ποδοπάτηση του
γιασεμιού και μετά ο ίδιος ο ποδοπατη-
τής το υψώνει σε σύμβολο σταθερού
προσανατολισμού του, μήπως και γίνει
πειστικός στην προσπάθεια απόκρυψης
του αυτοεξευτελισμού του.

Ο κ. Κοντογιαννόπουλος, που επί της
υπουργίας του δολοφονήθηκε από τρα-
μπούκους του κόμματός του ο συνάδελ-
φος Τεμπονέρας και που γι' αυτό απο-
κλήθηκε από το ΠΑΣΟΚ ηθικός αυ-
τουργός, συμβολίζει το τι είναι η δεξιά,
όχι εκείνη της δικής του ιδεολογικής
προέλευσης αλλά ετούτη της εισδοχής
του, και πόσο αδιάστατη είναι αυτή η
νέα δεξιά στη χρήση μέσων: «Εγκολ-
πώνεται» ακόμα και ηθικούς αυτουρ-
γούς πολιτικών δολοφονιών δικών της
θυμάτων.

Ο κ. Ευθυμίου, που έχει πάθος με το
μαρξισμό και είναι προκαθήμενος στο
υπουργείο μάθησης, μας διδάσκει τη
μαρξιστική ιδεολογία με το προσωπικό
του παράδειγμα και τη δική του συμβο-

λική, ότι η θέση ή η συνθήκη κάτω από
την οποία ενεργεί ένα άτομο είναι τόσο
καθοριστική ώστε να μπορεί ακόμη κι
ένα ευφυέστατο άτομο να το καταντά
χονδροειδέστατο σε σκέψη και σε συ-
μπεριφορά (η αναφορά μας στα λόγια
του περί κατακτητών).

Ο υπουργός Δικαιοσύνης είναι το
σύμβολο της πολλαπλής απροσδιορι-
στίας. Δεν ξέρουμε αν από καλοκαγα-
θία προσφέρει τις γνώσεις του και
απλώς δε βλέπει τη ζημίωση που υφί-
στανται οι ιδέες που διατείνεται ότι πι-
στεύει ή από συνειδητή βλέψη. Δεν ξέ-
ρουμε ακόμη αν από αδυναμία να
σταθμίσει τα πράγματα δεν μπορεί να
αντιληφθεί ότι αυτό που προσφέρει
(κατοχύρωση δικαιώματος μη αναγρα-
φής του θρησκευματος στις ταυτότητες)
είναι μηδαμινό σε αξία έναντι αυτού
που δεν προσφέρει και για το οποίο το-
ποθέτησε τον εαυτό του σ' αυτή τη θέση
(διαχωρισμό της Εκκλησίας από το
Κράτος) όπως και έναντι της ανυπολό-
γιστης δημοκρατικής και ανθρωπιστι-
κής αξίας των δικαιωμάτων που υφαρ-
πάζει (ριζική αλλαγή των αρχών του
Ποινικού Δικαίου), ή μήπως τελικά
εντελώς συνειδητά συναλλάσσει ετερο-
βαρή πράγματα. Δεν ξέρουμε επίσης
αν προσφέρει το μηδαμινό, μόνο και
μόνο για να δημιουργήσει άλλοθι και
να μπορέσει να πετύχει την απόκρυψη
των προθέσεών του για την οριστική
εξαφάνιση του σημαντικού από τη ζωή
μας. Δεν αποκλείεται όμως και μια άλ-
λη εκδοχή: Να έχει κατισχύσει στη διά-
νοιά του η αντίληψη ότι, αν δεν μπορεί
κάποιος να προσφέρει αυτό που πι-
στεύει, ας προσφέρει τουλάχιστον αυτό
που του υπαγορεύεται, μια που βρέθη-
κε σ' αυτή τη θέση του νομοθετείν.

Με τόση επομένως συλλεκτική «ικα-
νότητα» πώς να μην έχουν συγκεντρω-
θεί στο ΠΑΣΟΚ καιροσκοποί από κά-
θε χώρο, που συνέρευσαν σ' αυτό το
σημείο συνάντησης από την κοινή τους
αντίληψη για την προσωπική κάρπωση
της εξουσίας; Αλλ' όμως κι εδώ, τώρα
που διαφαίνεται η παύση της κοινής
κάρπωσης της εξουσίας, η ισχύς και
μιας άλλης παροιμίας έρχεται να προ-
δικάσει την τύχη τους: Πρόκειται για
την παροιμία που προλέγει την κατάλη-
ξη των ανεμομαζωμάτων.

ΑΛΕΚΟΣ ΤΖΙΟΛΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΤΕΡΓΙΟΥ

Δημοσιογράφος - Συγγραφέας

ΤΑ ΒΛΑΧΙΚΑ ΕΘΙΜΑ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΟΜΑΝΙΝΑΣ ΜΕ ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΡΙΖΕΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΤΑ ΒΛΑΧΙΚΑ ΕΘΙΜΑ
ΤΗΣ
ΠΑΛΑΙΟΜΑΝΙΝΑΣ
ΜΕ ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΡΙΖΕΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΤΕΡΓΙΟΥ

172 σελίδες

με 25 εικόνες εκτός κειμένου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ

Επιμέλεια: Σωτήρης Ντάλης

Το μέλλον της Ευρώπης και η Ελλάδα

Το ερώτημα «Quo vadis Europa;» (Πού πας Ευρώπη;) που έθεσε τον Μάιο του 2000 ο γερμανός υπουργός Εξωτερικών Γιόσκα Φίσερ κι επανέφερε ο Σρέντερ πρόσφατα, όχι μόνο δεν έχει απαντηθεί αλλά επανέρχεται συνεχώς (βλέπε προτάσεις Ζοσπέν), καθώς η ομοσπονδιακή προοπτική εμφανίζεται ως ένα σενάριο που απαντά τόσο στο πρόβλημα της θεσμικής μεταρρύθμισης όσο και στην ιστορική πρόκληση της διεύρυνσής της. Βέβαια το όχι των Δανών στο ευρώ, και οι διαφορετικές θέσεις που διατύπωσαν ο ισπανός πρωθυπουργός Χοσέ Μαρία Αθνάρ και ο βρετανός ομόλογός του Τόνι Μπλερ σε σχέση με τις προτάσεις των Σιράκ, Σρέντερ, Αμάτο και Ντελόρ συνιστούν μερικές απαντήσεις σ' ένα κρίσιμο θέμα που δεν περιλαμβάνονταν όμως στην ημερήσια διάταξη των διαπραγματεύσεων για τη θεσμική μεταρρύθμιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην τελευταία Διακυβερνητική Διάσκεψη.

Είναι προφανές λοιπόν το ξεχωριστό ενδιαφέρον που έχει αποδοθεί στις προτάσεις του Γιόσκα Φίσερ για την ομοσπονδιακή προοπτική της Ενωμένης Ευρώπης. Ο στόχος αυτός, όπως διατυπώθηκε από τον Φίσερ, σε συνδυασμό με τις προτάσεις για ενισχυμένες συνεργασίες στο πλαίσιο της ΕΕ, πυροδότησε μια έντονη πολιτική συζήτηση στην οποία έχουν τεθεί ορισμένα καίρια ερωτήματα για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι ευρωπαϊκοί θεσμοί που προώθησαν την ενοποιητική διαδικασία στην αρχή με τις έξι πρώτες χώρες και στη συνέχεια με τις δέκα, δώδεκα και δεκαπέντε δεν θα μπορέσουν να

ανταποκριθούν στις ανάγκες μιας διευρυμένης ΕΕ των είκοσι ένα και είκοσι επτά μελών. Η συζήτηση που άρχισε μετά από τις προτάσεις Φίσερ αποτελεί μια μοναδική ευκαιρία για την ανίχνευση της φυσιογνωμίας του ευρωπαϊκού οικοδομήματος και για την αξιολόγηση της πολιτικής δυναμικής του.

Η Ελλάδα φαίνεται ότι επέλεξε να τοποθετηθεί τελικά με την ομάδα εκείνων των χωρών που επιθυμούν τη βαθύτερη ενοποίηση της ΕΕ. Μπροστά στην πρόκληση της διαμόρφωσης ενός βαθύτερου ενοποιητικού σχήματος μέσα στην ΕΕ στέκεται σήμερα πιο ισχυρή και καλείται να διαδραματίσει έναν εποικοδομητικό και αξιόπιστο ρόλο, αλλά και να προωθήσει αποτελεσματικά τα εθνικά της συμφέροντα.

Η Ελλάδα έπαψε να είναι μονίμως το παραπονούμενο μέλος της «ευρωπαϊκής οικογένειας» και επιχειρεί πλέον να βρεθεί στο επίκεντρο των διεθνών και κυρίως των ευρωπαϊκών διεργασιών. Με την ενεργό συμμετοχή της στη διαμόρφωση των αποφάσεων σε όλα τα διεθνή fora κι έχοντας συγκροτημένες θέσεις για όλα τα μείζονα ζητήματα μπορεί να επιβάλει την παρουσία της.

Μετά την υιοθέτηση της Συνθήκης της Νίκαιας η Ελλάδα θα πρέπει να συνεργαστεί με εκείνες τις χώρες που έχουν ως στόχο την ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε Πολιτική Ένωση με δημοκρατική συγκρότηση και περιεχόμενο. Θα πρέπει να αναλάβει πρωτοβουλίες και να συμμετάσχει δυναμικά σ' αυτή την κορυφαία συζήτηση για τον προσδιορισμό της μελλοντικής πολιτικής μορφολογίας της Ένωσης.

**η Ελλάδα θα
πρέπει να
συνεργαστεί με
εκείνες τις
χώρες που
έχουν ως στόχο
την ανάπτυξη
της Ευρωπαϊκής
Ένωσης σε
Πολιτική Ένωση
με δημοκρατική
συγκρότηση και
περιεχόμενο**

Νέες προοπτικές συμμαχιών

Νέες προοπτικές συμμαχιών ενόψει των προεδρικών εκλογών δημιουργούν τα αποτελέσματα των εκλογών για την ανάδειξη του νέου κοινοβουλίου της Κύπρου. Με την αναμενόμενη επικράτηση του ΑΚΕΛ ολοκληρώθηκαν οι εκλογές στην Κύπρο, οι οποίες έδωσαν τη δυνατότητα σε οκτώ κόμματα να συμμετάσχουν στη νέα βουλή και να εργασθούν για τα μεγάλα ζητήματα που απασχολούν το νησί. Όλες οι πολιτικές δυνάμεις της Κύπρου θα πρέπει να συμβάλλουν ώστε να επιτευχθεί ο στόχος της ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Αν και με μικρή διαφορά, το ΑΚΕΛ του Δημήτρη Χριστόφια είναι το πρώτο σε δύναμη κόμμα και καλείται να επιδείξει «ευθύνη στον αγώνα για μια λύση που να διασφαλίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις βασικές ελευθερίες του κυπριακού λαού και να επανενώνει το λαό, δηλαδή ελληνοκυπρίους και τουρκοκυπρίους», όπως σημείωσε κι ο Γ.Γ. του ΑΚΕΛ.

Ο Δημοκρατικός Συναγερμός (ΔΗΣΥ) παρά τις κυβερνητικές δυσλειτουργίες και τα προβλήματα του Χρηματιστηρίου παραμένει ισχυρός, καθώς τις τελευταίες μέρες πριν τις εκλογές κατάφερε να συσπειρώσει τους οπαδούς του και να μειώσει αρκετά τη διαφορά από το ΑΚΕΛ.

Ρυθμιστικό ρόλο, τουλάχιστον αριθμητικά, ίσως διαδραματίσει το Δημοκρατικό Κόμμα (ΔΗΚΟ) του Τάσου Παπαδόπουλου. Το ΔΗΚΟ αν συμμαχήσει με το ΑΚΕΛ θα μπορούσε να δημιουργήσει νέα δεδομένα ενόψει των προεδρικών εκλογών. Δεν είναι λίγοι αυτοί που υποστηρίζουν ότι η εκλογή προέδρου της Κυπριακής Βουλής θα αποτελέσει πρόκληση για τις συμμαχίες ενόψει των προεδρικών εκλογών.

Ο μεγάλος ηττημένος των εκλογών είναι το ΚΙΣΟΣ του Βάσου Λυσσαρίδη, που η δύναμή του περιορίστηκε στο 6,5% έναντι 8,12% του 1996. Οι πρώτες ενδείξεις δείχνουν ότι μεγάλος αριθμός ψήφων του ΚΙΣΟΣ όπως και των

ΤΕΛΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ				
Κόμματα	Ποσοστά		Έδρες	
	2001	1996	2001	1996
ΑΚΕΛ	34,71	32,90	20	19
ΔΗΣΥ	34,00	34,48	19	20
ΔΗΚΟ	14,84	16,43	9	10
ΚΙΣΟΣ	6,51	8,12	4	5
ΝΕΟΙ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ	3,00	1,70	1	—
Ε.ΔΗ.	2,59	3,69	1	2
ΑΔΗΚ	2,16	—	1	—
ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ	1,98	—	1	—

Ενωμένων Δημοκρατών του Γιώργου Βασιλείου πήγαν στο ΑΚΕΛ. Αποδυναμωμένος από τις εκλογές βγήκε και ο Γιώργος Βασιλείου, το κόμμα του οποίου έχασε μία από τις δύο έδρες του. Για τον πρόεδρο Βασιλείου το κόμμα του έπεσε θύμα του κλίματος της πόλωσης που δημιουργήθηκε. Το νέο στοιχείο των εκλογών της Κυριακής είναι η ένταξη τριών νέων κομμάτων στη βουλή. Το κόμμα των Νέων Οριζόντων που κινείται αρκετά προς τα δεξιά, το Κίνημα Οικολόγων-Περιβαλλοντιστών, και το Αγωνιστικό Δημοκρατικό Κίνημα (ΑΔΗΚ) του πρώην υπουργού Εξωτερικών επί κυβερνήσεων Κυπριανού και Κληρίδη, Ντίνου Μιχαηλίδη. Η είσοδος στη βουλή των Νέων Οριζόντων και των Οικολόγων αναμενόταν, ενώ έκπληξη αποτέλεσε η είσοδος του ΑΔΗΚ, το οποίο απέκλειαν όλες οι δημοσκοπήσεις.

Οι εκλογές αυτές έγιναν σε μια κρίσιμη φάση του Κυπριακού. Ενώ στην ελεύθερη Κύπρο διεξαγόταν ο προεκλογικός αγώνας, μια αποθέωση της δημοκρατικής νομιμότητας, στην κατεχόμενη Κύπρο είχαμε «κυβερνητική» κρίση και η Άγκυρα έστελνε απόρρητο γραπτό μήνυμα προς όλες τις χώρες-μέλη της ΕΕ πλην της Ελλάδας. Με το έγγραφο αυτό η Τουρκία ζήτησε με απαράδεκτο τρόπο το «πάγωμα» της ενταξιακής πορείας της Κύπρου υποστηρίζοντας ότι: «Η ένταξη της Κύπρου πριν από τη λύση θα οδηγήσει στην προσάρτηση των κατεχομένων στην Τουρκία και θα προκαλέσει κρίση η οποία θα επηρεάσει τόσο τις εθνότητες στην Κύπρο, την Ελλάδα και την Τουρκία, όσο και την ΕΕ καθώς και τη σταθερότητα και την ειρήνη στην περιοχή».

Επιστρατεύοντας διάφορες νομικές θεωρίες η Τουρκία προσπάθησε επίσης να πείσει ότι η αίτηση ένταξης της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι παράνομη!

Μ' αυτή την απαράδεκτη ενέργεια η Τουρκία περιφρονεί τις συμφωνίες του Ελσίνκι και την έννομη τάξη της ΕΕ και διατυπώνει απειλές τόσο προς ένα μέλος της ΕΕ όσο και προς ένα υποψήφιο για ένταξη.

Όσο για τις δηλώσεις Ετσεβίτ περί «βελούδινου διαζυγίου» όπως στην Τσεχοσλοβακία, μοιάζουν με ανέκδοτο καθώς φαίνεται να ξεχνά ο κ. Ετσεβίτ ότι στην Κύπρο έχουμε στρατιωτική κατοχή την οποία ο ίδιος υλοποίησε.

Αυτό που φαίνεται να μην καταλαβαίνει η Άγκυρα είναι το γεγονός ότι η ΕΕ δεν πρόκειται να συζητήσει καν την προοπτική ένταξης της Τουρκίας όσο το Κυπριακό μένει εκεί που είναι σήμερα. Αυτό θα σήμαινε ότι η ίδια η ΕΕ εγκαταλείπει τα κριτήρια της Κοπεγχάγης, πράγμα αδιανόητο, αλλά και τρομερά επικίνδυνο για το μέλλον και την ύπαρξη αυτής της ίδιας της ΕΕ.

ΣΩΤΗΡΗΣ ΝΤΑΛΗΣ

Ευρωσκεπτικισμός στην Ιρλανδία

του Βασίλη Καπετανγιάννη

Δημοψήφισμα για την έγκριση της Συνθήκης της Νίκαιας διεξάγεται στη Δημοκρατία της Ιρλανδίας στις 7 Ιουνίου. Είναι η μόνη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που θέτει τη νέα Συνθήκη ενώπιον της λαϊκής ετυμηγορίας.

Πρόκειται για πρακτική που έχουν ακολουθήσει οι κυβερνήσεις της χώρας από την εποχή της ένταξής της στην τότε ΕΟΚ το 1973. Για πρώτη φορά όμως τα αποτελέσματα των προηγούμενων Δημοψηφισμάτων (Ένταξη 1972: 83% υπέρ, Ενιαία Πράξη 1987: 69,9% υπέρ, Μάαστριχτ 1992: 69,1% υπέρ και Άμστερνταμ 1998: 61,7% υπέρ) δεν αποτελούν πλέον ασφαλή οδηγό και για τη Νίκαια, μολονότι τα σημαντικότερα κόμματα της χώρας –το κυβερνών Φίνια Φόιλ και το μικρό κόμμα των Προοδευτικών Δημοκρατών που μετέχει στον κυβερνητικό συνασπισμό καθώς και το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης Φίνια Γκουαίηλ και το Εργατικό– τάσσονται σαφώς και ενεργά υπέρ του ΝΑΙ. Πρόσφατη δημοσκοπήση που δημοσίευσε η εφημερίδα *The Irish Times* φέρει το 52% να τάσσεται υπέρ του ΝΑΙ με 21% υπέρ του ΟΧΙ και με ένα σημαντικό ποσοστό 28% να μην εκφράζει γνώμη. Σημαντικό εύρημα αποτελεί επίσης το γεγονός ότι μόνο το 56% φαίνεται διατεθειμένο να υποβληθεί στον «κόπο» να προσέλθει στις κάλπες ενώ το έλλειμμα ενημέρωσης για το τι ακριβώς διακυβεύεται είναι περισσότερο από φανερό.

Με βάση τα ανωτέρω στοιχεία εικάζεται βέβαια ότι το ΝΑΙ τελικά θα υπερισχύσει αν και οι ανησυχίες είναι εκδηλες στο στρατόπεδο των υπερασπι-

στών της Συνθήκης. Διότι οι πάντες γνωρίζουν ότι πρόκειται για μια κρίσιμη αναμέτρηση κι όχι για έναν απλό περίπατο στη βάση της παραπλανητικής υπόθεσης ότι τα κόμματα του ΝΑΙ συγκεντρώνουν πάνω από το 85% των ψήφων του εκλογικού σώματος. Πολλοί παράγοντες επισημαίνονται για την ερμηνεία αυτής της πρόδηλης ανατιστοιχίας.

Η κοινή γνώμη έχει χάσει τον ενθουσιασμό της για την ΕΕ αν και τα στοιχεία του πιο πρόσφατου *Ευρωβαρόμετρου* (Αρ. 53, Φθιν. 2000) εμφανίζουν τους Ιρλανδούς κατά 75% να θεωρούν την ΕΕ «καλό πράγμα» – από τα υψηλότερα ποσοστά στην Ευρώπη. Η ραγδαία οικονομική ανάπτυξη της χώρας κατά την τελευταία δετία με απίστευτους ρυθμούς –γύρω στο 8 με 10% κατά μέσο όρο ετησίως– την έχει φέρει πλέον σε επίπεδα κατά κεφαλήν εισοδήματος άνω του μέσου όρου της ΕΕ. Σε λίγα χρόνια θα κληθεί να καταβάλει το τίμημα αυτό της επιτυχίας της συνεισφέροντας στον κοινοτικό προϋπολογισμό περισσότερα από όσα θα εισπράττει. Θα πάψει να αρμέγει την αγελάδα της ΚΑΠ, των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής. Υπολογίζεται ότι από την ένταξή της το 1973 η χώρα επωφελήθηκε με καθαρές

εισροές ύψους 25 δισ. αγγλικών λιρών, ποσό όμως που κατάφερε να αξιοποιήσει κατά το μάλλον ή ήττον κατά τρόπο που συνέβαλε θετικά στην οικονομική της απογείωση. Η έλλειψη πλέον ενθουσιασμού έχει σαφώς οικονομικές ρίζες, πράγμα που κάνει τους κύκλους των Βρυξελλών να κάνουν λόγο για απαράδεκτη αχαριστία και αγνωμοσύνη.

Εξέχοντα μέλη της κυβέρνησης, όπως η υπουργός Πολιτισμού ντε Βαλέρα και κυρίως η αντιπρόεδρος της κυβέρνησης και ηγέτης του κόμματος των Προοδευτικών Δημοκρατών Μαίρη Χάρνεϋ, έχουν εκδηλώσει στο πρόσφατο παρελθόν έντονες αντιρρήσεις για τη «γραφειοκρατία των Βρυξελλών» και την περαιτέρω ολοκλήρωση της ΕΕ. Η Χάρνεϋ μάλιστα σε άρθρα της σαφώς βλέπει την ΕΕ μάλλον ως μια ζώνη ελεύθερου εμπορίου και δε θέλει να

Ο Βασίλης Καπετανγιάννης είναι διδάκτωρ Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου του Λονδίνου.

ακούσει περί «Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης» ή άλλης βαθύτερης πολιτικής Ένωσης. Δείχνει σαφώς την προτίμησή της για τη «Βοστώνη έναντι του Βερολίνου» (Boston or Berlin), όπως επιγραμματικά συμπυκνώνεται η διαφορά μεταξύ αμερικανικού και ευρωπαϊκού κοινωνικο-οικονομικού προτύπου. Στη βάση των σημερινών επιδόσεων της οικονομίας και του σημερινού οικονομικού προτύπου της χώρας (η τρίτη πιο ελεύθερη οικονομία του κόσμου, ισχυρή παρουσία ξένων άμεσων επενδύσεων στη χώρα και των κυριότερων αμερικανικών εταιρειών υψηλής τεχνολογίας λόγω χαμηλής φορολογίας αλλά και άλλων παραγόντων, μεγάλος όγκος εμπορίου με χώρες εκτός ΕΕ, στενές σχέσεις με Βρετανία που παραμένει εκτός ευρωζώνης κ.λπ.) αυξάνονται και οι φωνές που δε θεωρούν πανάκεια την ένταξη στο ευρώ. Επ' αυτών είναι χαρακτηριστικό ότι ενώ το 86% πιστεύει ότι η χώρα επωφελείται από την ένταξη, το ποσοστό για την αποδοχή του ευρώ πέφτει στο 69%.

Τέλος, η πρόσφατη σύγκρουση της χώρας με την ΕΕ στο θέμα της δημοσιονομικής πολιτικής, που επέσυρε επίσημη κοινοτική επίπληξη, ξεσήκωσε θύελλα «πατριωτισμού» όχι μόνο από άποψη ουσίας αλλά και από άποψη «ωμής παρέμβασης» στην κυριαρχία της χώρας.

Η παράταξη του ΝΑΙ επικεντρώνει την επιχειρηματολογία της στην άποψη ότι η Συνθήκη της Νίκαιας αφορά τη διεύρυνση και κατά συνέπεια οι Ιρλανδοί ψηφοφόροι δε θα πρέπει να κλείσουν την πόρτα στις υπό ένταξη χώρες και να τις στέρησουν των ωφελειών που είχαν οι ίδιοι από την ένταξη. Δεν είναι ορθό ούτε δίκαιο. Άλλωστε ανοίγεται μια νέα μεγάλη αγορά για τα ιρλανδικά προϊόντα. Στον αντίποδα, η παράταξη του ΟΧΙ υποστηρίζει ότι η Νίκαια δεν είναι μόνο διεύρυνση αλλά και ισχυροποίηση των μεγάλων έναντι των ασθενέστερων κρατών-μελών, ότι έχει δημιουργηθεί ήδη μια Ένωση δύο ταχυτήτων, ότι διαβρώνεται η κυριαρχία της χώρας κι ότι υπονομεύεται η παραδοσιακή της ουδετερότητα με τη συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Δύναμη Ταχείας Αντίδρασης (που αποκαλούν «ευ-

ρωπαϊκό στρατό»), κατολίσθηση που ήδη άρχισε, σύμφωνα με την ίδια λογική, με την ένταξη της χώρας στο πρόγραμμα του ΝΑΤΟ «Σύμπραξη για την Ειρήνη». Συνθηματολογία δηλαδή ανάλογη με το γνωστό καθ' ημάς «ΕΟΚ και ΝΑΤΟ το ίδιο Συνδικάτο». Στην παράταξη του ΟΧΙ δραστηριοποιούνται το Σιν Φέιν, πολιτικός βραχίονας του IRA, οι Πράσινοι, μικρά κόμματα της Αριστεράς και οργανώσεις όπως η Εθνική Πλατφόρμα και η Συμμαχία για την Ειρήνη και την Ουδετερότητα. Ας σημειωθεί και πάλι ότι μόνο το 46% επιθυμεί περαιτέρω ένωση με την ΕΕ έναντι 41% κατά, ότι η στήριξη της διεύρυνσης δεν υπερβαίνει το 60% κι ότι η διατήρηση της στρατιωτικής ουδετερότητας συγκεντρώνει ποσοστό 72%.

Δεν είναι σαφές το πώς θα επιδράσουν οι στάσεις αυτές στο εκλογικό αποτέλεσμα. Ο πρωθυπουργός Μπέρτι Αχέρν προειδοποίησε πάντως πως περιθώρια για επαναδιαπραγμάτευση της Συνθήκης σε περίπτωση απόρριψής της από τους εκλογείς δεν υπάρχουν οπότε θα χρειαστεί να ξαναγίνει νέο Δημοψήφισμα μέχρι τα τέλη του 2002, προθεσμία για την επικύρωση της Συνθήκης από τα μέλη. Κανένα από τα κόμματα της παράταξης του ΝΑΙ δεν επιθυμεί ο ήδη υπάρχων υφέρπων ευρωσκεπτικισμός να πάρει την μορφή ανοιχτού ρεύματος αμφισβήτησης της θέσης της Ιρλανδίας στην ΕΕ, βρετανικού μάλιστα τύπου. Δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι ο Αχέρν κατηγόρησε την παράταξη του ΟΧΙ ότι χρηματοδοτείται από βρετανούς «Ευρωσκεπτικιστές».

Η μάχη λοιπόν είναι σκληρή και το αποτέλεσμα θα καθορίσει και το πλαίσιο σχέσεων της χώρας με την ΕΕ υπό το φως μάλιστα των ραγδαίων εξελίξεων και των συζητήσεων για το μέλλον της Ευρώπης. Οι πιο φιλο-ευρωπαϊκές πολιτικές τάσεις υποστηρίζουν με έμφαση ότι πέρα από την τήρηση των προσχημάτων από τα κόμματα, τα συμφέροντα της χώρας για τη διατήρηση της όποιας επιρροής ασκεί ή μπορεί να ασκήσει, επιβάλλουν επιτακτικά την ενεργό συμμετοχή της στον πυρήνα της Ένωσης. Κάθε άλλη επιλογή, υποστηρίζουν, θα οδηγήσει τη χώρα σε περιθωριοποίηση.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

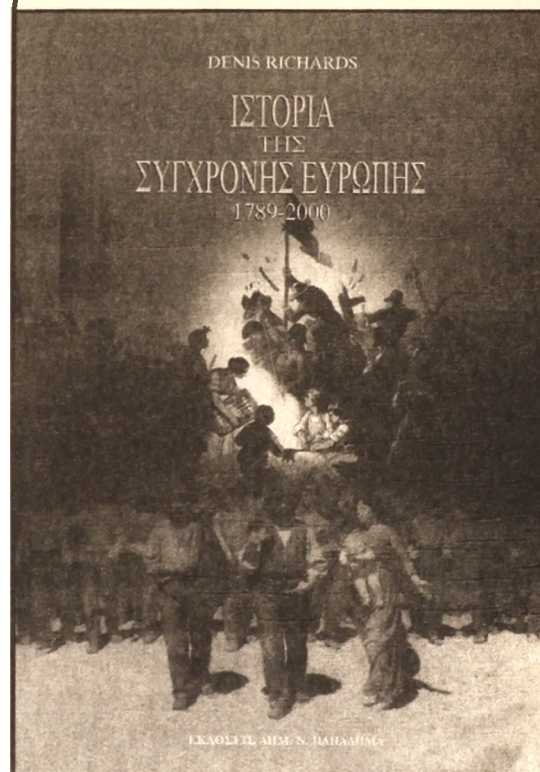
DENIS RICHARDS

Ιστορικός

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Από τη γαλλική επανάσταση
ως το τέλος του 20ου αιώνα

Με ειδικό Παράρτημα
για την Ελληνική Ιστορία

Μετάφραση
Φ. Κ. ΒΩΡΟΣ

Δεμένο
με 788 σελίδες, 71 εικόνες
εκτός κειμένου και 23 χάρτες

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

Η Βρετανία στις κάλπες

Την ερχόμενη Πέμπτη, ημέρα εργάσιμη και όχι αργία, η Βρετανία προσέρχεται στις κάλπες για να εκλέξει τους νέους αντιπροσώπους στη Βουλή των Κοινοτήτων, μετά την προκήρυξη πρόωρων εκλογών από τον Τόνι Μπλερ, ένα χρόνο πριν την εκπνοή της πενταετούς του θητείας. Θα επαναλάβει άραγε το θρίαμβο της Πρωτομαγιάς του 1997;

Συστηματική ανάλυση των δημοσκοπήσεων, που δημοσιεύονται σχεδόν καθημερινώς, δείχνει ότι ο Μπλερ οδεύει, εκτός απρόοπτου, προς ένα δεύτερο εκλογικό θρίαμβο μεγαλύτερης ίσως πολιτικής σημασίας από αυτόν του 1997, όταν με 43,9% έναντι 30,6% των Συντηρητικών επέτυχε συντριπτική αυτοδυναμία και υπεροχή στη Βουλή των Κοινοτήτων. Καμιά δημοσκοπήση δεν δίδει στους Εργατικούς λιγότερο από 45% και στους Συντηρητικούς περισσότερο από 32%. Έτσι η μικρότερη απόσταση μεταξύ των δύο διεκδικητών της εξουσίας είναι 13% και η μεγαλύτερη 25%!, ενώ ο μέσος όρος των δημοσκοπήσεων κυμαίνεται σταθερά μεταξύ 17%-19% υπέρ των Εργατικών, που υπερτερούν συντριπτικά ως προς την «παράσταση» νίκης, ενώ η υπεροχή του Μπλερ ως προς το ποιος είναι «ο πιο κατάλληλος για πρωθυπουργός» είναι και πάλι άπιαστη. Στο τρίτο κόμμα, τους Φιλελεύθερους Δημοκράτες, δίνεται ποσοστό μεταξύ 11%-17%. Δεν υπάρχει καμιά ένδειξη ότι τα ποσοστά αυτά είναι ενδεχόμενο να υποστούν σοβαρές αλλαγές στις λίγες μέρες που απομένουν μέχρι τις εκλογές.

Τα ποσοστά όμως των κομμάτων στη συνολική ψήφο δεν μεταφράζονται ούτε κατά διάνοια σε αντίστοιχες έδρες στη Βουλή. Το μονοεδρικό και πλειοψηφικό εκλογικό σύστημα διασφαλίζει στο πρώτο κόμμα, με κάποια λογική

διαφορά από το δεύτερο, άνετη κοινοβουλευτική αυτοδυναμία. Εφόσον όποιος κόβει το νήμα πρώτος τα παίρνει όλα. Απ' αυτήν την άποψη σ' αυτήν την εκλογική ιπποδρομία στη ουσία τρέχει ένα μόνο άλογο.

Παραμονή των Εργατικών στην κυβέρνηση για δεύτερη συνεχή κυβερνητική θητεία σπάει μια μακρόχρονη πολιτική παράδοση σισύφειας προσπάθειας. Ο Μπλερ, που κατάφερε να κάνει το κόμμα και πάλι εκλέξιμο και να ανέλθει στην εξουσία μετά από 18 χρόνια αδιάλειπτης διακυβέρνησης των Συντηρητικών, προσαρμοσε την πολιτική του στο στόχο αυτό κατά την πρώτη του θητεία.

ΘΕΤΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Το «Νέο Εργατικό» κόμμα μπορεί να δέχτηκε σφοδρή κριτική από πολλές πλευρές για την πολιτική του μετριοπάθεια, ο Μπλερ να ονομάστηκε «Θάτσερ με παντελόνια» για τον «Τρίτο Δρόμο» του που θεωρήθηκε ως προπέτασμα καπνού για μια κατά το μάλλον ή ήττον «νέο-φιλελεύθερη» πολιτική – κριτική που εν πολλοίς είναι ανεδαφική και δογματική. Μπορεί πράγματι να μην υπήρξε αντιστοιχία μεταξύ ριζοσπαστικής ρητορείας και έργων, μπορεί η «πολεμοχαρής» στάση του στον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου να κατακρίθηκε σφοδρά από πολλούς, όμως η κυβέρνησή του έχει να επιδείξει εξ αντικειμένου ένα θετικό έργο τόσο στη μεταρρύθμιση των πολιτικών θεσμών της χώρας που αγγίζει τα όρια της «επανάστασης», όσο και στην οικονομία (σταθερή οικονομική αύξηση, χαμηλά επιτόκια, μείωση της ανεργίας σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα, εξάλειψη των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και μείωση του δημόσιου χρέους, μακρο-οικονομική ισορροπία, με λίγα λόγια συνετή διαχείριση). Στο κοινωνικό επίπεδο, παρά την αποδιάρθρωση και ερείπωση που άφησε πίσω της μια σκληρή και δογματική θάτσερική πολιτική, σημειώθηκαν βήματα με ήπιες πολιτικές αναδιανομής του εισοδήματος και ενί-

Σοκολατένιο γλυκό που απεικονίζει τον Τόνι Μπλερ

σχυσης των φτωχότερων στρωμάτων. Στην εξωτερική πολιτική ο Μπλερ έφερε τη Βρετανία πιο κοντά στην Ευρώπη με μια πολιτική «εποικοδομητικής εμπλοκής» ενώ συνετέλεσε αποφασιστικά στη σύναψη της Ειρηνευτικής Συμφωνίας της Μεγάλης Παρασκευής στη Βόρεια Ιρλανδία, επισφαλή μεν προτιμητέα δε από το προηγούμενο καθεστώς.

Δεν είναι λοιπόν καθόλου τυχαίο που οι βρετανοί εκλογείς και ιδιαίτερα ο λεγόμενος «μεσαίος χώρος», που με τόση συστηματικότητα καλλιέργησε ο Μπλερ, φαίνεται ότι θα του ξαναδώσουν τη νίκη πιστεύοντας ότι θα εκπληρώσει τις υποσχέσεις που περιέχονται στο Εκλογικό του Μανιφέστο *Ambitions for Britain* το οποίο βασικά εστιάζεται στην αναβάθμιση και βελτίωση των κοινωνικών υπηρεσιών, πρωταρχικά δε της Υγείας, της Παιδείας και των Μεταφορών. Είναι άλλωστε τα θέματα που βρίσκονται στην κορυφή των προτεραιοτήτων του εκλογικού σώματος. Ο Μπλερ υπόσχεται να φέρει τις υπηρεσίες αυτές σε επίπεδο που να ανταποκρίνεται στα καλύτερα ευρωπαϊκά και διεθνή πρότυπα χωρίς πρόσθετες φορολογικές επιβαρύνσεις – πράγματι ο προϋπολογισμός έχει σοβαρά πλεονάσματα. Πρόσφατο εκλογικό αφιέρωμα του γερμανικού περιοδικού *Stern* που χαρακτήριζε ορισμένες βασικές πτυχές του βρετανικού κοινωνικού κράτους ως «τριτοκοσμικές» προκάλεσε πραγματικό σοκ στην κοινή γνώμη.

Η ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΘΑΤΣΕΡ

Από την άλλη μεριά ο αρχηγός των Συντηρητικών Ουίλιαμ Χέηγκ καταβάλλει απεγνωσμένες προσπάθειες να μετατοπίσει το επίκεντρο της προεκλογικής συζήτησης στο θέμα της φορολογίας, όπου υποσχεται σημαντική μείωση των φόρων και τεράστιες περικοπές δημοσίων δαπανών. Αλλά προφανώς δεν πείθει. Άλλωστε, η μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης ακόμη και υπό την Θάτσερ αποτελεί έναν ακόμη από τους μύθους που τη συνοδεύουν εφόσον κατά τη διακυβέρνησή της αυτή αυξήθηκε στην ουσία από 34,9% του ΑΕΠ στο 36,3%. Αλλά ούτε και τα άλλα «προσφιλή» θέματα των Συντηρητικών, όπως η μετανάστευση, η εγκληματικότητα και τα συναφή φαίνεται να φέρουν εκλογικά κέρδη. Γεγονός είναι ότι το κόμμα φέρει βαριά την κληρονομιά της «Σιδηράς Κυρίας» που το έπλασε κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσή της. Έχει μετακινηθεί σε ακραίες θέσεις, έμπλεο αντι-ευρωπαϊσμού και ξеноφοβίας και με εμφανείς αποκρουστικές δόσεις ρατσισμού και κοινωνικής αναληψίας. Έχει χάσει το «μεσαίο χώρο». Με τέτοια πολιτική απλώς δεν είναι εκλέξιμο. Ακόμη και το υποτιθέμενο ισχυρό χαρτί που διέθετε ο Χέηγκ, το θέμα της ένταξης της χώρας στο ευρώ, δεδομένης της άκρως εχθρικής στάσης των Βρετανών, θέμα για το οποίο ο ηγέτης των Τόρυδων παρέπεμψε στη μεθεπόμενη Βουλή, έσπευσε πάραυτα να κάψει η Θάτσερ με ένα κατηγορηματικό και ξερό ποτέ (διότι αυτή ξέρει τα βαθύτερα ένστικτα του λαού «της»). Συνοπτικά η «Κοινή Λογική», κύριο προεκλογικό σύνθημα των Συντηρητικών δεν φαίνεται και τόσο «κοινή» στους βρετανούς ψηφοφόρους.

ΟΙ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΕΣ

Την τριάδα συμπληρώνει το κόμμα των Φιλελεύθερων Δημοκρατών με ηγέτη τον Τσαρλς Κέννεντυ. Οι πιθανότητες βέβαια να σπάσει το δικομματικό σύστημα είναι κυριολεκτικά ανύπαρκτες. Προσπαθεί στην ουσία να διατηρήσει τις δυνάμεις του διεξάγοντας μια καθ' όλα έντιμη και θετική εκστρατεία με σαφείς απαντήσεις στα επίμαχα θέματα, χωρίς υπεκφυγές. Όπως προφανώς έγραψε η κυριακάτικη *Observer*

ο Κέννεντυ αποτελεί δημόσιο κίνδυνο απλώς και μόνο διότι τολμά να λέει την αλήθεια και να θέτει το εκλογικό σώμα ενώπιον των ευθυνών του για τις επιλογές που ετοιμάζεται να κάνει στην κάλπη χωρίς να το παραπλανεί ή να το κολλακεύει. Ποντάρει επίσης στη λεγόμενη «ψήφο τακτικής» –τη δική μας «χαμένη ψήφο»– δηλαδή στην υποστήριξη των υποψηφίων του κόμματος από ψηφοφόρους του Εργατικού στις εκλογικές περιφέρειες όπου το τελευταίο δεν έχει καμιά πιθανότητα, φαινόμενο που είχε παρατηρηθεί και κατά τις εκλογές του 1997. Τότε το κόμμα είχε πάρει 16,7% και 46 έδρες.

ΕΚΛΟΓΕΣ «ΤΟΥ ΚΑΝΑΠΕ»

Κατά τα άλλα η προεκλογική εκστρατεία έχει όλα τα χαρακτηριστικά του σύγχρονου επιστημονικού μάρκετινγκ με την κυριαρχία των ΜΜΕ, τα οποία μάλιστα ο Μπλερ κατηγόρησε ότι αγνοούν τα πραγματικά ζητήματα επικεντρώνοντας την προσοχή τους στις προσωπικότητες και θηρεύοντας εντυπώσεις και συναισθήματα. Η αλήθεια είναι ότι πολιτικοί και ΜΜΕ φέρουν εξίσου την ευθύνη για την κατάσταση. Η απάθεια και ο κυνισμός των εκλογέων που συνήθως μεταφράζεται σε αποχή, που τόσο φοβούνται οι Εργατικοί για τον επιπρόσθετο λόγο ότι η σιγουριά της νίκης και ενδεχόμενη καλοκαιρία κρατήσουν τους ψηφοφόρους μακριά από τις κάλπες, δεν είναι παρά η έκφραση μιας ουσιαστικής αποξένωσης των πολιτών από την πολιτική. Αλλά αυτό είναι μια άλλη και πολύ σημαντική και επίκαιρη συζήτηση για την πολιτική, τους πολιτικούς και τα ΜΜΕ στις σύγχρονες κοινωνίες.

Παράλληλα, η αρνητική πολιτική διαφήμιση που κυριαρχεί καθώς και τα απόλυτα ελεγχόμενα και αποστειρωμένα «εκλογικά γεγονότα» που σκηνοθετούνται με άκρα επιμέλεια στις λεπτομέρειές τους από τους *spin doctors* των κομμάτων με σκοπό να κερδίσουν τις εντυπώσεις στα ΜΜΕ –κι εδώ είναι εμφανής η υπεροχή του επαγγελματικού επιτελείου του Μπλερ– δεν αφήνουν πολλά περιθώρια αυθορμητισμού και πραγματικής επαφής και συζήτησης με τους ψηφοφόρους. Εκλογές του καναπέ στην κυριολεξία, ενώ οι πολιτικοί μετα-

χειρίζονται τους εκλογείς ως ηλίθιους, όπως έγραψε χαρακτηριστικά ο Γιανγκ, έγκυρος αρθρογράφος της *Guardian*.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Ενδεχόμενος νέος εκλογικός θρίαμβος του Μπλερ θα έχει σοβαρές επιπτώσεις τόσο στο εσωτερικό πολιτικό σκηνικό όσο και στο διεθνή προσανατολισμό της χώρας. Η ανατροπή του Χέηγκ σε μια τέτοια περίπτωση θεωρείται βεβαία. Οι Τόρυδες θα υποστούν σοβαρότατο κλονισμό κινδυνεύοντας πλέον να παραμείνουν εκτός εξουσίας για την επόμενη δεκαετία, αν όχι για μια ολόκληρη γενιά.

Ο Μπλερ, που φιλοδοξεί να παίξει ηγετικό ρόλο στην Ευρώπη, γνωρίζει άριστα ότι κάτι τέτοιο δεν είναι δυνατόν ενόσω παραμένει εκτός της ευρωζώνης. Θα διακυβεύσει άραγε το πολιτικό του μέλλον σε ένα δημοψήφισμα για το ευρώ, όπως έχει υποσχεθεί –υπό ορισμένες οικονομικές προϋποθέσεις–, όταν η κοινή γνώμη διάκειται επί του παρόντος τόσο εχθρικά απέναντι στην ένταξη; (Δημοσκοπήση στην εφ. *Times* στις 24/5 δείχνει το μέγεθος του προβλήματος: 73% κατά, ενώ αμφισβητείται ακόμη και η παραμονή της χώρας στην ΕΕ με 51% υπέρ έναντι 49% κατά). Πρόκειται βέβαια για μια κατ' εξοχήν πολιτική απόφαση που θα επηρεάσει αποφασιστικά και το ρόλο της γέφυρας μεταξύ Ευρώπης και Ην. Πολιτειών που διατείνεται ότι διαδραματίζει ο Μπλερ και την ειδική σχέση με τη μόνη σημερινή υπερδύναμη. Θα μπορέσει η Βρετανία να παρακολουθήσει το βηματισμό ολοκλήρωσης της Ευρώπης ή η απόσταση θα μεγαλώσει ακόμη περισσότερο; Τέλος, στα επείγοντα προβλήματα προέχει η διάσωση της Ειρηνευτικής Συμφωνίας του Μπέλφαστ που για διάφορους λόγους απειλείται με κατάρρευση απαιτώντας άμεσες παρεμβάσεις.

Αλλά για όλες αυτά τα προβλήματα και τις προοπτικές θα επανέλθουμε μετ' τις εκλογές.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΠΕΤΑΝΓΙΑΝΝΗΣ

Ο Βασίλης Καπετανγιάννης είναι διδάκτωρ Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου του Λονδίνου.

Ένα Σύνταγμα για την Ευρώπη

Πρόσφατα μια διακομματική ομάδα από όλες σχεδόν τις πολιτικές ομάδες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου υπογράμμισε την ανάγκη ν' αποκτήσει η Ευρώπη ένα πραγματικό Σύνταγμα που θα εγγυάται τη δημοκρατική λειτουργία της. Στο κείμενο που παρουσίαζε τις θέσεις της υπογραμμιζόταν ότι:

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας το ζητούμενο ήταν να διευκολυνθεί η διεύρυνση της Ε.Ε. με αποφάσεις που θα την έκαναν πιο αποτελεσματική, πιο διαφανή, πιο δημοκρατική. Αυτός ήταν ο στόχος κι αυτό επιθυμεί η πλειονότητα των ευρωπαίων πολιτών, όπως φαίνεται και στις δημοσκοπήσεις που έγιναν συγχρόνως στις δεκαπέντε χώρες μας.

ΟΧΙ ΣΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ

Δυστυχώς στη Νίκαια οι περισσότερες κυβερνήσεις αγωνίστηκαν για να διατηρήσουν το προνόμιο να μπορούν να μπλοκάρουν κάθε απόφαση που θα τους ήταν δυσάρεστη. Έτσι, η πρόσθεση των εθνικών συμφερόντων όπως τα καταλαβαίνουν οι ενδιαφερόμενοι κατ'αλήγει στην παράλυση όλων μαζί. Η Ένωση βγαίνει από την Νίκαια αποδυναμωμένη, λιγότερο οικεία στους πολίτες της και λιγότερο φιλόξενη για τα νέα, μελλοντικά, μέλη της.

Οι κοινοβουλευτικοί και οι πολίτες, όλοι όσοι θα κληθούν να αποφανθούν τελικά για τη Συνθήκη της Νίκαιας, οφείλουν να γνωρίζουν ότι αυτή η Συνθήκη αποτελεί υποχώρηση των ευρωπαϊκών θεσμών. Ο καθένας τους γίνεται πιο εύθραυστος. Για να υπάρξει πλειοψηφία στο Συμβούλιο Υπουργών απαιτούνται πιο δύσκολες και όχι πιο εύκολες προϋποθέσεις. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν αποκτά τα μέσα για να ασκήσει πιο αποτελεσματικά το νομοθετικό έργο του και τον έλεγχο της ευρωπαϊκής πολιτικής. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Κομισιόν) απειλείται με την μετεξέλιξή της σε μια

απλή Γραμματεία του Συμβουλίου Υπουργών. Συνολικά αυτή η Συνθήκη μπορεί να οδηγήσει την Ευρώπη στο να γίνει όχι μια κοινοτική πολιτική Ένωση αλλά ένα είδος μόνιμου διπλωματικού Φόρουμ, δηλαδή το αντίθετο από ό,τι είχαν θελήσει και θέλουν όσοι οικοδομούν την Ευρώπη εδώ και πενήντα χρόνια.

ΓΙΑ ΕΝΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Οι κυβερνήσεις αναγκάστηκαν να δεχτούν (σε ένα ασαφές παράρτημα της Συνθήκης) το άνοιγμα μιας μεγάλης και δημόσιας συζήτησης πάνω στους τελικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για μας αυτός ο διάλογος δεν θα έχει ενδιαφέρον παρά μόνον αν οδηγεί στο να ξεκινήσουμε ένα νέο εγχείρημα επαναθεμελίωσης. Για να ορίσουμε ένα κοινό σχέδιο: πρέπει επιτέλους να ξέρουμε αυτό που θέλουμε να κάνουμε μαζί. Για να κάνουμε την Ευρώπη μια Ομοσπονδία λαών και κρατών.

Αυτή η Ευρώπη έχει ανάγκη από ένα πραγματικό Σύνταγμα που να εγγυάται τη δημοκρατική λειτουργία της και που να δίνει στην Ένωση αιρετές ηγεσίες. Ευρωπαϊκές αποφάσεις απαιτούν ευρωπαίους ηγέτες που να είναι υπεύθυνοι απέναντι σε όλους τους πολίτες της Ευρώπης.

ΓΙΑ ΜΙΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

Η προσέγγιση μέσω του Συντάγματος είναι μια διαφορετική μέθοδος: η μέθοδος της συντακτικής Συνέλευσης των αιρετών. Το Σύνταγμα της Ευρώπης πρέπει να γίνει όχι από διπλωμάτες αλλά από αντιπροσώπους όλων των λαών τους οποίους αφορά, είτε είναι σήμερα μέλη της Ένωσης είτε είναι επίσημα υποψήφιοι προς ένταξη. Και βέβαια όσοι έχουν ενδοιασμούς δεν θα πρέπει να μπορούν να εμποδίσουν την ένωση των άλλων.

ΝΑ ΔΡΑΣΟΥΜΕ ΤΩΡΑ

Η διεύρυνση της Ευρώπης θα αρχίσει από το 2003. Αν ανοίξουμε ήδη από το 2001 το συνταγματικό εργοτάξιο, θα είναι απολύτως εφικτό να τελειώσουμε εγκαίρως ώστε να μπορέσουν να εντα-

χθούν μέσα στις προθεσμίες οι πρώτες υποψήφιες χώρες.

Καλούμε όλους όσους επιθυμούν την ευρωπαϊκή οικοδόμηση, όποια κι αν είναι η πολιτική ένταξή τους και όποια κι αν είναι η χώρα προέλευσής τους, να συνεργαστούν σε μια κίνηση των Φίλων του ευρωπαϊκού Συντάγματος, για να επαναθεμελιώσουμε την Ένωση της Ευρώπης.

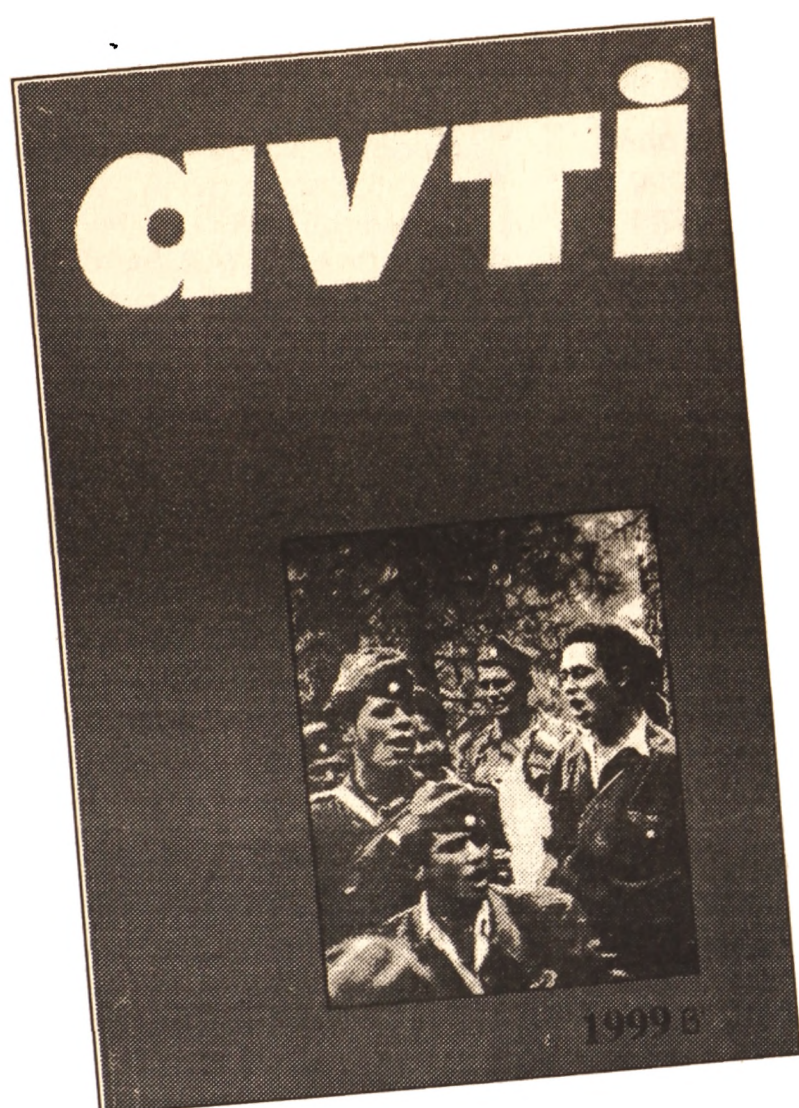
Κάνουμε έκκληση σε όλους τους βουλευτές των εθνικών Κοινοβουλίων να μην αποφανθούν επί της συνθήκης της Νίκαιας χωρίς προηγουμένως να έχουν όλες τις αναγκαίες εγγυήσεις ότι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έχει τη βούληση να συμβάλει σε αυτή την επαναθεμελίωση.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Η διακομματική ομάδα για το Σύνταγμα της Ευρώπης συγκεντρώνει στις διάφορες εκδηλώσεις της έως και 180 ευρωβουλευτές από όλες σχεδόν τις πολιτικές ομάδες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Η Ομάδα Πρωτοβουλίας της περιλαμβάνει τους εξής ευρωβουλευτές: Alain Lamassoure (Γαλλία, Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα-ΕΛΚ), Jo Leinen (Γερμανία, Σοσιαλιστής), Carlos Carnero Gonzalez (Ισπανία, Σοσιαλιστής), Andrew Duff (Ηνωμένο Βασίλειο, Φιλελεύθερος), Cesilia Malwstrom (Σουηδία, Φιλελεύθερη), Monica Frassoni (Βέλγιο, Πράσινη), Mario Mantovani (Ιταλία, ΕΛΚ), Μιχάλης Παπαγιαννάκης (Ελλάδα, Ευρωπαϊκή Ενωτική Αριστερά-ΣΥΝ).
2. Η συντακτική επιτροπή που διαμόρφωσε το πιο πάνω κείμενο-έκκληση περιλαμβάνει τους προαναφερθέντες ευρωβουλευτές και επιπλέον τους: Francois Bayrou (Γαλλία, ΕΛΚ), Jean-Louis Bourlanges (Γαλλία, ΕΛΚ), Elmar Brok (Γερμανία, ΕΛΚ), Daniel Cohn-Bendit (Γαλλία, Πράσινος), Philippe Herzog (Γαλλία, Ευρωπαϊκή Ενωτική Αριστερά), Peter-Michael Mombaur (Γερμανία, ΕΛΚ), Camilo Nogueira (Ισπανία, Ελεύθερη Ευρωπαϊκή Συμμαχία), Konrad Schwaiger (Γερμανία ΕΛΚ), Mario Segni (Ιταλία), Bruno Trentin (Ιταλία, Σοσιαλιστής).

Οι τόμοι του ANTI ένας πολύτιμος σύμβουλος

Κυκλοφόρησαν δύο ακόμη τόμοι του ANTI: οι Ν' και ΝΑ' (Α' και Β' εξάμηνο του 1999)

Ο τόμος Ν' περιλαμβάνει
τα τεύχη 677-689

Ο τόμος ΝΑ' περιλαμβάνει
τα τεύχη 690-702

Το ANTI είναι μια ζωντανή παρουσία στην πολιτική και πολιτισμική μας ζωή.

Το ANTI ήταν πάντοτε μια ζωντανή παρουσία.

Το χρονικό της Ελλάδας στα τελευταία είκοσι οχτώ χρόνια είναι αποτυπωμένο στους τόμους του ANTI.

Η σειρά των τόμων του περιοδικού ANTI είναι ένας πολύτιμος σύμβουλος για σας.

Οι τόμοι του ANTI διατίθενται από τα γραφεία του περιοδικού: Δημοχάρους 60,
11521 Αθήνα, τηλ.: 7232713, 7232819, FAX: 7226107, e-mail: chrapou@otenet.gr

επισημαίνουμε

KATHISA KAI SKEFTIKA

(Ολίγα, ακόμη, για την αισθητική και το μέτρο της)

Κάθησα και σκέφτηκα: Εμείς οι Έλληνες μπορεί ν' αποκτήσαμε μετρό όχι όμως και μέτρο. Κι ας είναι αυτό (το μέτρο δηλαδή) ο ακρογωνιαίος λίθος της αρχαιοελληνικής αισθητικής... Μέτρο, που θα πεί νηφάλια ισορροπία, γνώση του περιττού, ισοζύγισμα ανάμεσα στο ατομικό και το συλλογικό, ανάμεσα στην έλλειψη και την υπερβολή. Μέτρο, τέλος, είναι ο χρυσός κανόνας που προστατεύει τους ανθρώπους από τον ίδιο τον εαυτό τους ενώ η απώλειά του οδηγεί στην ύβρη, δηλαδή την τιμωρία.

Γιατί όμως όλη αυτή η αρχαιοπληκτη, «μετριοπαθής», εισαγωγή;

Μα γιατί ακούστηκαν τόσα –και μάλιστα τόσο αμετροεπή– για ένα τόσο απλό τραγουδάκι, ομοιόμορφο, ρυθμικό και... αφελές όπως όλα αυτού του είδους απανταχού της γης. Εννοώ βέβαια την συμμετοχή της χώρας –καλύτερα της ΕΡΤ– στον διαγωνισμό της Eurovision. Τι «ελληνικότητες» αναφέρθηκαν, τι αμφισβητήθηκε η κουλτούρα των ομογενών, τι διχάστηκαν οι «ειδικοί» περί της ποιότητας του εν λόγω κομματιού, τι εθίγησαν ιερά και όσια από τους ελληνοαγγλικούς στίχους κ.λπ. Βέβαια πρέπει να λάβει κανείς υπόψη ότι η όλη φασαρία κανοναρχήθηκε, ως εικός, από τα ΜΜΕ και την «τεχνητή» τους αφέλεια (όπως λέμε τεχνητή ευφυΐα). Τα ΜΜΕ λοιπόν γνωρίζοντας πολύ καλά ότι η είδηση είναι θέαμα και επίσης ότι το θέαμα είναι είδηση, κατ' αρχήν συγκινήθηκαν από τα «ελληνόπουλα», μετά αισθάνθηκαν υπερηφάνεια για την δευτεροπρωτιά και τέλος οργή για την «αδικία» που μας έγινε (είναι έθιμο πάντα κάποιος να μας αδικεί). Παράλληλα ακούστηκαν διάφορα φαιδρά για το επίπεδο της ελληνικής μουσικής –και της τέχνης μας γενικότερα– όπως επίσης και για τις διεθνείς προοπτικές που επιτέλους ανοίγονται. Κάπου εδώ μπλέχτηκε και ο Μίκης και ο Σύλλογος Ελλήνων Στιχουργών και ο Βασίλης Καββαθάς και άλλοι πολλοί.

Ψυχραιμία παιδιά! Και μην τσιμπάτε το δόλωμα των media. Των media που σκόπιμα και κατά συρροή διαπράττουν το ασύγγνωστο αδίκημα να συγχέουν την τέχνη με την ψυχαγωγία, την καψουροδιασκέδαση με την έκφραση, το γιαλαντζί και το ερζάτς με το αυθεντικό. Κι αυτό είναι ανεπίτρεπτο. Είναι ανεπίτρεπτο εξαιρετικές καλλιτεχνικές εκδηλώσεις ν' αποσιωπούνται και δημιουργοί να θάβονται ενώ διάφοροι σοβαροφάνεις και μεγαλόσχημοι δημοσιογράφοι να συζητάνε σοβαρά περί τέχνης και αισθητικής με τον Νότη ή τον Τόλη. Να μιλάνε για μουσική και να αγνοούν τον Γιώργο Κουμεντάκη, τον Χάρη Ξανθουδάκη, τον Μίλτο Λογιάδη, τον Νίκο Κηπουργό, τον Γιώργο Τσαγκάρη, για ν' αναφέρω μερικά ονόματα στην τύχη. Είναι έγκλημα για τον τόπο να μην αποδίδονται στο πλατύ κοινό οι αληθινοί δημιουργοί του αλλά να θεωρείται –αυτό το κοινό– ικανό μόνο για την Βίση και την Δέσποινα. Σιγά τα βίσηνα! Να γιατί είπα στην αρχή ότι έχουμε χάσει το μέτρο ως λαός και πρέπει επείγοντως να το βρούμε. Κι η TV πάλι θεωρεί πραγματικότητα το ασήμαντο.

Όσο για την Eurovision τώρα, ένα πανηγύρι είναι και τίποτε περισσότερο. Ας μην χαλάμε λοιπόν περισσότερη φαιά ουσία. Ούτε έχει να φοβηθεί τίποτε η εθνική μας γλώσσα από τους ελληνικούς ή μη στίχους της συμμετοχής μας. Όλα αυτά εντάσσονται στο γενικότερο ταρατατζούμ το οποίο κάποιιοι θέλουν να πλασάρουν ως την πολιτιστική μας ζωή και ταυτότητα. Ξέρετε τώρα τι εννοώ: υποφέ-υποφέ-υποφέρω ποοολύ... Λίγο Britney Spears, λίγο μπουζούκι, λίγο Abba. Abba; Α μπα πα πα πα πα πα πα! Απ' την άλλη πλευρά γράφονται τόσοι ηλίθιοι στίχοι στα ελληνικά με νερά, λουστρίνια και βενζινάδικα στα σύννεφα ώστε και λίγοι ακόμη στ' αγγλικά δεν μας χαλάνε. Αντιθέτως συμβάλλουν στα greeklish (ελληνοαγγλικά) με τα οποία επικοινωνούν οι πιτσιρικάδες μέσω των κινητών τους. Για παράδειγμα το χαρακτηριστικότερο έργο της έκθεσης «Γλωσσαλγία» ήταν του Άγγελου Σκούρη και παρουσίαζε μεγεθυμένα τέτοια μηνύματα:

PARE ME NA DO TI GINETAI!

Τι να γίνει; Διυλίζουμε τον κώνωπα και καταπίνουμε την κάμηλο, αν εννοείς τι εννοώ. Όμως δεν φταις εσύ αλλά όσοι εξακολουθητικά και κατά σύστημα υποβαθμίζουν την παιδεία, παρέχοντας ψευδεπίγραφους τίτλους όπως η πρόσφατη ανω-κατωποίησή της και συγχέοντας τις εργαλειακές γνώσεις με τη γνώση· αυτόν τον έρωτα που –όπως συμβαίνει και με την τέχνη– τροφοδοτείται απ' τον εαυτό του. Γι αυτό σου λέω: *kathise liqo na skeftis!*

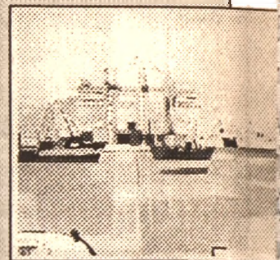
Μάνος Στεφανίδης

ПРОТЕИНОУМЕ

• **Επισκεφθείτε** την έκθεση του **Τζίμη Ευθυμίου**, ζωγράφου και μέλους του συγκροτήματος **Αέρα Πατέρα**, στην αίθουσα τέχνης **«Αγκάθι»** (Μηθύνης 12 και Επτανήσου). Με δεδομένο ότι «οι ουρανοί είναι δικοί μας» παρουσιάζονται ουρανογραφίες «από ένα φανταστικό παράλληλο σύμπαν και γλυπτά-κατασκευές, ιπτάμενες οντότητες που αποτελούν μια πρόταση του καλλιτέχνη για τον σχεδιασμό κενών φαντασιώσεων και πιθανόν νέων ερωτικών μορφών ύπαρξης». Η έκθεση θα διαρκέσει ως τις 15 Ιουνίου.

• Μια βόλτα μέχρι τον Πειραιά τώρα που αρχίζει και το καλοκαιράκι μπορεί να συνδυάσει το τερπνόν μετά του οφελίμου, αφού η Αίθουσα Τέχνης «Αστρολάβος-Πειραιά» (Ανδρουτσου 140, Πασσαλιμάνι) τελειώνει την εικαστική της περίοδο με την έκθεση «Πειραιάς-Θάλασσα». Οι καλλιτέχνες Μ. Γεωργιάς, Γ. Γκολφίνος, Δ. Κοκκινίδης, Γ. Μανουσάκης, Δ. Μυταράς, Τ. Πατρασκίδης, Π. Πρέκας, Ν. Στεφάνου, Μ. Χάρος και Α. Φασσιανός μας «Ξαναδείχνουν» τις διάφορες πειραιϊκές γειτονιές. Μέχρι τις 22 Ιουνίου.

• Στο Ηράκλειο Κρήτης μετακομίζει η έκθεση με τις φωτογραφίες του Γιώργου Σεφέρη. Από έναν μεγάλο αριθμό φωτογραφιών εκτίθενται αυτές από τα ταξίδια του στη Μέση Ανατολή και την Κύπρο ανάμεσα στα έτη 1953-1955 καθώς και μερικά πορτρέτα. Η έκθεση θα στεγαστεί στη Βασιλική του Αγίου Μάρκου.

• **Και φέτος** το Πεδίον του Άρεως θα γεμίσει με κόσμο και μουσική από πολλά ροκ συγκροτήματα. Το **Indie Free Festival** θα πραγματοποιηθεί το Σάββατο 9 Ιουνίου και η είσοδος θα είναι ελεύθερη.

• **Δείτε** την έκθεση του έργου «Χάουζ εντ Γκάρντεν» του **Άγγελου Παπαδημητρίου** στο Art Project (Πορίνου 2, Μετρό Ακρόπολη). Έως τις 18 Ιουνίου.

• Ένας σεμνός και μη προβεβλημένος εκπρόσωπος της γενιάς του '60, επιτυχημένος γραφίστας, ένας συστηματικός της γεωμετρικής ανάλυσης και των αφηρημένων εφαρμογών της, ο **Μιχάλης Κατζουράκης**, εκθέτει τη δουλειά του στο Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης μέχρι τις 8 Ιουλίου.

• **Και μια επανόρθωση:** στο τεύχος 737, η χαράκτρια Άννα Κινδύνη-Μαρουδή άλλαξε όνομα και έγινε Αθηνά· ζητούμε συγγνώμη για το λάθος.

Καλά νέα!

Ο υπουργός Πολιτισμού ακούει τον Μανωλάκη! Έτσι, μετά από τρία και περισσότερα χρόνια που είχε σιωπηρά αδρανήσει η γνωμοδοτική εικαστική επιτροπή του ΥΠΠΟ, πράγμα που δεν κουραζόμασταν να υπενθυμίζουμε, ο κ. Βενιζέλος δειλά προχώρησε στην επανασύστασή της.

Αφού βέβαια είχε ήδη ο ίδιος, μόνος του, διαλέξει επίτροπο για την Biennale και την είχε προικίσει μάλιστα με τους Ρωμανού-Ναυρίδη. Τα μέλη της επιτροπής λοιπόν είναι: Χρόνης Μπότσογλου από την ΑΣΚΤ, Νίκος Χατζηνικολάου από το Πανεπιστήμιο Κρήτης, Γιάννης Γουρζής από το Εικαστικό Επιμελητήριο, Δημήτρης Φατούρος αρχιτέκτων, Μάνθος Σαντοριναίος σκηνοθέτης, Κατερίνα

Κοσκινά από το Ίδρυμα Κωστόπουλου. Είναι προφανές ότι η επιτροπή είναι καλή παρ' ότι ελλείπουν διαφωνούντες ή αντιπολιτευόμενοι (είπαμε: στο Πασόκ απαγορεύεται η διαφωνία). Πάντως και οι υπάρχοντες θα μπορούσαν να κατευθύνουν τον υπουργό στην χάραξη μιας συνεπούς περί τα εικαστικά πολιτικής. Τους ευχόμαστε καλή τύχη.

Μανωλάκης Ρομέρο

Β Ο Μ Β Ι Δ Ι Α πολιτιστικής Α Φ Α Σ Ι Α Σ

- Ο Μανωλάκης προτείνει: Ο Πρετεντέρης δήμαρχος!
- Έναν θεράποντα γιατρό ρε παιδιά.
- Αρχιδια-πλεκόμενο κατήγγειλε ο κ. Χατζηνικολάου ότι ονόμασε τον κ. Κόκκαλη ο κ. Κύρτσος στην εκπομπή του κ. Αθανασιάδη στον Alpha.
- «Βάλτε στο σημείο αυτό μια άνω τελεία» που θα έλεγε και ο κ. Ευαγγελάτος. (Εμείς πάντως βάλαμε παύλα, ανάμεσα).
- Έχουμε λοιπόν και λέμε: Χατζηνικολάου Δήμαρχος, Κύρτσος σε ρόλο Αντιπολίτευσης, Αβραμόπουλος αρχηγός και Ρούλα Κορομηλά πρόεδρος της τηλεοπτικής μας δημοκρατίας.
- Πρωθυπουργός σταθερά ο κ. Χρήστος.
- Η σίγουρη αξία!
- Ποιος θέλει να γίνει εκατομμυριούχος; Ή, έστω, πρωταγωνιστής στον «Μεγάλο Αδελφό»;
- Ο οποίος θα ενταχθεί, όπως πάει, στην «Πολιτιστική Ολυμπιάδα».
- Περί την οποία σφάζονται παλληκάρια (λέμε τώρα) και το διαφημιστικό γραφείο της οποίας θα στηθεί στα σκαλιά του ελληνικού

- περιπτέρου στην Biennale (sic).
- Και δεν βρίσκεται ένας της Αριστεράς ν' αποκαλύψει, να καταγγείλει και να μας προστατεύσει, από περαιτέρω γελοιοποίηση.
- Μια «Ολυμπιάδα» που στήνεται σύμφωνα με τις επιθυμίες και τις εντολές του ΔΟΑ.
- Του μεγάλου Αδελφού και των λοιπών αδελφών του!
- Αργος, κ. Χρήστο τι τις θες τις όπερες αφού δεν χωράνε στη σκηνή του Μεγάρου;
- Περίμενε λίγο να τελειώσει το υπόγειο. Ανυπόμονο παιδί!
- Κάτι εκατοντάδες δισ. μείνανε...
- Αστεϊόν ποσόν...
- Άιντε να δούμε και καμία παράσταση της προκοπής.
- Γιατί η «Αϊντα»...
- Επί της παραστάσεως έχω να δηλώσω δύο τινά:
- Άιντε, άιντε!
- Επίσης τρομερή παράσταση ήταν η κ. Καραμάνου του Πασόκ Βρυξελλών.
- Ζήτησε ν' αρθεί το άβατο του Αγίου Όρους που το αποφάσισε η Ευρωβουλή επειδή καταπιέζονται οι γυναίκες!

- Της καταπιέξεις έναν φούσκο κι αυτής... και μερικών της εκσυγχρονιστικής αριστεράς που βγήκαν να την υποστηρίξουν;
- Τό 'χω παρατηρήσει: όποτε πει καμία μαλακία το Πασόκ -δηλαδή μέρα παραμέρα- λουφάρουνε μεν οι βουλευτές του «κινήματος» αλλά εκτίθενται τα σαΐνια της «αριστερής διεύρυνσης».
- Δηλαδή οι μελλοντικοί Γ. Γραμματείς των μελλοντικών Υπουργείων του ανασχηματισμού του μέλλοντός τους.
- Να δω Μπίστη Γενικό κι ας πεθάνω.
- Ο Τούντας πάλι ανασχηματίστηκε ήδη.
- Όπως και να το κάνουμε πάντως το κρίσιμο ζήτημα της χώρας είναι το άβατο (για να πάρει ο Κάρολος και την Καμήλα μαζί του).
- Και ο πολιτικός γάμος βεβαίως-βεβαίως.
- Ρωτήστε και τον Σασάκη.
- Πόσο μάλλον που χάρη στον κ. Ψυχάρη μόνον οι γυναίκες απαγορεύεται να εισέλθουν στον Άθω. Όλοι οι άλλοι επιτρέπεται.
- Κύριε Χρήστο μου.
- Τέλος ο Μανωλάκης κάνει προσωπική έκκληση στην σοβαρή αρχαιολόγο κ. Άννα Λαμπράκη να εντείνει τις προσπάθειές της για τη σωτηρία του Μαραθώνα.
- Ήδη τα «έργα» της καταστροφής έχουν αρχίσει.

- Πήγατε στο «Άξιον Εστί» του Ηρωδείου;
- Ούτε και εγώ.
- Πήγα όμως στην καταπληκτική παράσταση του θεάτρου Εξαρχείων με το έργο του Γουάλας Σον «Το πένθος του Αρουραίου».
- Εν Ελλάδι πάντως οι αρουραίοι -πάσης φύσεως- ευδοκούν.
- Ένα δυσάρεστο νέο τώρα: λήγει η θητεία του πρύτανη της ΑΣΚΤ γνωστού καλλιτέχνη κ. Παπαδάκη.
- Για τον λόγο αυτό ξέθαψε ο ίδιος την αδρανή θέση του Γενικού Γραμματέα της Σχολής την οποία και προτίθεται να καταλάβει αυτοπροσώπως.
- Όχι θ' άφηνε τον Μπίστη.
- Ομοίως και ο πρώην πρόεδρος του Δ.Σ. της Πινακοθήκης κ. Μπότσογ, τ. πρόεδρος του ελεγκτικού συνεδρίου, προτίθεται να ξαναγίνει πρόεδρος στο Μουσείο επειδή λέει είναι... φιλότεχνος!
- Τον Ιανουάριο του 2002...
- Οπότε και λήγει συνταγματικά η θητεία του νυν πολύ επιτυχημένου προέδρου κ. Κωνσταντίνου Ρίζου.
- Απ' την άλλη πλευρά ο κ. Χρ. Ιωακείμης πήρε το εικαστικό φιλέτο της Ολυμπιάδας και τρέχει να το πραγματοποιήσει αναζητώντας 150 καλλιτέχνες σ' όλο τον πλανήτη. Ίδωμεν...

Μανωλάκης ο Βομβιστής

Οι φοιτητές της Ιατρικής στο Θέατρο του Ήλιου

Η Θεατρική Ομάδα του Συλλόγου Φοιτητών Ιατρικής Αθηνών ανεβάζει την έβδομη παράστασή της, το έργο του Ζαν Ζιρωντού *Οντίν* σε σκηνοθεσία Ιλειάνας Δημάδη και Έλενας Καρακούλη.

Αντί για υπόθεση του έργου

Μια νεράιδα και ένας ιππότης, ένα ξωτικό και ένας ανυποψίαστος νέος και έπειτα η λήθη και το τέλος, –γέφυρα ανάμεσα στα δύο– το διόλου ανώδυνο παιχνίδι του έρωτα, που τους μεταμορφώνει

τους κάνει να αθετούν όρκους, να αρνούνται τη φύση τους, να πιστεύουν και να απιστούν κι όλα αυτά στην επικράτεια του ονείρου στα χέρια ενός Θαυματοποιού στα χείλη ενός Ποιητή.

ΘΕΑΤΡΟ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ, Φρυνίχου 10.

Παραστάσεις:

Παρασκευή 1 Ιουνίου, 21:00

Σάββατο 2 Ιουνίου, 21:00 και 23:45

Κυριακή 3 Ιουνίου, 18:00 και 21:00

Δευτέρα 4 Ιουνίου, 21:00

Τηλ. για κρατήσεις: 32.31.591
(η αίθουσα κλιματίζεται).

Η ιστορία ως διακύβευμα Μορφές σύγχρονης ιστορικής κουλτούρας

Διεθνές συνέδριο απο το περιοδικό Historein (30/11-2/12/2001)

Ζούμε σε μια εποχή στην οποία ο νεωτερισμός και η τεχνολογική καινοτομία προβάλλεται ως καθολική αξία, το παρελθόν και η ιστορία επιστρέφει με μεγάλη ένταση. Σε μια εποχή παγκοσμιοποίησης ανθεί η λατρεία του ιδιαίτερου. Αυτή η ενσωματωμένη στην κοινωνία ιστορία, αυτή η καθημερινή παραγωγή της ιστορίας δεν έχει γίνει ακόμη αντικείμενο ιστορικής έρευνας. Παραμένει στο περιθώριό της ως «αναπαραστάσεις» της ιστορίας, ως «παραμορφώσεις» της ακριβούς εικόνας της ιστορίας. Δεν μας έχει απασχολήσει δηλαδή η ενσωματωμένη στο παρόν ιστορία, η δεύτερη ζωή της ιστορίας και των αντικειμένων της, αυτή καθευατή η ιστορική κουλτούρα της εποχής μας και οι μορφές της, οι διαδικασίες της παραγωγής της, η συναρμογή της με τις κοινωνικές εξελίξεις, οι συνέπειές της στη βαθύτερη αίσθηση που έχουν οι άνθρωποι για την πορεία της κοινωνίας. Κι όμως καθημερινά παρακολουθούμε συγκρούσεις για το παρελθόν που άλλοτε παίρνουν την μορφή συμβολικών, αλλά μερικές φορές και την μορφή πραγματικών πολέμων. Οι συγκρούσεις αυτές αλλού ηπιότερες, αλλού εντονότερες, γύρω από το ένα ή το άλλο ζήτημα, χαρακτηρίζουν όλες τις κοινωνίες.

Σκοπός του συνεδρίου είναι να θέσει

ως προβλήματα τα ζητήματα αυτά που αφορούν την παρουσία της ιστορίας στο ευρύτερο κοινωνικό πεδίο, να εξερευνήσει την ιστορική κουλτούρα ως μια δυναμική επικοινωνιακή διαδικασία που αφορά την παραγωγή, τη διάχυση και πρόσληψη μηνυμάτων και ερμηνειών για το παρελθόν, τις διαδικασίες ανάγνωσης του παρελθόντος που παράγει αντιλήψεις για το παρόν και προσδοκίες για το μέλλον.

Στο πλαίσιο του συνεδρίου θα συζητηθούν μια σειρά από θεματικές και ερωτήματα όπως:

- Η ιστορία στη δημόσια σφαίρα. Μηχανισμοί διαμόρφωσης της ιστορικής κουλτούρας. Η σχέση της ιστορίας με την πολιτική. Ιστορική συνείδηση και κοινωνικές ομάδες.

- Τα ίχνη της ιστορίας στο χώρο. Ιστορικές αντιλήψεις και συγκρότηση του χώρου. Τόποι μνήμης και μνημεία. Η «τουριστικοποίηση» του ιστορικού τοπίου.

- Η κατασκευή της ιστορικής μνήμης (προγράμματα διάσωσης, διατήρησης, μεταγραφής σε νέα μέσα). Μουσεία και αρχεία. Η ιδιωτικοποίηση της ιστορικής έρευνας σε ένα νέο υπερεθνικό πλαίσιο.

- Μυθοπλαστικές αναπαραστάσεις. Η λογοτεχνία, ο κινηματογράφος, η τηλεόραση και το ντοκιμαντέρ ως παραγωγοί ιστορικών σχημάτων.

- Το δικαίωμα στην ιστορία. Προφορικές μαρτυρίες και αυτοβιογραφίες.

- Η ιστορία και οι νέες τεχνολογίες. Χρήσεις του παρελθόντος στο διαδίκτυο. Νέες μορφές κοινότητας και ταυτότητας στο ψηφιακό περιβάλλον.

- Η ιστορία ως προϊόν. Ψηφιακές κατασκευές με ιστορικό περιεχόμενο. Νέοι επαγγελματικοί χώροι και απασχόληση.

- Η χρήση της ιστορίας στα Βαλκάνια μετά το 1989.

Το συνέδριο θα πραγματοποιηθεί στην Αθήνα στα τέλη του 2001 και η διάρκεια του θα είναι τριήμερη (30 Νοεμβρίου - 2 Δεκεμβρίου 2001).

Ο χρόνος των εισηγήσεων δεν θα υπερβαίνει σε καμιά περίπτωση τα 15'. Παρακαλούμε τους ενδιαφερομένους να δηλώσουν τη συμμετοχή τους άμεσα καθώς και να αποστείλουν τον τίτλο και σύντομη περίληψη της εισήγησης έως τις 15 Ιουλίου 2001.

Τα κείμενα των περιλήψεων και των εισηγήσεων μπορούν να αποσταλούν προς τη γραμματεία του συνεδρίου είτε ηλεκτρονικά (σε μορφή Word document προς την διεύθυνση historein@historein.gr) είτε ταχυδρομικά στη διεύθυνση:

ΕΜΙΘΙ

Ραβινέ 24

11521, Αθήνα

Ελλάδα, Fax: 36 23 093

Αχιλλέας Χατζόπουλος

Σε ηλικία 62 χρόνων έφυγε ο δημοσιογράφος Αχιλλέας Χατζόπουλος. Ο Αχιλλέας Χατζόπουλος άρχισε να δημοσιογραφεί από την ηλικία των 17 χρόνων. Δούλεψε αρχικά στο Συγκρότημα Βελλίδη και στη συνέχεια στις εφημερίδες *Καθημερινή*, *Απογευματινή*, *Ελευθεροτυπία* και *Έθνος*, όπου ήταν επικεφαλής του πολιτικού ρεπορτάζ. Ήταν διευθυντής του Μακεδονικού Πρακτορείου στην Αθήνα μέχρι την ημέρα του θανάτου του, ενώ συμμετείχε σε πολλές δημοσιογραφικές αποστολές καλύπτοντας τα μεγάλα γεγονότα των τελευταίων χρόνων.

Είχε γράψει πολλά βιβλία όπου κατέγραφε τις εμπειρίες του από την άσκηση των δημογραφικών του καθηκόντων: *Το χρονικό ενός ρεπόρτερ*, *10 μέρες του Μάη*, *Προστάτες 1943-49*, *Εισβολή*, *Ισπανία* και τελευταία, το Γενάρη της φετινής χρονιάς το ωραίο βιβλίο *Τα καφενεία του ελληνισμού*.

Υπήρξε ένας γλυκός φίλος και επίμονος στην άσκηση της δουλειάς του. Το *Αντί* συλλυπείται θερμά την οικογένειά του.

Αντίο Μαργαρίτα

Εφυγε στα 82 της χρόνια η Μαργαρίτα Λυμπεράκη, η συγγραφέας του μυθιστορήματος *Τα ψάθινα καπέλλα* που τόσο αγαπήθηκε από το 1946 που πρωτοεκδόθηκε μέχρι τις ημέρες μας. Παθιασμένη με την πεζογραφία, το θέατρο και τον κινηματογράφο άφησε το δημιουργικό της στίγμα σε ταινίες όπως η *Μαγική Πόλη* του Ν. Κούνδουρου και *Φαίδρα* του Ζ. Ντασέν. Από την πρώτη εμφάνισή της στα ελληνικά γράμματα με το μυθιστόρημα *Τα δέντρα* το 1945, το δεύτερο βιβλίο της *Τα ψάθινα καπέλλα* ένα χρόνο αργότερα που την καθιέρωσε ως συγγραφέα και την φυγή της στο Παρίσι, η Μαργαρίτα Λυμπεράκη θα ολοκληρώσει μια περίοδο που θα την σημαδέψει για όλη της τη ζωή. Μερικά χρόνια αργότερα θα στραφεί στο θέατρο με την ίδια επιτυχία. Από τα τελευταία της έργα είναι το σενάριο *Διασπορά* και το ποιητικό *Γυναίκες και άντρες. Τα Λήμνια κακά*.

LIFE and style (Ό,τι βλέπετε και ό,τι διαβάζετε δεν είναι χρυσός)

Είμαστε το αδύναμο φύλο και με τη βούλα! Ουάου! Τα φιογκάκια και οι ροζ ζακέτες αποκτούν πλέον άλλο νόημα.

Εμπρός για επιδείξεις ταπεργούεαρ και ονειρώξεις για το πλυντήριο με το καλύτερο στίψιμο κορίτσια! Ξεχάστε εσείς οι κοτζάμ αδύναμες τις διεκδικήσεις, αφήστε το αφεντικό (γιατί η αυτονομία δεν προιμοδοτείται) να σας προστατεύσει, τον γκόμενο να σας δείχνει την αυταρέσκειά του ενώ εσείς εντυπωσιασμένη θα τον θαυμάζετε (σαν χαζογκόμενα που είσαστε), κρυφτείτε στο παρασκήνιο, χουζουρέψτε στην νωθρή ατμόσφαιρα του γυναικωνίτη!

Το Συμβούλιο Επικρατείας γνωμοδότησε διά αποφάσεως νεο-Άντολφ ότι η βιολογία είναι καθοριστικός παράγοντας στις αξιώσεις ένταξης εντός ενός επαγγελματικού χώρου.

Δεν μπορεί να βλέπει ο άνευρος δικαστής μυοκατασκευή κάτω από Τζένης Χειλουδάκη (συγγνώμη Τζένη). Έτσι είναι... Αμ το μούσκουλο του πυροσβέστη δε λέει, δεν κάθεσαι να σε σώσει, περιμένεις τον επόμενο... («Φωνάξτε μου τον Μήτσο τον καρ-

νταή και πέφτω στην κουβέρτα κι απ' τον όγδοο», που λέει ο λόγος).

Δηλαδή, για να καταλάβω, εγώ που έκανα τη μετακόμιση με το πρακτορείο «Lesbos» παρέβην τον νόμο; Αλλά εκεί είναι Αγγλία ρε παιδί μου, δεν είναι Μεσόγειος με τις σκληρές αντρούτσες...

Κι από κοντά κι η πονεμένη Άννα Καραμάνου να θυμάται κάθε βράδυ τις συνταγματικές επιταγές αλλά και το δικαίωμά της να προσκυνήσει την ορθοδοξία, και να πλέκει πόντο-πόντο καριέρα με την ευκαιρία της πρόσβασης ή μη στο «άβατον»...

Κάτι τέτοιες περιπτώσεις βεβαίως, ως Άγιον Όρος και «άβατον» κι εγώ θα τις φοβόμουν... Είναι φορείς πλαστικής σαγιονάρας, μεταλλαγμένης πίστης στα τάπερ, παλαιολιθικού λαϊκο-φεμινισμού και μεγάλης «πίκρας» με την εξουσία (όση κι αν έχουν δεν είναι ποτέ αρκετή γιατί είναι υποκατάστατο).

Εγώ δεν θέλω να πάω στο Άγιον Όρος για περισυλλογή, ούτε για να βρω «τον δικό μου πνευματικό».

Δεν θέλω αναμνηστικά, εικόνες, ματζούνια, φυλαχτά, κομπολόγια και συναξάρια της πίστης. Θέλω την άρση της απαγόρευσης και μόνο. Και να θεωρούμαι πειρασμός για όποιον θέλω. Και να μου αναγνωριστεί το δικαίωμά μου αυτό.

Προσοχή πάντως, έτσι και πάψει να ισχύει το «άβατον», πρώτον στους ανηλεείς τουρίστες (ήτοι πεθερές, παιδιά, κεφτέδες, ομπρέλλες, κομπιναιζόν, 4Χ4 –γιατί το «άβατον» είναι και αδιάβατον–, φωνές, «Μαρίτσα κοίτα, κάποιος είναι μέσα στην κουφάλα στο βράχο», «Καλέ Βασίλη τι λες να κάνουνε εδώ;», «Α, εγώ θυμάμαι μια στα Λιόσια, αγία πραγματική...») και δεύτερον στις κοινωνιολογικές προσεγγίσεις που θα γράψουν για τις εφημερίδες τους ως αποτέλεσμα μιας τάχα μου εν τω βάθει επιτόπιας έρευνας, διάφορες δημοσιογράφες με ανησυχίες πνευματικές...

Αντε, κι όταν νικήσουμε με το καλό κορίτσια, ο κόσμος δεν θάναι πια ο ίδιος, θάναι πολύ αγριότερος, και το ξέρετε και το ξέρω...

Ν. Χασιώτη

Αλβανική Avantgarde

Αιφνιδίασαν τους εγχώριους αφελείς οι δηλώσεις του κ. Ζέεμαν, του πρώην αναρχικού ελβετού γίγαντα και νυν διευθυντή της Biennale Βενετίας στο έγκυρον *Βήμα*. Ο κ. διευθυντής λοιπόν (από το 1998) είπε ότι δεν γνωρίζει την σύγχρονη ελληνική τέχνη –υπονοώντας ότι ουδείς του την έμαθε– ότι πιστεύει πως οι Έλληνες είναι demi κονστρουκτιβιστές (sic) –δηλαδή έχει μείνει στο '70– και ότι τον ενδιαφέρουν πολύ πιο πολύ οι αλβανοί καλλιτέχνες. (Πράγματι στην περασμένη Biennale υπήρχε ένα εξαιρετικό αλβανικό video που κατέγραφε σπαρακτικά τα κοινωνικά αδιέξοδα της γείτονος χώρας.)

Οι αναγνώστες του *Αντί* πάντως θα θυμούνται ότι έχουμε αναφερθεί ξανά στην έντονη πολιτιστική διείσδυση των Ιταλών στην Αλβανία καθώς και στα εμετικής σκοπιμότητας υμνητικά κείμε-

να του περιοδικού *Flash Art* σχετικά με το αλβανικό εικαστικό «θαύμα», που εκδίδει ο γνωστός και μη εξαιρετέος Giancarlo Politi. Να λοιπόν γιατί κόπτεται υπέρ των Αλβανών ο κ. Zeemann δεδομένου ότι τα πάντα είναι πολιτική (και ιδιαίτερα η σύγχρονη τέχνη). Αυτό δεν σημαίνει ότι κι εμείς με την αλλοπρόσαλλη τακτική μας σε σχέση με διεθνείς θεσμούς όπως η Biennale Βενετίας ή με τις καθυστερημένες και ανιστόρητες επιλογές μας, δεν έχουμε τεράστιο μερίδιο ευθύνης στην απαξιωτική εικόνα της χώρας μας γενικότερα. Και να σκεφθεί κανείς ότι οι άνθρωποι αυτοί προετοιμάζουν και «Πολιτιστική Ολυμπιάδα». Είναι όμως άλλο πράγμα η παρέα του πολιτισμού κι άλλο ο πολιτισμός της παρέας...

Μ.Σ.

Εικαστική Παιδεία

Στο πρόσφατο συνέδριο για την εικαστική παιδεία που διοργάνωσε το ΑΚΤΟ στο Ίδρυμα Ερευνών, με συμμετοχή προσωπικοτήτων όπως ο Χάρης Καμπουρίδης, ο Θόδωρος, ο Νίκος Ξυδάκης, ο Γ. Χαρβαλιάς, ο Θ. Μουτσόπουλος, ο Β. Καρασμάνης, η Βίκα Γκιζελή κ.ά., διατυπώθηκε από σπουδαστή της Σχολής Βακαλό η εξής παρατήρηση την οποία μεταφέρομε αυτούσια:

«Τη μόνη προσπάθεια του δημόσιου τομέα όσον αφορά στην ανώτατη Εικαστική εκπαίδευση στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια, αποτελεί

- Το φιλόδοξο Πρόγραμμα Σπουδών Επιλογής «Καλών Τεχνών και Σύγχρονης Τεχνολογίας» στο Πολυτεχνείο Κρήτης, με πολύ σύντομο αλλά ριζοσπαστικό έργο (έκλεισε μετά από 2 χρόνια λειτουργίας κατόπιν προσφυγής του ίδιου του Πολυτεχνείου Κρήτης στο Σ.Τ.Ε.) (1998-2000) και

- Το νεοσύστατο αλλά προχειροστημένο Τμήμα «Γραφικών Τεχνών και Σχεδίασης Συστημάτων» στο Πανεπι-

στήμιο Αιγαίου που λειτουργεί για πρώτη φορά φέτος με πολλά προβλήματα και ελλείψεις.

1. Γιατί αυτή η προχειρότητα από πλευράς Δημοσίου;
2. Ποιος ο ρόλος της μονοπωλιακής τακτικής της ΑΣΚΤ;
3. Γιατί τα φιλόδοξα προγράμματα και τα Ελεύθε-

ρα Εικαστικά Όνειρα δυσκολεύονται να πραγματοποιηθούν και μονίμως σκοντάφτουν σε μικροαστικά συμφέροντα και εγωιστικές πρακτικές κυρίως στον ελεύθερο, δημιουργικό αλλά μάλλον πολύ κλειστό καλλιτεχνικό χώρο;

Β. Λυμπουρίδης

(Το Π.Σ.Ε Καλών Τεχνών και Σύγχρονης Τεχνολογίας πολεμήθηκε από πολλούς, δυστυχώς και από καλλιτέχνες που υποτίθεται ότι πρέπει να είναι οι εκφραστές του ονείρου στην πεζή πραγματικότητα και όχι πολέμιοι του...

Ευχαριστώ όσους συμπαραστάθηκαν στη Σχολή, τους καθηγητές που δίδαξαν και τους Δασκάλους μου, που μου μίλησαν για μια τέχνη Ελεύθερη).

Σταύρωση life

Ρε παιδιά τι γίνεται ο Αβραμόπουλος; Εντάξει, δεν θα παραιτηθεί από Δήμαρχος παρ' ότι είχε δηλώσει τα αντίθετα αλλά δεν γεννάται θέμα. Έτσι είναι η πολιτική. Με το κόμμα όμως πώς τα πάει; Με το ΚΕΠ ντε! Φοβούμαι ότι οι medίάρχαι που το εξέθρεψαν πάνε να το καταπνίξουν εν τη γενέσει του. Οι Ηρώδαι! Βλέπετε όταν παίζει πολιτικά ο Χατζηνικολάου και τον παίζει το κανάλι του ως πρώτη είδηση, πού να σταθεί ο Αβραμόπουλος; Ο γυάλινος κόσμος δεν συγχωρεί αποστασίες (από το γυαλί). Για τον λόγο αυτό προωθώντας την διαφημιστική καμπάνια των «Ελεύθερων Πολιτών» –σκέτοι «Ελεύθεροι» είναι του Λεβέντη, ίνα μην αναφέρω τους παπαροκάδες– αναμεταδίδουμε το εξής ανέκδοτο:

«Είναι ο Χριστός πάνω στο Σταυρό λίγο πριν το "Τετέλεσται" και από κάτω έχουν συγκεντρωθεί για να καλύψουν το κοσμοϊστορικό γεγονός όλα τα ΜΜΕ: Από CNN ως Τερέντιο τον ταχύ (Τέρενς Κουίκ) και από Ευαγγελάτο ως RAI (ο Πρετεντέρης έλειπε στην κυβέρνηση του βουνού στα ΔΟΛιανά).

Γυρίζει λοιπόν ο σταυρωμένος Χριστός στον εκ δεξιών του κρεμασμένο και τον ρωτάει: Ποιος είσαι εσύ παιδί μου; "Ληστής είμαι Κύριε, αλλά θυμήσου με όταν έλθης εν τω παραδείσω". Γυρίζει και στον εξ αριστερών και βλέπει έναν κοστουμαρισμένο τύπο μες το χαμόγελο.

– Ποιος είσαι εσύ τέκνον μου;
– Αβραμόπουλος Κύριε, και ήρθα για τη φωτογράφηση».

Κύριε προεδροδήμαρχε συγχώρα μας και ο Θεός να σε συγχωρέσει. Αμήν.

Αυτές είναι Ιδέες!

Γιατί ρε παιδιά δεν σας αρέσει η πρόταση Πάγκαλου σχετικά με τους Δήμους; Ο Πάγκαλος έχει μεγάλη εμπειρία από δημοτικές εκλογές. Μην ξεχνάτε ότι είναι ο άνθρωπος που ηττήθηκε από τον κύριο τίποτε στην Αθήνα. Γι' αυτό σας λέω: οι προτάσεις του έχουν κύρος. Τι λέει λοιπόν; Ο Γιωργάκης υποψήφιος Δήμαρχος στην Αθήνα, ο Λαλιώτης στον Πειραιά και ο Βενιζέλος στην Θεσσαλονίκη. Συγχρόνως αποσυμφορίζονται και τρεις κρίσιμες υπουργικές θέσεις και γίνεται αυτομάτως ανασχηματισμός. Δύο σε ένα δηλαδή! Αν μάλιστα κατέβαινε και ο Πάγκαλος αυτοπροσώπως στην Ελευσίνα, ε, τότε σίγουρα το κίνημα θα σάρωνε.

Στην Μονή Λαζαριστών το Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης παρουσιάζει με τρόπο εξαιρετικό μian επιλογή από τη Συλλογή Κωστάκη, την πιο συμπαγή δηλαδή ενότητα έργων και πληροφοριών σχετικά με τη ρώσικη πρωτοπορία στον κόσμο. Επίσης στον Δήμο Νεάπολης κάνει τα πρώτα του βήματα σ' έναν επαρκέστατο χώρο το νεοσύστατο Πειραματικό Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης υπό την καθοδήγηση του καθηγητή Εμμ. Μαυρομμάτη.

Τέχνη, Επανάσταση και Διαχείριση

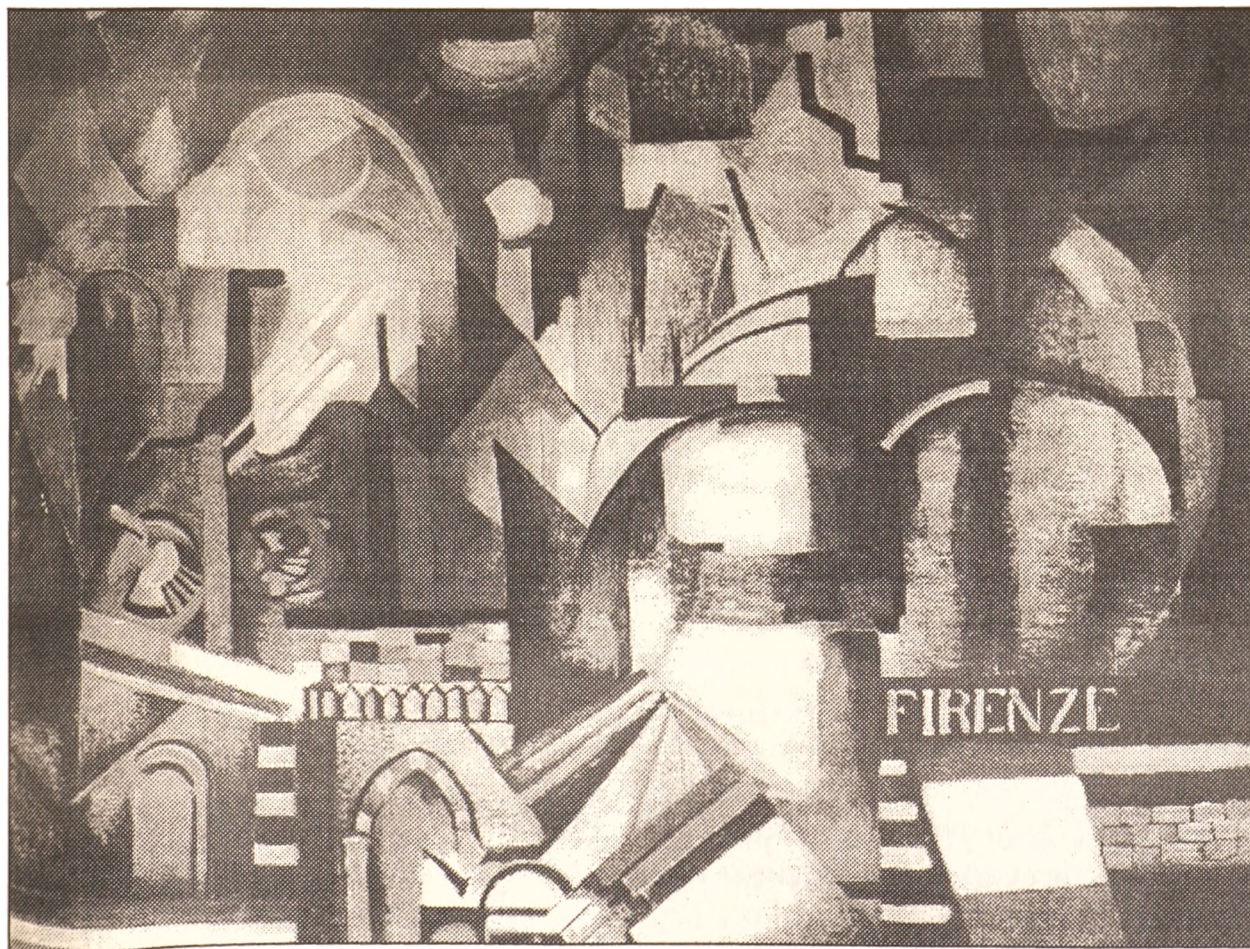
ΔΥΟ ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΕΣ

Να λοιπόν δύο γεγονότα που μας ξαφνιάζουν ευχάριστα και συγχρόνως μας επιτρέπουν ν' αποτιμήσουμε νηφάλια την κατάσταση που έχει δημιουργηθεί στον τόπο μας όσον αφορά στη σύγχρονη τέχνη. Η Συλλογή Κωστάκη που περιλαμβάνει 1275 έργα, ήδη αγορασμένη από το Ελληνικό Δημόσιο με πράξη της 31 Μαρτίου 2000, εκτίθεται υποδειγματικά στη Μονή Λαζαριστών. Είναι η πρώτη φορά που το αυστηρό και ασκητικό αυτό τίγμα μοιάζει να βρίσκει και τον χαρακτήρα και τη λειτουργία του ως μουσείο. Οι

πίνακες, οι κατασκευές, τα σχέδια μοιρασμένα μ' ευαισθησία και γνώση ανταποκρίνονται πλήρως σ' ένα πρώτο ιστορικοκαλλιτεχνικό σχεδιάσμα αυτής της ηρωικής όσο και δραματικής εποχής. Είχα πραγματικά πολύ καιρό να νοιώσω συγκίνηση μέσα σ' έναν μουσειακό χώρο. Να νοιώσω χαρά. Όλα μου φαινόταν ότι φτιάχτηκαν για να καταλήξουν εκεί, για να συνυπάρξουν αρμονικά. Ακόμη και τα καφεκόκκινα πλακάκια ή τα στενά ανοίγματα παρέπεμπαν σε αλλοτινές συνθήκες και έδιναν στα εκθέματα την ιστορική τους διάσταση ενώ οι φω-

Ελ Λισίτσκι, εξώφυλλο για την έκδοση *Πρόουν*, 1921.

Αλεξάντρα Έξτερ, *Φλωρεντία*, 1914-15.

τισμοί ενοποιούσαν τα ομοειδή και πρόβαλλαν έγκυρα τα διαφορετικά. Στα μικρά δωμάτια και στο ημίφως τους εξετίθεντο εν είδει ιερού οι μινιατούρες ή τα προσχέδια των επικών προτάσεων φορτίζοντας συγκινησιακά τον υποψιασμένο επισκέπτη. Ένα μπράβο λοιπόν δικαιούνται όσοι συνέβαλαν σ' αυτό το μικρό θαύμα: από το ΥΠΠΟ ως τον καθηγητή Μιλτιάδη Παπανικολάου, γιατί μέσα από σκολιούς δρόμους έφεραν την όλη επιχείρηση σ' αίσιον πέρας. Δεν δυσκολευόμαστε λοιπόν να δώσουμε συγχαρητήρια επειδή ακριβώς έχουμε κατά καιρούς ασκήσει σχετικά αυστηρή κριτική. Τώρα πάλι ανοίγεται ένα νέο πεδίο ερμηνείας και έρευνας όλου αυτού του πολύτιμου και πολυδιάστατου υλικού. Θά 'λεγα ότι επιβάλλεται επιτακτικά η επανατοποθέτηση της πρόσφατης ευρωπαϊκής ιστορίας της τέχνης αλλά και οι σχέσεις της με την αμερικανική avantgarde. Κι αυτό γιατί η ρώσικη πρωτοπορία διέθετε διεθνική συνείδηση αλλά και ένα ιδιόμορφο αίσθημα ταυτότητας και ιθαγένειας. Η ρώσικη ψυχή και η λαϊκή θρησκευτική τέχνη των μουζίκων επηρεάζουν και συγκινούν καλλιτέχνες σαν τον Λαριόνοφ, τον Μάλεβιτς ή την Ποπόβα. Επίσης όσο κι αν όλοι αυτοί έχουν σχέση με τη Δύση, εντούτοις βλέπουν με αρκετή καχυποψία τα πρόσωπα και τα σύγχρονα πράγματα του Παρισιού, του Βερολίνου ή του Μονάχου κυρίως γιατί μέσα απ' αυτά αναδεικνύεται η ανυπόφορη υπεροψία της belle époque μπουρζουαζίας.

Υπό την έννοια αυτή στις δύο πρώτες δεκαετίες του 20ού αι. η νεωτερικότητα διχάζεται σαφώς τόσο κοινωνιολογικά όσο και γεωγραφικά. Είναι λοιπόν άλλη η modernité που προτείνεται από καλλιτεχνικές ομάδες βιομηχανικά εξελιγμένων κρατών κι άλλη η avantgarde που γεννιέται στην ημιφεουδαλική και καθυστερημένη Ρωσία. Παράλληλα οι ρώσοι δημιουργοί βλέπουν σαφώς με δίσημο τρόπο τους δυτικοευρωπαίους συναδέλφους τους γιατί αναβιώνει μέσω αυτών η αρνητική παράδοση «εξευρωπαϊσμού» της χώρας τους όπως πρωτοξεκίνησε από τον Μεγάλο Πέτρο. Για παράδειγμα όλος ο Ντοστογιέφσκι είναι αυτή η αντίσταση απέναντι σ' έναν ρηχό εκσυγχρονισμό δυτικού τύπου και η πίστη σε κάποιες απαραβίαστες αξίες δεμένες με την ρώσικη γη.

ΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Μπορούμε λοιπόν να «διαβάσουμε» αυτήν την εξάισια ουτοπία της ρώσικης πρωτοπορίας ερήμην κάποιων βαρυσήμαντων προδρομικών κειμένων και των συγγραφέων τους; Ερήμην μιας συγκεκριμένης ατμόσφαιρας;

Αν η δυτική πρώιμη modernité στρέφεται στον Baudelaire, τον Flaubert και τον Mallarmé, η Ρωσία αντιτάσσει τον Τουργκιένιεφ, τον Ντοστογιέφσκι, τον Τολστόη. Αμφότερες πάντως οι πλευρές οριοθετούν δύο διαφορετικούς κόσμους. Η μαντάμ Μποβαρύ αντικειμενικά δεν μπορεί να συζητήσει με τον Ρασκόλνικοφ. Αφήστε που δεν θα το ήθελε κιόλας. Να λοιπόν τα προβλήματα που αναφύονται. Όπως επίσης και το μέγα ερώτημα του τι έγιναν όλες αυτές οι προσωπικότητες: από τον Malevich που πεθαίνει κακήν κακώς το 1935 ως τον Γκούσταβ Κλούτσις που εκτελείται το 1938. Ένα μείζον, τέλος, ζήτημα σχετίζεται με τα συστήματα καλλιτεχνικής παιδείας και δράσης που συγκροτούν τα σοβιέτ και τα οποία στελεχώνουν οι πρωτοπόροι καλλιτέχνες. Πρόκειται για ένα εξαιρετικά φιλόδοξο όσο και ολιγόζωο πείραμα που αναπτύχθηκε σαν αιφνίδια πυρκαγιά απ' άκρου εις άκρον της αχανούς ΕΣΣΔ και που επεδίωκε να εγκαθιδρύσει την τέχνη στον πιο μύχιο πυρήνα της ζωής: που ήθελε ν' αλλάξει αισθητικές συμπεριφορές, μαζικές ψυχώσεις,

και πολιτιστικές συνήθειες αιώνων. Ένα εγχείρημα που ισοζυγιαζόταν ανάμεσα στον πιο αγνό πειραματισμό και την πιο υπολογισμένη προπαγάνδα. Έτσι το Λαϊκό Κομισσαριάτο Διαφώτισης κατευθύνει το Ginkhuk, δηλαδή το Κρατικό Ινστιτούτο Καλλιτεχνικής Παιδείας Πετρούπολης μ' επικεφαλής τους Μάλεβιτς, Τάτλιν, Ματιούσιν (ειδικευμένο στην μουσικοζωγραφική) και Φιλόνοφ (1923). Ιδρύονται επίσης τα Narkompros με τμήματα IZO (ζωγραφική), MUZO (μουσική) και TEO (θέατρο), ενώ το Ινστιτούτο Καλλιτεχνικής Παιδείας Μόσχας (Inkhuk) αναλαμβάνει το 1920 ο Kandinsky (ως το 1924). Λίγο πριν ο Κλούτσις συμμετείχε δραστικά στο Εργαστήρι της Επανάστασης(!) γιατί βέβαια καλή είναι η ανατροπή αλλά το θέμα είναι πώς θα την διαχειριστούμε. Για τον λόγο αυτό ο El Lissitzky κατασκευάζει υποδειγματικά τα *Proun* του δηλαδή τα «νέα αντικείμενα τέχνης» ενώ όλοι ανεξαιρέτα αγωνίζονται ν' αποσπάσουν την δημιουργία από τις λογικές και τους εξαναγκασμούς της αγοράς. Το ίδιο βέβαια το επαναστατικό καθεστώς απαιτεί κάτι τέτοιο. Έτσι συμβολικά κρεμάνε τα πινέλα τους, δηλαδή το «αστικό» παρελθόν τους, και γίνονται ντιζάινερς, σχεδιαστές ρούχων, γραφίστες, παραγωγοί μαζικών προϊόντων, σκηνογράφοι (π.χ. η Ποπόβα ή ο Τάτλιν). Σταδιακά όμως η επανάσταση της μορφής γίνεται φορμαλιστική ακαδημία και η ιδεολογία της καθιζάνει σε γραφειοκρατία. Ο σταλινισμός δεν θ' αργήσει να δείξει τις αληθινές του προθέσεις. Αυτό το ιδιοφυές σμάρι των πρωτοπόρων εντέλει διασκορπίζεται και οι ιδέες τους μεταφυτεύονται από το Ντέσαν ως το Σικάγο. Ένα από τα πλεονεκτήματα πάντως της Συλλογής Κωστάκη είναι ότι καταγράφει έργα και ονόματα που δεν είναι ευρέως γνωστά (όπως, λ.χ. του Αλεξάντρ Ντρέβιν) καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα προτάσεων (π.χ. τις

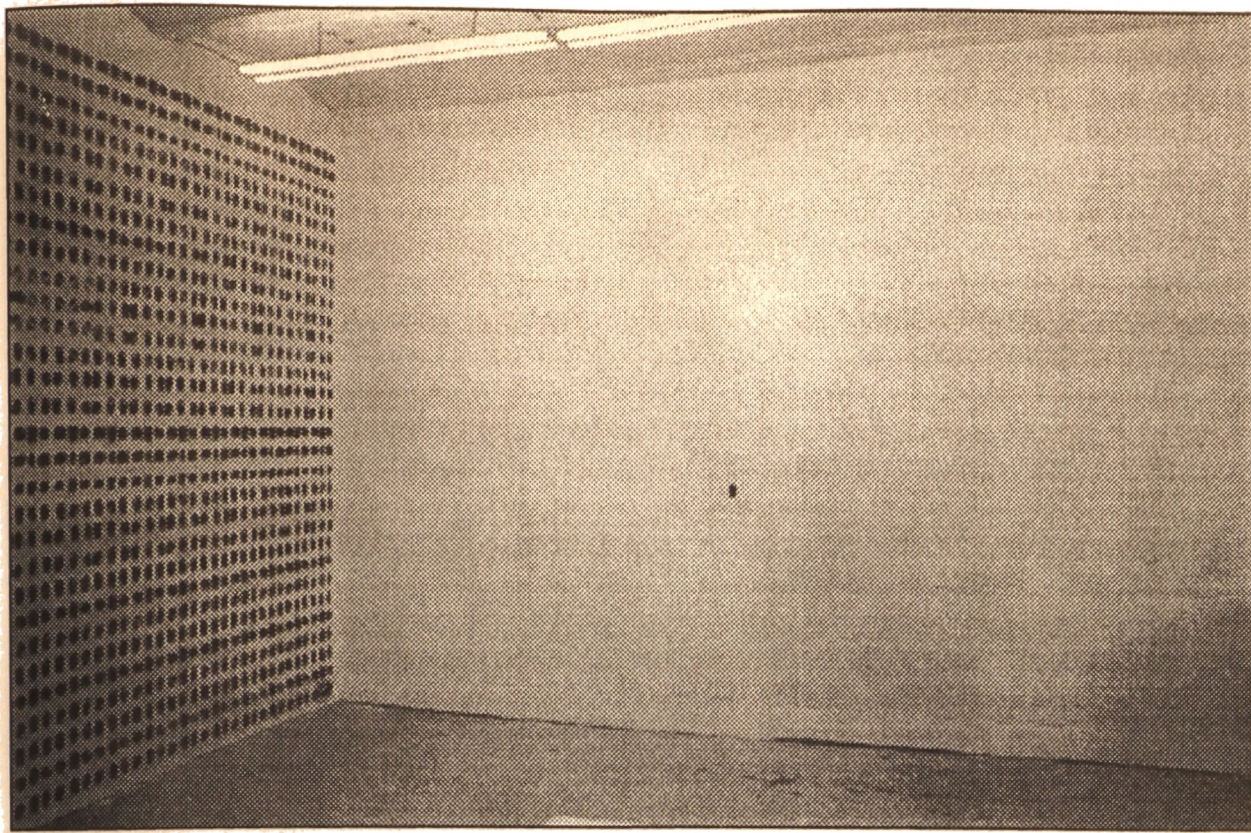

Λιουμπόβ Ποπόβα, Μελέτη προσωπογραφίας, 1915.

νεοπαραστατικές τάσεις του Πάβελ Φιλόνοφ ή του Νικρίτιν). Ακόμη περιλαμβάνει ιστορικές σειρές όπως τις σουπρεματιστικές μελέτες του Ιβάν Κλιούν οι οποίες μέσα από την ευθύβολη λιτότητά τους προλαβαίνουν την hard edge ζωγραφική και τα εικαστικά περιβάλλοντα του Kenneth Noland μισόν αιώνα μετά. Να λοιπόν τα ερωτήματα: Τι θα ήταν ο Ad Reinhard χωρίς τον Malevich (όπως και τι ο Pollock χωρίς τον Matta); Μπορεί μια επαναστατική τέχνη να προκύψει εκτός ευρύτερων επαναστατικών διεργασιών; Σήμερα που βρισκόμαστε στην εποχή της διαχείρισης των παλιών, επαναστατικών προτάσεων, πόσο δικαιούμαστε να μιλάμε για μοντέρνο και πόσο ανήκουμε, παρά τις όποιες προθέσεις μας, σ' ένα αμείλικτο μεταμοντέρνο;

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Στο αρτιγέννητο Πειραματικό Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Νεάπολης εντός του δημαρχιακού μεγάρου μιας εργατικής συνοικίας της Θεσσαλονίκης ο Εμμ.

Τάκης Καλδής, Χωρίς τίτλο, 1998.

Μαυρομμάτης έστησε μιαν έκθεση με νέους και –εν πολλοίς– πρωτοεμφανιζόμενους καλλιτέχνες οι οποίοι κινούνται ανάμεσα στην αξιοποίηση των υλικών δεδομένων και την θεωρητική υπέρβασή τους, ανάμεσα στην ανα-παράσταση κάποιων τυπικών χαρακτήρων και στην ανα-σύνθεση αυτών των χαρακτήρων σε αυτόνομες αφηρημένες μορφές. Υπό μιαν έννοια η Μονή Λαζαριστών συνεχίζεται στη Νεάπολη και οι νέοι έλληνες δημιουργοί συνομιλούν –ή, θά 'πρεπε να συνομιλούν– με τους αφηρωισμένους ρώσους προπάτορές τους. Μακριά από το κοσμικό κέντρο της Θεσσαλονίκης επιχειρείται μια διαδρομή ιστορίας με αντικειμενικά και με υποθετικά στοιχεία στην οποία εμπλέκονται ιστορικοί τέχνης, επιμελητές εκθέσεων, δημιουργοί, σ' ένα αμάλγαμα πειραματισμού και πρωτοπορίας, ιθαγενών και διεθνών αναζητήσεων, τοπικών αδιεξόδων και λυτρωτικών διαφυγών. Στα μάτια μου αυτή η συνύπαρξη διέγραψε κάποιες λύσεις των χρόνιων μας προβλημάτων έξω από τον μικρόκοσμο των γκαλερί, των εμπορικών σκοπιμοτήτων ή της κοσμικής ναϊβιτέ.

Μακριά επίσης από μικροανταγωνισμούς εξουσίας –όπως σωστά υπογραμμίζει ο Δ. Φατούρος στον πρόλογό του– και από συμπλέγματα κατωτερότητας. Πάντα εξάλλου θα υπάρχουν οι εξαιρετικά ευνοημένοι οι οποίοι όμως

θα ζητούν όλο και περισσότερα. Και πάντα η κρατικοματική συναλλαγή θα ευλογεί τους δικούς της εις πείσμα τόσο της αξιοκρατίας όσο και της κοινής λογικής. Ας μείνει λοιπόν η Συλλογή Κωστάκη εκεί που βρίσκεται γιατί καλώς έχει, κι ας εντοπίσουν οι αδηφάγοι «άθλιοι» των Αθηνών αλλού «λείες» για να διεκδικήσουν.

Είμαι σίγουρος ότι θα το πράξουν χωρίς ιδιαίτερο κόπο όπως το έπρατταν έως τώρα (π.χ. με την αναδρομική έκθεση του Κανιάρη στην Πινακοθήκη). Δηλαδή χαλαρίζοντας τη δουλειά των άλλων. Όσον αφορά τώρα στο Κέντρο Νεάπολης, μακάρι να υποστηριχθεί και να ενισχυθεί.

Προσωπικά συγκρατώ τις ψηφιακές φωτογραφίες και τα κρυμμένα με λευκό χαρτί σημειωματάρια του Τάκη Καλδή, τις γραφές-δεσμά του Γιάννη Ανδρέου, την έξυπνη σύζευξη «πραγματικής» έκθεσης (από φωτογραφία) και των έργων των ίδιων του Ηλία Παπαηλιάκη, τις μακέτες μιας κατασκευαστικής διαδικασίας του Αντώνη Σταθόπουλου, το επεκτατικό «μη-έργο» της Μαρίας Ξενούλη, τις μορφοπλαστικές ποιότητες της Νούλης Γρηγοριάδου κ.ά.

Ο Μαυρομμάτης συσπείρωσε 12 καλλιτέχνες εκτός κυκλωμάτων και lifestyle αγοράς αποδεικνύοντας την άλλη διάσταση της εικαστικής μας σκηνής. Περιμένουμε τη συνέχεια.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Uns trägt kein Volk μοιρολογούσε παλιά ο Klee (δεν μας ακολουθεί κανένα πλήθος) διατυπώνοντας αφοριστικά την μοναξιά της πρωτοπορίας. Σήμερα πάλι οι συνθήκες έχουν αλλάξει άρδην. Ποτέ άλλοτε στην ανθρώπινη ιστορία δεν είχαν τόσα πολλά πλήθη πρόσβαση στα καλλιτεχνικά έργα, δεν ήσαν τόσοι πολλοί οι δημιουργοί, δεν παραγόταν τέτοια απειρία δημιουργημάτων, τέτοια διαπλοκή μορφών και «αριστουργημάτων». Συγχρόνως όμως ποτέ άλλοτε δεν ήταν τόσο τυπική, και επιφανειακή η σχέση μας με την καλλιτεχνική ιδέα. Κι όμως. Σκοπός του έργου τέχνης είναι ν' αλλάξει τον κόσμο όπως ακριβώς μια θρησκεία ή μια επανάσταση, αλλιώς δεν έχει λόγο ύπαρξης. Το ερώτημα είναι πόσο είμαστε κι εμείς έτοιμοι ν' αλλάξουμε, ν' ανατρέψουμε, ν' ανακαλύψουμε, να εγκαθιδρύσουμε, να διαφοροποιηθούμε τώρα που εξαντλήθηκαν οι θρησκείες και δεν αρκούν οι επαναστάσεις.

ΜΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

• ΝΗΣΙΔΕΣ •

- Ζαν Μπωντριγιάρ
Η καταναλωτική κοινωνία
- Πωλ Βιριλιό
Η πληροφορική βόμβα
- Νόρμαν Κον
Επαναστάτες χιλιαστές και μυστικιστές
αναρχικοί του Μεσαίωνα
- Μαρία Λουίζα Μπερνέρι
Περιήγηση στην Ουτοπία
- Χρίστος Τσολάκης
Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική
(δύο τόμοι)
- Νικόλαος Μουτσόπουλος
Διαδρομή αυτογνωσίας.
Τα χρόνια της παιδείας

- Χάννα Αρεντ
Ανθρωποι σε ζοφερούς καιρούς
- Πάτρικ Μπράντλιντζερ
Αρτος και θεάματα
- Μωυσής Μιχαήλ Μπουρλάς
Έλληνας, Εβραίος και αριστερός
- Λώρενς Στερν
Αισθηματικό ταξίδι
- Τόμας Μπέρνχαρντ
Οι Φτηνοφαγάδες

- Φρίντριχ Νίτσε
Έτσι μίλησε ο Ζαρατούστρα
Πέρα από το καλό και το κακό
- Μαρκ Φερρό
Η ιστορία υπό επιτήρηση
Από τα σοβιέτ στον γραφειοκρατικό κομμουνισμό
- Πιέρ-Πάολο Παζολίνι
Μυθοπλασία

• ΝΗΣΙΔΕΣ •

37003 Σκόπελος

Τηλ. 0424-23277, 23283
031-263363

Ένα αθησαύριστο ποίημα του Δημήτρη Χατζή

Στόν Νίκο

Ἀντίπαρος

3.7.1976

Δέντρο μοναχικό
τό τοπίο τῆς ἐρημίας
κι ἡ θύελλα πού ῥχεται
ἄρχισε πιά τῶν γυμνῶν κλαδιῶν του ὁ
παραδαρμός.

Παρακάτω καί γύρω
θάμνοι μικροί, τὰ δεντρούλλια,
ἀσήμαντη χλόη
σαλεύουν κι αὐτά τρομαγμένα.

Ἀπάνω μέ πάταγο
μεγάλα γλχεμίζοντας σύννεφα –

κι ἀνάμεσά τους αἰτός
χαράζει ἀκόμα τούς κύκλους του,
τή χαίρεται ἀκόμα ὁ ἀπτόητος
τήν εὐθυγραμμία τῶν κύκλων του –

Ἐπίκεντρο τους
ἐκεῖνο τό δέντρο τῆς ἐρημίας ἔχουν

Δημήτριά –

μή τό ξεχνᾷς.

Δ. Χατζῆς

Τό ἀτιτλοφόρητο αὐτό ποίημα – ἄς τό ποῦμε Δέντρο μοναχικό – γραμμένο τό Σάββατο 3 Ἰουλίου 1976 στήν Ἀντίπαρο, χαρισμένο στόν Νίκο Χουλιαρά (στήν κατοχή τοῦ ὁποίου θρῖσκεται τό αὐτόγραφο καί ὁ ὁποῖος ἴσως λίγο ἀργότερα, ὅταν ἡ δική του τωρινή δημιουργική ἀπασχόληση τοῦ ἀφήσει τήν ἀνεση, μᾶς δώσει ἓνα μικρό χρονικό τῶν περιστάσεων γραφῆς του), μπορεῖ νά διαβαστεῖ καί σάν ἓνα ψυχικό στιγμιότυπο τοῦ Δ.Χ. τόν καιρό πού ἀκόμα γραφόταν τό μυθιστόρημα *Τό διπλό διβλίο* (κυκλοφόρησε 12 Ὀκτωβρίου 1976). Τό μοτίβο* τοῦ δέντρου τό ὁποῖο θρῖσκουμε καί ἀπό πολύ παλιότερα στά κείμενα τοῦ Δ.Χ. ἐπανέρχεται καί στό μυθιστόρημα αὐτό, ἰδιαίτερα στό κεφάλαιο «Ἡ Ἀναστασία τῶν Μολάων», π.χ. στά χωρία «Τ' ἄκουγα ἀπό τότε, τό νιωθᾷ πώς εἶναι νά ῥθοῦν, πώς ἔρχονται πάλι, ἔτρεχα νά φύγω ἀπ' τό σπίτι – εἶχα ἓνα δέντρο πῶς πέρα, καθόμουν ἐκεῖ καί περίμενα. Κι ἀργότερα, πού μουννα στό σχολειό, σ' αὐτό τό δέντρο πῆγαινα πάλι. Κάποτε μέ χάναν ἀπό τήν τάξη – ἔπρεπε νά πάω. Ὅποτε πού γύριζα μέ μαλώναν, ἔσκυβα τό κεφάλι μου, μέ ρωτοῦσαν καί δέν τούς ἔλεγα πού θρῖσκόμουν. Ἦξερα ἀπό τότε πώς τ' ἄλλα παιδιά δέν εἶχαν τέτοια πονλιά. Εἶταν, λοιπόν, μυστικό. Κ' ἔτσι τήν ἀρχίζα ἐγώ τή ζωή μου – τή μι-

σή μέ τούς ἄλλους, τήν ἄλλη μισή μ' αὐτό μου τό μυστικό – τή διπλή τή ζωή μου.» (Τό διπλό διβλίο, μυθιστόρημα, ἐκδόσεις Τό Ροδακίό, 1999, σελ. 157), «Δέν ἔχω δέντρο. Εἶναι ἓνας τόπος ἐρημικός καί χέρσος κι ἀγριωπός ἐδῶ παρακάτω. Ἐκεῖ πάω. Καί τό δάζω πάλι τό κεφάλι μου μέσα στά χέρια μου καί κάθομαι κουβαριασμένη, ὅπως πρῶτα, σά νά ἔτανε νά ῥθουνε πάλι. Κάποτε, στήν ἀρχή, μοῦ φάνηκε μιά στιγμή πώς τ' ἄκουσα πάλι τό θούισμά τους, πώς εἶταν νά ῥθουνε. Καί δέν εἶταν, δέν ἦρθαν – μά νά τ' ἀνοίξω τά μάτια μου δέν τολμοῦσα. Φοβόμουν πώς θά τά δῶ γύρω μου σκοτωμένα.» (Τό διπλό διβλίο, μυθιστόρημα, ἐκδόσεις Τό Ροδακίό, 1999, σελ. 169). [Γιά τήν μικρή ἱστορία, ἡ «ἐπανεύρεση» τοῦ ποιήματος ἔγινε μέ ἀφορμή (σχεδόν) τυχαία συνάντηση καί συζήτηση τοῦ Νίκου Χουλιαρά μέ τόν γράφοντα, στό περιθώριο ἐκδήλωσης τοῦ Συλλόγου ἀποφοίτων Ζωσιμαίας σχολῆς Ἰωαννίνων (ἀπόφοιτους στοὺς ὁποῖους ὁ δεύτερος δέν συγκαταλέγεται), μέ θέμα *Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός καί ἡ Ἡπειρος*, (Ἀθήνα, Παλαιά Βουλή, 5 Μαΐου 2001).] ΝΓ* (Ἀπό πολύ παλιότερο αὐτόγραφο (ἴσως [Κυριακή] 18.12.41) τοῦ ὁποῖου προέρχεται τό σκίτσο δέντρου πού ἀναπαράγεται ἐδῶ σέ φόντο.)

[Στόν Νίκο]

Αντίπας
3.7.1976

Δέντρο μοναχικό
το' τοπίο τῆς ἐρεμίας
κι ἡ δύελλα πού ῥχεται -
ῥχισε πιά τῶν θυμῶν κλαδιῶν του ὁ
παραδαρμός.

Παρακάτω καί γύρω
δάμνοι μικροί, τὰ δέντεύλλια,
σούραντα χλόη
σαλεύουν κι αὐτὰ τρομαγμένα.

Ἀπὸς μέ πάσταχο
μεγάλα γεμίζουνται σύννεφα -

κι ἀνάμεσα' τους αὐτός
χαρά'τι ἀνόμα τούς κύκλους τῶν,
τὴ χαίρεται ἀνόμα ὁ ἀπτόητος
τῶν εὐχαρμία τῶν κύκλων τῶν -

ἐπίκεντρό του
ἐκπύου τὸ δέντρο τῆς ἐρεμίας ἔχον
Δομῆς -

με' τὸ δέντρο.

Antip

Ο φιλελληνισμός του Πούσκιν

Δημήτρης Ι. Φαρσόλας

Ο Πούσκιν και η Έλληνική

Επανάσταση 1821-1829

Εκδόσεις Φιλίστωρ 2001, σελ. 170.

Ο κ. Δημήτρης Ι. Φαρσόλας, έρευνητής της επανάστασης στις Παραδουνάβιες Ήγεμονίες, έρχεται με τό βιβλίο του αυτό νά κάνει γνωστό στο εύρύτερο ελληνικό αναγνωστικό κοινό ένα θέμα πού ενδιαφέρει όλους τούς Έλληνες. Αναδιφώντας στά πλούσια ρωσικά και ρουμανικά ιστορικά άρχεϊα διερευνά τή σχέση του Άλέξανδρου Πούσκιν με τόν ελληνικό άγώνα στις παραδουνάβιες χώρες, σκιαγραφώντας τήν προσωπικότητά του και προβάλλοντας ιστορικές έμπειρίες μέσα από τό πρίσμα ενός έμπνευσμένου ριζοσπάστη διανοούμενου. Με τήν άριστη άξιοποίηση του άρχεϊακού ύλικου και τήν άρτια γνώση της ρουμανικής και ρωσικής γλώσσας μάς παραδίδει ένα έργο πού όχι μόνο ενδιαφέρει όλους έμάς, αλλά διαθέτει και μιά έντυπωσιακή τεκμηρίωση.

Ο φιλελληνισμός του Πούσκιν, πού δεν έντάσσεται στο εύρύτερα γνωστό φιλελληνικό κίνημα, προκαλεί τό ενδιαφέρον έξ αίτίας των εύθραυστων φιλελληνικών αίσθημάτων του, πού τόν όδήγησαν στην απομυθοποίηση ιστορικών προσώπων και στην ανάδειξη άλλων παραγνωρισμένων. Αύτή ή άμφισβήτηση ιστορικών γεγονότων μέσα από τήν κριτική ματιά του έλληνολάτρη Πούσκιν και ή ανάδειξή τους από τόν καθηγητή Δ. Φαρσόλα, κατ' έξοχήν πανεπιστημιακό έρευνητή σέ θέματα πού άφορούν τό φιλελληνισμό του ρώσου ποιητή, κάνουν τό έργο μιά ένπεριστατωμένη ιστορική μελέτη πού, παρά τόν επιστημονικό της χαρακτήρα, αποτελεί ένα συναρπαστικό αφήγημα χάρις στη δεινή έκφραστική γραφή του συγγραφέα.

Η Σπάρτη Μαραγκού-Δρυγιαννάκη είναι Δρ του Τμήματος Πολιτικής Έπιστήμης & Ιστορίας του Παντείου Πανεπιστημίου

Ήδη από τήν είσαγωγή τό ενδιαφέρον του αναγνώστη διεγείρεται όχι μόνο από τήν ενδιαφέρουσα παράθεση των ιδιόρρυθμων βιογραφικών στοιχείων του Πούσκιν, αλλά και από τήν προδιάθεσή του νά δεχθεί τήν ανάλυση του χαρακτήρα της ελληνικής φυλής με τίς ανθρώπινες αδυναμίες της και τήν απομυθοποίηση προσώπων και ιστορικών γεγονότων, μέσα από τό λογοτεχνικό του δαιμόνιο, τό φιλελευθερισμό του και τήν οίκουμενικότητά του, πού ό συγγραφέας τήν παρουσιάζει σάν ένα χαρακτηριστικό ρωσικό γνώρισμα: «Γιά νά είναι κανείς Ρώσος έπρεπε ν' αγωνίζεται για τό ιδεώδες της οίκουμενικότητας, έπρεπε νά προσπαθεί νά κατανοήσει όλους τούς άλλους λαούς της Εύρώπης», τονίζοντας έτσι τήν εκπληκτική ικανότητα του ποιητή νά περιγράφει και ν' άπεικονίζει διαφορετικές ιστορικές περιόδους και χώρες συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας.

Όταν ό Πούσκιν έγραψε για τόν ελληνικό άγώνα της άνεξαρτησίας ήταν 20 έτών και έξορισμένος από τήν κυβέρνηση στη Ν. Ρωσία, στην πόλη Κισινιόφ της Βεσσαραβίας. Αύτή ήταν θέση προνομίου, γιατί του έδωσε τήν εύκαιρία νά παρακολουθεί από κοντά τίς προετοιμασίες και τό ξεσπάσμα της επανάστασης στις Παραδουνάβιες Ήγεμονίες, νά χαιρετήσει με ένθουσιασμό τό έγχειρημα του Άλέξανδρου Ύψηλάντη και νά δώσει έτσι διέξοδο στον επαναστατικό φιλελευθερισμό του. Οί πολιτικοί και κοινωνικοί προσανατολισμοί του Πούσκιν άπαιτούσαν μεταρρύθμιση της μοναρχίας ή ακόμα και κατάργησή της, παροχή Συντάγματος και κατάργηση του κοινωνικού θεσμού της δουλοπαροικίας. Αύτή άκριβώς ή πολιτική έκφραση μέσα από τήν ποίησή του και ή ανατρεπτική φύση του προβληματισμού του εξέφραζε τή νέα γενιά κι έθεσε σέ κατάσταση συναγερμού τούς άξιωματούχους της Αύλης με αποτέλεσμα τήν καταδικαστική άπόφαση του Τσάρου: «Ο Πούσκιν πρέπει νά σταλεί στη Σιβηρία».

Η όριστική όμως σωτηρία του Πούσκιν εξασφαλίστηκε όταν έριξε στην πλάστιγγα της τύχης του ποιητή τό βάρος του ό Ιωάννης Καποδίστριας, ό άμεσος προϊστάμενός του στο Ύπουργείο των Έξωτερικών, ό όποιος κατάφερε ν' άποσπάσει τήν έγκριση του τσάρου νά μετατεθεί ό ποιητής στη Ν. Ρωσία. Ο τρόπος με τόν όποιον ενήργησε ό Καποδίστριας παρουσιάζεται άρκετά έντυπωσιακά με τήν παράθεση μιάς έπιστολής του προς τόν διοικητή της Βεσσαραβίας στρατηγό Ίντζόφ αναφορικά με τόν Πούσκιν. Πρόκειται για ένα έξοχο κείμενο μέσα από τό όποιο αποκαλύπτεται ό τρόπος με τόν όποιον ό Καποδίστριας κατάφερε νά μετατρέψει τήν άυστηρή τιμωρία του Πούσκιν σέ μετάθεση στο Κισινιόφ της Βεσσαραβίας. Ο συγγραφέας με τή δημοσίευση της έπιστολής αυτής φανερώνει ένα πολύ σημαντικό περιστατικό της ζωής του Καποδίστρια, πού μαρτυρά όχι μόνο τό ύψηλό ήθικό φρόνημά του αλλά και τή βαθιά, ανθρώπινη κατανόησή του για τό νεαρό ποιητή.

Στό Κισινιόφ οί πολιτικοί προσανατολισμοί του Πούσκιν κι οί φιλελεύθερες ιδέες του άπέκτησαν νέα ένταση. Η άναγκαστική παραμονή εκεί του έδωσε τή δυνατότητα νά γνωριστεί με πολλούς εξέχοντες Έλληνες άνάμεσα στους όποιους και οί άδελφοί Ύψηλάντη. Ταυτόχρονα ή άγωνιώδης άναζήτηση ενός σκοπού για νά του άφοσιωθεί τόν όδήγησε στο νά γίνει μέλος της Μασονικής Στοάς του Κισινιόφ κάτω από τή διεύθυνση του Πρίγκηπα Δημητρίου Σούτσου. Από τή σχέση του μ' αυτούς τούς Έλληνες ό Πούσκιν έμαθε για τίς δραστηριότητες της Φιλικής Έταιρείας και τήν επικείμενη ελληνική επανάσταση. Συνεπαρμένος από τήν προοπτική αυτή ξεχειλίζει από ένθουσιασμό και κυριεύεται από «ζήλια» για τόν «τυχερό» Ύψηλάντη πού στά 28 του χρόνια ύπηρετεί ένα τόσο μεγαλόψυχο σκοπό.

Στό πρώτο από τά τρία μέρη του βιβλίου άναδεικνύονται τά φιλελληνικά συναισθήματα του Πούσκιν με τήν παράθεση άποσπασμάτων από τά σχετικά με τό έγχειρημα του Ύψηλάντη.

ντη έργα του. Ο συγγραφέας συνοδεύει αυτά τα κείμενα με εύστοχες και ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις που δείχνουν την καθαρή κριτική στάση και αποστασιοποίησή του, τονίζοντας τις υπερβολές του Πούσκιν και αναιρώντας όρισμένες απόψεις του, ως βαθύς γνώστης και έρευνήτης των συγκεκριμένων ιστορικών γεγονότων.

Όμως ο καθηγητής Δ. Ι. Φαρσόλας δέ στέκεται μόνο στην κοινωνικοπολιτική δράση του Πούσκιν, αλλά μέσα από δύο ιστορίες – της Ροδούλας Σοφιανού και της Καλυψώς – «αγγίζει» και τα ανθρωπιστικά και έρωτικά συναισθήματα του ποιητή, αποκαλύπτοντας την «ταύτισή» του με τον Μπάυρον, που αποτελούσε γι' αυτόν το σύμβολο του ήρωικού και ευγενικού αγώνα για την έλευθερία.

Μέσα από την άποτυχία και τις κακοτυχίες του ξεσηκωμού δύο πολεμικά γεγονότα αίχμαλώτισαν την προσοχή του Πούσκιν, ή μάχη στο Σκουλένι και ή μάχη του Σέκου, που κατέγραψε σέ πολλά από τα κείμενά του μέ συγκινητικό ρεαλισμό και μεγαλείο εκδηλώνοντας έτσι την έφεσή του νά αφήσει πίσω του τή ρομαντική παράδοση της εποχής του, και νά στραφεί βαθμιαία σέ ιστορικά θέματα.

Ο ένθουσιασμός του Πούσκιν για τους Έλληνες δέν κράτησε πολύ. Ο Άλέξανδρος Ύψηλάντης τόν απογοήτευσε.

*Στους κάμπους, στά βουνά και στά ρουμάνια ή νύχτα πέφτει ολόταχη. Κάτω απ' τή μαύρη σκεπή τ' ούρα-
νου, ό Ύψηλάντης κοιμάται βα-
ριά...*

Χωρίς νά πάψει νά τόν θεωρεί «γενναίο», του απέδωσε ανικανότητα στον ήγετικό ρόλο που είχε αναλάβει, οδηγώντας τόν αναγνώστη νά κάνει συνειρμούς σχετικούς μέ τις ήγετικές ικανότητες του Άλ. Ύψηλάντη, όπως αυτές αποδίδονται και από τόν ιστορικό Άλ. Δεσποτόπουλο (*Πολιτική Ιστορία Νεωτέρας Ελλάδος*) και νά αναρωτιέται εάν ή γνώμη του Πούσκιν βασίσθηκε σέ έσφαλμένες ή ανεπαρκείς πληροφορίες.

Η απάντηση έρχεται μέσα από τό τελευταίο κεφάλαιο του Α' μέρους, όπου ό συγγραφέας μέσα σέ 10 σελίδες συμπυκνωμένων νοημάτων υπογραμμίζει τά αίτια της απογοήτευσης και του σκεπτικισμού του Πούσκιν, έρμηνεύοντας τήν τάση του νά πέφτει

εύκολα από τόν ένθουσιασμό στην απογοήτευση και από τήν έξύμνηση στην έξύβριση επιχειρώντας νά εξηγήσει τούς πραγματικούς λόγους της εξέγερσης. Έπισημαίνει τις έσωτερικές αντινομίες της – έλλειψη ένότητας στις τάξεις των Έλλήνων, τοπικιστικές και ιδεολογικές διαφορές – και τή δυσκολία των Φιλελλήνων νά κατανοήσουν τήν περιπλοκότητα των πολιτικών πραγμάτων της περιόδου εκείνης. Τό κεφάλαιο αυτό αποτελεί από μόνο του ένα έξοχο ιστορικό δοκίμιο, πού ή ένταξή του νοηματικά ίσως νά «έδενε» περισσότερο μέ τό περιεχόμενο του Β' μέρους.

Σ' αυτή τή Β' ένότητα ό συγγραφέας μās παρουσιάζει τήν ανάλυση του ίδιου του Πούσκιν για τά αίτια της άποτυχίας των Φιλικών στις Παραδουνάβιες Ήγεμονίες και τόν έλληνο-ρουμανικό ανταγωνισμό που εξέφραζε ή έπιζήμια για τόν κοινό αγώνα στάση του Θεόδωρου Βλαδιμηρέσκου. Επιχειρώντας ό ποιητής μιάν εκτίμηση του χαρακτήρα και των προσόντων του Ύψηλάντη έγραψε: «ό Άλέξανδρος Ύψηλάντης ήταν γενναίος ό ίδιος, αλλά δέ διέθετε τά προσόντα που είναι απαραίτητα για τό ρόλο που είχε αναλάβει μέ τόση φλόγα και άπρονοησία. Δέν ήξερε πώς νά χειριστεί τούς ανθρώπους που κλήθηκε νά οδηγήσει, κι εκείνοι ούτε τόν σέβονταν ούτε του είχαν έμπιστοσύνη», καταλογίζοντάς του έτσι έλλειψη ήγετικής ικανότητας και ανικανότητα συντονισμού των πολεμικών επιχειρήσεων. Έπικριτικός άπέναντι στον Ύψηλάντη, τόν θεωρεί για τούς παραπάνω λόγους ύπονομευτή του φιλελληνικού κινήματος, ενώ εξαίρει τήν ήρωική αντίσταση των Φιλικών στη Μονή Σέκου και στο Σκουλένι καθώς και τόν ειλικρινή πατριωτισμό των Γεωργάκη Όλύμπιου, Γεωργίου Σοφιανού, Θανάση Καρπενισιώτη και Ίωάννη Φαρμάκη.

Χαρακτηριστικό του προβληματισμού του Πούσκιν είναι ότι πασχίζει νά αναδείξει και νά «αποκαταστήσει» ήρωες, που τά κατορθώματά τους ή ιστορία τά παραμέρισε για νά προβάλει «αυτούς που ποζάρουν για υπερασπιστές της έλευθερίας». Όλα αυτά βρίσκουν λογοτεχνική έκφραση στο ιστορικοπολιτικό αφήγημά του Κιρτζαλί που αποτελεί τό Γ' μέρος του βιβλίου. Μέσα από ένα συγκερασμό λαϊκού μύθου και ιστορικής αλήθειας ό

Πούσκιν έπλασε ένα μοντέλο μās γενικότερης επαναστατικής τάσης, έναν τιμωρό εκδικητή των δυνατών άφεντάδων των Τούρκων, τόν Κιρτζαλί, αποκαλύπτοντας τή συγκίνηση που του προκαλούσαν οί ληστές και οί λαϊκοί ήρωες των βαλκανικών λαών.

Η δομή και τά βασικά επεισόδια του Κιρτζαλί περιγράφονται άπλά και γλαφυρά, ενώ οί διχογνωμίες για τό θέμα και τό χαρακτήρα του διηγήματος παρουσιάζονται διεξοδικά μέ τεκμηριωμένη από ντοκουμέντα επιχειρηματολογία. Η μειοψηφία των σχολιαστών υποστηρίζουν ότι ό Κιρτζαλί υπήρξε ιστορικό πρόσωπο, σέ αντίθεση μέ τήν πλειοψηφία που κατατάσσει τό έργο στους λαϊκούς θρύλους. Στο πλαίσιο του γενικότερου προβληματισμού σχετικά μέ τό «παιχνίδι» θρύλου και ιστορικής πραγματικότητας και του προσδιδόμενου σ' αυτό χαρακτήρα, ή πλάστιγγα του βάρους του ενδιαφέροντος «γέρνει» πρός τούς υποστηρικτές της πραγματικότητας. Τό έναυσμα για τήν εξέλιξη της πλοκής αυτής της νουβέλας παρέχει ή εξέγερση στις Παραδουνάβιες Ήγεμονίες και αποτελεί πλαίσιο για τά μηνύματα που θέλει νά «περάσει» ό Πούσκιν. Ο ήρωάς του καταφέρνει αυτό που δέν κατάφερε ό άνθρωπος στον όποιον ό ποιητής είχε επενδύσει πολύ, ό Ύψηλάντης.

Σ' όλο τό έργο διαφαίνεται ή ικανότητα του συγγραφέα νά διατυπώνει μέσα σέ λίγες γραμμές χωρίς περιττολογίες σπουδαίες ιστορικές έρμηνείες σέ γλώσσα άπλή και κατανοητή χωρίς νά προδίδει τόν επιστημονικό χαρακτήρα του έργου. Η μεταφραστική δεινότητα του Γιάννη Σπανδωνή και ή φιλολογική επιμέλεια της Μαρίας Σκαμάγκα αναδεικνύει τό προσόν αυτό του έργου, που παραπέμπει σέ μιά πλούσια βιβλιογραφία και ρωσικά και ρουμανικά άρχεία και βοηθήματα προπαντός σέ ρωσικές και ρουμανικές πρωτότυπες πηγές.

Η απομυθοποίηση του Ύψηλάντη και ή άμφισβήτησή του ως ήγέτη, ίσως νά υπογραμμίζει κάτι πολύ σπουδαίο. Μήπως διέφυγαν της προσοχής των μελετητών της ιστορίας πρόσωπα, πράξεις και γεγονότα, που πρέπει νά μελετηθούν κάτω από ένα νέο πρίσμα και μιά καινούργια θεώρηση;

Σπάρτη Μαργκου-Δρυγιαννάκη

Στοιχεία για την δεκαετία του '60

Αυτό το μυθιστόρημα είναι τόσο άμεσο και προσιτό, τόσο διασκεδαστικό –γεμάτο χιούμορ και τραγικότητα συνάμα– που μόλις ξεχωρίσει κανείς τα χαρακτηριστικά μιας καλοδουλεμένης απλότητας, αναθεωρεί όλα αυτά τα επίθετα για να προσθέσει και να ορίσει το έργο αλλιώς: ένα λεπτομερές, σύνθετο και ορμητικό ρεύμα που οδηγεί απρόσκοπτα σε παγκόσμιες αλήθειες. Εάν η δεκαετία του '60 έφερε στο αποκορύφωμά τους τα στοιχεία ενός κόσμου όπως τον ξέρουμε από δυο χιλιάδες χρόνια, αυτό το μυθιστόρημα είναι το ημερολογιακό απόσταγμα ενός παράλληλου μικρόκοσμου συγκινήσεων και πεποιθήσεων – ένα ξεχωριστό επίτευγμα.

Στην πρώτη ανάγνωση, και όσο περισσότερο γινόταν εμφανές ότι το εν λόγω έργο έκρυβε ένα δυνατό υποδόριο τράνταγμα, τόσο η απελπισία μου, για το πώς όλο αυτό θα «μεταφερόταν» –όπως έλεγε ο William Arrowsmith– σε μια μετάφραση, μεγάλωνε. Αλλά αυτή κάποτε έφτασε και με κατέπληξε.

Νομίζω ότι η καλύτερη κριτική για την μεταφορά ενός μυθιστορήματος σε μιαν άλλη γλώσσα γίνεται όταν, διαβάζοντας το κείμενο, ένας δίγλωσσος αναγνώστης ξεχαστεί κάπου στη μέση, αδυνατώντας να θυμηθεί μετά αν διάβασε το πρωτότυπο ή την μετάφρασή του. Τούτο ακριβώς συνέβη σε μένα, με την μετάφραση του βιβλίου από την Τζέην Ασημακοπούλου και τον Σταύρο Δεληγιώργη. Είναι μια εξαιρετική δουλειά που σίγουρα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως «οδηγός» για νέους μεταφραστές.

Στα Στοιχεία για την δεκαετία του '60 δεν υπάρχει ακριβώς πλοκή, με τη συνηθισμένη έννοια. Αλλά συγχρόνως δεν είναι και άμοιρα πλοκής. Όπως σε όλα τα «μυθιστορήματα ντοκιμαντέρ» –ιδίως στο θεατρικό ντοκιμαντέρ, κατά τον ορισμό εκείνης της δεκαετίας–, μια αίσθηση πλοκής δημιουργείται καθώς τα γεγονότα τοποθετούνται στο περίπλοκο ψηφιδωτό τους και το ημερολό-

γιο ξεφυλλίζεται. Η διαφορά είναι ότι ο Βαλτινός στηρίζεται λιγότερο στην επιλογή των γεγονότων που σηματοδοτούν την δεκαετία και περισσότερο στους χαρακτήρες του: στις πονηριές και τις αδυναμίες, στους έρωτες και τα πάθη τους, στους γάμους και την αναγκαία μετανάστευση για εξεύρεση δουλειάς, διασφαλίζοντας έτσι την επιβίωσή τους. Όλα αυτά προβάλλονται μέσα από την τεχνική της «εξομολογητικής» επιστολής – κάτι μεταξύ του *Δεσποινίς μας Άμπεϊ* των αμερικανικών εφημερίδων και του *Mis Lonelyhearts* του Ναθανήλ Γουέστ. Στον Βαλτινό αυτά τα πρόσωπα εμφανίζονται μέσα από ραδιοφωνικές εκπομπές κυρίως αλλά και από εφημερίδες ή επιστολές προς διάφορες υπηρεσίες μετανάστευσης. Πρόσωπα που, με τις γραπτά εκδηλωμένες επιθυμίες και ελπίδες τους, επιβάλλονται παραστατικά και με αιφνιδιαστικό ρυθμό, μέχρις ότου ο αναγνώστης αντιληφθεί ότι δεν πρόκειται για τυπικούς χαρακτήρες ενός μυθιστορήματος αλλά για υπαρκτούς, αληθινούς ανθρώπους. Κατ' ουσίαν ο ήρωας του μυθιστορήματος, εκείνος που καλείται να ανταποκριθεί και να διαμορφώσει το παρεχόμενο υλικό στην φαντασία του, είναι ο αναγνώστης. Είναι ο αναγνώστης που ελέγχει –και ανασυνθέτει– τις «πληροφορίες», τα «στοιχεία», τα ήδη «γραμμένα γράμματα». Συχνά έχει αναφερθεί στον ελληνικό τύπο ότι ο Βαλτινός χρησιμοποιεί ακέραια ντοκουμέντα από ραδιοφωνικούς σταθμούς, εφημερίδες και γραφεία μεταναστεύσεως. Αυτό οφείλουμε να το αμφισβητήσουμε: το υλικό είναι τόσο τέλεια επεξεργασμένο, με τόση ακρίβεια «επί του θέματος», χωρίς καμιά από τις αδεξιότητες του πραγματικού. Κανείς δεν αμφισβάζει ότι η εκκίνηση γίνεται από κάποια δεδομένα στοιχεία, όπως άλλωστε πρώτος ο ίδιος έχει τονίσει, υποδεικνύοντας επί πλέον και τις πηγές του. Στην τέχνη, η αρχή κείται πάντα σε κάποια «πραγματικότητα» έτσι κι αλλιώς. Συμπληρωματικά προς τις επιστολές, στην όλη πλοκή του ψηφιδωτού, χρησι-

μοποιούνται και αποκόμματα από εφημερίδες που ενισχύουν και βαθαίνουν αυτές τις «μαρτυρίες», χωρίς η παράθεσή τους να αποβλέπει υποχρεωτικά στην καταγραφή των κυριότερων συμβάντων της εποχής. Η δολοφονία του Κέννεντι π.χ. γίνεται ένα μέγα γεγονός επειδή η δυτική πόλη της Πάτρας κατάφερε, μέσω μιας υποτυπώδους «δορυφορικής κεραίας», να παρακολουθήσει από την ιταλική τηλεόραση σκηνές της κηδείας. Μ' αυτή την μέθοδο τα αποκόμματα του τύπου, επεξεργασμένα έτσι κι αλλιώς, μετατρέπονται σε παραστατικές αντανakλάσεις γεγονότων που ο καθένας ξέρει, τα αναγνωρίζει όμως από την απουσία τους – πράγμα που τα κάνει ακόμα πιο εμφανή και έντονα.

Κεντρική, αφανής, φιγούρα του βιβλίου είναι η κυρία Μίνα. Τις συμβουλές της, που δίνει από το ραδιόφωνο, δεν τις μαθαίνουμε ποτέ. Τις απαντήσεις της, ή τις πιθανές απαντήσεις της τις υποδηλώνουν διακριτικά οι ίδιες οι επιστολές και είναι αυτές που θα έδινε κάθε αναγνώστης.

Εδώ έχουμε να κάνουμε με έναν καθόλα «γραπτό» κόσμο. Χωρίς να ισχυρίζομαι ότι ο Βαλτινός ακολουθεί συνειδητά κάποιους σύγχρονους γάλλους θεωρητικούς, πάντως είναι αξιοσημείωτο το ενδιαφέρον του ώστε «όλος ο κόσμος να καταγραφεί, έστω και αδέξια, πάνω στο χαρτί». Ακόμη και αν εμπρόθετα είχε αποφασίσει να διακηρύξει κάποιες από τις θεωρίες που βρίσκονται τώρα στη μόδα, ειδικά ερμηνείες του πλατωνικού *Φαίδρου* –κι έχω κατά νου την *Dissémination* του Ντεριντά, μεταξύ άλλων– δεν θα μπορούσε να βρει καλύτερο παραδειγματισμό του «γραπτού κόσμου». Φυσικά αυτές είναι ιδέες που ο συγγραφέας αντλεί όχι από θεωρίες αλλά από τη σωστή ερμηνεία της εποχής του, από αυτό το διαπεραστικό ρεύμα όσμοσης που συντελείται ανάμεσα στο παρελθόν και το μέλλον. Και ο Βαλτινός είναι αρκετά μεγάλος συγγραφέας για να έχει φτάσει σ' αυτό το επίτευγμα με τον δικό του τρόπο.

Επικεντρώνει τα «στοιχεία» του στην εργατική τάξη, επιλέγει τις ειδήσεις και το πνεύμα των επιστολών για να παίξει με τη φαντασία και τις φαντασιώσεις που αυτά κουβαλάνε κατά τρόπο κωμικό αλλά και τραγικό ταυτοχρόνως. Πρόκειται για τους ίδιους ανθρώπους πάντα, τους νομάδες, τους εκτοπισμένους, τους χτεσινούς γκάσταρμπαϊτερ τους σημερινούς «λαθρομετανάστες». Τελικά δείχνει έναν κόσμο απελπισμένων που παλεύει να βρει νόημα για να επιζήσει. Η δεκαετία του '60 για τον Βαλτινό είναι ένας ερεθιστικός ιλαρο-τραγικός κόσμος, ένας κόσμος αποδημικός καθ' εαυτόν, ένας κόσμος που ζητά απεγνωσμένα κοινωνική αντίληψη από όλες τις «Μίνες» κάθε κουλτούρας.

Δυο λέξεις τώρα για τον ίδιο: Σ' αυτή τη στιγμή της συγγραφικής του σταδιοδρομίας θα τον κατέτασσα -χωρίς επι-

φυλάξεις- ανάμεσα στους σημαντικότερους σύγχρονους ευρωπαίους «τεχνίτες» του μυθιστορήματος. Ο Βαλτινός γράφει υψηλής στάθμης πεζογραφία από τα πρώτα του βήματα, από το πρώτο *Συναξάρι Αντρέα Κορδοπάτη* και από το *Η κάθοδος των εννιά*. Τα τελευταία του δύο μεγάλα μυθιστορήματα, *Ορθοκωστά* (1994) και *Συναξάρι Αντρέα Κορδοπάτη, βιβλίο δεύτερο, Βαλκανικοί-22* (2000), παγιώνουν αυτή του τη θέση. Οι διαμάχες και συζητήσεις για το σημαντικό έργο *Ορθοκωστά* δεν έχουν σταματήσει: κριτικοί που βλέπουν τον συγγραφέα σαν «αναθεωρητή» δεν έπιασαν την έννοια του μυθιστορήματος σωστά, το ένστικτο όμως του καθημερινού αναγνώστη δεν λανθάνει. Θα χρειαστούν ίσως μεταφράσεις σε άλλες γλώσσες για να γίνει αντιληπτή η σπουδαιότητα αυτού του βιβλίου.

Είναι πεπεισμένος ότι ο Βαλτινός, σε όχι μακρύ διάστημα από σήμερα, θα θεωρείται ένας από τους μεγάλους εκπροσώπους του παγκοσμίου μυθιστορήματος. Έχει πραγματικά αγγίξει μια βασική φλέβα στην τέχνη του λόγου. Έχει δώσει το στίγμα του στο ευρωπαϊκό μυθιστόρημα με ταπεινότητα και με σταθερά βήματα σε όλη του την πορεία. Είναι δεξιότηχης σε μια πρωτότυπη μορφή του είδους του μυθιστορήματος που γράφει τις τελευταίες τρεις δεκαετίες. Το έργο του μελετάται ήδη στα ευρωπαϊκά και αμερικάνικα πανεπιστήμια στην πρωτότυπη ή μεταφρασμένη έκδοσή του.

Γιάννης Τσιώλης

Το κείμενο διαβάστηκε στην παρουσίαση στη Νέα Υόρκη της αγγλικής έκδοσης του έργου *Στοιχεία για τη δεκαετία του '60* του Θανάση Βαλτινού.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

• ΔΑΝΙΗΛ ΙΑΚΩΒ

Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη

• Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ

«ΑΡΙΑΔΝΗ». Μια σπουδή στον ερωτικό Σεφέρη

• ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ

«Εις την οδόν των Φιλελλήνων» του Α. Εμπειρίκου

«Ο Έρωτας στα χιόνια» του Αλ. Παπαδιαμάντη

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και πνευματική ζωή

• ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ

Ερωτικές μεταμορφώσεις αντίδωρο στην Μάτση

Χατζηλαζάρου

Ούτως ή άλλως

• ΣΟΝΙΑ ΙΛΙΝΣΚΑΓΙΑ

Επιστημάνσεις

• ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΥΠΟΥΡΛΗΣ

Πήγε να εγκοιμηθεί στο Ασκληπιείο της Επιδαύρου

• ΒΙΚΤΩΡ ΙΒΑΝΟΒΙΤΣ

Υπερρεαλισμός και «Υπερρεαλισμοί»

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

• ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ

Για τον Γκράμσι. Μεταξύ Σαρτρ και Αλτουσέρ

Παρεμβάσεις

• ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ

Η κρίση και ο τρίτος δρόμος

• ΡΑΛΦ ΜΙΛΛΙΜΠΑΝΤ

Το κράτος στην καπιταλιστική κοινωνία του δυτικού συστήματος εξουσίας

• ΤΣ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ - Ε. ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ - Α. ΤΟΖΕΛ

Η κριτική της πολιτικής του Μαρξ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

• ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

Φύλλα-Φτερά

Ο Βασιλιάς που πέθανε

• ΑΝΝΟΥΣΩ ΚΟΥΣΑΘΑΝΑ-ΡΟΕ

Η άλλη μου πατρίδα

• ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΡΜΠΑΛΑΣ

101 Ποιήματα

• SALVATORE NICOSIA

Το σήμα και η μνήμη

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

• Κάτι το «ΩΡΑΙΟΝ»

Μια περιήγηση στην ελληνική κακογουστιά

• Kitsch (Made in Greece) (Αγγλικό)

• ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

Ο τρίτος δρόμος

• ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ

Τσιγγάνικη ορχήστρα

• ΜΙΛΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ

Ιστορία μιας γραμμής

• ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ

Το ημερολόγιο του Ανδρέα

ΔΟΚΙΜΙΑ

• ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Η αδιαχώρητη κοινωνία

• ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΗΜ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ

Πολιτικό σύστημα και πολιτική

• ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Θεσμοί, ιδεολογία και πολιτική στο Μεσοπόλεμο

• ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΖΑΝΙΑΣ

Ο μαρξισμός της ιστορικής σοσιαλδημοκρατίας

• ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ

Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς

• ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ

Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η μεγάλη ιδέα

• ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

Μια συνάντηση: Σεφέρης-Μακρυγιάννης

• ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ

Συνηγορία της παραλογοτεχνίας

• ΥΓΕΙΑ-ΠΟΛΙΤΕΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Μελέτες για το σύστημα υγείας (συλλογικός τόμος)

• ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΝΔΡΕΟΠΟΥΛΟΣ

Η χρήση και η κατάχρηση του αντιαμερικανισμού στην Ελλάδα

• ΠΛΟΥΤΗΣ ΣΕΡΒΑΣ

Το Κυπριακό. «Στρατηγική» και στρατηγική

Βιβλία που καλύπτουν τα ενδιαφέροντα και τους προβληματισμούς του σύγχρονου πολίτη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ, Δημοχάρους 60, τηλ.: 72 32 819, fax: 72 26 107, e-mail: chrapou@otenet.gr
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΚΑΤΑΡΤΙ, Μαυρομιχάλη 9, 106 79 Αθήνα, τηλ.: 36 04 793 - 36 01 271, fax: 36 09 697

Ζούμε μέσα σ' ένα μακελειό

Ο μυθιστοριογράφος και κριτικός Γιώργος Αριστηνός κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα το νέο του μυθιστόρημα με τον τίτλο Ο δολοφόνος. Μιλήσαμε μαζί του για το μυθιστόρημα αλλά και για όσα πράγματα γύρω μας θα μπορούσαν να εκληφθούν ως καταστάσεις «δολοφονικές» – μια κοινωνική κατάσταση γενικευμένου μακελειού.

Την συνέντευξη πήρε ο Απόστολος Διαμαντής

• Διαβάζοντας το βιβλίο σας δεν σκέφτηκα τίποτε άλλο παρά πως πρόκειται κυρίως για μια προσωπική εξομολόγηση με αλληγορίες.

– Θέλω να εκφράσω αυτό που ως συνείδηση εισπράττω από τον κόσμο γύρω μου. Δεν υπάρχει αφήγημα εξάλλου που να μην έχει το στοιχείο της αυτοβιογραφίας. Αυτό ισχύει για όλους ανεξαιρέτως τους συγγραφείς. Από τον Μπαλζάκ και τον Ντοστογιέφσκι μέχρι τον Παπαδιαμάντη.

• Αρα είναι λίγο παράδοξο να προσπαθείς να εντάξεις ένα λογοτέχνημα, σώνει και καλά, σε μια θεωρητική κατασκευή, χωρίς προηγουμένως να ξεκαθαρίζεις το απλό, δηλαδή την προσωπική, την άμεση εμπειρία.

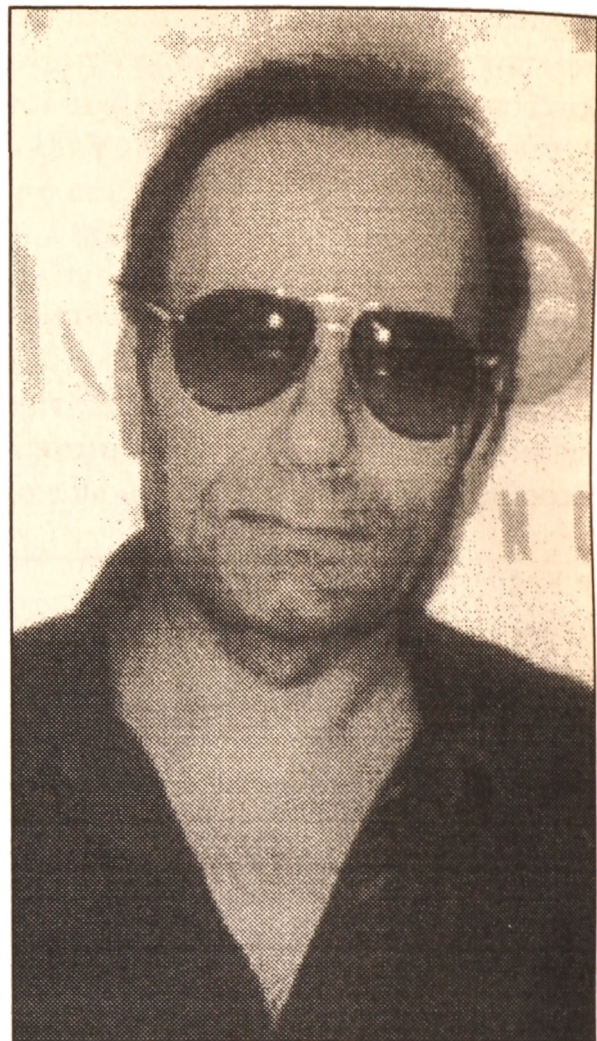
– Το μυθιστόρημα αυτό δίνει υλικό για κάποιες δεύτερες σκέψεις, πέραν του αυτοβιογραφικού στοιχείου, καθώς, θα έλεγα, μοιάζει με παλίμψηστο. Αρκεί βεβαίως να έχει κάποιος την πρόθεση να κάνει αυτές τις σκέψεις. Ο ήρωας, ο δολοφόνος, έχει κάποιες ψυχικές ουλές από την παιδική του ηλικία. Έχει ορισμένα ευδιάκριτα χαρακτηριστικά. Είναι μηδενιστής, είναι σνομπ. Κυνικός και φιλέλλην σνομπ, όπως έλεγε ο Σεφέρης για τον Ντάρρελ. Βάζει την τέχνη πάνω από τη ζωή. Ο πρώτος φόνος που κάνει είναι όταν βλέπει τη γυναίκα με την οποία

έχει κάνει έρωτα, να έχει μια ελιά μεγάλη σαν μπιζέλι και μαύρη σαν ποτάσα. Αυτό είναι μια κακοτεχνία που πρέπει να εξαφανιστεί. Και τη σκοτώνει.

• Ο ήρωας μοιάζει κομματιασμένος, ζει σε μια κομματιασμένη καθημερινότητα, αλλά ωστόσο αυτά τα κομμάτια φτιάχνουν ένα χαρακτήρα. Από τη διάλυσή του προέρχεται μια σύνθεση, ένα ολοκληρωμένο πρόσωπο.

– Σωστή παρατήρηση. Υπάρχει ωστόσο και ένα ανάπτυγμα λυρικό, ειδικά όταν μιλάει για την παιδική του ηλικία. Ο Φοίβος λοιπόν έχει παραδοθεί σ' έναν απόλυτο μηδενισμό που φτάνει μέχρι τον φασισμό ακόμη. Είναι προκλητικά σνομπ και πιστεύει πως ο άνθρωπος δεν έχει πια λόγο υπάρξεως. Είναι χαρακτηριστική η αλληλογραφία του με τον παλιό του φίλο, τον Ντίνο, που ζει στο Παρίσι. Εδώ εννοώ τον Ντίνο Γεωργούδη, μια μυθική μορφή των γραμμάτων για μένα, έναν υπέροχο αλεξανδρινό εστέτ. Η αλληλογραφία αυτή δίνει τις κοινωνικές και πνευματικές ρίζες του Φοίβου, παρότι βεβαίως η στάση του Ντίνου δεν φτάνει ποτέ στα άκρα.

• Υπάρχει όμως και μια κυνικότητα απέναντι στον διανοουμενισμό. Βλέπω να σαρκάζετε όχι μόνο την κοινωνία εν γένει, αλλά και τους

διανοούμενους στα περίξ, που παπαγαλίζουν τον Σεφέρη...

– Ναι. Ειρωνεύεται ο Φοίβος τον Σεφέρη. Έχει κάποιους λογαριασμούς μαζί του. Και εγώ εξάλλου έχω, όπως και με τον Ελύτη. Υπό το βάρος ορισμένης εκτίμησης των πραγμάτων από τη γενιά του 30, αποσιωπήθηκαν –ή σκεπάστηκε η φωνή τους– μεγάλοι ποιητές όπως ο Παπατσώνης ή ο Καρυωτάκης. Ο ήρωας, όπως ξέρετε, είναι πάντα ένα καταπληκτικό άλλοθι για τον συγγραφέα.

• Κατά τη γνώμη μου το μυθιστόρημά σας είναι μια προσπάθεια να παρακαμφθεί μια μοντερνιστική γλωσσική εμμονή με παραδοσιακές μορφές αφήγησης.

– Έτσι είναι. Η γλώσσα τουλάχιστον αυτό επιδιώκει. Να γίνει μια σύνθεση, να δείξει, όσο το μπορεί, πως τελικά και ο δημοτικισμός είναι ένας μύθος. Τελικά η σημερινή γλώσσα έσω-

σε πολλά λόγια στοιχεία και η νίκη γέρνει προς μια μεριά συμβιβασμού, με ελαφρά υπεροχή της λόγιας γλώσσας. Ο Σολωμός έπεσε σ' αυτό το σημείο έξω. Έλεγε το εξής: ποιος μετά από χρόνια θα λέει τη λαβωματιά τραύμα; Και όμως το τραύμα έμεινε. Αρκεί να μην γίνει μανιέρα αυτό το πράγμα, όπως το βλέπουμε σήμερα σε κάποιους μεταφραστές. Εκβιάζουν τη γλώσσα, φτάνοντας στη λόγια εκζήτηση. Αντί να πούνε γάμπα λένε άντζα. Αυτό είναι σκέτος εντυπωσιασμός.

• *Αυτό ισχύει και για σας. Έχετε κατηγορηθεί για εντυπωσιασμό σείρο, εννοώ τη νεωτερική γραφή γενικώς.*

—Βεβαίως. Είναι η πρώτη φορά που επιχειρώ να διηγηθώ με παραδοσιακό τρόπο μια ιστορία. Φεύγω από την εσωστρέφεια, από το αφηγηματικό παραλήρημα. Πιστεύω πως τα καταφέρνω.

• *Υπάρχει και το παιχνίδι με τη Φόνισσα του Παπαδιαμάντη. Από τον τίτλο δηλώνεται εμμέσως αυτό, αλλά νομίζω και ως πρόθεση δική σας διαφαίνεται...*

—Όχι μόνο. Χρησιμοποιώ αποσπάσματα. Στο τέλος χρησιμοποιώ τη λέξη μινύρισμα. Ο Παπαδιαμάντης έχει τη φράση αυτή «μινύρισμα πουλιού χειμαζομένου». Είναι η φωνούλα που βγάζει το πουλάκι που κρυώνει και η φωνή ίσα που ακούγεται. Σ' αυτό λοιπόν το ελάχιστο μινύρισμα ο ήρωας ψηλαφίζει την καρδιά του, βάζει το πιστόλι και φεύγει.

• *Η φόνισσα μένει μετέωρη ανάμεσα στη θεία και την ανθρώπινη δικαιοσύνη. Το ίδιο και ο δικός σας ήρωας;*

—Όχι δεν μένει μετέωρος. Είναι εγγεγραμμένος στο μηδέν. Δεν πιστεύει. Και έξω από την πίστη, όλα τα πράγματα είναι παρδαλά, όπως έλεγε και ο Σαραντάρης. Όλα είναι μια κουρελού. Ο Ντοστογιέφσκι έλεγε επίσης πως αν δεν πιστεύεις πουθενά, αν δεν υπάρχει θεός, όλα νομιμοποιούνται. Εδώ δεν υπάρχει πίστη, δεν υπάρχει κέντρο, για να θυμηθούμε μια γνωστή φράση του Ζήσιμου Λορεντζάτου. Ωστόσο τον δολοφόνο τον καίνε πράγματα, τον ενοχλεί η καθημερινότητα, άρα η αλλοτρίωση του ανθρώπου.

• *Ζητάει την πίστη που λείπει;*

—Δεν ξέρω αν θα ήθελε την πίστη. Μάλλον πιστεύει σε μια συνείδηση σε εγρήγορση.

• *Αυτό το κουρελιασμένο είναι μια υπαρκτή κοινωνική κατάσταση σήμερα;*

—Είναι προφανώς μια αλληγορία. Αλλά το βλέπουμε και στον σημερινό άνθρωπο που είναι σαν φτερό στον άνεμο. Μπορεί να μην σκοτώνει αλλά κάνει άλλους φόνους. Ο άνθρωπος έχει μέσα του το κακό. Είναι μια παράδοση γνωστική αυτό. Ο Στάινερ επικαλείται τον Κέσλερ, που από μικρός τον είχα στο προσκέφαλό μου. Για τον Κέσλερ λοιπόν στον άνθρωπο υπάρχει μια σχιζοφρένεια ανάμεσα στον παλιό εγκέφαλο και τον νέο. Στον ένα εκφράζονται τα ένστικτα και στον άλλο ο ορθός λόγος. Στο τέλος επικρατεί ο παλιός. Μην ξεχνάμε πως η ιστορία είναι θέατρο πολέμου και η ειρήνη είναι διάλειμμα.

• *Υπάρχει στο βιβλίο σας μια διάχυτη αποστροφή απέναντι στη μάζα. Εσείς προσωπικά νοιώθετε αυτή την αποστροφή;*

—Υπάρχουν στιγμές που νοιώθω έτσι. Όταν γυρνάω την Αθήνα και παρατηρώ τους ανθρώπους, τότε κάποιες στιγμές το νοιώθω.

• *Θα μπορούσε ένας μεταπολεμικός συγγραφέας να νοιώθει έτσι; Αν γράφατε το '50;*

—Όχι, ο κόσμος τότε ήταν διαφορετικός. Κάποτε οι ιδεολογίες θέρμαιναν τους ανθρώπους, τους ένωναν έστω και στρεβλά, ηλίθια. Και έδιναν μια ενότητα, ένα πεδίο αναφοράς. Σήμερα όλα είναι θρυμματισμένα.

• *Δεν νομίζω πως είναι ζήτημα ιδεολογιών που χάθηκαν. Έχουμε μια βίαιη ιστορική αλλαγή. Ξεκρεμιέται ο άνθρωπος από μια παραδομένη ζωή, δεν αναγνωρίζει πια πανάρχαιες καθημερινές σταθερές ή και αξίες ιστορικές που τον προσδιόριζαν μέχρι προχτές. Αυτό ίσως προκαλεί τη μέγιστη κοινωνική κρίση.*

—Ίσως να είναι έτσι. Εκείνο που με τρομάζει κατ' αρχήν είναι το γενικευμένο μακελειό. Ζούμε μέσα σ' ένα μακελειό. Αλλά από την άλλη όταν καταβυθίζεσαι στο μηδέν, όταν δεν πιστεύεις πια σε τίποτα σχεδόν, αυτό μπορεί να σε απελευθερώνει. Είναι εν τέλει μια τρομακτική αίσθηση απελευθέρωσης αυτό το κοινωνικό μακελειό.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ «ΤΙ ΞΕΡΩ;»
QUE SAIS-JE?

Jean Brun
Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ
ΚΑΙ ΤΟ ΛΥΚΕΙΟ

Laurent Ayache
Ο ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ

Claude Mossé
ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΘΕΩΡΙΩΝ
ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Jean Imbert
ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΔΙΚΑΙΟ

Henri & Pierre L6o
Η ΚΑΤΑΘΛΙΨΗ

Roger Perros
ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΗΣ

Pierre Cabanne
Ο ΚΥΒΙΣΜΟΣ

Δ Α Ι Δ Α Λ Ο Σ
Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

΄Αρσάκη 6 - Τηλ. 3233271, FAX 3247791
www.daedalus-zaharopoulos.gr
e-mail: daed-zah@otenet.gr

Ο Johannes Brahms ζει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του στη Βιέννη και η μουσική του ανδρώνεται στο αντιδραστικό κλίμα που επικρατεί μετά από την πλημμυρίδα των επαναστάσεων του 1848. Δεν αποκτά ωστόσο επαναστατική πείρα, σε αντίθεση με τον Wagner, και δεν αισθάνεται την ανάγκη να ανατρέψει τα πάντα στο όνομα της «επαναστατικής τέχνης». Απλά αποστρέφεται με κάθε τρόπο την επαφή με την δημόσια ζωή και δεν αποσκοπεί σε φανταχτερές εντυπώσεις, όπως ο Wagner.

Ο Μπραμς και η ρομαντική σχολή

*Δεν γνωρίζεις τι σημαίνει
να ακούω συνεχώς
τα βήματα του Μπετόβεν πίσω μου.*
Johannes Brahms

Ενώ ο Wagner διακηρύσσει ότι ανατρέπει όλες τις καθιερωμένες μουσικές φόρμες, ο Brahms αισθάνεται βαριά την κληρονομιά του Bach, του Haydn, του Mozart, του Beethoven, του Schubert και δίνει την εντύπωση ότι μόλις μπορεί να ακολουθήσει τον δρόμο που χάραξαν οι μεγάλοι δάσκαλοι. Παρά το γεγονός ότι συνθέτει τέσσερις συμφωνίες και τέσσερα κοντσέρτα, υιοθετεί την φόρμα της μουσικής δωματίου ως μέσο έκφρασης των πιο ενδοσκοπικών, εναγώνιων και πεσιμιστικών του σκέψεων.

Ωστόσο ο Brahms δεν υμνεί τον θρίαμβο της αντίδρασης αλλά κρατά μια νηφάλια στάση. Τεχνίτης πιστός στην παράδοση συνθέτει με ενδελέχεια εμπλουτίζοντας με δεξιοτεχνία τα έργα του με όλα τα τεχνικά μέσα και τις μεθόδους που κληρονομεί από τον Beethoven και από τις μεγάλες κατακτήσεις του ρεαλισμού γενικότερα.

Η ειδοποιός διαφορά με τον Wagner αναδύεται ανάγλυφη μέσα από το έργο του, αφού η μουσική του δεν προσφέρεται σαν μυστικιστικό σύμβολο αλλά σαν «καθαρό αίσθημα» που αντανάκλα τον πραγματικό κόσμο της εποχής του και όχι χίμαιρες.

Το μήνυμά του είναι σαφές. Ο κόσμος των αυτοκρατοριών είναι ο κόσμος της μελαγχολίας και της απαγοήτευσης. Κατανοεί πλήρως ότι οι αρετές του πα-

ρελθόντος πρέπει να διατηρηθούν, τουλάχιστο σε σχέση με την φόρμα. Έτσι όχι μόνο αντλεί από τα νάματα και τα διδάγματα των μεγάλων δασκάλων αλλά ξαναγράφει και ξαναδουλεύει την μουσική των θεμελιωτών του ρομαντισμού. Αποφεύγει όμως την αντιγραφή και τον μιμητισμό. Αισθάνεται τον γύρω κόσμο του να καταρρέει και γι' αυτό καταφεύγει στα μεγάλα έργα του ηρωικού παρελθόντος και σφιχτοδένεται μαζί τους: απλά γιατί τα βρίσκει αληθινότερα από την ασφυκτική καθημερινή ζωή της εποχής του.

Πάνω απ' όλα είναι μεγάλος ανατόμος της ανθρώπινης ψυχής· γι' αυτό το λόγο στα έργα του και το απλούστερο αίσθημα γίνεται περίπλοκο. Έτσι η χαρά συνυπάρχει με την λύπη και οι εκρήξεις διαμαρτυρίας εκφυλίζονται σε παραίτηση. Όπως και ο Bartok αναζητεί την λύτρωση στην αστείρευτη λαϊκή παράδοση αξιοποιώντας δημοτικά τραγούδια και αγροτικούς χορούς σε όλα τα έργα μουσικής δωματίου. Ωστόσο τον λαό τον βλέπει με τα μεσαιωνικά πρότυπα, δηλαδή σαν ένα πλήθος ανθρώπων που οι χαρές τους οφείλονται μόνο στο γεγονός ότι είναι απλοί και ξέγνοιαστοι.

Η διαμάχη των οπαδών του Wagner και του Brahms δεν επιβεβαιώνει την πλατιά συμμετοχή του λαού στα μουσικά δρώμενα, αφού το κοινό αποφασίζει για το ξεπερασμένο και το είδος της τέχνης που ανταποκρίνεται στις ανάγκες του λαού που βιώνει τον κόσμο της αλλαγής.

Η βαθύτερη ερμηνεία της διαμάχης έχει να κάνει με την μονόπλευρη τάση

της αστικής κουλτούρας, όπου κάθε ιδιοτροπία θεωρείται σαν η μόνη «αληθινή τέχνη». Έτσι η πολυδιαφημισμένη «πρόοδος» του Wagner ευθυγραμμίζεται με την τάση κριτικής και απάντησης στην τάση του Brahms να επιστρέψει στην αστείρευτη παράδοση των μεγάλων δασκάλων. Η μουσική του Brahms βάλλει εναντίον του αλλοπρόσαλλου, του εξωπραγματικού της «επανάστασης» του Wagner και της donkixωτικής του μάχης με τα σύννεφα.

Εκ πρώτης όψεως ο καθένας τους φαίνεται να έχει δίκιο στις επικρίσεις του για τον άλλο. Για παράδειγμα ο Wagner μας οδηγεί κατευθείαν στον Schoenberg, που τα έργα του είναι γεμάτα από αλλοπαρμένες κραυγές, ονειροπαρμένα σύμβολα και διακηρύξεις για το υποσυνείδητο. Ο Brahms μας κατευθύνει στον Hindemith, που τα καλοδουλεμένα έργα του χαρακτηρίζονται από θαυμάσιο χειρισμό της αντίστιξης.

Ωστόσο αμφότεροι είναι μεγάλοι μύστες της τεχνικής και ειδικά ο Wagner δίνει την εντύπωση ότι συνθέτει μουσική υψηλών αξιώσεων, παρά το γεγονός ότι τα νοήματά του είναι φτωχά και η κοσμοθεωρία του αξιοθρήνητη. Στην πραγματικότητα και οι δύο αντλούν από την μεγάλη μουσική επανάσταση του προηγούμενου αιώνα επιφέροντας μόνο τελειοποιήσεις.

Αν είχαν πράγματι αφουγκρασθεί τον παλμό των ογκούμενων λαϊκών κινημάτων και τον εκφράζανε στην μουσική τους, θα ήταν αντιμέτωποι με νέες μουσικές προκλήσεις και θα χρειαζόταν να δώσουν λύσεις στα προβλήματα της

μουσικής αδιαφορώντας για τους δήθεν σοφούς σονμπ μουσικοκριτικούς που θα τα χαρακτήριζαν ενδεχομένως «χυδαιότητες».

Στην κεντρική Ευρώπη το συμφωνικό ποίημα του Liszt αποτελεί το πρότυπο που συνεχίζει ο Smetana (*Η Χώρα μου*), ο Dvorak (*Τρίτη, Τέταρτη και Πέμπτη Συμφωνία*) και ο Bruckner (*Τρίτη, Τέταρτη και Πέμπτη Συμφωνία*). Στη συνέχεια την σκυτάλη παίρνει ο Brahms με τις *Variations* σε ένα θέμα του Haydn (1873) –εκτός των *Παραλλαγών* σε ένα θέμα του Schumann (1854), του Händel (1861) και του Paganini (1863) που προηγήθηκαν– και με τα τρία αριστουργήματά του, τις *Συμφωνίες* σε *C Minor* και *D Major* (1876, 1877) και το *Κοντσέρτο Για Βιολί και Τσέλο* σε *A Minor Op. 102* (1879).

Ωστόσο ο Brahms κατατρίχεται από τα βαριά βήματα του Beethoven. Η ικανότητά του στη σύνθεση παραλλαγών (*Variations*) αποτελεί και την σωτηρία του σε σχέση με τις συμφωνίες του, αφού οι ιδέες του μετουσιώνονται, όπως και στον Schumann, σε αρμονικές μελωδικές φράσεις. Ο Brahms, μεγάλος δεξιότηχης, συχνά αντλεί την «συμφωνική» του συνέχεια από την παραλλαγή ή ακόμη από το μπάσο παρά από την μελωδία.

Η εισαγωγή της *Δεύτερης Συμφωνίας* του αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα. Ο Brahms δεν μπορεί να συνταιριάσει την ρυθμική έμπνευση με την θεματική των πρώτων μερών των έργων του Beethoven, όμως προσφέρει πλούσια θεματική υφή και βαθυστόχαστο ήχο που εντυπωσιάζει τους μουσικούς που απωθούνται από τις τότε σύγχρονες τάσεις και τις επιπτώσεις τους στην ορχηστρική μουσική και την παρτιτούρα. Δεν μπορεί να προσεγγίσει το βάθος των αργών μερών των έργων του Beethoven, αν και σχεδόν το επιτυγχάνει στην *Τέταρτη Συμφωνία* του (1885),

Ο Μπραμς στο πιάνο. Σκίτσο του Willy von Beckerath.

και ούτε συνθέτει ένα πραγματικό *scherzo*.

Ο μαέστρος Hermann Levi είχε εκμυστηρευθεί στην Clara Schumann ότι «έχει αμφιβολίες για τα δύο μεσαία μέρη» της *Πρώτης Συμφωνίας*, που ενώ «είναι όμορφα, φαίνεται να ταιριάζουν περισσότερο σε μία σερενάτα ή σουίτα παρά σε μία μεγάλοπνοη συμφωνία».

Ο ίδιος ο Beethoven είχε δώσει μία εναλλακτική λύση στο *scherzo* στα *Allegrettos* της *Εβδόμης* και *Ογδός* *Συμφωνίας* του και ο Brahms την αποδέχεται στις τρεις από τις τέσσερις περιπτώσεις. Το ευχητικό *Poco Allegretto* της *Τρίτης Συμφωνίας* του (1883) είναι γοητευτικό, αν και είναι ένα τραγούδι χωρίς λόγια. Το *Allegro giocoso* σε 2/4 της *Τέταρτης Συμφωνίας* του χαρακτηρίζεται από το βαρύ τευτονικό χιούμορ και προέρχεται από την *Akademische Fest-Overture* του 1880. Το *finale* της *Πρώτης Συμφωνίας* του Brahms σκόπιμα προκαλεί σύγκριση με το κύριο *allegro* της *Ενάτης* του Beethoven και αναδίδει ένα *coup de théâtre*, στην *coda*, όταν το *piu allegro* διακόπτεται ξαφνικά

από τα μεγαλοπρεπή έγχορδα στην αργή εισαγωγή του *finale*. Το ήσυχο *finale* της *Τρίτης* είναι εξαιρετικό και θυμίζει Haydn, ενώ το αντίστοιχο της *Τέταρτης* αποτελεί πρωτότυπη σύλληψη.

Ορισμένοι μουσικολόγοι διαβλέπουν στη *Σονάτα Για Πιάνο και Τσέλο No. 1* σε *E Minor Op. 38* τον ελάχιστο φόρο τιμής του συνθέτη προς τους μεγάλους δασκάλους του. Το κύριο θέμα του πρώτου μέρους, μία υπέροχη μουσική σύλληψη, αντανακλά ευγένεια αλλά ταυτόχρονα μία ελεγχόμενη αξιοπρέπεια, ενώ το δεύτερο και τρίτο μέρος της είναι συγκλονιστικά.

Η *Σονάτα Για Πιάνο και Τσέλο No. 2* σε *F Op. 99* είναι εμπνευσμένη από το γαλήνιο περιβάλλον της ελβετικής λίμνης Thun όπου ο Brahms συνθέτει το έργο. Χαρακτηρίζεται από εξαιρετική ζωντάνια στα τρία πρώτα μέρη, αφήνοντας πε-

ριθώριο ξεκούρασης στο γοητευτικό τέταρτο μέρος.

Η *Σονάτα Για Πιάνο No. 1* σε *C Major Op. 1* είναι ίσως το πιο κρίσιμο και απαιτητικό έργο που έχει εκδοθεί ποτέ· γι' αυτό και δίκαια χαρακτηρίζεται από τον Melvin Berger ως «η Τριακοστή Τρίτη Σονάτα του Beethoven». Το σφρίγος, η αυστηρή δομή, η ανεπαίσθητη ένταση που αναπτύσσονται σε κάθε μέρος αποδεικνύουν την πνευματική συγγένεια με τον μεγάλο δάσκαλο, τον Beethoven.

Η *Σονάτα Για Πιάνο No. 2* σε *F Sharp Minor Op. 2* χαρακτηρίζεται, όπως και η πρώτη, από μελωδικές αλληλεξαρτήσεις των μερών, ενώ το αργό μέρος αποτελείται από μία σειρά από παραλλαγές που βασίζονται στο παλιό γερμανικό λαϊκό τραγούδι «*Mir ist leide*».

Η πιο δημοφιλής *Σονάτα Για Πιάνο No. 3* σε *F Minor Op. 5* δημιουργεί την αίσθηση ενός εντυπωσιακού δράματος και χαρακτηρίζεται από μεγάλη ένταση. Υιοθετεί μία προσέγγιση προσφιλή στον Beethoven και κλείνει θριαμβευτικά. Μετά από την ελεύθερη ανάπτυξη

του *rondo* από το τελευταίο μέρος ξεπηδούν αναφορές σε προηγούμενες μελωδίες και το θέμα κλείνει με μεταρσιωμένη σύλληψη.

Αλλά και οι *Σονάτες για Βιολί* είναι έργα υψηλής τελειότητας.

Η *Σονάτα Νο. 1 Για Πιάνο και Βιολί Op. 78*, αποκαλούμενη και «τραγούδι της βροχής», φέρει ονομασία που ταιριάζει απόλυτα σε μία τέτοια μουσική σύνθεση, όπως προκύπτει από την επιστολή του συνθέτη προς τον Otto Desoff.

Η *Σονάτα Για Πιάνο και Βιολί Νο. 2 Op. 100* είναι «ένα χάδι» σύμφωνα με τον εύστοχο χαρακτηρισμό της Elizabeth von Herzogenberg, αφού την διακρίνει λαμπερή οικειότητα, γλυκύτητα και ευγένεια.

Αλλά η *Σονάτα Για Πιάνο και Βιολί Νο. 3 σε D Minor Op. 108* αποτελεί την αποθέωση και όπως χαρακτηριστικά γράφει η Clara Schumann το τρίτο μέρος της θυμίζει «ένα όμορφο κορίτσι που χαριεντίζεται με τον εραστή της».

Ωστόσο θα ήταν ουσιώδης παράλειψη ο μη σχολιασμός του *Πρώτου Κοντσέρτου Για Πιάνο σε D Minor Op. 15* και του *Δεύτερου Κοντσέρτου Για Πιάνο σε B Flat Op. 83*.

Το *Πρώτο Κοντσέρτο* αρχίζει με ένα *maestoso* που προδικάζει θύελλα και ένταση στη συνέχεια. Αν εξαιρέσει κανείς δύο στιγμιαίες εκρήξεις υψηλής τονικότητας (*major tonality*), η ομαλή στη συνέχεια ανάπτυξη του θέματος δεν απαλύει την ένταση που ακολουθεί. Το *rondo* δείχνει την αποφασιστικότητα του Brahms «να αρπάζει την

ζωή από τον λαιμό», κατά την επιτυχή έκφραση της Joan Chissell, ενώ τα αντιθετικά επεισόδια (*episodes*) του δίνουν πνοή ζωής απηχώντας την λατρεία του Brahms για την ουγγρική χορευτική μουσική που τόσο λάτρευσε.

Το *Δεύτερο Κοντσέρτο* αποτελείται από δύο μέρη: το *allegro non troppo* και το *allegro appassionato*. Το πρώτο μέρος χαρακτηρίζεται από ευρύτητα και μεγαλειώδες ύφος, ενώ το δεύτερο μέρος ξεχωρίζει για την εξαιρετική εκφραστική του δύναμη.

Το μοναδικό βαθυστόχαστο εξέχον κομμάτι της προτεσταντικής θρησκευτικής μουσικής (ο Brahms προέρχεται από λουθηρανικό περιβάλλον), που δεν είναι ούτε λειτουργικό ούτε ορατόριο, είναι το έργο του *Ein deutsches Requiem* που ολοκληρώθηκε το 1868. Το έργο αυτό είναι το απαύγασμα ενός μουσουργού που ασπάζεται την χριστιανική ηθική και θαυμάζει την Βίβλο. Το *German Requiem* αρχίζει και τελειώνει με μακαρισμούς.

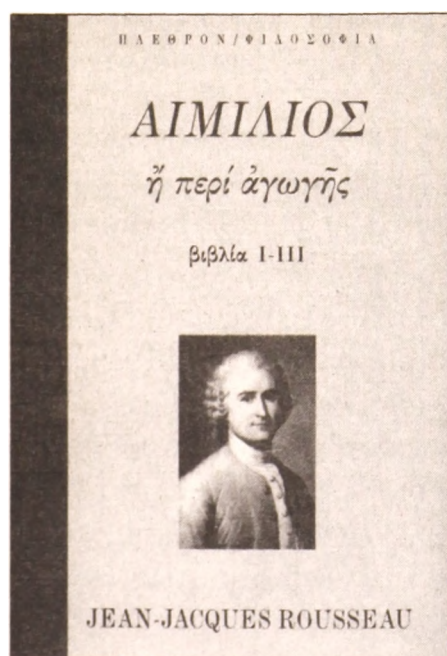
Η σύγκριση με το αντίστοιχο έργο του Franck (*Les Beatitudes*) απεικονίζει με ενάργεια τις διαφορές μεταξύ του Λουθηρανισμού και του Καθολικισμού: Η θεατρική πρωτοπορία του Franck, η μάλλον γλυκερή διαβεβαίωση του «*voix du Christ*», η ευτυχία και η έκσταση της *choeur céleste* αντιδιαστέλλονται με την ευγενή ανθρώπινη παρηγοριά της μουσικής του Brahms, που φωτίζεται κατά διαστήματα με ήχους άρπας και χαρακτηρίζεται από την απουσία του βιολιού. Μόνο τα τρομπόνια θα χαιρετίσουν την Ώρα της Κρίσεως και θα φέρουν

την λύτρωση στον ακροατή.

Η ουσιαστική σύνθεση που προσφέρει ο ρομαντικός Brahms με τις μοναδικές εκφραστικές του δυνατότητες και τεχνικές δεν θα μπορούσαν να υπάρξουν σε άλλη εποχή, αφού μπήκαν στην μήτρα του μπαρόκ και των κλασικών μοντέλων και επιρροών. Αυτά τα γνωρίσματα τον ακολουθούν σε όλη την ζωή του, από τα εκρηκτικά και βαθυστόχαστα πρώιμα έργα όπως οι *Σονάτες για Πιάνο* και το *Πρώτο Κοντσέρτο Για Πιάνο* (1854-8) μέχρι την δραματική βαρύτητα και το σφρίγος της *Τετάρτης Συμφωνίας* (1883), το *Διπλό Κοντσέρτο* (1887) και ακόμη τα πλέον βαθυστόχαστα έργα του, όπως το *Κουιντέτο για Κλαρινέτο* και οι *Σονάτες* (1891-4).

Ο Brahms ήταν ένας από τους πρώτους μουσικούς που συνειδητοποίησαν πως η σύγχρονη ζωή μπορεί να εμπλουτισθεί όχι μόνο με ακούσματα της παλιάς μουσικής αλλά και με την έρευνα των πηγών της. Έτσι ο Brahms καθιερώνει την πρόκληση του προς την μουσική του εικοστού αιώνα και μπορεί να χαρακτηριστεί ως πλέον σημαντικός από τον Wagner, για τον οποίο το παλιό είχε ελάχιστη σημασία, όπως εύστοχα παρατηρεί ο J. Peter Burkholder. Ίσως αυτό ακριβώς το γεγονός του συνδυασμού της προοδευτικότητας με την γνήσια επιτυχία καθιστούν τον Brahms μια τρομερή μορφή και ταυτόχρονα μια γοητευτική παρουσία του «Αιώνα του Ρομαντισμού».

EYA BAMBOYKOY

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ἡ περί ἀγωγῆς JEAN-JACQUES ROUSSEAU

Σε μόνιμη διαμάχη με τούς συγχρόνους του, ο J.-J. Rousseau σφυρηλάτησε μία φιλοσοφία συνδεδεμένη με τα μεγάλα κοινωνικά, πολιτισμικά και ιδεολογικά ρεύματα της εποχής του, αιώνα τῶν Φώτων, μία σκέψη πολιτική και μία γραφή που θα ασκήσουν μεταγενέστερα μία βαθύτατη επίδραση. Στόν Αἰμίλιο, «ἔργο κλειδί για τόν πολιτισμό μας», ὅπως χαρακτηρίστηκε ἀπό τούς μελετητές του, ἐκθέτει τίς ἀπόψεις του περί ἀγωγῆς. Ἡ παιδαγωγική του θεμελιώνεται σέ δύο μεγάλες ἀρχές: τήν ἀπομάκρυνση τοῦ παιδιοῦ ἀπό τήν ὀλέθρια ἐπιρροή τῆς κοινωνίας καί τήν ἀνάπτυξη τῆς ἐλευθερίας. Ὁ πλοῦτος, τό θεωρητικό ἐνδιαφέρον καί ὁ ζωογόνος ρόλος αὐτοῦ τοῦ κειμένου σήμερα τό καθιστοῦν ἀπαραίτητο ὄχι μόνο σέ παιδαγωγούς, κοινωνιολόγους καί φιλοσόφους ἀλλά καί σέ κάθε σκεπτόμενο ἄνθρωπο.

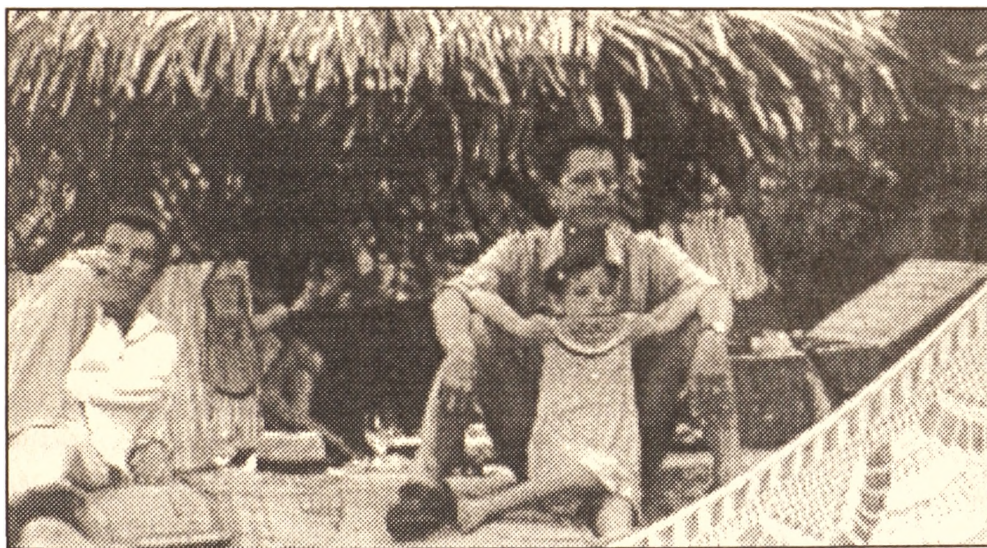
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΛΕΘΡΟΝ Μασσαλίας 20α, Αθήνα, τηλ.: 36.45.057, fax: 36.41.260

Τώρα πια δεν τελειώνει η κινηματογραφική περίοδος κάπου εκεί προς το τέλος του Μάη και δεν τελειώνει γιατί απλούστατα δεν υπάρχει κινηματογραφική περίοδος. Μόλις κάνουν πως σφίγγουν οι ζέστες οι ταινίες, εννοούμε πάντα της Α' προβολής, μετακομίζουν από τις χειμερινές αίθουσες με το απόλυτο σκοτάδι, τα αναπαυτικά καθίσματα, την απόλυτη ηχομόνωση και γενικά τη θαλπωρή που κάνει την παρακολούθηση μιας προβολής απόλαυση, στις θερμότερες αίθουσες με όλα τα κουσούρια που έχουν και που κάνουν την κινηματογραφοδέηση πρόφαση. Τα έχουμε άλλωστε ξαναπεί. Εμείς λοιπόν στα χειμερινά υπόλοιπα και στα μέτρια προϊόντα τους.

Έχουν και οι μέτριες ταινίες τις χάρες τους

Δεν είναι δα και τόσο δύσκολο να απαντηθεί το ερώτημα: Η ανάγνωση του λογοτεχνικού βιβλίου είναι προτιμότερη ή η παρακολούθηση της ταινίας που βασίστηκε στο βιβλίο. Η απάντηση έχει

ευαγγελικό χαρακτήρα: αν διάβασες το βιβλίο, μην πηγαίνεις να δεις την ταινία και ο λόγος είναι ότι κατά κανόνα σε περιμένει η απογοήτευση. Αν πάλι είδες την ταινία, άσε το βιβλίο στην ησυχία του γιατί αφού γνωρίζεις την πλοκή και το τέλος θα βαρεθείς να το διαβάσεις. Εμείς, καθότι φανατικοί θαυμαστές και αναγνώστες του άγγλου συγγραφέα John le Carré, σαφώς πιο σημαντικού από την Agatha Christie, σπεύσαμε να διαβάσουμε τον *Ράφτη του Παναμά* αμέσως μόλις κυκλοφόρησε στη χώρα μας. Και ενώ το βιβλίο ήταν μια σκέτη απόλαυση κάναμε –εκ καθήκοντος– το λάθος να δούμε και την ταινία. Την σκηνοθέτησε ο Τζων Μπούρμαν (*Excaliber, Το σμαραγδένιο δάσος, Ο στρατηγός κ.ά.*) και έκανε μια

Πιρς Μπρόσναν (ο πράκτορας) και Τζέφρι Ρας (ο ράφτης) στην ταινία του Τζων Μπούρμαν *Ο Ράφτης του Παναμά*.

σχετικά καλή ταινία. Το πιο σημαντικό της ατού είναι ότι γυρίστηκε στον Παναμά και με αξιοπιστη (ως μεταφορά απ' το βιβλίο) επιλογή των χώρων. Θαυμάσιος ο Τζέφρι Ρας στο ρόλο του ράφτη, μέτρια η Τζέρεμι Λι Κέρτις στο ρόλο της γυναίκας του και απαράδεκτος ο Πιρς Μπρόσναν (ο γνωστός μας Τζαϊμς Μποντ).

Ο ράφτης επικαλείται ένα ψευδές παρελθόν και τίτλους ανύπαρκτους. Έχει μια λαμπρή οικογένεια και λαμπρή επαγγελματική επιτυχία, εκεί στον μακρινό Παναμά. Με δυσμενή μετάθεση φτάνει ένα τρίτης διαλογής διπλωματικό στέλεχος στον Παναμά με αντικείμενο την προστασία των βρετανικών συμφερόντων στην μετά Νοριέγκα εποχή. Για το σκοπό αυτό εκβιάζει τον

ράφτη ότι θα αποκαλύψει στη γυναίκα του το αληθινό του παρελθόν, αν αυτός δεν δεχτεί να τον πληροφορεί –μιας και πελάτες του είναι η πολιτική και οικονομική αφρόκρεμα του Παναμά– για την πορεία των πολιτικών πραγμάτων σε σχέση πάντοτε με την ασφαλή λειτουργία της διώρυγας. Και όλα αυτά με δελεαστικό οικονομικό κίνητρο. Το ταλέντο του φαντασιοκόπου παραμυθάραφτη φορτίζει ένα περιβάλλον, το χρήμα ρέει άφθονο από το θησαυροφυλάκιο της Αυτής Μεγαλειότητας. Οι παρανοήσεις και οι εμπλοκές θα μετατρέψουν το «παιχνίδι» σε κίνδυνο άμεσης πολεμικής ανάφλεξης. Τελικά η ταινία δεν κουράζει αλλά ούτε και μένει τίποτα. Έχουν αξιωθεί και καλύτερη τύχη τα βιβλία του Le Carré όπως π.χ. *Ο κατάσκοπος που γύρισε απ' το κρύο* και κυρίως η αγγλική τηλεοπτική τριλογία του Σμάλι με την μεγαλειώδη ερμηνεία του Άλεκ Γκίνες.

Ιταλοελληνική συμπαραγωγή η ταινία *Αντόνιο, χαμογελάστε παρακαλώ* που «φιλοξενήθηκε» στο πρόγραμμα του Filmcenter. Αυτό το τελευταίο σημαίνει ότι η ταινία, την οποία σκηνοθέτησε η Άννα ντε Φραντίσκα, διαθέτει ποιοτικά προσόντα. Και αυτά μεν υπάρχουν αλλά ως καλή πρόθεση. Η ίδια η ταινία, με τους τρόπους της, την προσπάθειά της να δημιουργήσει ατμόσφαιρα και κέφι, η ανθρωπιστική της διάθεση, η υιοθέτηση εκδοχών της πολυπολιτισμικής πραγματικότητας, όχι πάντοτε αθώας, που συχνά την χαρακτηρίζει ένα χρωματιστό αλαλούμ, μια κατασκευασμένη αλλά αγαθή ανοχή μας κερδίζει σαν σεναριακή πρόταση, αλλά όχι και σαν αποτέλεσμα. Άλλο να σκηνοθετείς ένα αυθαίρετο και χαρούμενο μπάχαλο και άλλο να είναι μπάχαλο η σκηνοθεσία.

Ο συνταξιούχος δικαστής αυτοβούλως πηγαίνει τρόφιμος σε γηροκομείο το οποίο δηλώνει ίδρυμα ατόμων προς επανένταξη. Ύστερα από τη θητεία του ένα άλφα χρονικό διάστημα στο γηροκομείο γίνεται ενοικιαζόμενος παππούς σε σπίτι εύπορο με δίδυμα κοριτσάκια και με καθήκοντα ενός αληθινού παππού. Ό,τι ακολουθεί, και παρά τη χαλαρή και αδύναμη σκηνοθεσία, δημιουργεί κέφι αλλά και... κατανόηση. Όλα είναι συμπαθητικά.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

Το τάνγκο σαρώνει, το τάνγκο είναι μόδα, το τάνγκο σπάει ταμεία. Ποιον μπορεί να ενδιαφέρει όμως σήμερα το πιο λαϊκό και εντυπωσιακό στην αφηγηματική του πληρότητα και αυτάρκεια «χοροθέατρο»;

Οι ιστορίες του, πολυκαιρισμένες πια, ή η κατάλυση των αποδεκτών ορίων αγγίγματος του/της παρτενέρ;

Tango

Για τους ανθρώπους που ασχολούνται με τον χορό, το ενδιαφέρον μιας τέτοιας παράστασης, η δεξιοτεχνία, το μπέρδεμα των ποδιών σε απίστευτες ταχύτητες, εξαντλείται γρήγορα ίσως και μέχρι τα μισά μιας παράστασης. Κανείς δεν σοκάρεται, και η ιστορία των «κοριτσιών» του Μπουένος Άιρες ή της αργεντίνικης σκληρής ενδεχομένως ενδοχώρας, δεν προσφέρει ισχυρό υλικό για κάποιου είδους ενδιαφέρουσα φαντασίωση. Το τάνγκο είναι μάλλον βαρετό, εκτός κι αν η ευρηματικότητα του χορογράφου συλλάβει κάποιο έξυπνο νούμερο με υπερβολικές δεξιοτεχνικές απαιτήσεις, που θα ενθουσιάσει για λίγο ακόμη τον θεατή που βλέπει συχνά παραστάσεις χορού. Παρ' όλα αυτά το κοινό εξακολουθεί να πηγαίνει σε παραστάσεις τάνγκο. Επειδή είναι μόδα, και επειδή είναι πάντα στη μόδα.

Και οι δύο αυτές συνθήκες είναι προς συζήτηση: είναι μόδα γιατί οι «εθνικές κουλτούρες» είναι στη μόδα – άρα η φυσιογνωμία του πλαισίου στο οποίο ανήκε κάποτε το τάνγκο, πρέπει να δεχτούμε ότι έχει διαφοροποιηθεί. Είναι μόδα γιατί κάποιες χώρες αισθάνονται την αργεντίνικη μουσική πολύ κοντά στη δική τους, χώρες ή το ίδιο «περιφερειακές» ή «περιθωριακές» στον παγκόσμιο χάρτη, ώστε να δημιουργούν αυτόματα υποκατάστατα «δεσμών αίματος», συγγενειών μ' άλλα λόγια, μέσω της μουσικής και του χορού. Μας αρέσει το μπαντονεόν, για παράδειγμα, και το τολμηρό χορευτικό νούμερο (που όμως δεν είναι στο πλαίσιο ενός καμπαρέ, είναι πλέον κομμάτι μιας «εθνικής» παράδοσης), γιατί δημιουργεί την αίσθηση του γνώριμου, όσον αφορά στους κανόνες διασκέδασης, φερ' ειπείν, που ισχύουν στη χώρα φιλοξε-

νίας της παράστασης ή της αίθουσας εκμάθησης τάνγκο (Ελλάδα) κ.ο.κ. Ο χορός αυτός μεταλλάσσεται και επιβιώνει, όσο τουλάχιστον η επίδειξη πάθους σε χώρες κυρίαρχες στη δημιουργία «ρευνμάτων» είναι μόδα.

Είναι μόδα, σημαίνει σε ένα επίπεδο, είναι «σύγχρονο», συμπλέει με όρους που ισχύουν –δεν κρίνονται εδώ οι όροι αυτοί– σε μια δεδομένη χρονική στιγμή. Αντίθετα, είναι πάντα στη μόδα, σημαίνει ότι κάτι έχει μάλλον χαθεί, ή μάλλον ότι δεν αναγνωρίζεται ως χαμένο. Ή ότι υπάρχει μια μειοψηφία που διατηρεί στην «σύγχρονη» στιγμή/πραγματικότητα, την ανάμνηση του παλαιότερου, μη μετεξελλιγμένου πλαισίου ύπαρξης ενός γεγονότος, μουσικής και χορού εν προκειμένω. (Άρα και πάλι αναφερόμαστε σε κάτι που έχει χαθεί). Έτσι το τάνγκο, για όσους βλέπουν τις παραστάσεις θεω-

ρώντας ότι «είναι πάντα στη μόδα», είναι κάτι που επιτρέπεται, κάτι που δεν φέρει μέσα του απαγορεύσεις, κάτι εξημερωμένο, κάτι σχεδόν «ηθικά αποδεκτό», άρα άχρηστο. Μια παράσταση τάνγκο, είναι για μια μερίδα θεατών, εγγύηση για κέφι, και μακριά από τους «επικίνδυνους» πειραματισμούς των παραστάσεων θεατρικού χορού, όπου «δεν ξέρει κανείς τι θα δει», όπου το σοκ ενός πιθανού ξεγυμνώματος ή ενός «ακαταλαβίστικου» θεάματος μπορεί να είναι μεγάλο, το ίδιο και η ενόχληση του θεατή. Του θεατή που θέλει να δει ένα «ασφαλές» έργο, με αρχή, μέση και τέλος, ωραίες γυναίκες, ανταγωνιστικές μεταξύ τους («Ποιά σου δίνει περισσότερα από μένα αγόρι μου;»), πρόθυμες για φασαρία αλλά και υποταγμένες στον σουγιά του προαγωγού, γυναίκες που διασκεδάζουν την διαφορετικότητά τους (λόγω επαγγέλματος), και ευχαριστούν το κοινό δείχνοντας ευτυχισμένες, έγκλειστες σ' αυτό το μυθικό περιβάλλον με τον αυστηρό διαχωρισμό του δίπολου «αγία-πόρνη». Οι τύψεις τους (επί σκηνής) τρέφουν την ήσυχη οικογενειακή συνείδηση: ελαφρύνουν τις τύψεις μέρους των θηλυκού γένους θεατών για όσα δεν έκαναν, και των συντρόφων τους, για όσα έκαναν. Επαναπροσδιορισμός και επιβεβαίωση των στεγανών και των κλισέ μιας αλλοτινής ευδαιμονίας και ισορροπιών που όλο και περισσότερο χάνονται, όπως χάνει και το τάνγκο το ύψος του κάτω από το βάρος μιας πολυκαιρισμένης ηθικής απαγορεύσεων και αποκλεισμού.

Κλείνοντας, μερικές πρακτικές παρατηρήσεις: αν δοκιμάσετε να μάθετε τάνγκο, θα διαπιστώσετε ότι πολύ λίγα βήματα («παραλλαγές») του διδάσκονται στην Ελλάδα. Προσέχετε επίσης, γιατί στο ballroom dancing (κοινωνικούς χορούς), δεν υπάρχει σοβαρή παράδοση στη χώρα μας, ούτε και πολλές σοβαρές σχολές, όπου αυτό να διδάσκεται. Τέλος, καλό είναι να θυμάστε ότι το τάνγκο είναι ένας πολύ δύσκολος χορός τεχνικά, και ότι μέρος της «στριφνότητάς» του (αλλά και της ευχαρίστησης που προσφέρει), οφείλεται στο ασφυκτικό πλησίασμα των δύο παρτενέρ χωρίς την διευκόλυνση της βλεμματικής επαφής.

ΝΑΤΑΣΣΑ ΧΑΣΙΩΤΗ

Πόσους τελικά ενδιαφέρει το πένθος του Σον για την επερχόμενη «αρουραιοποίηση» της κοινωνίας; Και ποιους τάχα αφορά αυτή η οδυνηρή νεκροψία στο πτώμα της διανόησης, που παρουσίασε φέτος το Θέατρο Εξαρχείων σε μετάφραση της Αννίτας Δεκαβάλλα; Κατά τη γνώμη μου, όλους όσους πιστεύουν ακόμη ότι η Αμερική παραμένει ο καθρέφτης όπου η Ευρώπη μπορεί να δει το μέλλον της. Εκτός αν έχει ακόμη τη δύναμη να επιλέξει το δικό της.

Η αλογόμυγα ανάμεσα στους αρουραίους

Στο έργο του αμερικανού διανοούμενου ένας πρώην σπουδαστής της λογοτεχνίας (τον υποδύεται με αμεσότητα ο Τάκης Βουτέρης), ο έτι ζων, παρουσιάζει, με το πικρό χιούμορ και το σκηνικό τρόπο της stand up comedy, τα φαντάσματα του δικού του παρελθόντος και τους εφιάλτες του δικού μας μέλλοντος. Δίπλα του, και σε άλλη διάσταση από αυτόν, η πρώην γυναίκα του (στο δύσκολο, «μισοσκιασμένο» ρόλο η Αννίτα Δεκαβάλλα) και ο σοφός όσο και καταπιεστικός καθηγητής και πεθερός του (στο ρόλο του πειστικός ο Μανώλης Γιούργος).

Το μήνυμα του Σον είναι συγκλονιστικό όσο και απαισιόδοξο: η αμερικανική διανόηση αυτοκτόνησε πριν δολοφονηθεί! Όταν σήμερα στην Αμερική το βιβλίο κάποιου «διανοούμενου» διαβάζεται από έναν ανάμεσα σε 500.000, δεν μπορείς να κατηγορείς πάντα τους υπόλοιπους 499.999. Ο Σον τολμά να ζητήσει ευθύνες και από τις δυο μεριές.

Από την μια λοιπόν το κλειστό κλαμπ των «διανοούμενων», των «κατά συνθήκη αντιδραστικών» – με ένα βέβαια είδος προβλεπόμενης, άρα και ακίνδυνης αντίδρασης. Ένα υπο-σύστημα αυτοτροφοδοτούμενο και αυτάρεσκο, γεμάτο χαρτοπόντικες –πλάι στους υπόλοιπους ποντικούς του γενικού συστήματος– που καθηλωμένοι στην (αναπηρική) καρέκλα τους αρέσκονται να εκτοξεύουν περισπούδαστες και ολίγον μελοδραματικές ατάκες για την Ηθική, για τον Ντάντε, για τα κοινά, για μένα,

για σένα, για εκείνον...

Το δυστύχημα είναι πως αυτοί οι «διανοούμενοι» (θα έπρεπε να) είναι η πρώτη γραμμή άμυνας στην «αρουραιοποίηση» της κοινωνίας, στο φασισμό που εξαπλώνεται, ως πανώλη, ταυτόχρονα με την επέλαση των κάθε λογής «αρουραίων». Η ευθύνη των αμερικανών διανοούμενων είναι ότι απέτυχαν να περάσουν στην κοινή συνείδηση την αξία της διανόησης. Το αποτέλεσμα είναι ότι η «αυτοκτονία» των διανοούμενων έπεται από τη δολοφονία της διανόησης – από μια κοινωνία τελικά χωρίς Ηθική, χωρίς τον Ντάντε, χωρίς τον προβληματισμό για τα κοινά. Ο Σον μελετά σε αυτόν τον κόσμο χωρίς διανοούμενους και χωρίς διανόηση τη σταδιακή επέλαση του φασισμού.

Παρατηρήστε πώς μετατρέπεται ο πρώτος θαυμασμός του σπουδαστή σε απογοήτευση· η απογοήτευση σε αντίδραση· αυτή σε πολιτική απάθεια· η απάθεια σε κοινωνική νεκροφάνεια... Ιδού ο φασισμός. Τα υπόλοιπα απλώς είναι τα σημάδια αυτής της διανοητικής πανώλης: Γίνεται ένας πρώην σπουδαστής της λογοτεχνίας να ηδονίζεται αποδεύοντας πάνω σε βιβλία; Γίνεται! Γίνεται κάποιος να εκφράζει την αντί-

δρασή του στο σύστημα διαβάζοντας πορνογραφήματα και βλέποντας τηλεπαιχνίδια στην τηλεόραση; Γίνεται! Γίνεται η εσωτερική ανάγκη να ανακαλύψει κανείς τον εαυτό του να καταλήξει στην άρνηση του εαυτού του; Γίνεται!

Πρόκειται για ένα δύσκολο, κλειστό έργο, για μια περίπλοκη, ιδιοφυή σάτιρα με τόλμη και αντικειμενικότητα που σπάνια συναντά κανείς σήμερα. Κι ήταν σπουδαία (όσο και επίκαιρη σήμερα που ένα σωρό προαναγγεληθέντες θανάτους ακούμε, της ιστορίας, των διανοούμενων, της λογοτεχνίας) η προσφορά του Θεάτρου Εξαρχείων να παρουσιάσει το πένθος αυτό, ενός πολύ σοβαρού Αμερικανού, πάνω στο άρρωστο σώμα της κοινωνίας του.

Φοβάμαι μόνο μήπως η –αρκετά χλομή, είναι αλήθεια– σκηνοθεσία του έργου δεν τόνισε αυτή τη διαλεκτική πορεία του Σον στην αναζήτηση των ευθυνών και της «ρίζας του κακού». Ανησυχώ μήπως κάποιοι από τους λιγότερο υποψιασμένους θεατές έφυγαν από το θέατρο, παρασυρμένοι από την ώριμη αλλά όχι αρκούντως διαλεκτική υποκριτική των συντελεστών, είτε με την εντύπωση ότι για όλα φταίνει οι «κουλτουριάρηδες» (οπότε καλά κάνει ο σπουδαστής και αφοδεύει στα βιβλία τους!) είτε, αντίθετα, με τη στάση του διανοούμενου που ρίχνει στο «λαό» τις ευθύνες για το θάνατο των συναδέλφων του («τέτοιος που είναι ο λαός, τέτοια του αξίζουν»: η περίπτωση των 499.999 «ηλιθίων» που είπαμε παραπάνω). Υπάρχει βέβαια και η τρίτη άποψη: πως όλα αυτά αφορούν μόνο την Αμερική –αυτή είναι, ασφαλώς, η χειρότερη άποψη.

Τα σκηνικά του Γιώργου Βαφιά προσπάθησαν και πέτυχαν να συνδυάσουν στον περιορισμένο χώρο του Θεάτρου Εξαρχείων τις δύο οντολογικές διαστάσεις του έργου μαζί με μια ατμόσφαιρα σήψης και «υπογείου». Σπουδαία, για μια ακόμη φορά, η δουλειά του Πλάτωνα Ανδριτσάκη στη μουσική διάσταση της παράστασης.

Νομίζω ότι υπάρχει τελικά ένας καλός λόγος να φύγει κάποιος από το θέατρο Εξαρχείων με ένα τουλάχιστον αεράκι αισιοδοξίας. Σε μια εποχή «αρουραίων» υπάρχουν, φαίνεται, ακόμη εκείνες οι αλογόμυγες που προσπαθούν να κρατούν σε εγρήγορση τη νωθρή πόλη. Ο Γουάλας Σον είναι μία από αυτές.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Ο Κρίτων Αθανασούλης, ένας «άδοξος ποιητής», βρίσκει τη θέση του ξανά σήμερα με την επιλεκτική παρουσίαση του έργου του από τον Γιάννη Βαβρέρη (εκδ. Γαβριηλίδης, 2000). Η ωραία παρουσίαση του έργου του Αθανασούλη από τη σειρά «εκ νέου», που διευθύνει ο Κώστας Βούλγαρης και επιμελείται η Βάσω Κυριαζάκου, δίνει το μέτρο της σημασίας ανάλογων εκδόσεων που διαλέγουν να μιλήσουν για ό,τι δεν πρέπει να χαθεί. Ο Κρίτων Αθανασούλης, «ένας διαψευσμένος χμαιροκυνηγός με αδιάλειπτη όμως την πρόσβαση στο ρεαλιστικό γίγνεσθαι» αποκαλύπτει τη σαθρότητα του κόσμου μας· προφητεύει τα μελανά του χρώματα, αυτά που είναι πια διαρκώς ορατά: «Οι σίχοι των ποιητών μένουν θαμμένοι / αιώνες στα σκοτεινά της μνήμης κελιά. / Και ξάφνου μια μέρα απ' το παγερό τους σκοτάδι / πετιέται ολόσωμη του κόσμου η λευτεριά. (...) Τ' αγάλματα των ποιητών μια μέρα μιλούνε / με της νεολαίας το στόμα. Στ' αγάλματα μπρος / νικιέται ο θάνατος, κι ο κόσμος γεννιέται / κι ο κόσμος πεθαίνει στ' αγάλματα μπρος».

Ποιητικές Επιλογές και σύνολα της Μαρίας Κέντρου-Αγαθοπούλου (εκδ. Νησίδες, 2001)· μια ποιητική συναγωγή από το 1965 έως το 1995, στην οποία περιλαμβάνεται ένα μεγάλο μέρος του έργου και γίνεται αντιληπτή η αμεσότητα της «φωνής» της, ο εξομολογητικός της

ΒΙΒΛΙΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Κόμικς, παιδί και αστείο

Νούλα Κωνσταντινίδου-Σεμόγλου
Κόμικς, παιδί και αστείο
Εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα 2001

Ειδοποιός, ίσως, ιδιότητα των κόμικς είναι να μετατρέπουν σε εποπτεύσιμη εικόνα το λογικά ακατόρθωτο, που μόνο η γλώσσα μπορεί να εκφράζει. Όπως εκείνο το ασύλληπτο «άκρον άωτον» ταχύτητας, το οποίο προσδιορίζεται ως: «ικανότητα να κλειδώσει κάποιος ένα συρτάρι τόσο γρήγορα, ώστε να προλάβει να κλείσει μέσα το κλειδί!». Αδύνατον κι όμως ιδού –το βλέπουμε– ο Λούκυ Λουκ πυροβολεί πιο γρήγορα απ' τη σκιά του ή ο Ντόναλντ Ντακ τινάζεται μέχρι το ταβάνι απ' την έκπληξή του!

Τέτοιες συζεύξεις εδραίων αντινομιών –παραδοξολογίας και σχεδιαστικού ρεαλισμού, αδύνατου και μαζί εξεικονίσιμου– γεννούν το γέλιο και εδράζουν το μυστικό της επιτυχίας των κόμικς. Στο ίδιο πνεύμα, θα μπορούσαμε να προσδιορίσουμε ως «άκρον άωτον» του κωμικού το να μιλά κανείς με πολλή σοβαρότητα για το αστείο.

Ευτυχώς για την όλη προσπάθειά της, η κυρία Κωνσταντινίδου-Σεμόγλου δεν είναι μόνη σ' αυτή την προσέγγιση. Έχουν προηγηθεί ιστορικοί της τέχνης σαν τον E.H. Gombrich (*Caricature*, 1940) ή τον David Carrier (*The Aesthetics of Comics*, 2000). Και πριν απ' αυτούς, φιλόσοφοι σαν τον Bergson ή ψυχαναλυτές σαν τον Freud, τους οποίους η συγγραφέας γνωρίζει καλά και με μαεστρία ενσωματώνει τις απόψεις τους στην έρευνά της.

Όπως με σαφήνεια δηλώνεται στον τίτλο της μελέτης, στόχος της είναι να διερευνήσει το πεδίο στο οποίο συγκλίνουν, ακριβώς, «κόμικς, παιδί και αστείο». Ήγουν σε τι έγκειται το αστείο, εν γένει· πώς το κατανοούν και το αναπαράγουν τα παιδιά, ειδικά· και πώς το εκφράζουν και το προωθούν όσα κόμικς συγκεντρώνουν εντονότερα τις παιδικές προτιμήσεις. Αξίζει να υπογραμμιστεί αυτή η τελευταία επισήμανση, καθώς κάτι που θεωρείται αυτονόητο από τη συγγραφέα κινδυνεύει να γεννήσει παρεξηγήσεις στον ανενημέρωτο αναγνώστη. Για να διεξέλθει τη σχέση *αστείου, παιδιών και κόμικς*, η μελέτη εστιάζεται σε κόμικς που μπορούν να

«διαβάζουν» πολύ νεαρά άτομα (νήπια), αφού η εξαιρετικά ενδιαφέρουσα έρευνα πεδίου που δομεί την επιχειρηματολογία της (με συστηματικές αναλύσεις «αστείων» σχεδίων και τις κατά φύλο διαφορές τους) έχει περιοριστεί σε παιδιά του νηπιαγωγείου.

Τα συμπεράσματα που διεξοδικά αρθρώνονται έτσι, απαντούν στο ερευνώμενο ζήτημα με την ίδια σαφήνεια που έχει διατυπωθεί στον τίτλο. Η λειτουργία του αστείου για τα νήπια έχει πρωτίστως κινητικό και, συμπληρωματικά, λεκτικό χαρακτήρα: προηγούνται γροθιές, κυνηγητά κ.λπ. και έπονται απιθανολογήματα (*πλοίο που πετάει*) ή νεολογισμοί (*φασουλοπλημμύρα*) κ.ά. Επάνω σε αυτά τα μοτίβα αναπτύσσεται το κωμικό στοιχείο και σε μεγάλο αριθμό κόμικς. Άρα η εγγενής παιδική αντίληψη περί αστείου –αυτή που επιτρέπει αποφορτίσεις φοβιών, εκτόνωση της επιθετικότητας ή συμβιβασμούς με την κανονικότητα του κόσμου των ενηλίκων– βρίσκεται στις εικόνες και τις παραβιάσεις λεκτικών ή άλλων κωδίκων, που διαπρέπουν στα κόμικς, ένα ιδεώδες ισοδύναμο.

Η λειτουργία του αστείου για τα παιδιά και η λειτουργία του αστείου στα κόμικς είναι, λοιπόν, ιδανικά πλασμένες η μία για την άλλη. Κάπως έτσι θα υπερσυνόψιζα το τελικό συμπέρασμα της εν λόγω μελέτης.

Στη διαδρομή προς αυτό το συμπέρασμα ωστόσο, παρατίθενται κι αναλύονται πολύ γενικότερες παράμετροι λειτουργίας του αστείου. Η έννοια της *incogruité* λ.χ. (έλλειψης συντονισμού ή «ασυμβατότητας», όπως την αποδίδει η συγγραφέας), ως θεμελιώδες συνθετικό κάθε χιουμοριστικής κατάστασης. Από εκείνο τον θανατοποινίτη, που μόλις πληροφορείται ότι η εκτέλεσή του θα γίνει Δευτέρα πρωί, αναφωνεί: «Ωραία αρχίζει η εβδομάδα»! (όπως τον έχει σχολιάσει και ο Φρόυντ), μέχρι το αγαπημένο πείραγμα των υπηρετών της οικογένειας Φλωμπέρ προς τον νεαρό υιό Γουστάβο, το οποίο έγκειτο στο να ζητούν κάθε τόσο από τον μελλοντικό συγγραφέα: «να πάει ως τη γωνία, να δει εάν έρχονται»! (σύμφωνα με μιαν αναφορά του Ζ.-Π. Σαρτρ). Το κωμικό, στο τελευταίο παράδειγμα, είναι ότι ο Γουστάβος πράγματι έτρεχε στη γωνία, επειδή, αφελής ως παιδί, ή ως μελλοντικός συγγραφέας, επέμενε

να παίρνει τις λέξεις στα σοβαρά.

Η παρερμηνεία των συμφραζομένων ή η απουσία συντονισμού, ανάμεσα σε ό,τι διατυπώνεται και σε ό,τι εισπράττεται ως νόημα μιας διατύπωσης, συνιστά βασική αφορμή αστείου. Το πράγμα, όμως, έχει τις διαβαθμίσεις του. Κι αυτή είναι, τρόπον τινά, η ένστασή μου στην άρτια μελέτη της κυρίας Κωνσταντινίδου-Σέμογλου. Ότι όλες αυτές οι επισημάνσεις της περί την ευρύτερη λειτουργία του αστείου –πώς μας ξανακάνει παιδιά, πώς επαναδιαπραγματεύεται τον εκκοινωνισμό μας και πώς, εμπαιζοντας την παιδικότητα, εμπαιζει κυρίως την ενηλικίωση (πρβλ. σ.σ. 131-138)– μένουν ελαφρώς μετέωρες για το επίπεδο των νηπίων που προσεγγίζει στην έρευνα πεδίου.

Κατά συνέπεια, οι αρετές που καταλήγει να διακρίνει στα κόμικς είναι οι πλέον στοιχειώδεις. Κι αφού παίρνει τα σχετικά παραδείγματά της από τις ελληνικές μεταφράσεις των *Λούκυ Λουκ*, *Αστερίξ* κ.ά, το «στοιχειώδες» επιτείνεται. Παράδειγμα: το γαλλάκι που μαθαίνει ότι ο ενσπείρων τη διχόνοια Ρωμαίος λέγεται «Détritus» μαθαίνει επίσης

μια σπάνια λέξη της γλώσσας του, μαζί με τον υπαινιγμό περί «σπαραγμάτων» ή «συντριμμίων» που επιφέρει η διχόνοια· ενώ το ελληνάκι που μαθαίνει ότι ο ίδιος Ρωμαίος λέγεται «Ζιζάνιους» ή, άλλοι, «Ανακατωσούριους», «Σπάρους» κ.ο.κ, μένει με τη μάλλον απλοϊκή εντύπωση ότι αρκεί να κολλήσεις μια κατάληξη «-ους» και πέτυχες τον αστείο (;) εκρωμαϊσμό οποιουδήποτε ονόματος.

Θέλω να πω ότι πολύ συχνά στις ελληνικές μεταφράσεις σπουδαίων κόμικς, το πνευματώδες χιούμορ για παιδιά και για ενήλικες που επανέρχονται στην παιδικότητα γίνεται, απλώς, παιδαριώδες χιούμορ, που εξακολουθεί να λειτουργεί στα νήπια αλλά δεν προσκαλεί τους ενήλικες να εκνηπιευτούν. Όχι, τουλάχιστον, όσους δεν εκνηπιούνται μαζικά και καθημερινά από την τηλεόραση. Βεβαίως, η μελέτη της κυρίας Κωνσταντινίδου-Σέμογλου τις σχέσεις των κόμικς με τα παιδιά και το αστείο εννοεί να διερευνήσει. Κι αυτό, το καταφέρει με όλη την προαναφερθείσα πληρότητα.

Πέτρος Μαρτινίδης

Τα νέα δεδομένα στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Σωτήρης Ντάλης (επιμέλεια)

Από το *Άμστερνταμ στη Νίκαια. Η Ευρώπη*

και η Ελλάδα στη νέα εποχή

Εκδόσεις Κριτική 2001, σελ. 580

Αυτή η συλλογική έκδοση που επιμελήθηκε ο διεθνολόγος Σωτήρης Ντάλης φιλοδοξεί αφενός μεν να καταγράψει το διάλογο για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως αυτός αναπτύχθηκε τα τελευταία χρόνια και κυρίως την περίοδο από τη Σύνοδο του Ελσίνκι το Δεκέμβριο του 1999 μέχρι και τη Σύνοδο της Νίκαιας το Δεκέμβριο του 2000, αφετέρου δε να απαντήσει σε ορισμένα κρίσιμα ερωτήματα που αφορούν στο μέλλον της ευρωπαϊκής ενοποιητικής διαδικασίας.

Χωρίζεται σε εννέα μέρη. Στο πρώτο καταγράφεται η πολιτική συζήτηση για το μέλλον της Ευρώπης και το ρόλο της Ελλάδας. Εδώ περιλαμβάνονται κείμενα του πρωθυπουργού Κ. Σημίτη, του αρχηγού της αξιωματικής αντιπολίτευσης Κ. Καραμανλή, του προέδρου του Συνασπισμού Ν. Κωνσταντόπουλου και του προέδρου του Κόμματος των Φιλελευθέρων Στ. Μάνου. Στο δεύτερο μέρος οι Γ. Παπανδρέου, Ε. Βενιζέλος, Ε. Παπαζώη, Θ. Πάγκαλος, Ντ. Μπακογιάννη, Πρ. Παυλόπουλος και Μ. Δαμανάκη απαντούν στο ερώτημα «Ποια Ευρώπη θέλουμε;» και

σχολιάζουν την πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Στο τρίτο μέρος κορυφαίοι ευρωπαίοι πολιτικοί όπως οι Ζ. Σιράκ, Τ. Μπλερ, Τζ. Αμάτο, Χ. Αθνάρ, Γκ. Πέρσον, Ζ. Ντελόρ, Γ. Φίσερ, Χ. Ντ. Γκένσερ, Υ. Βεντρίν καταθέτουν τις απόψεις τους για την προοπτική της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας και σχολιάζουν τις προτάσεις Φίσερ για το θέμα αυτό.

Η συζήτηση για το μέλλον της Ευρώπης στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και στην Επιτροπή αποτελεί το αντικείμενο των αναλύσεων που περιλαμβάνονται στο τέταρτο μέρος: γράφουν η πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου Νικόλ Φοντέν, ο πρόεδρος της Επιτροπής Ρομάνο Πρόντι, η ελληνίδα επίτροπος Άννα Διαμαντοπούλου και οι ευρωβουλευτές Δ. Τσάτσος, Γ. Δημητρακόπουλος, Μ. Παπαγιαννάκης, Γ. Κατηφόρης, Κ. Χατζηδάκης και Δ. Κουλουριάνος. Στο πέμπτο μέρος οι Χρ. Ροζάκης, Γ. Παπαδημητρίου, Π. Ιωακειμίδης, Ν. Κοτζιάς, Στ. Περγάκης, Κ. Στεφάνου, Γ. Σωτηρέλης, και Ε. Δούση εξετάζουν τη νέα θεσμική ισορροπία της ΕΕ. Στο έκτο μέρος του τόμου αναλύονται οι νέοι σχεδιασμοί για την Ευρώπη του 21ου αιώνα: περιλαμβάνονται κείμενα των Π. Καζάκου, Α. Παπαγιαννίδη, Γ. Καπόπουλου, Β. Καπετανγιάννη, Α. Ποδηματά, Χρ. Πουλίδου, D. Vernet και Γ. Σπυρόπουλου.

λόγος: «Όταν γεννιέται το ποίημα / Να φοβάσαι ποιητή / Να ντύνεσαι γερή πανοπλία / Τις λέξεις να υποψιάζεσαι πάντα / Μη σε χτυπήσουν / Γιατί έτσι παράφορος που γίνεσαι / Την ώρα που το ποίημα πλησιάζει / Μπορείς να μην αντιληφθείς / Πως ένας κίνδυνος σε απειλεί / Ανεμίζοντας σπαθί αστραφτερό / Στον αέρα».

Ρηματική γραφή που δίνει τον κυρίαρχο τόνο στην ποίηση της **Μαρίας Κούρη**. Στο πρόσφατο βιβλίο της με τον εύγλωττο τίτλο *Νομίζουν ότι λείπω* (σχέδια: **Τριαντάφυλλος Τριανταφύλλου**, εκδ. Καστανιώτη, 2001) διακρίνουμε την ευανάγνωστη και πάντα διεισδυτική γραφή της – «Παριστάνει: Παρακούω εντολές / Ακούω πολύ. Τίποτα δεν ακούω / Όμως κάνω για σας τα πρόποντα / Θ' ανακηρυχθώ / Θ' αποκηρυχθώ».

«**Σ**το δρόμο του νερού, / φυτρώνουν πικροδάφνες / και καλαμιές / λικνίζονται στον άνεμο // ο δρόμος του νερού / είναι μονόδρομος // κυλάει το νερό / –διασχίζοντας, / αδιαφορώντας, / παρασύροντας– / και, αμερόληπτα, / το πεπρωμένο του εκπληρώνει»· κατάθεση αποσπασμάτων ενός ανολοκλήρωτου διαλόγου, με ήπιους τόνους που αφήνουν να φανεί με ευκρίνεια το συναισθηματικό υπόστρωμα που καθορίζει και τη μορφή της ποίησης της **Λίτσας Διονυσιάδου**, *Εν Λευκώ* (εκδ. Οδός Πανός, 2001).

Το πρώτο τεύχος του περιοδικού *Εν Βόλω*, (υπεύθυνος έκδοσης: **Γιώργος Παντελοδήμος**, Δημοτικό Κέντρο Ιστορίας & Τεκμηρίωσης Βόλου, Μικρασιατών 81, κτήριο Σπίρερ, τηλ. 0421-39644) μια έκπληξη για την εξαιρετική του ποιότητα, την ενδιαφέρουσα ύλη, την καλαισθησία της σχεδίασής του, την πλούσια εικονογράφηση του, είναι μια πρωτοβουλία του Δήμου Βόλου. Η κύρια ενότητα αυτού του πρώτου τεύχους είναι το βλέμμα του άλλου: «Ο Βόλος με τη ματιά του επισκέπτη». Ένα μεγάλο αφιέρωμα που συγκεντρώνει κείμενα ξένων και ελλήνων περιηγητών του 18ου και των αρχών του 19ου αιώνα που πέρασαν από τον μικρό τότε οικισμό, είδαν και κατέγραψαν τις εντυπώσεις τους. Ακολουθούν ποιήματα και κείμενα των **Σουρή, Δροσίνη, Τζορτζιο Ντε Κίρικο, Βλάση Γαβριηλίδη**, αλλά και του **Ζαχαρία Παπαντωνίου**, του **Γιώργου Σεφέρη**, του **Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου**, του **Μενέλαου Λουντέμη**. Και νεότεροι συγγραφείς, καλλιτέχνες και ερευνητές όπως ο **Μένης Κουμανταρέας**, ο **Ν. Χολέβας**, η **Βίλμα Χαστάογλου**, ο **Δ. Βερνίκος**, ο **Β. Λαλιώτης** συμπληρώνουν την πρισματική εικόνα της πόλης στο χώρο και το χρόνο. Οι γνώμες των φοιτητών και των φαντάρων που παρεπιδημούν, κατατίθενται υπό μορφή έρευνας. Διαβάζουμε, διαβάζουμε και δεν τελειώνει η ελκυστική ύλη αυτού του τεύχους. Καλή συνέχεια... **ο χαρτοκόπτης**

Στο έβδομο μέρος, οι **Ν. Χριστοδουλάκης, Ρ. Ντε Σόουζα, Τ. Παντόα Σκίοπα, Λ. Τσούκαλης, Γ. Αλογοσκούφης και Δ. Στεργίου** απαντούν σε σημαντικά ερωτήματα που αφορούν στην ΟΝΕ, την απασχόληση και την κοινωνική προστασία. Στο όγδοο μέρος εξετάζεται διεξοδικά το ζήτημα της διεύρυνσης της ΕΕ. Εδώ συμβάλλουν με τα κείμενά τους οι **Τ. Μπλερ, Γκ. Πέρσον, Υ. Βεντρίν, Τ. Γκάρτον Ας, Ζ. Ρουπνίκ, Α. Σμολάρ, Σ. Βαλντέν, Β. Πεσμαζόγλου, Κ. Ζέπος, Μ. Μορώνης, Α. Θεοφάνους, Ν. Μαραβέγιας και Ι. Αφεντούλη**. Τέλος, στο ένατο μέρος οι **Θ. Κουλου-**

μπής, Γ. Βαληνάκης, Α. Παπαχελάς, Χ. Σολάνα και Ν. Γκνεσοτό αναλύουν τις ευρωπαϊκές σχέσεις και τις προοπτικές μιας κοινής ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής άμυνας. Η συλλογική έκδοση ολοκληρώνεται με το επίμετρο του επιμελητή Σ. Ντάλη για τις τελευταίες εξελίξεις στο επίπεδο της πολιτικής ενοποίησης της Ευρώπης και τα παραρτήματα όπου περιλαμβάνονται χρήσιμα κείμενα τεκμηρίωσης και εκθέσεις που αφορούν τα νέα δεδομένα στην ευρωπαϊκή ενοποιητική διαδικασία.

Β.Κ.

Υπερβαίνοντας το πρωτότυπο

Γιοαχίμ Σαρατόριους

«Αλεξάνδρεια», ένας κύκλος

Μετάφραση: Νίκη Μαραγκού

Εκδόσεις Το Ροδακίό, Αθήνα 1999

Ίσως, λέμε ίσως, να μην υπήρχε ο απόλυτος λόγος και η αφορμή να γίνει ιδιαίτερη εδώ αναφορά στην ποίηση του αγνώστου, τουλάχιστον σε εμάς, ποιητή **Joachim Saratorius**, αν το βαρύνον στοιχείο σ' αυτή την παρουσία δεν ήταν το σπουδαίο μεταφραστικό αποτέλεσμα που πέτυχε να δώσει η κύπρια ποιήτρια και πεζογράφος **Νίκη Μαραγκού**. Το βιβλίο, με τον τίτλο *«Αλεξάνδρεια», ένας κύκλος* και τη γνωστή άψογη επιμέλεια των εκδόσεων **Το Ροδακίό**, περιλαμβάνει δώδεκα ποιήματα που καλύπτουν τον τίτλο της συλλογής και τέσσερα, υποτίθεται «ανέκδοτα ποιήματα από τα κατάλοιπα του **Κ.Π. Καβάφη**», δηλαδή μια ακόμα προσπάθεια προσποίησης της γραφής του **Αλεξανδρινού**. Ο μεταφραζόμενος γερμανόφωνος ποιητής αναφέρεται μεν ότι γεννήθηκε το 1946 αλλά όχι πού. Και ακόμα, ότι μεγάλο μέρος της ζωής του το έχει ζήσει στην **Ν. Αφρική, την Κύπρο, τη Ν. Υόρκη, την Κωνσταντινούπολη**. Τα ποιήματα του κύκλου *«Αλεξάνδρεια»* λέει ο ίδιος ο **Saratorius** ότι γράφτηκαν ύστερα από ένα ταξίδι που πραγματοποίησε το 1986 από την Κύπρο στην πόλη της **Αλεξάνδρειας**, «στους τόπους του ποιητή». Και τα δώδεκα ποιήματα, βασικά ολιγόστιχα, επιχειρούν μία σειρά από «αισθηματοποιημένες» εσωτερικές περιδιαβάσεις και αποτυπώσεις ψυχογραφιών μνήμης και τοπιο-γραφικών «στιγμιότυπων» με αποκλειστικό επίκεντρο τη μυθιστορική πλέον πόλη και τον ποιητή της, ποιητικά και πραγματολογικά αξεχώριστα. Μ' αυτή τη σημασία, η ποίηση του **Saratorius** λειτουργεί θά 'λεγε κανείς με

σωματοποιημένη πυκνότητα και αποτελεσματικότητα, ίσως από τις καλύτερες που μέχρι σήμερα έχουμε γνωρίσει. Αν η βαβαφική κοσμολογική ουσία είναι η υλικότητα του χρόνου, της ιστορίας και των αισθήσεων, ο γερμανός (;) ποιητής είναι εμβαπτισμένος σ' αυτήν.

Δεν γνωρίζουμε από ποια γλώσσα μετέφερε στα ελληνικά η **Νίκη Μαραγκού** την *«Αλεξάνδρεια»* του **Saratorius**, γνωρίζουμε ότι αυτή η μεταφραστική μεταφορά συνιστά από μόνη της έξοχη ποιητική ανάπλαση. Η ελληνική γλώσσα στην προκειμένη περίπτωση λειτουργεί ρυθμικά, με διαύγεια, με σώμα γεμάτο λεκτικούς χυμούς, έργο προσεκτικής και ενήμερης «συγκομιδής». Αν αναφερθήκαμε πιο πάνω στην βαβαφική «αισθηματοποιημένη» ατμόσφαιρα είναι γιατί αυτή αναπλάσθηκε στον σχεδόν απόλυτο βαθμό και υπηρετήθηκε από τη μετάφραση. «... Όλη η σάπια βαρεμάρα αυτής της συνοικίας, /που δεν τη φαντάσθηκε ο **Carlo Mieli**, κατασκευαστής της έγχρωμης κάρτας, /είναι παρούσα: /μια άοσμη απάθεια/σα ρόδο από κερωμένο μετάξι.» ή «... Ήταν νύχτα και είχε γυρίσει στο σπίτι/στα κρυφά, τυλιγμένος σα μούμια με φουλάρι και καπέλο/από τη συνοικία του **Ατταρίν**. Μιλούσαν πάνω στο μπαλκόνι, /κάτω από έναν κίτρινο κυπριώτικο ουρανό, κι ενώ θυμόταν/(ενώ θυμόταν ότι οι μασχάλες του νεαρού έλληνα εργάτη/μύριζαν γιαούρτι) αισθάνθηκε ξαφνικά/καθαρός και αφημένος. Καθαρός όπως/σε καθαρήριο ή παραδομένος/όπως σε μαρτυρία...». Και κείνο το μικρό αριστούργημα με τον τίτλο: «Όποιος πίνει από μένα» που ο χώρος δεν επιτρέπει εδώ την παράθεσή του. Λογικά μια καλή μετάφραση θα πρέπει νά 'ναι αυτή που όταν τη διαβάζεις έχεις την αίσθηση ότι δεν είναι μετάφραση. Αυτή την βεβαιότητα μας δίνει η δουλειά της **Νίκης Μαραγκού**.

Δημήτρης Χαρίτος

ΟΙ ΓΥΜΝΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΝΕΚΡΟΙ

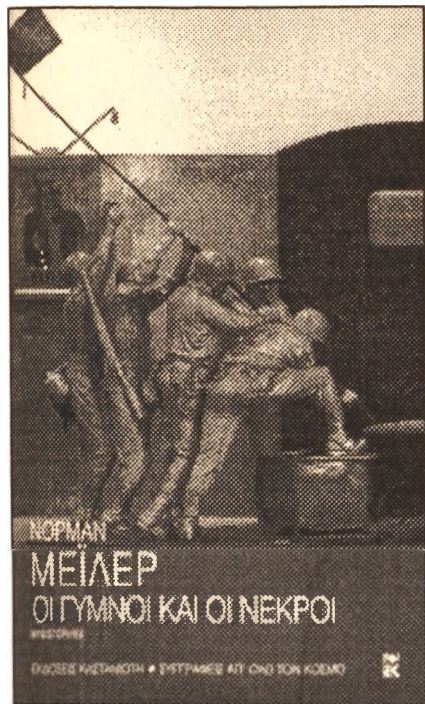
Νόρμαν Μέιλερ

Μετάφραση: Ερρίκος

Μπαρζινόπουλος

Εκδόσεις Καστανιώτη

Αθήνα 2001, σελ. 796

Ο πόλεμος υπήρξε ανέκαθεν υπολογίσιμο θέμα για όλους όσους ασχολούνται με τα της τέχνης της γραφής. Άλλωστε αυτός ο κόσμος δεν έπαψε ποτέ να τους τροφοδοτεί με νέες εκδοχές του, γεγονός που αφενός αμβλύνει εντυπωσιακά την σκιά του έργου με το ίδιο θέμα προγενέστερων δημιουργών και αφετέρου σχεδόν επιτάσσει στους νεότερους να τους μιμηθούν. Ειδικά ο προηγούμενος αιώνας υπήρξε περίοδος απολύτως παραγωγική όσον αφορά τον πόλεμο αλλάζοντας αμετάκλητα ό,τι γνωρίζαμε ως τότε γι' αυτόν. Έτσι αν το είδος του πολέμου που έχει υπόψη του ο Τολστόι μοιάζει τρωτός και πεπερασμένος στην συμπόνια που αναβλύζουν οι σελίδες των μεγάλων μυθιστορημάτων του, ο αντίστοιχος του Μέιλερ (ας σημειωθεί πως ο ίδιος συμμετείχε στις επιχειρήσεις του αμερικανικού στρατού

στις Φιλιππίνες) είναι ένας πόλεμος που η ρεαλιστική απόδοσή του απαιτεί πολλά περισσότερα. Η συμπόνια, παρούσα στο βιβλίο του Μέιλερ, μοιάζει να μην αρκεί από μόνη της να δικαιολογήσει την απόφασή του να γράψει για τον πόλεμο, η άρτια τεχνική αδυνατεί να αποδώσει κάποιο νόημα στα κίνητρα εντός και εκτός του μυθιστορηματικού κόσμου και χρειάζεται να επιστρατευτεί το κυρίαρχο μεταπολεμικά συναίσθημα για να αποκτήσει το μυθιστόρημα οντότητα ανάλογη του μεγέθους του και των προσδοκιών του συγγραφέα. Η ελπίδα λοιπόν, η αγάπη για τη ζωή μετά τον εφιάλτη, που περιβάλλει τους ήρωες του Μέιλερ, είναι η κινητήριο δύναμη κάθε προσπάθειας, συμπεριφοράς ή σκέψης τους και ταυτόχρονα το μόνο χειροπιαστό εφόδιο του συγγραφέα που αποδύκνεται ωστόσο αρκετό. Εκμεταλλεύομενος στο έπαρκο την «οικιότητα» που νιώθει γι' αυτό το βασίλειο των ενστίκτων, ο Μέιλερ σκιαγραφεί κάθε σημαντική για κείνον πλευρά του με την μέθοδο που τρώει κανείς ένα πορτοκάλι όταν δεν διαθέτει μαχαίρι ή θέλει να χρησιμοποιήσει μόνο τα χέρια του. Μπήγοντας βαθιά τα νύχια του στο σάρκινο επικάλυμμα των ηρώων του το απομακρύνει αποκαλύπτοντας έστω διεγερημένο τμήμα τμήμα το περιεχόμενο της ύπαρξής τους. Ό,τι απελευθερώνεται απ' αυτόν τον βιασμό, αρκεί για να ασκήσει ουσιαστική κριτική στο σύγχρονο πολιτισμό και τα «επιτεύγματά» του, κάτι που ελάχιστοι ομότεχνοί του μπορούν να επιδείξουν. Ο

Μέιλερ υπολογίζοντας στις λέξεις όσο θα έπρεπε να υπολογίζει κάθε πραγματικός συγγραφέας και αποφεύγοντας κάθε γλυκερό και ανέξοδο προϊόν τους γεμίζει εκατοντάδες ενδιαφέρουσες σελίδες, μερικές εκ των οποίων θα πρέπει να θεωρούνται τουλάχιστο σημαντικές όχι απαραίτητα μόνο για το αμερικανικό μυθιστόρημα του 20ού αιώνα.

ΚΕΙΜΕΝΑ

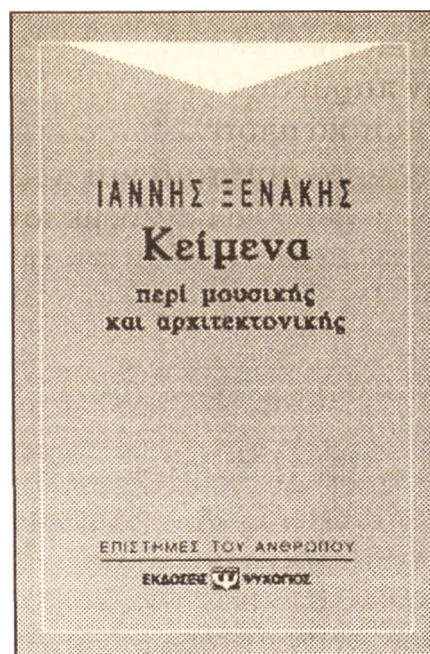
ΠΕΡΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ

Ιάννης Ξενάκης

Μετάφραση: Τίνα Πλυτά

Εκδόσεις Ψυχογιός

Αθήνα 2001, σελ. 278

Ιδιαίτερη φυσιογνωμία μεταξύ των ξενιτεμένων ελλήνων διανοουμένων που άφησαν μαζικά την χώρα μας εξαιτίας των εχθρικών για εκείνους συνθηκών που επικρατούσαν μερικές δεκαετίες πριν, ο Ξενάκης ξαφνιάζει με κάθε δραστηριότητα του. Αναμφισβήτητα ιδιοφυής με ότι καταπιάνστηκε μπορεί να πει κανείς πως έθεσε αρκετά σημαντικά ερωτήματα στη μουσική και την αρχιτεκτονική, την αντικειμενική βαρύτητα των οποίων δύσκολα θα

εκτιμήσουμε στο άμεσο μέλλον. Από την εποχή των πρώτων συνθέσεών του με το ενδιαφέρον του για τη μη περιοδικότητα, την επιστροφή του σ' αυτή την δεκαετία του '60 και την διαρκή αλλά πάντα σημαντική αναζήτηση της πρωτοτυπίας, όχι βέβαια με την έννοια της καινοτομίας αλλά ως οντολογικό ζήτημα, ο Ξενάκης παραμένει ο κατεξοχήν εχθρός κάθε σύμβασης, κάθε επιτεύγματος ακόμη και του δικού του παρελθόντος, που μοιάζει να ξεθωιάζει, και άρα είναι απαραίτητο να αμφισβητηθεί, να ξεπεραστεί αν είναι δυνατόν. Τα κείμενα που περιλαμβάνονται στο βιβλίο αποκαλύπτουν έναν άνθρωπο που δεν αρκείται στο ρόλο εκείνου που διαθέτει αναπτήρα σε κάθε διακοπή ρεύματος. Αντίθετα μοιάζει με κάποιον που σβήνει τα φώτα μόνος του προσαρμόζοντας κάθε φορά τις κόρες των ματιών του στο απόλυτο σκοτάδι. Τώρα τι τύχη μπορεί να έχει ένας τέτοιος δημιουργός στο βασίλειο των αναμασημάτων μιας κάλπικης μουσικής παράδοσης τύπου Φοίβου και της αντιανθρώπινης αρχιτεκτονικής των γυάλινων κουτιών τύπου Μπάμπη Βωβού είναι ένα ζήτημα που δεν μπορεί να συζητηθεί εδώ.

Η ΠΗΓΗ

Μάρτιν Βάλσερ

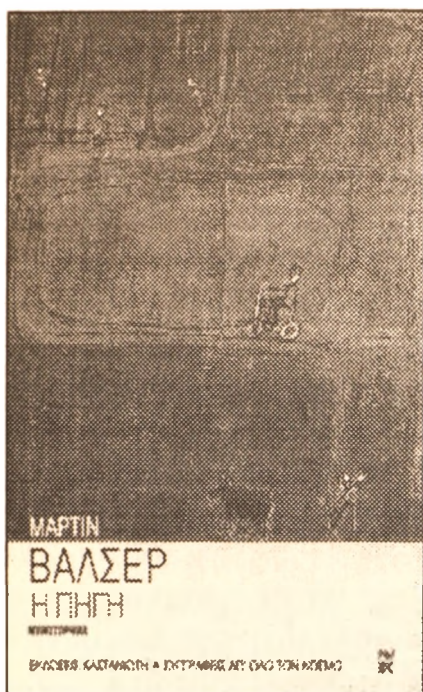
Μετάφραση: Αλεξάνδρα

Παύλου

Εκδόσεις Καστανιώτη

Αθήνα 2001, σελ. 460

Απαραίτητο ιδίωμα αρκετών σύγχρονων γερμανών δημιουργών, η εξερεύνηση της συλλογικής μνήμης του λαού τους είναι φυσιολογι-

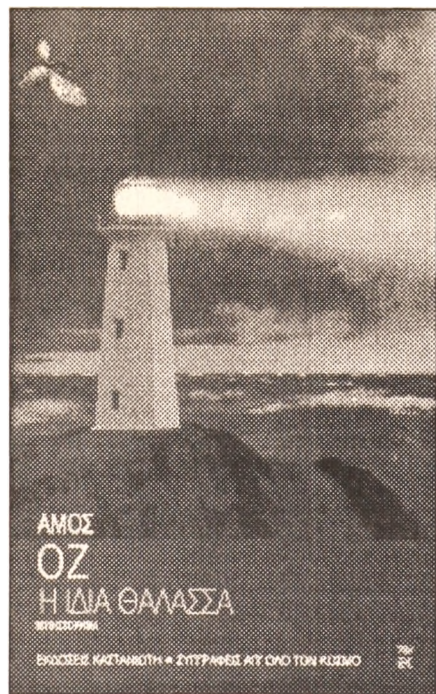
κό να αποτελεί και την συνηθέστερη επιλογή εκκίνησης των έργων τους. Ένας απ' αυτούς που τυγχάνει να συμπεριλαμβάνεται στους σημαντικότερους σύγχρονους γερμανούς συγγραφείς, ο Μάρτιν Βάλσερ, αναζητά με την ίδια επιμονή τις πραγματικές αιτίες για τις οποίες ένας ολόκληρος λαός παραδόθηκε στον εφιαλτικό πολιτικοστρατιωτικό μηχανισμό του ναζισμού. Μέσα από τα μάτια ενός παιδιού που βλέπει την επαρχιακή μιραρία του χωριού του σαν κέντρο του κόσμου καταγράφονται τα χρόνια ανόδου του Γ' Ράιχ στη εξουσία. Ένας διορατικός πατέρας ο οποίος διαβλέπει την φτώχεια και την καταστροφή που κρύβονται πίσω από τις θέσεις του εθνικοσοσιαλιστικού κόμματος, μια μητέρα που πείθεται και υποκύπτει στο φασιστικό κίνημα, και ο διαμορφούμενος σε μια περίοδο δεκατριών χρόνων χαρακτήρας του μικρού Γιόχαν αποτελούν το υλικό πάνω στο οποίο ο Βάλσερ δομεί έναν μυθιστορηματικό κόσμο που δονείται από τον επερχόμενο πόλεμο και τις κοινωνικές αναταράξεις.

Τίμιος ως προς τους στόχους του, ο συγγραφέας θα διατηρήσει ως το τέλος τις αποστάσεις από τα γεγονότα παραθέτοντάς τα χωρίς να μπει στον πειρασμό να καταδικάσει ή να απαλλάξει τους συμπατριώτες του. Άλλωστε και μόνο οι πρώτες φράσεις του βιβλίου μαρτυρούν το εύρος της σκέψης του Βάλσερ: «Όσο κάτι υφίσταται, δεν είναι το ίδιο με αυτό που θα έχει υπάρξει. Όταν κάτι έχει παρέλθει, δεν είναι κανείς πια αυτός στον οποίο συνέβη»...

Η ΙΔΙΑ ΘΑΛΑΣΣΑ

Άμος Οζ

Μετάφραση: Σίμπη Ιακώβ
Εκδόσεις Καστανιώτη
Αθήνα 2001, σελ. 254

Μια γυναίκα που αυτοκτονεί εγκαταλείποντας το μικρό της γιο. Ο πατέρας που πλαгиάζει με τη φίλη του γιου του. Ο γιος που ταξιδεύει στο μακρινό Θιβέτ, μόνος ή με μια πορτογαλίδα πόρνη, για να βρει τον εαυτό του. Ένας συγγραφέας που γράφει ένα μυθιστόρημα και βλέπει τους ήρωές του να ζωντανεύουν και να διεκδικούν τη δική τους αλήθεια. Εν ολίγοις όλοι δι-

εισδύουν σε όλους και αυτό ίσως είναι το χαρακτηριστικότερο γνώρισμα του βιβλίου του Οζ. Πρόκειται ασφαλώς για πρωτότυπο ως προς την δομή μυθιστόρημα αλλά σελίδα με τη σελίδα έχεις την αίσθηση πως ο άνθρωπος που το έγραψε γνωρίζει ήδη από τα πρώτα κεφάλαια ότι η εξέλιξη δεν είναι αυτή που θα ήθελε και συνεχίζει να γράφει μόνο και μόνο γιατί η ιστορία πρέπει να ειπωθεί ως το τέλος. Αναρωτιέται κανείς αν πρόκειται για κάποια ιδιαιτέρως διαδεδομένη ασθένεια μεταξύ των συγγραφέων (το μυθιστόρημα των τελευταίων δύο δεκαετιών βρίθκει αναλόγων περιπτώσεων) οι οποίοι όλο και περισσότερο μοιάζουν ανίκανοι να επιβληθούν της εκάστοτε θεματικής τους. Στους μεγάλους για να καταλάβεις χρειάζεται να τραβήξεις την κουβέρτα, στους υπόλοιπους αρκεί να τους κοιτάξεις στα μάτια. Και ο Οζ μάλλον δεν διαθέτει το κατάλληλο βλέμμα. Συγγραφέας μάλλον υπερεκτιμημένος μας αρέσει περισσότερο ως ενεργός διανοούμενος με τις παρεμβάσεις του και τις απόψεις του σχετικά με το παλαιστινιακό ζήτημα και λιγότερο για τα βιβλία του.

Η ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Noam Chomsky

Μετάφραση: Ελένη

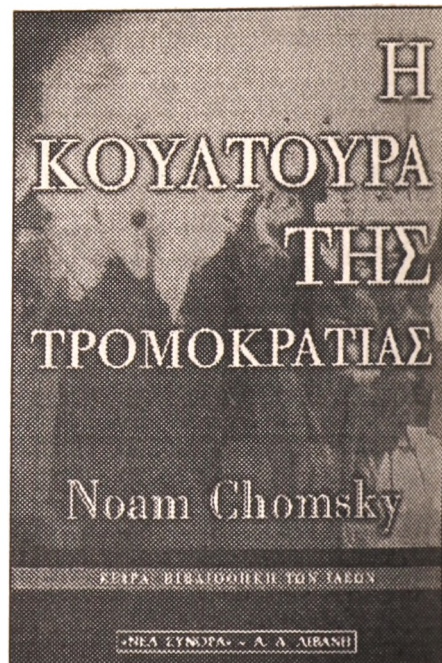
Αστερίου

Εκδόσεις Α. Α. Λιβάνη

Αθήνα 2000, σελ. 422

Ο Τσόμσκι τα λέει για μια ακόμη φορά έξω από τα δόντια. Εντάξει δεν είναι ο στοχαστής της πρώτης γραμμής από τον οποίο περιμένεις να παράγει σκέψη

αλλά η εντιμότητα και το θάρρος με το οποίο πραγματεύεται και ενίοτε καταγγέλει τη στάση της πατρίδας του απέναντι στην παγκόσμια κοινότητα αρκούν για να τον κατατάξει κανείς στις φωτεινές εξαιρέσεις μεταξύ της μορφωμένης ελίτ αυτού του πλανήτη. Μερικά από τα ερωτήματα που εξετάζονται στο παρόν βιβλίο: Τι βρίσκεται πίσω από την υπόθεση Ιράν-Κόντρα; Τι σηματοδοτεί η αποκάλυψή της για την αμερικανική πολιτική; Ποιες δυνάμεις διαμορφώνουν μια εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ βασισμένη στη ληστεία και την εκμετάλλευση και πώς συμμορφώνονται τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αποκρύπτοντας τα γεγονότα αυτής της «κουλτούρας της τρομοκρατίας»; Επειδή όμως λίγο πολύ οι απαντήσεις σε όλα αυτά τα ερωτήματα αποτελούν για κάποιον ενημερωμένο εκφάνσεις του ίδιου πράγματος, της αλαζονείας ενός παγκόσμιου ηγεμόνα όπως οι ΗΠΑ, ο Τσόμσκι δεν αρκείται στο να παρα-

θέσει την δική του άποψη αλλά προχωρά ένα βήμα μακρύτερα τονίζοντας πως η αντίσταση δεν είναι απραγματοποίητο όνειρο..

Μ Ε Ν Η Σ Κ Ο Υ Μ Α Ν Τ Α Ρ Ε Α Σ

Δυο φορές Έλληνας

Τα χρόνια είναι πολλά: 1949-1990.

Δυο οικογένειες διασχίζουν το χρόνο.

Ένας διορθωτής, η γυναίκα του, ένας αλφαμίτης.

Πώς ένας σκαπανέας γίνεται συγγραφέας και γιατί η κοπέλα του ανήκει σε άλλον.

Τουρκία-Ελλάς 2-1 στη Λεωφόρο.

Μία παράσταση Αριστοφάνη στη Μακρόνησο.

Διάλεξη του Άγγελου Σικελιανού.

Πώς μια κατοχική Μπερέτα καταλήγει σ' ένα πάρτι με τριπάκια.

Τυπογραφεία, σπίτια, δρόμοι.

Μην προσπαθείτε να καταλάβετε.

Ο χρόνος είναι ένα παιχνιδάκι.

Κι η Αθήνα παντού.

Ε Κ Δ Ο Σ Ε Ι Σ Κ Ε Δ Ρ Ο Σ
www.kedros.gr • kedros@otenet.gr

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

Κ Υ Κ Λ Ο Φ Ο Ρ Ο Υ Ν 5 3 0 Τ Ο Μ Ο Ι

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

45 τόμοι

«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

ΠΛΑΤΩΝ

33 τόμοι

«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ

53 τόμοι

«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

ΠΠΟΚΡΑΤΗΣ

17 τόμοι

«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

ΟΜΗΡΟΣ

12 τόμοι

«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΚΤΟΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 46, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 38.44.458-38.40.524, FAX: 33.03.098

e-mail: kaktos@otenet.gr <http://www.kaktos.com>